
I. A. CORVINI
ELEMENTA
IVRIS CIVILIS.
Accesserunt
PARTITIONES
Regularum utri-
usque juris
GERM. COVSINII.
Patauij
Apud Iosephum Frambottum.
CIϽ IϽC LXIII.

Ruphonius f.

IOANNIS ARN. CORVINI IC.

ELEMENTA IVRIS CIVILIS.

Iuxta ordinem Institutionum Imperialium erotematicè exposita;

ADDITIS

GERMANI COVSINII IC.

receptarum utriusque juris regularum

PARTITIONIBVS.

PATAVII,

Typis IOSEPHI Frambotti, 1663.

Superiorum permissu.

ILLVSTRISS. AC GENEROSISS.

COMITI
MARCO
DE
NIGRIS.

NOn mediocri sanè reprehensione, mea quidem sententia, digni videntur illi qui vetustas à maioribus acceptas, & quasi per manus tradi-

tas amicitias, potentiorumque patrocinia, sibi non sanctè, religiosèque tuendas putarunt; sed tanquam non magni momenti rem susquedeque habenda duxerunt. Nam re vera quid in vita dulcius, quid iucundius, quàm eos & amicos, & patronos colere, quos annorum longa series, vsusque diuturnus conciliarit, & confirmarit? Quapropter cùm iam olim pater meus multò ante quàm ego in lucem hanc suscipere à vetustissima nobilissimaque familia vestra in clientelam fuerit adscitus; ac procedente tempore plurimis officÿs & beneficÿs ornatus: ipse simulatque per ætatem licuit, paternis in vestigÿs insistendum esse mihi duxi; vosque tanquam primarios familiæ nostræ patronos, & quidem de nobis omnibus

opti-

optimè meritos, ope summa colendos, præcipuaque obseruantia, venerationeque prosequendos decreui. Sed cum pares interim animo vires haud mihi suppetant, quò saltem ratione aliqua inofficiosi nomen suspicionemque declinare queam; studium hoc eximiãque meam in te voluntatem Com. Illustriss. publicè testatam relinquere apud omnes statui. Nam cùm Io. Arnoldi Coruini Ciuilis elementa iuris ex officina nunc nostra recusa prodeant, visum est illa clarissimo nomini tuo inscribere; tibique Iuris prudentiæ studiosissimo, solidæque prudentiæ, atque humanitatis typo inprimis dicare: ab inclytis cuius maioribus ipsa Iuris ciuilis facultas splend rem & ornamentum semper se accepisse gloriatur: & nunc

vt

Vt cùm maxime ab eloquentissimo, Iurisque omnium consultiissimo Equ. Vincentio parente tuo, quo plurimum Vicentina se Ciuitas extollit & ostentat; nec non à doctiss. Com. Aegidio fratre tuo & decus & splendorem accipit: qui nunc per celeberrimas Italiæ vrbes immortali cum laude tum suam, tum familiæ gloriam extendit, atque propagat.

Tua igitur humanitatis erit, Illustriss. ac doctiss. Comes Marce, qualecumque hoc studij & obseruantiæ in te meæ argumentum hilari vultu, alacrique animo suscipere, bonique consulere; meque cum fratre ac familia nostra in numerum addictissimorum clientum adscribere; seu verius iampridem adscriptos humaniter confirmare. Vale.

Pa-

Patauij Kal. Augusti 1663.

Illustriss. Generosit. tuæ

Obsequentiss. & in perpetuum
deuinctiss. cliens

Ioseph. Frambottus.

IOAN. AR. CORVINI IC.

ELEMENTA IVRIS CIVILIS,

Iuxta ordinem Institutionum erotematicè explicata.

LIBER PRIMVS.

TITVLVS I.

De Iustitia, & Iure.

Quid est Iustitia?

Resp.

EST constans, & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. *Text. hic princ.*

Quotuplex est?

℞. Duplex; *Vniversalis*, quæ omnes virtutes complectitur; & *Particularis*, hic definita, *VVes. par. ff. hic.*

Quotuplex est Iustitia particularis?

℞. Duplex: 1. *Distributiva*, quæ distribuit

buit munera, præmia & pœnas, pro singulorum merito & dignitate, 2. *Commutativa*; quæ modo spectat rerum in contractibus æqualitatem. *VVes.par.eod.n.*12.

Quid significat hic Ius?

R. Aliàs quidem accipitur diverso modò; sed hic significat iuris, seu Iustitiæ artem. *Pac. in notis hic*. Quæ aliàs Iurisprudentia dicitur. *Textus hic*. §.1.

Quid est ius, seu Iurisprudentia?

R. Divinarum, atque humanarum rerum notitia; iusti atque iniusti scientia. §. 1. vel, secundum Celsum, ars æqui & boni. *l.*1. *ff. eod,*

Quæ sunt Iuris præcepta?

R. Honestè vivere; alterum non lædere; suum cuique tribuere. *Text.*§.3 *.hic.*

Quotuplex est Ius?

R. Duplex; publicum & priuatum. §.4. *hic*.

Quid est publicum?

R. Quod ad statum Reip. Romanæ, vel cuiusque Reip. vtilitatem per se, & principaliter spectat. §.*eod.*

Quid est privatum?

R. Quod per se,& principaliter spectat ad vtilitatem privatorum. §.*eod.*

De quo iure agit Imperator?

R. De privato tantùm. §.*eod.*

Quæ sunt istius Iuris principia?

R. Collectum est ex præceptis naturalibus, gentium, & civilibus, §.*vlt.hic*.

TIT.

TIT. II.
De Iure naturali Gentium; & Civili.

Quotuplex est Ius secundum priora principia?
℞. Triplex; Naturale, Gentium, & Civile. *Rubr.hic.*

Quid est ius naturale?
℞. Quod natura omnia animalia docuit; Inde matrimonium, liberorum procreatio, & educatio. Inde etiam libertas. *Text.hic.pr. &* §.2.*in fin.*

Quid est ius gentium?
℞. Quod usu exigente, & humanis necessitatibus, homines naturali ratione ducti inter se constituerunt. Inde omnes pœnè contractus, captivitates, servitutes, manumissiones, *Text,*§.2.*vers. ius autem.gentiũ.*

Quid est ius civile.
℞. Quod quisque populus sibi constituit. *Text.hic.*§.1.

Quid differt ius naturale à iure gentium?
℞. Quod illud videatur commune omnibus animalibus (quæ etiam istius iuris peritia censentur:) hoc verò humani generis proprium est. *Text.hic pr. &* §.1.

Quid differt ius naturale à iure civili.
℞. Bifariam.1. *Origine* quatenus ius naturale cum ipso humano genera proditum est: ius ciuile tunc esse cœpit, cum & civitates condi, magistratus creari, & leges scribi cœ-

perunt. §.11. *infr. de rer. divis.2. Duratione;* quatenus ius naturale est immutabile; civile mutabile, & sępe mutari solitum §.11.*hic.*

Quid differt ius gentium à iure civili?

℞. Quod illud omni humano generi cõmune est, & apud omnes populos peræquè custoditur: hoc proprium est unius civitatis, & ex vnaquaque civitate appellatur. Veluti Atheniensium, Romanorum. §.2. *hic.*

Cum ius civile simpliciter nominatur, quod intelligitur.

℞. Romanorum; tanquam judicatum præstantissimum. §,2.*eod.*

Quotuplex est ius civile Romanum?

℞. Duplex: scriptum, & non scriptum. §.3.*hic.*

Quot species scripti iuris recenset Imperator?

℞. Sex: Legem, Plebiscitum, Senatusconsultum, Principum placita, Magistratuum Edicta, & Responsa Prudentum. *d.* §.3.

Quid est lex?

℞. Lex est, quod populus Romanus Senatorio Magistratu interrogante, veluti Consule, constituebat. *Text. hic.* §.4.

Quid est Plebiscitum?

℞. Quod plebs plebeio Magistratu interrogante, veluti tribuno, constituebat. Quod Lege Hortensia, (lata, *anno V.* C. 464.) non minùs, quam lex valere cœpit, §.4.*hic.*

Quid est Senatusconsultum?

℞. Quod Senatus iubet, atque constituit.

tuit. *Text. hic.* §.5.

Quid sunt Principum placita.

℟. Constitutiones Principum, eorumque decreta & edicta, postquam in eos imperium, & potestatem populus Romanus contulit, pro lege proposita ac lata. *Text. hic.* §. 6.

Quotuplices sunt constitutiones?

℟. Duplices: vel generales, vel personales. *Text.* §.*eod.vers.planè.*

Quæ sunt personales?

℟. Quæ personam non transgrediuntur. *d.* §.6. *vers. planè.*

Quæ sunt generales?

℟. Quæ omnes procul dubio tenent. *d.* §. 6, *in fine.*

Quot earum sunt species?

℟. Tres. 1. Nam princeps, vel ob meritum alicui indulget. 2. Vel alicui pœnam irrogat. 3. Vel alicui sine exemplo subvenit. *d.* §.6. *vers. planè.*

Quæ sunt Prætorum, seu Magistratuum Edicta?

℟. Quæ Magistratus, vt Prætores, item Ædiles Curules introduxerunt, §.7. *hic.*

Quæ sunt Responsa Prudentum?

℟. Opiniones, & sententiæ eorum, quibus permissum fuit de iure respondere. §.8. *eod.*

Quid est ius non scriptum?

℟. Consuetudo, quam diuturnus vtentium consensus, nec iuri naturali, neque iuri scripto, quod in vsu est, contrarius, com-

probauit, §. 9. *hic*.

Quæ sunt obiecta iuris privati.

℟. Hoc ad personas, aut ad res, aut actiones refertur. §. *ult hic*.

TIT. III.

De Iure Personarum.

Quomodo distinguitur ius Personarum?

℟. Ex varia hominum, seu personarum differentia.

Quomodo dividuntur homines, seu personæ?

℟. Vel secundum naturam; ratione sexus in mares & feminas: *l. 9. de statu homin.* Vel secundum ius Gentium, in liberos & servos: *l. 3 ff. eod. pr. hic.* Vel secundum ius civile, ex statu sive publico civitatis; in cives & peregrinos; sive privato, familiæ, in personas, quæ sunt sui vel alieni iuris. *pr. inf. de his, qui sunt sui vel al. iur.*

Quas divisiones persequitur Imperator.

℟. Secundum ius gentium & civile, privatum quidem.

Quæ est summa personarum divisio, secundum ius gentium?

℟. Quod omnes homines aut liberi sunt, aut servi. *Text. hic princ.*

Quid est libertas?

℟. Naturalis facultas ejus quod cuique facere libet; nisi quod vi aut iure prohibetur. *Tex. §. 1, hic.*

Quid

Quid est servitus?

℟. Constitutio Iuris gentium, qua quis alieno dominio contra naturam subijcitur. *Text.§.2.hic.*

In quo consistit potestas dominica.

℟. Apparet I. In *personis*, quatenus primis temporibus, dominus in servum habebat potestatem vitæ & necis; licet postea sine causa in eum supra modum sævire non licuerit, *§.1.& 2.infr.de is qui sui, vel alieni iuris sunt* 2. Quatenus in servum vsumfructum constituere potuit, & eum testamento legare. *§.7.8.infr.de legat.II. In bonis*, quatenus quæ acquirebant & contrahebant servi, dominis acquirebant & contrahebant. *d.§.1.& pr.& §.1.inf.de stipul.serv.*

Quibus modis acquiritur seruitus?

℟. *Iure gentium* captiuitate in iusto bello; *Iure civili*, cum liber homo maior 25. annis ad pretium participandum se venũdari passus est, vel ob ingratitudinem invitus ad servitutes libertus reuocatur. *§.4.hic.Nov.78.cap.2.*

Quibus modis amittitur.

℟. Vel absque domini voluntate; vel ex domini volũtate, ex legis beneficio, cum serui à Domino graui iniuria sunt affecti. *vide §.2.infr.de ijs, qui sunt sui, &c.*

Quæ est liberorum, & servorum divisio.

℟. In servorum conditione nulla est differentia, in liberis autem multæ; Sunt enim aut ingenui, aut libertini. *Text.§.vlt. hic.*

TIT. IV.
De Ingenuis.

Qui sunt ingenuis?

℞. Nati ex matre, quæ tempore partus vel conceptus, vel intermedio tempore libera fuit. *pr. hic.*

TIT. V.
De Libertinis.

Qui sunt libertini?

℞. Qui ex iusta seruitute sunt manumissi. *pr. hic.*

Quot sunt libertinorum genera?

℞. Tria olim fuere. Alij enim erant cives Romani, & perfectam habebant libertatem; Alij liberi non ciues; Latini dicti; Alij dediticij. §. *vlt. hic*, Hodie omnes libertini sunt ingenui. *d.* §. *vlt. in fin.*

Quod Ius competit manumissori in libertino?

℞. Ius patronatus. *ff.* 38. *tit.* 14. C. 6. *tit.* 14.

In quo consistit?

℞. Apparet 1. *In personis libertorum*, quatenus ab ijs patronus sibi certas operas exigit. *l.* 1. *& tit. ff. de oper. libert.* 2. *in rebus*; quatenus patronus in bonis libertorum defunctorum partem consequitur, *ut ibi dicetur* §. 2. *&* §. *sed nostra. infr. de success. libert.* 3. *In actionibus*; quatenus libertus patronum

sine

sine venia in ius vocare non potest. *l.4. cum seqq. ff. de obseq. par. & patr. præst.*

Quid est manumissio?

℞. Est de manumissio; idest, datio libertatis. *Text. pr. hic.* & ex iusta quidem seruitute. *d. pr. hic. §. vlt. sup. de ingen.*

TIT. VI. & VII.

Quibus ex caussis manumittere non licet:

Et de Lege Fusia Caninia tollenda.

Quibus licet manumittere seruos, & quos?

℞. Non vnicuique: licet manumissio sit voluntariæ iurisdictionis, *l. 2. de off. Proc.* Puta 1. Non debitori, qui non est solvenda, animo fraudandi creditorem; ita quidem, vt manumittendo eum fraudet. *§. 3. hic.* 2. Non minori infra annum decimum septimum completum. Puta quod lege Ælia Sentia modus manumissioni positus. *§. vlt. hic.* Vt & Lege Fusia Caninia alias quoad manumittendum testamento numerus certus definitus. *tot. tit. de Leg. Fus. Can. toll.*

Quibus modis fit manumissio?

℞. Manumissionis plures sunt modi. Puta 1. In Ecclesijs. 2. Vindicta. 3. Testamento. Idque vel directè, vel per fideicommissum. 4. Inter amicos. 5. Per epistolam. *§. 1. sup. de libertin.*

Qui manumissionis sunt effectus?

℞. Qui manumittuntur non semper eadem iura consecuti sunt, vt Imperator, §. *fin. de libert.* latius exponit, qui consulendus.

TIT. VIII.

De His, qui sunt sui, vel alieni Iuris.

Dixisti personas secundum ius civile privatum dividi in eas qui sunt sui, vel alieni iuris:
Dic, qui sunt sui vel alieni iuris?

℞. Sui iuris sunt patresfamilias: Alieni filijfamilias, & serui. *pr. hic.*

Quæ fuit potestas, iure gentium, dominorum in servos?

℞. 1. Vt in ipsos Ius haberent domini vitæ & necis. 2. Vt quidquid serui acquirebant, id dominis acquirerent; neque ipsi bona haberent, sed in bonis essent. *Text.* §. 1. *hic l.* 1. §. 1. *ff. hic.*

TIT. IX.

De patria potestate.

Qui sunt in patria potestate?

℞. Liberi, qui ex iustis nuptijs procreantur. *Text in princ.*

Quotuplex est potestas patria.

℞. Duplex: vel *naturalis*, ex iure gentium primævo descendens, vtrique parenti commu-

munis; vel *civilis*, & legibus Romanis informata; patri non quà paterfamilias est, peculiaris.

Quæ hic intelligitur?

℞. Ciuilis; secundum quam non mater, sed pater liberosin potestate habet. *Text. hic. §. vlt.*

In quo consistit vtraque?

℞. *Naturalis* quidem in reverentia, obsequioque filiali injungendis & præstandis. *Civilis* olim quidem eadem erat cum potestate dominorum in servos, sed hodie similiter ita coarctata, vt quoad filij *personam*, in pietate potius, quàm atrocitate consistat: quoad eius *bona*; quod castrensia, vel quasi castrensia, liberi pleno dominio; adventitia quoad proprietatem acquirant, solùm in ijs vsufructum pater. §. 1. *Inst. per quas personas nobi acquir. l cum oportet.* C. *de bon. quæ lib.*

Quomodò constituitur.

℞. Per nuptijs iustas, Legitimationem, Adoptionem.

TIT. X.
De Nuptijs.

Nuptiæ quomodo difiniuntur?

℞. Nuptiæ (siue matrimonium) sunt coniunctio viri & mulieris, individuam vitæ societatem continens. *tit supr* §. 1. Modestino Nuptiæ sunt coniunctio maris & feminæ, & consortium omnis vitæ, diuini & humani

iuris communicatio. *l.1.ff.de Rit.nupt.*

Quid sunt sponsalia?

℞. Sunt mentio, & repromisso, seu mutua promissio, futurarum nuptiarum, *l.1.ff. de sponsal.*

Quotuplicia statuuntur sponsalia.

℞. Iure ciuili vnum tantum genus est sponsaliorum. Canonico iure duplicia sunt sponsalia; vel de futuro: sic vocantur, quasi concepta per verba futuri temporis: (*quæ sunt ipsa modi ex iure civili definita*) vel de præsenti; sic dicta, quasi concepta per verba præsentis temporis, *quæ sunt, quas definivimus, nuptiæ?*

Quinam contrahunt rectè nuptias?

℞. 1. Mas & femina, ij soli, qui generare possunt, *per l.10.C.de repud.* 2. Qui consentire possunt; non furiosi, licet furor superveniens non vitiet præcedentes nuptias. *l.16.§.2.ff.de ritu nupt.* 3. Iure quidem Romano soli cives Romani, non peregrini, non servi. *pr. hic. l.3.C.de incest.nupt.* qui tamen omnino, iure Gentium & Canonico, nuptias rectè contrahunt. *c.1. Ext.de coniug.seru.*

Quot personæ contrahunt nuptias?

℞. Iure ciuili, itidemque diuino, singuli. §.6.7.*hic. Matth.*19.

Quæ personæ prohibentur contrahere nuptias.

℞. Nuptiæ prohibentur, 1. ratione *cognationis naturalis, & civilis*. In linea *recta* in infinitum, etiam dissoluta adoptione, §.1.*hic.* In *transuersali*, etiam in vtraque cognatio-

ne,

ne inter tales qui sunt parentem vel liberorum loco, §. 5. *hic*. Inter fratres, sorores, sive germanos, siue uterinos, semper; inter adoptiuos, quamdiu durat adoptio. §. 2. *& seq. hic*. 2. Ratione *affinitatis* eædem habent locum prohibitiones, etiam dissoluta affinitate. §. 6. *hic*.

Ad quotum ergo gradum prohibitæ sunt nuptiæ.

℟. In linea transuersali æquali ad quartum gradum; Vltra eam in inæquali linea. §. 4. & 5. *hic*.

Quid dicis de duobus comprivignis?

℟. Duo comprivigni, id est, mariti filius ex alia vxore, & uxoris filia ex alio viro, vel contra nuptias rectè contrahunt. §. 8. *hic*.

Quid est Affinitas.

℟. De Iure civili (ex iustis nuptijs) est coniunctio inter virum, & consanguineos uxoris, & inter vxorem & consanguineos viri. *Enchirid. hic. De iure canonico etiam est ex quocunque coitu.*

Quæ requiruntur, vt nuptiæ legitimo modo contrahantur.

℟. 1. Consensus contrahentium, isque planè liber. *l. nuptias, ff. de Reg. Iur. l. 11. De sponsal.* 2. Si contrahentes sunt in potestate parentum: horum præterea consensus requiritur. *princ. hic.*

Quis effectus legitimè contractarum nuptiarum?

℟. Quod nuptiæ dicantur iustæ, & legitimæ,

mæ, liberi iusti & legitimi, & in potestate patria. *pr.hic,* §.*fin.sup de pot.patr.* Contra ea contractæ, si veniunt simpliciter contra præcepta iuris ciuilis (vt contractæ cum peregrinis) illegitimæ, inutiles, imò nullæ quidem sunt iure Romano; non desinunt tamẽ esse nuptiæ iure Gentium, *d.pr.hic.* Contractę contra ius naturæ vel gẽtiũ, aut ipso iure nullæ sunt: *putà, si error in persona, non in aliquo accidenti interueniat*; aut incestæ dicuntur, aut nefariæ. §.12. *hic. tit.in C.de incest. & inutil.nupt.& Nov.de incest.& nef. nupt.*

Quæ pęna illegitimè contractarum nuptiarum?

℞. Si aduersus ea, quæ diximus, aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec matrimonium, nec dos intelligitur; Sed & qui prohibitas nuptias contrahunt, aliasquoquè pęnas patiuntur, quæ sacris constitutionibus continentur. §.*eod.hic.*

Quomodo soluuntur sponsalia, & nuptiæ?

℞. 1. Morte naturali vnius è contrahentibus. 2. Ciuitate cum libertate amissa: *l.56. ff.solut.matr.* Nisi cum liberta sint contractæ nuptiæ. *l.45.* §.*fin.de R.N.* Vxores tamen captivorum alteri nubere temere non possunt. 3. Deportatione sponsalia quidem; sed non nuptiæ iure gentium solvuntur, *l.13.*§.1.*ff.l.24.C. de don.int.vir.& vxor.* Licet, quoad effectum, iure Quiritium, nuptiæ non sint, *per d.l.56.Cuiac.in expos.Nov.22.* 4. Sponsa-

lia

lia inter viuos repudijs soluuntur; nuptiæ diuortijs. *Enchir. meum, hic.*

Quatenus soluuntur sponsalia repudijs, & nuptiæ divortijs?

℟. Iure ciuili olim repudia fiebant liberè altera parte pœnitente; *l. 10. ff. l. 1. C. de sponsal.* nouissimo ita, vt pęnitens sponsus arrhas amittat, sponsa duplicatas reddat. *l. 5. C. eod.* Diuortia etiam ipsa olim lege 12. Tab. fiebant liberè. Ijs posteà modus constitutus est: & cum prius causæ eorum essent arbitrariæ, postea leglbus sunt definitæ. *Enchir. hic.*

Quid est legitimatio?

℟. Est legis actio, qua liberi, qui natiuitate non sunt in potestate patris, post eam fiunt legitimi.

Quos licet legitimare?

℟. Iure ciuili quidem liberos tantum naturales, & quidem ex tali femina conceptos, quam in vxorem habere licet. *l. 2. 5. 10. C. de natur. lib.* Iure canonico omnes ex solutis natos. *c. 13. qui filij sint legitimi.*

Qui possunt legitimare?

℟. 1. Legitimandi potestas concessa est iure ciuili patri, contrahendo nuptias, cum ea ex quà prolem suscepit. *Nov. 74. c. 1. 2.* Principi, vel per se, vel per rescriptum. *Nov. 89. c. 9. 3.* Curiæ teste populo, & actis interuenientibus; si quidem pater filium curiæ offert, vel filia detur in vxorem viro curialis conditionis, *d. Nov. 89. c. 2. Inst. §. 13. hic.*

Quis

Quis est effectus legitimationis?

℞. *Communis est omnium*, quod legitimati fiunt legitimi, & potestati patris subijciuntur. *Per subsequens matrimonium legitimati* in omnibus naturalium ac legitimorum iure fruuntur. *Per rescriptum legitimati* similiter: Nisi quod in feudo, & in emphiteusi civili non succedant, nisi id Rescripto contineatur; & Statuto excludente feminas, exsistentibus masculis non contineantur. *Per oblationem curiæ legitimati*, soli patri, non alijs (quibus dicuntur facti cognati) sunt legitimi. *Treut. de iur. person. thesi 7. per ibi alleg. Legitimat etiam Pontifex: de qua legitimatione, eiusque effectu, vide Enchiridinm?*

TIT. XI.

De Adoptionibus.

Quid est adoptio.

℞. Est actus legitimus, per quem is qui natura non est, fit filius electione. *Gl. in princ. hic.*

Quotuplex est?

℞. Duplex. 1. Arrogatio. 2. Adoptio specialiter dicta §. 1. *hic*.

Quid est Arrogatio.

℞. Eorum, qui sui iuris sunt, principali rescripto facta adoptio. *hic d.* §. 1.

Quid est Adoptio specialiter sumpta?

℞. Eorum, qui in alterius potestate sunt, co-

coram magistratibus facta adoptio. *d*.§.1.

Qui possunt adoptare, qui adoptari?

℞. Adoptio vtraque non constat, nisi inter eos, qui per naturam possunt esse parentum & liberorum loco. 2. Nec nisi inter eos qui liberos possunt habere, vel ipsi esse in potestate parentum. §.4.*hic*.

Quæ sunt in arrogatione specialiter consideranda?

℞. 1. Quod sit modò eorum qui sunt sui Iuris. 2. Quod olim fiebat in comitijs, per populum; & quidem Romæ tantum: postea vel immediatè per Principem, vel, eius auctoritate, per Magistratum, idque vel ipso arrogato, si maior esset, consentiente; vel si minor esset, Tutoris auctoritate accedente. 3. Quod arrogatus, cum liberis & omnibus bonis suis, transiret in potestatem arrogatoris, §.3.*hic*.

Quæ consideranda in adoptione specialiter dicta?

℞. 1. Quod tantum sit eorum qui sunt sub potestate. 2. Quod fiat adoptati, adoptãtis, & patris in adoptionem dantis, consensu, §.7.*hic*. 3. Apud magistratum, actis intervenientibus. §.1.*hic*.& §.8. *tit. seq*. 4. Quod hic adoptatus solus transit in potestatem patris adoptantis, non ipsius liberi. Imò ne quidem ipse adoptatus filius; nisi avo vel proavo materno sit datus in adoptionem, §.2. *hic*.

TIT.

TIT. XII.

Quibus modis patria potestas solvitur.

Quomodo soluitur patria potestas?

℟. Interdum in diem, interdum purè. *Illo modo* captiuitate patris, vel filij. §. 5. *hic. Hoc modo.* 1. filij emancipatione, §. 6. *eod.* 2. eiusdem adoptione. §. *sed & si. eod.* 3. deportatione patris vel filij. §. 1. *eod.* 4. morte naturali patris, *pr. hic.*

TIT. XIII.

De tutelis.

Quid est tutela?

R. Est vis & potestas in capite libero, ad tuendum eum, qui per ætatem ipse defendere nequit, iure ciuili data, ac permissa, §. 1. *hic.*

Quotuplex est?

Resp. Triplex; legitima, testamentaria, & datiua.

TIT. XIV.

De testamentaria tutela, seu qui Testamento Tutores dari possunt.

Qui testamento datur tutor.

Resp. Pater familias, filiusfamilias, *princ. hic.*

hic. ſervus proprius. Cui libertas ex hoc competit; niſi per errorem quaſi liber tutor datus ſit. Seruus alienus, cum hac adiectione, quando liber erit. §. 1. *hic*. Furioſus, cum mentis compos fuerit factus. Minor, cum maior viginti quinque annis fuerit factus. §. 2. *hic*.

Quibus datur?

Reſp. Filijs emancipatis. Quorum tutela confirmanda eſt à Præſide. §. 5. *ſup. de tutel.* Liberis impuberibus; ſive filijs & filiabus, ſive nepotibus & nepotibus, ſi poſt mortem teſtatoris in poteſtatem patris ſui, nepotes & neptes non recidunt; §. 3. *eod.* & poſthumis. Si modò in ea cauſa ſint, vt vivis parentibus naſcentes, ſui hæredes, & in poteſtate [illegible] §. 5.

Quomodo datur.

Reſp. Vel purè, vel ad certum tempus, vel ex certo tempore, vel ſub conditione; poſt, vel ante hæredis inſtitutionem, nihil intereſt. §. 3. *hic*.

TIT. XV.

De legitima tutela. cum Tit. XVI. XVII. XVIII. ſeqq.

Quando locus eſt legitimæ tutelæ?

Reſp. Quando teſtator, quantum ad tutelam attinet, inteſtatus deceſſit. *Princ.* *& §.*

& §. 2. hic.

Quotuplex est Tutela legitima?

Resp. Quadruplex. 1. Agnatorum, *de qua titulo* 15. 2. Patronorum, *de qua titulo* 16. 3. Parentum, *de qua tit.* 17. 4. Fratrum, *de qua tit.* 18.

Quæ est legitima adgnatorum tutela?

Resp. Quæ defertur ex lege 12. Tabul. Adgnatis, Ex Iustiniani constitutione. *Nov.* 118. *c.* 5. etiam cognatis proximis, capite non diminutis *princ. hic. & §. 7. infr. de capit. diminut.*

Qui dicuntur agnati, & cognati?

Resp. Adgnati sunt per virilem, cognati verò per fœmineum sexum nobis coniuncti. *Text. §. 1. hic.*

Quæ est legitima patronorum tutela?

Resp. Lege 12. Tab. permittebat ad patronos eorumque liberos, in libertos, & manumissos impuberes, *Text. hic. tot. tit. 17.*

Quæ est legitima parentum tutela?

Resp. Quæ defertur patri in liberos impuberes emancipator. *Text. tit. 18.*

Quæ est legitima fratrum tutela?

Resp. Quæ defertur fratri, siue vni, siue pluribus adultis, patre ante liberorum emancipationem defuncto. *Text. tit. 19.*

TIT. XIX.

De capitis diminutione.

Fecisti mentionem capitis diminutionis:

Quid est capitis diminutio?

Resp. Prioris status mutatio. *Text. pr. hic.*

Quæ-

Quotuplex est.

Resp. Pro triplici ſtatu, libertatis, ciuitatis, familiæ, triplex eſt. 1. Maxima, cum omnes ſtatus tres, libertas, ciuitas & familia, ſimul amittuntur. 2. Media, cum amittitur ciuitas & familia, retenta libertate. 3. Minima, cum ſola amittitur familia, vt in adoptione & arrogatione. §. 1. 2. 3. *hic.*

TIT. XX.

De Attiliano Tutore.

A quo Magiſtratu defertur tutela, quæ datiua, ſeu prætoria dicitur?

R. Primis temporibus dabatur (in vrbe quidem) à Prætore Vrbano, & majore parte Tribunorum plebis, ex Lege Iulia & Titia; poſtea conſules pupillis tutores ex inquiſitione dare cœperunt; Item Prætores ex conſtitutionibus, & Magiſtratus. *Text. pr. 2. & §. 3. 4. 5. hic.*

Quibus dabantur tutores a Magiſtratu?

R. Ijs, quibus non eſſet, vel planè ex cognatione legitimus, vel ex teſtamento purè datus tutor; ſed datus quidem teſtamento, verum ſub conditione, vel die certo. Item quibus tutor purè datus, vel ob non aditam hæreditatem, vel quod ab hoſtibus captus, deficiebat, *princ. & §. 1. hic.*

Quales

Quales dat Tutores Magistratus?

R. Primò in suo territorio. In quo si non inuenit idoneum, è vicinis eligit nomine ad præsidem transmisso. *l. 24. ff. de tutor. dat. ab his qui, &c.* Etiam inuitos, *l. 1. De adm. tut.* exceptis, matre, & avia. *Auth. ad hæc. C. quam mul. tut. off fung. poss.* Tales tamen, qui non prohibentur tutores esse.

TIT. XXI.

De auctoritate tutorum.

In quibus consistit officium tutoris?

R. 1. In auctoritate pupillo præstanda. In negotijs, quibus pupillus se obligat; vel vnde mutuæ obligatione nascuntur, (vt in emtionibus & venditionibus,) item in hæreditatis aditione, bonorum possessionis petitione, vel hæreditatis ex fideicommisso susceptione; §. 1. *hic & princ. eod.* in patrimonij pupillaris iusta administratione. 3. In ipsius pupilli educatione. *tit. ff. & C. de admin. tutor.*

Quando interponenda autoritas tutoris?

R. In ipso negotio, à tutore præsente & sciente quid agatur; non ante, aut post tempus; non per epistolam, aut nuncium. *Interposita enim autoritas tunc nihil ageret.* §. 2. *hic.*

Quid si tutor impediatur?

R. Curabit, ut suo periculo Actor constitua-

tuatur. *Text.* §. *vlt. inf. de curator.*

Quid si inter pupillum & tutorem iudicio agendum sit?

R. Curatum in eius locum datur. Quo interueniente, iudicium peragitur. Eo peracto, datus curator esse desinit. §. *vlt. hic.*

TIT. XXII.

Quibus modis tutela finitur.

Quibus modus finitur tutela & cura?

R. omnis tutela finitur pubertate pupilli. Ea, est in maribus 14. in fœminis 12. anno. 2. Testamentaria, ad conditionem vel diem certum data, conditionis exsistentia vel diei adventu. Tutela & cura finiuntur: 1. Minima capitis diminutione pupilli aut minoris. 2. Tutoris, vel curatoris excusatione, vel suspecti crimine. 3. Morte naturali. 4. Morte ciuili: idest, maxima, vel media capitis diminutione, tutoris, curatoris, pupilli, vel minoris. *Text. hic. tot. tit.*

TIT. XXIII.

De Curatoribus.

Quid est Curatio.

R. Est potestas, quæ datur libero, maiori 25. annis, ad tuendum eum, qui per ætatem nequit se defendere. *Perez. hic.*

Quibus

Quibus dantur curatores?

R. Puberibus 25. annis minoribus. 2. Maioribus, siue animi vitio, vt furiosis, prodigis; siue corporis morbo, vt mutis, surdis, & perpetuo morbo laborantibus. 3. Impuberibus, quibus tutor est non idoneus, vel excusatus. *Princ.* §. 3. 4. 5. *hic*.

A quibus dantur.

R. 1. Minoribus, puberibus, vel impuberibus, ab ijsdem magistratibus à quibus dantur tutores, & quidem petentibus: vel ipsis minoribus. §. 2. *hic*. vel eorum; vt & maiorum ad negotia sua gerenda ineptorum cognatis. 2. Furiosis & prodigis, ex lege 12. Tab. agnati sunt tutores. 3. A testatore non dantur quidem curatores: dati tamen à magistratu possunt confirmari. §. 1. 2. 3. *hic*.

Qui dantur.

R. Vel ijdem qui tutelam impuberum gessere, vel alij.

Quomodo dantur.

R. Vel ad omnia minorum bona administranda, vel ad certam eorum partem. §. 2. *hic*.

Quibus modis finitur curatio?

R. Ijsdem quibus tutela.

TIT. XXIV.

De Satisdatione Tutorum.

Qui debet tutor facere, cum tutelam suscipit

R. Satisdare rem pupillo salvam fore

pr.

pr. hic.

An omnes Tutores tenentur satisdare?

R. 1. Legitimi quidem. 2. Ab extraneo, vel minore Magistratu sine inquisitione dati; non verò vel dati, vel confirmati ex inquisitione, a Maiore Magistratu; non testamentarij, etiam sine inquisitione dati; nisi certis casibus §. 1. *hic. & d. princ.*

Quid si plures sint Tutores, vel Curatores?

R. Potest vnus contutori, vel concuratori offerre satisdationem, utrum satis accipere, an dare malit; vt qui solus satisdat, solus administret. §. 1. *hic.*

Quis administrat ex pluribus tutoribus, vel curatoribus?

R. Vel is qui satisdationem dicto modo offert: vel quem testator, aut maior pars tutorum, aut curatorum, aut Magistratus elegit; vel indiuisim omnes. § *eod.*

Quis est effectus satisdationis?

R. Quod non tantum tutores ipsi, sed etiam eorum fideiussores teneantur, & post vtrosque frustra excussos, in subsidium Magistratus is, qui cum satisdationem accipere teneretur, eam vel omnino non accepit, vel non idoneè. §. 2. *hic.*

TIT. XXV.
De excusatione tutorum.

An Tutor cogitur Tutelam suscipere?

R. Imponebatur quidem adeo olim tute-

la, (vt & cura) inuitis ex lege 12 tab. vt nulla admitteretur excusatio. Ea, hodie admittitur ex iusta caussa. *princ. hic.*

Vnde manat talis excusatio tutelæ?

R. Omnis manat vel ab ipso tutore, vel à pupillo.

Quæ manat ab ipso Tutore.

R. Triplex; sumta I. à numero liberorum, eorumque naturalium & legitimorum; & quidem superstitum, vel in bello amissorum, Romæ trium, in Italia quatuor, in prouincijs quinque; ita vt nepotes ex filio in locum patris succedant. Adoptiui patri naturali prosunt. §. 1. *hic.*

II. Ab occupationibus, ijsque vel privatis, vt a trina tutela; §. *item tria* 5. *hic.* vel publicis, vt ab administrationem rerum fiscalium. §. *item diuus.* 1. *eod.* 2. absentia ex Reipubl. causa. §. *item* 1. *qui* 2. *eod.* 3. potestate, quam habet se excusans. §. 3. *eod.* 4 militia. §. *idem in milite* 14. *eod.* 5, Professione Grammatices, Rhetoricees, aut Medicinæ exercitio, Romæ, aut in sua patria ab eo, qui intrà numerum est. §. *item Romæ eod.*

III. ab incapacitate ad tutelam gerendã; eaque 1. ratione paupertatis. §. *sed & propter.* 6. *eod.* 2. Aduersæ valetudinis. §. *item propter* 7. *eod.* 3. imperitia litterarum, §. *similiter*, 8. *eodem* 4. ætate minoris viginti quinque, & maioris septuaginta annis, §. *item maior*, 13. *eod.*

Quæ manat ab ipso pupillo?

R. Itidem triplex sumpta, 1. à lite quam pupillus habet cum tutore de omnibus bonis vel hæreditate. §. *item propter 4. eod.* 2. ab inimicitijs capitalibus, quas pater pupilli cum tutore exercuit, nec reconciliat is. §. *inimicitiæ 11. eod.* 3. a controuersia status à patre pupilli tutori mota, §. *item, is, qui 12. eodem.*

Quid si tutor proponat se patri pupilli ignotum?

R. Non admittitur excusatio, §. *non esse, 10. eodem.*

Intra quæ tempora debent propeni excusationes?

R. Intra certum tempus, secundum loci distantiam; & quidem si intra centesimum lapidem ab eo loco vbi est tutor, datus est, intra quinquaginta dies; si verò vltra centesimum lapidem habitat; dinumeratione facta viginti millium diurnorum, & amplius triginta dierum spatium habet, ita tamen, vt non minus sint quam quinquaginta dies. Intra quos si plures habet excusationes, & de quibusdam non probaverit; alijs vti non prohibetur. §. *qui autem 16. eod.*

An & quibus modis excusantur curatores?

R. eisdem modis, quibus tutor excusator. *pr. eod.* Sed & curator, quod post tutelam ab eo gestam invitus ad curam cogi non potest, §. 18. *hic.* & maritus à cura bonorum vxoris, excusare se potest. §. 19. *eod.* Sin autem curã

ſuſcipiat: ſatisdatione præſtita, adminiſtrabit: vt de tutore dictum eſt. *ſupr. de ſatisd.*

TIT. XXVI.

De ſuſpectis tutoribus.

An non etiam aliquando inhoneſtè tutela & cura deponuntur?

R. Omninò, ob crimen ſuſpecti. *Text. pr. hic.*

Quis de eo cognoſcit?

R. Romæ prætor; in provincijs præſides & legatus proconſulis, § 1. *hic*. Hodie omnes, quibus dandi tutores ius eſt.

Qui tutores poſſunt fieri ſuſpecti?

R. Omnes, ſiue ſint teſtamentarij, ſiue non ſint; ſed alterius generis tutores. §. 2. *hic.*

Qui poßunt ſuſpectos accuſare?

R. Omnes modo ſint puberes; etiam mulieres; ſed modo ex affectu pietatis. §. 3. 4. *hic.*

Quis dicitur ſuſpectus?

R. 1. Qui non ex fide ſuſceptam tutelam gerit. §. 5. *hic.* 2. Qui moribus talis eſt; vt metus ſit, ne ſuſcipiendam ex fide gerat, §. 5. *& vlt. hic.*

Suntne aliæ cauſæ, ob quas quis vt ſuſpectus remouetur, & gravius punitur?

R. Sunt hæ tres: 1. Si tutor copiam ſui non faciat; ſed latitet, ne alimenta pupillo decernantur. 2. Si præſens neget, per mendacium, alimenta pupillo decerni poſſe,

pro-

propter inopiam, 3. Qui data pecunia, ministerium tutelę acquisierit, vel redemerit, §. 9. 10. & §. *seq. eod.*

Quam alias fert pœnam remotus suspectus?

R. Siquidem ob dolum famosus est; ob culpam non æquè: vt nec si haud expressa est remotionis causa; nisi doli nomine accusatio sit instituta. §. 6. *hic.*

Quomodo exstinguitur suspecti cognitio?

R. Tutela finita; & quidem etiam, licet sit iam suscepta, suspecti cognitio. §. 8. *hic.*

ELEMENTORVM IVRIS CIVILIS,

LIBER II.

TITVLVS I.

De Rerum Divisione.

Rerum nomine quæ continentur?

R. OMnia quæ non sunt personæ, *l. 5. 6. ff. de verb. sign.*

Quomodo diuiduntur res?

R. Quod sunt 1. vel in, vel extra patrimonium nostrum, §. 1. *hic.* 2. vel corporales, vel incorporales, *Text. seq tit.*

Quotuplices sunt extra patrimonium?

R. Quę extra patrimonium esse dicuntur, aut in nullius bonis sunt: aut in bonis quidem sunt, sed vniuersorum §. 1. *hic*.

Quotuplices sunt, quę in nullius bonis sunt?

R. Vel sunt planè iuris diuini, vt res sacræ, eæque, non auctoritate priuata, verum ritè per pontificem Deo dicatæ. §. *sacra* 8. *hic*. ædes sacræ; etiam locus diruto ædificio; donaria ad ministerium Dei ritè dedicata. Quæ proinde nec alienari nec oppignorari possunt, extra causam redimendorum captiuorum. Vel sunt quodammodo diuini iuris; vt res religiosæ, §. 9. *religiosa*, §. 10 *sancta hic*.

Quæ dicuntur res religiosæ?

R. Quę priuata voluntate pijs usibus sunt destinatæ. §. 9. *eod*.

Quomodo fiunt res religiosæ.

R. Religiosæ res, siue locus religiosus, fiũt quando voluntate eius, qui pleno iure dominus est, vel usufructu tenus, mortuus infertur in illum locum. § *eod*. Et est quidem eatenus religiosus, quatenus corpus eius continetur. *l*. 2. §. 5. *l*. 44. *ff. de relig. & sumt. fun*.

Quæ res dicuntur sanctæ.

R. Quæ sanctione aliqua (idest, pęnæ ordinatione,) aduersus hominum iniurias sunt munitæ; vt leges, muri urbis, portæ. §. 10. *hic*.

Quot

Quot modis res dicuntur esse in bonis vniuersorum?

R. Quatenus vel iure naturali, vel gentium, vel ciuili, communes sunt.

Quæ sunt communes iure naturali?

R. Naturali iure communes omnium sunt aer, aqua profluens, mare, littus maris. Itaque nemo ad littus maris accedere prohibetur, dummodo à villis, munimentis, ædificijs, abstineat, §. *& quidem* 2. *hic.* & hæ cõmunes in specie ab Imperatore dicuntur.

Quæ iure gentium.

R. Quæ hic publicæ in specie ab Imperatore dicuntur. 1. Littorum usus, ut cuilibet ibi casam ponere, retia siccare, & è mari deducere liceat. §. *littorum. hic.* 2. Flumina omnia. 3. Portus, adeoque ius piscandi in vtrisque, §. *flumina. hic.* 4. Riparum vsus, vt naues ad eas appellere, funes arboribus ibi natis alligare, & onus aliquod in his reponere liceat, §. *Riparum eod.*

Quæ sunt communes iure ciuili?

R. Quæ in ciuitatibus sunt, vt theatra, stadia, & si quæ alia sunt communia ciuitatum; res vniuersitatis in specie ab Imperatore dictæ. §. *vniuersitatis eod.*

Quæ res dicuntur in patrimonio nostro?

R. Quæ reuera sunt in dominio singulorum; siue nostræ, siue nobis cum alijs communes, sive planæ aliorum.

Quotuplicis iure acquiruntur?

R. Gentium & ciuili. §. 11. *eod.*

Quot modis iure Gentium?

R. Tribus; 1. occupatione, 2. accessione, 3. traditione.

Quas res acquirimus occupatione?

R. 1. Feras, h.e. liberè vagantes bestias, siue quadrupedes, siue pisces, siue volucres; vt apes, pauones, gallinas, anseres, idque siue in nostro, siue in alieno fundo eas capiamus, § *fera*. § *illud*. § *apium*. § *gallinarum. eod.* 2. Eas quas ab hostibus capimus. §. *item ea, quæ eod.* 3. a nobis inuentas. §. *item lapilli*. §. *insula*. § *thesaurus*. §. *hoc amplius*. 46. §. *qua ratione eod.*

Feræ, quæ a nobis captæ, quousque nostræ esse intelliguntur?

R. Eousque, donec nostra custodia coercentur: non si nostram euadunt custodiam, & in libertatem naturalem se recipiunt; tunc nostræ esse desinunt, & rursus occupantis fiunt. §. *fera* 12, §. *apium* 14. *eod.*

Quando dicuntur recipere naturalem libertatem?

R. Cum vel oculos nostros effugiunt, vel ita sunt in conspectu nostro, vt earum difficilis sit persecutio. *d* §. *feræ. in fin.*

Quid si aliquæ earum ex consuetudine abire & redire solent?

R. Eousque nostræ esse intelliguntur, donec animum reuertendi habent; Occupantis fiunt, cum reuertendi consuetudinem deserunt. §. *pavonum* 15. *eod.*

Quid

Quid iura circa anseres, & gallinas nostras non feras; item animalia alia mansueta?

R. Etiamsi turbata aliquo modò evolaverint, licet conspectum nostrum effugerint, nostra manent quocunque loco sint: & qui ea detinet, lucrandi animo, furtum committit, §. *gallinarum*. 16. *eod.*

Quas res ab hostibus captas nobis acquirimus?

R. Acquirimus vel hostes ipsos, vt in servitutem nostram deducantur: vel res ipsorum mobiles & mouentes. §. 17. *hic.*

Quas res acquirimus inuentiones?

R. 1. *Supra terram*, lapillos, gemmas & cetera, quæ in littore maris sunt, §. *item lapilli, eod.* 2. Missilia in vulgus iacta. *d. §hoc amplius*, 46. 3. Quæ pro derelictis habentur, hoc est, quæ ea mente à dominis abijciuntur vt in numero rerum suarũ esse nolint, §. 47. *eod.* non in tempestate, navis levandæ causa abiecta: quæque de Rheda currente, non intelligentibus dominis cadunt, §. *fin. eod.* *Subter terram*, thesaurum, §. 39. *eod.* In aquis Insu lam, §. 22. *& seq. eod.*

Quatenus acquirimus thesauros?

R. 1. Eatenus vt in fundo nostro inventi nostri fiant. 2. in loco sacro, vel religioso casu inuenti similiter, 3. in loco alieno, casu quidem inventi nobis acquirantur ex parte dimidia, & inuentori & domino fundi æqualiter, *paragraph. thesauros eod* minimè

si inuenti data opera.

Quid iuris circa insulam?

R. Nata in mari fit occupantis; In flumine nata, siquidem mediam fluminis partem tenet, pro latitudine cujusque fundi, qui prope ripam est, communis est eorum, qui ab vtraque fluminis parte, prope ripam, prædia possident. 2. alterutri parti proximior eorum est tantum, qui prope ripam prædia possident. 3. si flumen aliqua parte divisum deinde, infra vnitum, alicuius agrum in formam insulæ redegit: eius cuius fuerat manet. §. *insula. eod.*

Quid iuris circa alueum?

R. Cum naturali alveo derelicto in vniversum flumen ad aliam partem fluere cœpit, is alveus eorum est, qui prope ripam eius prædia possident; itidem pro latitudine cujusq; agri qui prope ripam est. 2. Flumine ad priorem alveum reverso, novus alveus eorum esse incipit, qui prope ripam prædia possident. §. *quod si 23. eod.*

Quid iuris circa inundationem?

R. Cum ea speciem fundi non mutet; recedente aqua, eius permanet ager cuius fuerat. §. *alia sane 24. eod.*

Quomodo acquirimus accessione?

R. Quædam acquirimus absque hominis facto; alia non nisi hominis facto accedente.

Quæ acquirimus accessione, hominis absque facto?

R. Partus animalium dominio nostro subie-

biectorum. §. *item qua ex animalibus*. 12. *eod.* Item quæ alluvione nobis tribuuntur. §. 20. *eod.* Non si vis fluminis, de prædio nostro parte detracta, eam vicini prædio attulerit. Nempe ea prioris domini manet. Nisi longiore tempore ei hæserit; & arbores quas secum traxit, in eum radices egerint. §. *quod si*. 21. *eod.*

Quomodo fit alluvio.

R. Cum agro nostro flumen, non vi, sed ita aliquid paulatim adijcit, vt intelligi non possit, quantum quoquo temporis momento adijciatur. §. *propterea* 20. *vers. per Aluvionē eodem.*

Accessio, qua requirit hominis factum, quotuplex est.

R. ea fit aut rei mobili, aut immobili.

Quomodo acquirimus accessione rei mobili?

R. Quatuor modis. 1. Specificatione. 2. Adiectione. 3. Confusione. 4. Commixtione.

Qua est specificatio, per quam acquirimus?

R. Ea fit cum ex materia prorsus aliena, siue partim nostra, partim aliena, speciem aliquam facimus, quæ ad priorem materiam reduci non potest: vt vinum, oleum, frumentum, ex alienis uvis, oliuis, vel spicis. Minimè verò cum res ad priorem materiam reduci potest. quia tunc domino materiæ cedit, §. *cum ex aliena* 25. *eodem.*

Quæ est adiectio, per quam acquirimus?

R. 1. Cum rei nostræ quid alenum adijcitur. Veluti cum aliena purpura vestimẽto nostro intexitur. Tunc enim accessionis iure vestimento nostro cedit. §. *si tamen* 26. *eod.* 2. Cum in chartis nostris aliquid bona fide scribitur, id ita chartæ cedit, siquidem impensas scripturę dominus chartę solvit ei qui bona fide chartæ possessionem nactus est. §. *literæ* 33. *eod.*

An circa picturam idem ius?

R, Non, sed placet tabulam cedere picturæ. §. *si quis* 34. *eod.*

Quæ est confusio, per quam acquirimus?

R. Cum duorum materiæ, vel eiusdem generis, vel diuersæ, voluntate dominorum, aut fortuitò, ita confunduntur, vt facta confusione non permaneant corpora in sua substantia: Puta tunc materiæ communicantur: Veluti si qui vina sua confuderint, vel vinum cũ melle. §. *si duarũ* 27. *eod.*

Quæ est commixtio, per quam acquirimus?

R. Cum duorum materiæ voluntate dominorum ita commiscentur, vt singula corpora priorem substantiam retineant; veluti cum frumentum meum mixtum fuerit frumento Titij: fit enim & tunc frumentum commune, Secus, si casu, vel sine voluntate nostra commixtum est. §. *quod si frumentum* 28. *eod.*

Quot modis fit accessio rei immobili?

R. 1. Plantatione. 2. Statione, 3. Ædifica-

catione. 4. Fructuum perceptione, 5. Consumtione.

Quomodo plantatione.

R. Cum aliena planta in solo nostro posita radices in eo egit. At solo ita cedit, vt dominus fundi teneatur plātationis impensas, ei, qui bona fide in alieno solo plantauerit, soluere. §. *si Titius* 31. *eod.*

Quomodo satione.

R. Qua ratione plantæ, eadem frumenta sata solo cedere intelliguntur. Sed non minus dominus sationis impensas bona fide factas a Domino soli petere potest. §. *qua ratione* 32. *eod.*

Quomodo ædificatione?

R. Bifariam; vel cum ipsi in nostro solo ex aliena materia domum ædificavimus. At tum ædificium solo quidem cedit, sed duplum domino materiæ ædificans, per actionem de tigno iuncto præstare debet. Vel cum alius in nostro solo, ex sua materia ædificat. Quo casu si id fecit mala fide, nostra fit domus, & materiæ proprietatem dominus eiusdem amittit; Si id bona fide fecit, pretium materiæ, & mercedem fabrorum petit. §. *cum in suo* 29. §. *ex diuerso* 30. *eod.*

Quomodo fructuum perceptione?

R. Sic acquirunt, qui non aliter fructus suos faciunt, quam si eo perceperint; puta vsufructuarius; qui licet maturis fructibus decedens, eos ad hæredes non transmittit,

nisi

nisi perceptos, sed domino proprietatis acquiruntur. 2. Colonus, de quo eadem ferè dicuntur. §. 10. *verò 36. eod. Ferè dico. Quia suos facit etiam ab alio, licet non suo nomine, perceptos, ac etiam pendentes, ac ad hæredes transmittit.*

Quomodo consumptione?

R. Si is acquirit, quia non domino vel quem dominum esse credebat, bona fide, fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet iusta causa, bona fide, acceperit. Puta quod licet fructus quos percepit ipsius sint pro cultura & cura; naturali ratione tamen non aliter ipsius fiant, quam si eos consumserint. Quod rei malæ fidei possessor vna cum fundo cogatur restituere. §. *si quis à non domino, eod.*

Quid est traditio?

R. Est rei nostræ, quoad dominium, in alium translatio.

Quotuplex statuitur?

R. Vel *vera*, quæ fit de manu in manum, & est propriè rei corporalis. Vel *ficta*; quæ est rei incorporalis, & magis affectu fit, quam corpore. Putà vel 1. *Patientia*, cum quis rem suam uno titulo penes aliquem exsistentem, puta commodati, patitur alio titulo, puta emptionis, tanquam propriam habere. 2. *Symbolo*, puta traditione clavium, vel cellæ vinariæ. instrumentorum proprietatis rei venditæ, trabium emtarum signatione. 3. *Monstratione*; putà cum fundus venditus oculis em-

emtoris subijcitur. §.40. §. 44. & §. *seq. hic.*

Qui traditione acquirunt dominium; & quando?

R. 1. Omnes, Nempe si quidem tradens sit rei dominus. *l.* 20. *ff. hic.* 2. Ipsa traditio fiat animo domini transferendi. §. 49. *hic.* 3. Adsit iustus titulus, *l.* 31. *ff. eod.* & speciatim in emtione & venditione, vel pretium solutum sit: vel de eo fides habita. §. 41. *hic* 4. Rei traditæ acceptatio. Persona in quam fit traditio, ut certa sit non requiritur, præcisè. Quippe fieri potest in vulgus per missilium iactum. §. 45. *eod.*

TIT. II.

De rebus corporalibus & incorporalibus.

Quæ est altera rerum divisio.

R. Secunda principalis divisio, generalis plane, & Iuris consultis, cum Philosophis communis, est qua res dicuntur corporales, vel incorporales, *Text. hic.*

Quæ dicuntur corporales?

R. Quæ sua natura tangi possunt. Veluti fundus, homo, vestis, aurum, &c. *Text. eod.*

Quæ incorporales.

R. Quæ tangi non possunt: qualia sunt, quæ in iure consistunt. h. e. iura. Putà hæreditas (pro successione accepta) obligatio, quo-

quo modo contracta, seruitutes, &c.

Quotuplices sunt res incorporales?

R. Vel vniuersales, vt hæreditas; vel singulares, vt servitus.

TIT. III.

De servitutibus prædiorum.

Cum servitute retuleris supra libro primo ad ius personarum; quomodo hic eam refers ad ius rerum?

R. Quatenus hic non est talis seruitus, qua persona personæ seruit, qualis erat prior: sed ad istius exemplum in rebus constituta.

Quomodo ergo diffinitur hic servitus in genere.

R. Est ius in re aliena constitutum, quo ipsa, præter naturam, vel rei alterius, vel personæ, ad usum inseruit. *l.* 15. §. *fin. ff. de servit.*

Quotuplex est servitus.

R. Est vel realis, seu prædialis, qua res rei, vel prædium prędio seruit; vel personalis, qua res seruit personæ, vt fundus vsufructuario. §. 4. *hic l.* 1. *ff. de seruitut.*

Quomodo subdiuiduntur reales?

R. In rusticas & urbanas, *pr.* & §. *hic.*

Quomodo distinguuntur prædia?

R. In rustica & vrbana; distinctione non à prædij loco, sed ab usu sumta. §. 1. *hic.*

Quas

Quas seruitutes rusticorum prædiorum recenset Imperator.

R. Iter, actum, viam, aquæ ductum, aquæ haustum, pecoris ad aquam appulsum, ius pascendi, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ. *pr. & §. 2. eod.*

Quid est iter?

R. Est ius eundi pedibus, equo, sella, lectica; item ambulandi hominis, non etiam iumentum agendi ad vehiculum, per fundum alienum. *Tex. pr. hic.*

Quid est actus?

R. Ius agendi iumentum vel vehiculum. *Tex. hic. d. princ.*

Quid est via.

R. Est ius eundi, & agendi, & ambulãdi. Nam & iter & actum via in se cõtinet. *d. pr.*

Quid est aquæductus?

R. Est ius aquæ ducendæ fistula aut rivo, per fundum alienum; sive id fiat ex aqua publica, sive priuata; & quidem quatenus fundo dominanti opus est. *Text. hic. pr. & l. 33. § 1. ff. eod.*

Quid est aquæ haustus?

R. Ius hauriendi aquam ex flumine, fundo, vel puteo priuato, alieno, *l. 3. §. 3. ff. hic.*

Quid pecoris ad aquam appulsus?

R. Ius pecus suum, ad flumen, fontem, puteum, priuatum, alienum, vt ex eo bibat, agendi. *Capol. de servit. rust. præd. c. 2.*

Quid ius pascendi.

R. Vt pecora nostra in agro alieno pasce-

re liceat. *l.3.pr.& l.4.ff.eod.*

Quid calcus coquendæ?

R. Quod in alieno predio, ad mei prædij utilitatem, calcem coquere possum, *l 6.§.1. ff.eodem.*

Quid ius arenæ fodiendæ?

R. Vt in fundo vicini mihi liceat arenam fodere, ad prædij mei sive rustici, sive urbani, vtilitatem, *l.6.ff.eod.*

Quotuplices sunt servitutes urbanorum prædiorum?

℞. Duplices: affirmatiuæ, sive confessoriæ. & negatiuæ, seu negatoriæ.

Da exempla affirmatiuarum, seu confessoriarum?

℞. Vt vicinus onera vicini sustineat: vt in parietem vicini liceat vicino tignum immittere; vt vicinus in ædes suas, vel in aream, vel in cloacam stillicidium, vel flumen recipiat. §. 1.*hic.*

Da negatiuarum, seu negatoriarum?

℞. Ne altius quis tollat ædes suas, ne luminibus vicini officiat. §. *eod.*

Quibus modis constituuntur seruitutes reales?

℞. 1. Pactionibus. 2. stipulationibus. 3. testamento, §. 4. *hic.*

Quomodo estinguitur seruitus realis?

R. Variè. 1. confusione prædij dominantis, & seruientis, siue in totum, siue ex parte; pro confusionis ratione, *l.1.ff.quem serua mitt.* 2. Remissione, verbis, aut factis, declarata.

rata. *arg.l.14.§.1.de serv.3*.Non vtendo planè loco seruiente. *l.pen. C.eod.* Nec (saltem non iure seruitutis) longo tempore, idest, spatio integro, decem vel viginti annorum, pro præsentia, vel absentia, eius cuius prædio seruitus debetur; idque vel simpliciter seruitutum, rusticarum ratione; verò urbanarum siquidem libertatis accesserit vsucapio. *Schneid.hic.§.4.n.26.& seq.*4.Conditionis existentia, in seruitute in legato fundo sub conditione constituta ab hærede, *l.8.ff. quemad.serv.amitt.*5.Concessione actus seruituti contrarij, *l.11.§.1.ff.eod.* Denique rei seruitutem debentis interitu; puta loco vię, impetu fluminis forte amisso, *l.14.ff.VVes. hic variant tamen Dd.*

TIT. IV.

De vsufructu.

Quæ dicuntur servitutes personales?

R. Quæ personæ debentur, & ea mortua extinguuntur.

Quot sunt species seruitutum personalium?

R. Tres, vsusfructus, vsus, & habitatio.

Quid est vsusfructus?

R. Ius alienis rebus vtendi fruendi salva earum substantia, *pr. hic.*

In quibus rebus constituitur usus fructus?

R. Propriè in rebus quæ vsu non consumuntur; fundo, ædibus, iumentis, seruis, &c.

&c. Impropriè in alijs, quæ vſu conſumuntur, §. 2. *hic*. Vnde etiam duæ vſusfructus ſpecies; verus, & quaſi (quæ vox imperfectionem notat) uſusfructus. *ibid.*

Quomodo conſtituitur uſusfructus?

R. Varijs modis quidem conſtituitur. Sed hic pro initijs modo attendendi modi, quibus conſtituuntur ab ipſis rerum dominis.

Qui ſunt illi?

R. A rerum dominis conſtituitur vſusfructus verus vel contractu inter viuos, vel vltima voluntate. Quaſi vſusfructus, vltima voluntate tantum. §. 1. *de vſufructu & tot. tit. ff. de vſufructu earum rerum quæ vſu conſum.*

Quis eſt effectus conſtituti vſusfructus?

R. Perceptio omnium fructuum & emolumentorum ex re vſufructuaria. Sed ea non niſi percepta vel ab ipſo fructuario, vel ab alio eius nomine vſufructuarij fiunt. *l.* 14. *l.* 24. & 27. *ff. hic.*

An in uſufructu corporum viuentium, puta ancillarum, pecudum, fœtus ſemper eſt in fructu?

R. Non ſemper. Ancillarum partus non eſt in fructu, ſed pertinet ad Dominum proprietatis. §. *is vero. ff. inſtitut. de rer. diviſ.* In pecudum fructu eſt fœtus, lac, pilus, lana.

An perceptio fructuum ex re vſufructuaria tantum eſt effectus conſtituti vſusfructus?

R. Imò verò vſufructuarium etiã ſequuntur

ur onera. Nempe cauere debet se vsurum
e vsufructuaria boni viri arbitratu, sicut bo-
us paterfamilias, §. *is vero hic*. & finito vsu-
uctu eam se restituturum. §. *sed utilitatis*.
nst. eod. tit. ff. vsufr. quem. caueat.

Quid inde sequitur.

R. In usufructu pecudum, quod in locum
demortuorum capitum, in vsufructu vinea-
um, arborum, quod itidem in locum
emortuarum, alias debet substituere. *d*. §.
s verò.

Quibus modis amittitur, vel finitur.

R. Variè, a parte vsufructuarij. 1. eius mor-
e. 2. maxima & media capitis diminutione.
. non vtendo longo tempore, si acquirat rei
proprietatem, vel vsufructum domino ipso
cedat. 4. Rei interitu. § 1. *&* 3. *hic*.

Quis effectus finiti vsusfructus?

R. Si totus finitur, reuertitur ad proprie-
atem, & acquirit dominus rei plenum do-
minium: & pro parte finitus accrescit ei, cui
usus fructus alterius partis fuit ligatus. *l*. 3. §.
1. *ff. de vsufr. accrescendo*.

TIT. V.

De vsu, & habitatione.

Quid est vsus?

R. Est ius alienis rebus vtendi, non fruen-
i, ad vsum quotidianum duntaxat, salva
arum substantia. §. 1. *hic*.

Quibus

Quibus exemplis seruitutem usus explicat Imperator?

R. Quatuor: 1. *Fundi*; cuius qui nudum habet usum; nihil ulterius habere intelligitur quam ut oleribus, pomis, floribus, fœno, stramentis, & lignis, ad vsum quotidianum, vtatur, & in eo fundo hactenus ei morari licet, ut neque domino fundi molestus sit, neque ijs per quos opera rustica fiunt impedimento; nec ulli ius quod habet aut locare, aut vendere, aut gratis concedere potest. §. 1. *hic.* 2. *Aedium* quarum qui nudum usum habet. hactenus ius habere intelligitur, vt ipse tantum cum vxore liberisque suis, item libertis, nec non personis alijs liberis, quibus non minus quam seruis vtitur, inhabitet; nec hoc ius ad alium transferre potest. & vix receptum esse videtur, vt hospitem ei recipere liceat. §. *item is qui, eod.* 3. *Servi* aut *iumenti*; in quibus vsuarius nihil amplius iuris habet, quam vt opera & ministerio eorum vti possit; nec ius suum ad alium transfert. §. *item is ad quem eod.* 4. *Pecorum, & ovium*; quibus usuarius duntaxat utitur ad stercorandum agrum; nec lacte, neque agnis, neque lana vtitur. §. *sed & si eod.*

Quomodo constituitur & amittitur, seu finitur servitus vsus.

R. Iisdem modis, quibus vsusfructus. *d.* §. 1.

Quid est habitatio?

R. Ius habitandi in aliena domo, salua

eius

eius substantia, §. *sed si cui eod.*

Quomodo constituitur?

R. Testamento, vel alio modo.

Quid differt ab vsu adium?

R. Quod habitationem habens ædes alteri possit locare; non possit ædium modo habent vsum, §. 2. *eod.*

TIT. VI.

De usucapionibus & longi temporis præscriptionibus.

Quotuplices sunt modi, quibus res acquiruntur iure civili?

R. Acquiruntur vel per singularitatem, vel per vniversitatem.

Quot modis acquiruntur res per singularitatem?

R. 1. Vsucapione, 2. donatione. 3. iure accrescendi.

Quid est vsucapio?

R. Acquisitio, seu adiectio, dominij per continuationem possessionis, temporis lege definiti. *l. 3. ff. h. t.*

Quomodo acquiritur dominium vsucapione?

R. cum bona fide, & iusto titulo rem, ad vsucapiendum aptam, ipsi vel iure nostro, vel iure cesso continuè possidemus, secundum tempus à lege definitum.

Qualis res possunt vsucapi.

R. Omnis generis, siue corporales, eæque mo-

mobiles, vel immobiles; siue incorporales, sive iura. *princ. hic.*

Quæ requiruntur in usucapione?

R. 1. Res ad vsucapiendum apta. §. 1. *hic.* 2. Eius possessio, sed iusta, continua per tempus lege definitum. §. *diutina hic*.

Quæ res sunt apta ad vsucapionem?

R. 1. Quæ esse possunt in nostro commercio, §. *sed aliquando*. 2. Quæ in se nullum habet vitium. §. *nouissimo*, & §. *furtiua. hic.*

Da exempla rerum ad vsucapionem ineptarum?

R. Exempla sunt liber homo, res sacra & religiosa, servus fugitivus, etiam bona fide possessus; res fisci, quas ab extraneo accepimus, Item res furtivæ & vi possessæ, licet ab alio sint longo tempore, & bona fide possessæ, § *sed tamen hic.* Nisi possessor rem bona fide acceperit ab eo qui se dominum eius credebat, atque inde in vitium furti non ceciderit. §. *Furtiua quoque res, eod.* vel res in potestatem domini fuerint reuersæ, §. *aliquando eod.*

Cur dicis ciuilem requiri possessionem in usucapione?

R. 1. Quia *talis* requiritur *possessio*, qua res possidetur animo domini, *c. sine possessione, de R. I. in* 6. 2. Iustus titulus, seu causa possidendi, ad transferendum dominium apta, v. emptio, donatio, succeffio, aliæque enumeratæ. *tot tit. ff de vsucap. & seq.* 3. *Bona fides*

sed

sed iure ciuili ab initio tantum: *l.2. hic. & penult.1.* iure canonico semper. *C.possessor de 2.R.I. in 6.*

Qualis requiritur possessionis continuatio?

R. Non præcisè talis, vt semper continua rei eiusdem possessio maneat penes vnum; sed sufficit, si possessio ab vno ad alterum legitimè continuetur. §.7.*hic.*

Quale tempus requiritur?

R. Varium fuit. Primis temporibus res mobilis anno, immobilis biennio in Italico solo vsucapiebatur; postea statutum; vt res mobiles triennio, immobiles inter præsentes decennio, inter absentes vicennio, vsucaperentur. §. 1. *hic.* Nisi possessor à fisco rem habuerit: qui statim securus est. §.*edicto, eodem.*

TIT. VII.

De Donationibus.

Quid est donatio?

R. In genere est liberalitas, quæ nullo iure cogente, ex sola animi liberalitate, alteri conceditur, *l.1. & 2.ff.de Donat.*

Quotuplex est?

R. Vel *propria*; quæ est simplex, nullam habens causam, modum, vel conditionem. Vel *impropria*, quę cum liberalitate, causam, modum, & conditionem habet adiunctam, *Codaus in legem 194. ff. eod.8.*

De qua donationis specie agit Imperator?

R. De impropria.

Quot eius recenset species?

R. Duas: 1. Donationem mortis causa. 2. Non mortis causa. *pr. hic.*

Quid est donatio mortis causa?

R. Non ea, quæ præcisè fit a moriente; sed quæ (quamuis à sano) fit propter mortis suspicionem; ita ut ob eam se donare exprimat. §. 1. *hic.*

Quot eius sunt species?

R. Tres: 1. Quæ non metu imminentis mortis; sed extra periculum, sola mortis fit cogitatione; non statim, sed post mortem modo effectum habitura. 2. Quæ eadem fit conditione à constituto in periculo mortis. 3. quæ ita fit metu mortis & periculi, vt res donata statim quidem fiat accipientis; sed post euitatum periculũ repetenda. §. *eod.*

In quibus conveniunt legata cum hac donatione?

R. Quod ijsdem, vt dictum, legatur quibus morte donatur, *l. 9. ff. hic.* Vtrobique idẽ testium numerus requiritur. *l. fin. Cod eod.* 3. Per pœnitentiam reuocatio locum habet, §. 1. *hic.* 4. quod vt legata, sic donatio hęc per Falcidiam minuitur. *l. 27. ff. hic.* 5. quod donatario ante donatorem moriente irritatur, planè, vt legatum legatario moriente ante testatorem. §. 1. *hic.*

In quibus differunt?

R. 1. Legari potest absenti; mortis causa do-

donari tantum præsenti. Nisi id fiat per procuratorem, *l.* 38 *ff. hic.* 2. Legatum ab hærede præstatur, donatio incipit a donantis traditione. §. 1. *infra de leg.*

Quotuplex est donatio non mortis causa?

R. Illius donationis plures sunt species, pro conditionum, vel causarum, sub quibus fiunt ratione. Præcipuè sunt remuneratoriæ, & quæ fiunt mortis causa. *Clar.* §. *donatio.* 42.

Quæ earum natura.

R. Quod, ubi semel fuerint perfectæ, temerè reuocari non possint. §. 2. *hic.* Cum donatio mortis causa, tanquam vltimæ voluntatis, (quę ambulatoria est) species, quandoque reuocari possit.

Quomodo perficiuntur?

R. Cum donator suam voluntatem scriptis, aut sine scriptis manifestauerit. §. 2. *hic.*

An non egent insinuatione?

R. Omnino quidem ex principum constitutionibus, si maiores essent ducentorum solidorum; quam quantitatem Imperator ampliauit vsq; ad quingẽtos solidos. §. 2. *hic.*

An, si vltra quingentos solidos donetur, donatio planè est inutilis.

R. In eo tantum quod excedit. *L.* 34. §. 1 *&* 35. §. *vlt. C. h. t.*

An nullis casibus reuocari possunt?

R. Omnino reuocatur per ingratitudinẽ

C 2 do-

donatariorum. §. 2. *verſ. ſciendum hic.*

Quam ſpeciem donationis hic tractat Imperator.

R. Donationẽ propter, ſeu ante nuptias.

Qualis donatio huic accenſeri poteſt?

R. Dos.

Quid eſt dos?

R. Eſt ius quod marito à muliere, vel ab alio pro ea, conſtituitur ad ſuſtinenda matrimonij onera. *l. 3. ff. de I. D.*

Quid eſt donatio propter, ſeu ante nuptias?

R. Eſt actus quo maritus ipſe, vel alius nomine, res mobiles vel immobiles aliaſve propter dotem, vel nuptiarum affectionem mulieri confert.

In quibus conueniunt, & differunt, dos & donatio?

R. In pleriſque conueniunt, differunt in eo, quod maritus durante matrimonio lucratur fructus dotis, non vxor fructus donationis propter nuptias. *l. 7. ff. de iur. dot.*

Quis eſt tertius modus acquirendi dominij iuris civilis ab Imperatore poſitus?

R. Per ius accreſcendi; ſed ſublatus ab Imperatore; hic quidem in ſpecie explicatus, ſed nobis, ob ſeruos è Chriſtiana Rep. exulantes, non attendendus.

An non pro eo hodie aliud ius accreſcendi in vltimis voluntatibus obtinet?

R. Omninò, quando duobus in eodem iure ſucceſſionis exiſtentibus, unius non petentis

tentis, seu non concurrentis, vel concurrere desinentis, portio alteri petenti concurrenti accrescit. *tit. ff. de vsuf. accresc.* De quo infra sub tit. de leg.

TIT. VIII.

Quibus alienare licet, vel non licet.

Cum libera rerum nostrarum alienatio sit dominij effectus; dic, an ea omnibus dominis sit permissa, & solis?

R. Minimè.

Cur dicis non omnibus dominis eam concedi?

R. Quia Imperator hic dominorum talium duo proponit exempla. 1. *Mariti*, qui, licet constante matrimonio, constituatur rei dotalis dominus; fundum tamen dotalem, etiam consentiente muliere, nec vendere potest, nec oppignorare. *pr. hic. 2. Pupilli, & Minoris.* §. 2.

Cur dicis non solis dominis permissam rerum suarum alienationem?

R. Quia creditor habet potestatem rem sibi oppignoratam alienandi. §. 1. 2. Item tutores res pupilli; curatores res minoris, &c. Sed vtriusque certis legibus iure definitas, ista potestas facta. §. 2. *hic. & l. 1. ff. de reb. eor. qui sub tut. & curat.*

Quatenus ius alienandi habet creditor?

R Habet id ius, debitore in mora existen-

te. Sed iuxta leges conuentionis, si nihi conuentum; post unam denunciationem debitori testato factam, & inde expectatum biennium. Si conuenit de pignore non di strahendo; post trinam denũciationem cum cursu biennij, fiet condemnatio à iudice, pe tente creditore, de pignore distrahendo, §. 1 *hic. l. 6 4. ff. de pig. distrab.*

Quatenus res pupilli, aut minoris a tutore, aut curatores possunt alienari?

R. Res mobiles quæ servando seruari no possunt, liberè ab ijs alienantur: mobiles quæ seruari possunt, vel immobiles non ni ex iusta causa; puta æris alieni à pupillo de biti, quod aliter dissolui non possit, aut pu pillus aliunde ali non possit, & magistratu adsit cognitio & decretum. *l. 1. ff. de reb. eor. qui sub tut. & curat.*

TIT. IX.

Per quas personas nobis acquiritur.

Per quas personas nobis acquiritur dominium?

R. Non solum per nos ipsos, sed etiam 1. Per eas personas, quas in potestate habemus, siue liberos, siue seruos nostros. 2. Per seruos alienos, in quibus vsumfructum habemus. 3. Per liberos homines, vel seruos, quos bona fide possidemus. 4. Per personam extraneam. *princ. hic.*

Quo-

Quomodo acquirimus per liberos nostros, quos in potestate habemus?

R. Per liberos quos in potestate habemus, acquirimus hodie in totum, quod ex re nostra eis obuenit. Quæ ex causa tam armatæ, quam togatæ militiæ obueniunt filio, totum sibi acquirit. In cæteris, hoc est, quæ ex alia obueniunt causa, filius sibi proprietatem, pater vsumfructum acquirit. §. 1. *hic.*

Quid, si pater filium emancipet?

R. Ex Imperatoris constitutione, manente penes filium bonorum, quæ ei obuenere, proprietate, partem tantum dimidiam vsusfructus eorundem retinet pater. §. 2. *hic.*

Quomodo acquirimus per seruos?

R. Per seruos, quos pleno dominio possidemus, quicquid ex traditione ab alijs nanciscuntur, acquirimus, etiam ignorantes & inuiti, §. 3. *hic.* Etiam hæreditatem; sed non nisi nostro iussu aditam. *ibid.* & *l. 25. §. iussum, ff. de acq. hær.* Per eos in quibus tantum usumfructum habemus, acquirimus modò id quod ex re nostra, uel opera sua acquirunt: Per eos in quibus usum tantum habemus, id quod ex re usuaria consequuntur. Quoad liberum hominem, vel seruum, quem bona fide possidemus, idem ius est quod circa seruum usufructuarium. Extra illas causas liber sibi; seruus domino acquirit. Nisi bonæ fidei possessor, seruum usuceperit. §. 4. *vers. Sed eod.*

Quid & quatenus acquirimus per praecedentes personas?

R. Non proprietatem modò, sed & possessionem; per liberos quidem nostros & seruos proprios omninò: per cæteras personas, quatenus possessionem ex re nostra, uel operis suis adepti sunt. §3. & 4.

Per quam extraneam personam possumus acquirere?

R. Per solum procuratorem. Citra illum enim valet regula; per extraneam personam, nobis nihil acquiri posse.

Quid acquirimus per procuratorem?

R. Possessionẽ, & dominium quidem; sed eatenus tantum, quatenus possessionem sequitur, nostro nomine procuratori traditam, & nobis acquisitam. §. pen. hic.

TIT. X.

De testamentis ordinandis.

Quid est Hæreditas.

R. Nihil aliud quam successio in vniuersum ius, quod defunctus tempore mortis habuit. l. 63. ff de R. I.

Quot modis defertur?

R. Vel ex testamento, vel ab intestato.

Vnde dicitur Testamentum.

R. Ex eo, quod sit testatio mentis. pr. hic.

Quomodo definitur.

R. Quod sit voluntatis nostræ iusta sen-

tentia, de eo quod quis de bonis suis post mortem suam fieri velit; cum directa hæredis institutione. *l.1. ff.qui fac.poss.test.*

Quotuplex est testamentum?

R. 1. Vel *perfectum*; quod directam hæredis institutionem continet, modò definitum; vel *imperfectum*, quod habet, citra eam, ordinationes alias; vt Codicillus.

Testamentum perfectum quotuplex iure novo?

R. Vel scriptum, vel nuncupatiuum. §.*fin. hic*.

Quod est solemne scriptum testamentum?

R. Voluntas vltima, quam testator, coram septem testibus, ad specialiter rogatis proponit in scriptis; siue ea manu propria testatoris scripta & signata, siue ab alio scripta, modo signata à testatore sit, cum certa solennitatum ordinatione, §.4. *hic*.

In quibus consistunt solennitates in testamento scripto consideranda?

R. 1. Vt instituatur hæres. 2. adhibeantur septem testes; ijque specialiter rogati. 3. præsentem testatorem videant. 4. non detineantur inviti. 5. Voluntas testatoris, vel ab ipso in scripturam redigatur, vel ab alio scripta, ipsius manu, vel, si literas ignorat, ipsius nomine ab octauo teste. 6. eaque testibus a testatore, declarãte ea, suam voluntatem contineri ostendatur. 7. singuli testes pro se subscribant & obsignent, siue suis, siue alienis annulis. 8. omnia fiant vno contextu, idest, nul-

lo alieno extraneo actu interueniente. Nisi forte ex naturæ necessitate, §.4. *hic*.

Qui sunt hic idonei testes?

R. Tales, quibuscum est testamenti factio. §.6. *hic*. Sed mares, homines liberi, puberes, etiam ex eadem domo plures, §.8. *eod*. Imo & legatarij, fideicommissarij, iisque coniuncti, in potestate exsistentes. Minimè hæres institutus, mulier, seruus, furiosus, impubes, mutus, surdus, prodigus, intestabilis. § 6. 7. 8. 9. 10. *hic*.

Quo tempore consideranda testium conditio?

R. Signati testamenti. Nisi is qui opinione communi liber habebatur, signauerit, cum reuera seruili conditione esset. *Quod ob istam communem opinionem testamentum sustineatur*. §. 7. *hic*.

Quid est testamentum nuncupatiuum?

R. Quod fit à testatore coram septem testibus, rogatis, præsentibus, & vocem eius exaudientibus, palam voluntatem suam nuncupante, & integrum uno contextu testante; siue scriptura interueniat (sed probationis, non solennitatis ergo) siue non. §. *vlt. hic*.

TIT. XI.

De militari testamento.

Quot exempla priuilegiati testamenti recenset Imperator?

R. Sunt quidem plura: puta 1. militare. 2. in-

inter liberos: 3. ad pias causas. 4. rustici. 5. oblatum principi. 6. factum apud acta iudicis. 7. factum tempore pestis. 8. ex iure canonico factum coram presbytero a parochiano. At Imperator solius militaris facit mentionem.

Quod est militare testamentum?

R. est testamentum iustum à milite in expeditione, vel acie constituto; omissis vel omnibus, vel aliquibus testamentorum solennitatibus, ita factum, vt tamen de eius voluntate constet. *Princ. §. 1. hic.*

Quæ solennitates testandi militi sunt remissa?

R. Generaliter eæ, quæ in ordinatione testamentorum iure ciuili sunt obseruandæ: idque quoad ipsam testationem vel testium adhibitionem; ita ut quomodo velit testari possit; modò de ipsius voluntate constare possit. *Princ. & § plane hic.*

Quomodo constare potest de eius voluntate?

R. Vel *scriptura*, quavis in vagina aut clypeo sanguine, aut in pulvere gladio notata, in extremo vitæ: modo intelligatur, & militis testantis esse apparuerit. §. 1. *hic.* vel *sine scriptura*, conuocatis testibus saltem duobus, qui, licet non sint rogati, affirment militi verè fuisse testandi voluntatem, & id quidem in acie; non si forte extra eam in conviviis, aut iocose aliquem ab eo hæredem dictum testentur. §. 1. *hic.*

Vbi debet miles testari, vt hoc priuilegio gaudeat?

R. In castris, & in expeditione occupatus; non extra castra, & citra expeditionis necessitatem in alijs locis exsistens. *Princ. & §. 1. hic.*

An in expeditione versans hoc remissarum solennitatum priuilegio pariter gaudet?

R. Ita gaudet priuilegijs istis, vt extra congressum hostium duos debet testes adhibere specialiter rogatos, remissis cæteris solennitatibus iuris ciuilis: in acie & conflictu si versatur, sufficit iudicio, vel signis tantum voluntatem eius esse expressam. *l. 15. C. hic Nov. Leonis* 40.

Quamdiu valet hoc priuilegium?

R. Quatenus testatores militant, siue in castris degunt; post missionem sive honestam, siue causariam; siquidem pura est testantis dispositio intra annum tantum; si conditionalis, etiam post annum, donec conditio heredi adscripta exsistat. Ignominiosa missio statim perimit priuilegium. §. 1. 3. *hic. & leg.* 26. *ff.*

An ex hoc priuilegio etiam valet testamentum non iure factum ante militiam?

R. Non nisi illud resignauerit miles factus, & quædam adiecerit, siue detraxerit, siue alias manifestauerit, se illud valere velle. *Quod sic valeat quasi ex noua militis voluntate*, §. 4. *hic.*

Quo-

Quomodo amittit miles hoc testandi priuilegium?

R. Si de deserta acie, si de amissis armis, læsa maiestate, vel alio gravi crimine damnatur. *gl. in* §. 3. *hic.*

An soli filiofamilias militi concessum hoc priuilegium?

R. Vt illi de peculio castrensi datum testandi priuilegium; ita ad exemplum eius togatam militiam exercenti, de quasi castrensi testandi idem datur priuilegium: ea lege, ut id faciat non militari, sed communi iure, §. *fin. hic.*

An non sunt testamenta, in quibus plures solennitates requiruntur præter supra expositas?

R. Omnino. 1. In testamento eius qui literas ignorat, requiritur octavus testis. 2. Cœcus per nuncupationem debet testari, & hæredem nuncupare, ac voluntatem suam declarare, adhibitis septem testibus & Notario; vel si eius copiam habere non potest, octavo teste, qui eam exceptam, vna cum testibus reliquis simul consignet, & simul subscribat. *l. hac consultissima, Cod. qui test. fac. poss. vel non.*

TIT. XII.

Quibus non est permissum facere testamentum.

An omnibus est permißum testari.

R. Non.

Qui prohibentur testari?

R. Filijfam. cuiuscunque conditionis sint, siue milites, siue dimissi à militia (nisi de castrensi peculio) siue alij, nisi de quasi castrensi peculio testantur: quamuis suæ potestatis facti decedant. §. 1. *hic.*

Cur prohibetur filiusfamilias?

R. 1. Quia testamenta ex alieno arbitrio dependere non debent. 2. Quia filiusfamil. nullam hæreditatem, nullamque familiam, quam transferat, habet. *VVolf. hic.*

An non & alij sunt, qui testari iure prohibentur?

R. Impuberes quidem & dementes, furiosi, prodigi, testamentum facere prohibentur; item surdus, mutus, à natura cęcus, captus ab hostibus, §. *præterea*, §. *planè. de mil. test.* Cœco tamen conceditur testari secundum modum. *l. hac consultissima C. qui test. fac. poss. præscriptum.*

TIT. XIII.

De exheredatione liberorum.

Explicasti, an omnibus sit permissum testamentum facere: dic, an Testatori liberum sit hæredes instituere quos velit?

R. Non; sed alios tenetur instituere, vel exheredare; *quales sunt liberi ipsius.* alios potest quidem instituere, non tamen tenetur; *quales sunt præter liberos alij Romani cives:* alios non potest instituere, *de quibus titulo sequente.*

An pater, & mater, tenentur præcisè liberos instituere, vel exheredare?

R Pater quidem tenetur liberos suos præcisè instituere, vel exheredare, vt valeat eius testamentum. *princ. hic.* Mater verò, & avus maternus, possunt eos præterire; sed eorum silentium est pro exhæredatione. §.7. *hic.*

Quid est hæredis institutio?

R. Est successoris in vniuersum ius, quod defunctus tempore mortis habuit, siue scripto, siue nuncupatione, id est, viua voce, facta designatio. *l.* 1. § 1. *ff. de hæredis instit.*

Quotuplex ea est.

R. Duplex. 1. Quæ nomen retinet; & institutio in specie dicitur, *de qua primo agendum.*

dum. 2. Quæ substitutio dicitur, *de quæ deinceps*.

Quid est exhæredatio.

R. Est iuris succedendi; quod alicui in bona alterius competebat, vel competere potuit, ademptio. Seu a testatore facta hæreditatis priuatio.

Quid præteritio?

R. Præteriri dicuntur liberi, qui neque instituti sunt hæredes, neque vt oportet exhæredati.

Quæ requiruntur, ut exhæredatio rite fiat.

R. 1. Vt fiat consultò, non temere, *l.* 19. *de inoff. testam*. 2. & quidem nominatim. §. 1. *hic*. 3. purè, non sub conditione, *l.* 1. § *purè, de lib. & posth*. 4. Ex iure nouissimo iusta de causa, eaque testamento expressa. *Nov.* 115. *cap.* 3.

Dicis ex iure nouissimo; an igitur apud Romanos circa exhæredationis doctrinam non semper fuit idem ius?

R. Minimè: sed valde hic fuit variatum, & quidem tum quoad personas liberorum, tum quoad exhæredationis & præteritionis effectum, (Quod, *iuxta Imperatorem in Enchiridio* nostro fusius explicauimus.) Sed Iustinianus sua constitutione iure nouo voluit quidem omnes liberos siue mares, siue fœminas, etiam posthumos, à patre nominatim institui, vel exhæredari: circa adoptiuos seruata definitione, *l. pen. Cod. de adopt.* expressa.

Quid, si pater sit miles?

R. Eius præteritio habetur pro exhæredatione; siquidem non ignorauit se liberos habere, aut uxorem uterum gestare, §. 6. *hic.*

Ob quas causas licet parentibus liberos exharedare?

R. Ob causas quatuordecim, *Nov.* 115. definitas. 1. Si quis parentibus suis manus intulerit. 2. aliamve grauem iniuriam, eamque inhonestam. 3. Si parentem in causis criminalibus (nisi contra principem vel rempubl. sint) accusauerit. 4. Sicut maleficus cum maleficis versetur. 5. Si vitæ parentum sit insidiatus. 6. Si delator contra eos exstiterit. 7. Si nouercæ, vel concubinæ patris se miscuerit. 8. Si pro patre, carceri incluso, detrectauerit fideiubere. 9. Si parentes testamentum facere prohibuerit. 10. Si sit histrio, & cum histrionibus maneat, parente (eiusdem non exsistente conditionis) inuito. 11. Si filia libidinose ante annum vigesimum quintum vixerit, & ut ita viueret, honestum matrimonium respuit. 12. Si liberi parentem furiosum neglexerint, & ipse postea factus sanus testetur. 13. Si parentem captivum non redemerint. 14. Si sint hæretici. *d. Nov. c.* 3.

Ob quas causas licet liberis parentes exharedare?

R. Tales sunt. 1. Si vitæ liberorum fuerint insidiati. 2. Si pater nurui, aut concubinæ filij se miscuerit. 3. Si liberos suos prohibuerit

rit testari de castrensi peculio, vel quasi. 4. Si pater matrem, vel mater patrem interfecerit. 4. Si liberis furiosis alimenta denegauerit. 5. Si captiuos reducere neglexerint. 7. Si liberos criminaliter accusauerint ob causas, principem vel Rempubl. non concernentes. 8. Si sint hæretici. *d. Nov. 115. c. 4.*

TIT. XIV.

De hæredibus instituendis.

Qui possunt hæredes a testatore ita institui, vt etiam omitti possint?

R. Alij præter liberos naturales, & legitimos, vel legitimos tantum; item præter parentes, etiam fratres & sorores. Qui tamen, si sint consanguinei, turpibus personis præferuntur. *l. 27. C. de inoff test.*

Quales extraneos permissum est instituere?

R. Qualescunque, tam liberos homines (modo testamentum ipsi facere, vel ex eo accipere possint) quam seruos: eosque vel dominio pleno, vel proprietate tantum nostros; vel alienos, siue planè, siue proprietate tantum, usumfructum testatore habente, *pr. hic.*

Qui prohibentur omnino institui?

R. Qui iuris ciuilis carent communione, ut deportati, peregrini. *l. 1. C. hoc t.* Item serui pœnæ. *l. 17. ff. de pœn.* 2. Lege intestabiles esse iussi. 3 Læsæ maiestatis accusati. *l. 5.*

C. ad

C. ad leg. Iul. Maiest. 4. Apostatæ. *l.* 3. *Cod. de Apost.* 5. Hæretici. *l.* 4. §. 5. *Haret.* 6. Collegia illicita. §. 1. *ff. de Collegijs illicitis.* 7. Liberi ex damnato coitu nati. *Novell.* 89. *cap. vlt.* 8. Personæ planè ita incertæ, vt nec ex post facto, nec vel per consequentiam certæ fiant. *Vlp. in fragm. tit.* 22. §. *incerta.*

Quot hæredes licet instituere?

R. Hæredum instituendorum numerus lege non est definitus: sed ab arbitrio testatoris pendet; vt quot velit, usque in infinitum hæredes facere possit. §. *& vnum. hic. l.* 9. §. 12. *ff. eod.*

Quot partes potest testator singulis hæredibus assignare, si plures instituit?

R. Similiter quas voluerit; sive æquales, siue inæquales. § 5 *hic. &* 13. §. 5. *eod.*

Quomodo diuiduntur lege partes hæreditatis.

R. In assem; hoc est, in duodecim vncias. Verum non ideo introducta est hæc diuisio, vt eam testator præcisè sequeretur, sed vt haberet, quomodo mentem suam eloqueretur. *d. l.* 13. §. 1.

An igitur testator variè diuidere potest hæreditatem.

R. Omnino; & quidem 1. Aut sine partibus. 2. Aut ut singulis hæredibus partes sint adscriptæ: aut ut quibusdam non sint adscriptæ. 3. Ita vt vel plures assignatæ sint partes quam continet as; vel pauciores: Vt sic tot vnciæ faciant assem, quot testator volue-

luerit. §.5. *hic.*

Quid iuris in hac diuersa diuisione.

R. 1. Si unus sine partibus instituitur, vel ex parte quidem aliqua, sed nullo cohærede nominato, is hæres est ex toto asse; § 5. *hic.* 2. Si plures instituuntur non nominatis partibus; ex æquis partibus hæredes sunt. §.6. *hic.* Nisi quidam coniunctim, quidam disiunctim sunt instituti. Vt e. g. *Titius & Caius hæredes sunto; & Mævius hæres esto. Quo casu coniuncti pro uno sunt. l.* 15. *&* 19. §.2. *hic.* 3. Partibus in quorundam personis expressis, in aliquo non; is, si qua assi pars desit, ex ea hæres est: sin plures sine parte adscripti; in eandem omnes concurrunt. *d.*§. 6. 4. Partibus in singulis personis adscriptis, si pars assis vacet, ea pro rata portione singulis accrescit; si vero desit, pro rata singulis decrescit. §.7. 5. Si plures unciæ quam duodecim sint distributæ; aliquo sine parte instituto, is quod dupondio, hoc est, alteri assi deest, habebit. Dupondio distributo; si alius sine parte instituitur; idem iuris est. §.8. *hic.*

Quomodo potest testator siue unum, siue plures hæredes instituere?

R. Vel purè, idest simpliciter, citra ullam adiectionem. Vel sub conditione. Ex certo tempore, ad certum tempus non potest, sed ita adiectus dies pro superuacuo, & hæres pro purè instituto habetur. §. 8. *hic.* Incertum tempus pro conditione habetur, & valet institutio. §. 9. *hic.*

An

An sub pluribus conditionibus institui hæredes possunt?

R. Omnino, & quidem vel coniunctim, *si illud, & illud factum fuerit*, quo casu omnibus parendum est. Vel disiunctim; & alternatiuè; Putà, *si hoc, aut illud factum fuerit.* Et sufficit cuilibet parere, hoc est, alteram adimpleri. §. 1. *hic.*

Sub quibus omnino conditionibus potest hæres institui.

R. Extraneus hæres sub quauis possibili; Suus hæres tantum sub potestatiua. *leg.* 15. §. *vlt. ff. de cond. instit.*

Quid est *effectus institutionis*?

R. 1. Successio in vniuersum ius quod defunctus tempore mortis habuit. *d. l. hæred.* 2. Quod iura omnia, tam actiua, quam passiua adita hæreditate transeunt in hæredem. §. 2. *infra de perpet. & temp. act.*

TIT. XV.

De vulgari Substitutione.

Hactenus de prima hæredis institutione; quæ est secunda, & quomodo definitur?

R. Secunda hæredis institutio, substitutio dicitur, estque in secundo, & vlteriore gradu, secundum ordinem successionis numerato, hæredis, seu successoris, designatio. *Accurs. rubr. ff. eod.*

Quo-

Quomodo diuiditur.

R. Multis modis: præcipuè verò in directam, & obliquam. *l.* 2. §. 6. *hic.*

Quæ est directa.

R. Directa est, quæ fit verbis directis & ciuilibus legitimis, immediatè ipsum substitutum respicientibus, in casum si primus hæres deficiat, puta: *Titius hæres esto; si hæres non erit, Sempronius hæres esto. Schneid. ad princ. hic.*

Quæ est obliqua.

R. Fideicommissaria, & præcaria; quæ fit verbis non directis, sed obliquis, & precarijs, non ad ipsum substitutum immediatè, sed ad institutum hæredem, cuius fidei hæreditatis restitutio committitur directis, *Schneid. eodem.*

De qua hic agitur, & quomodo diuiditur ab Imperatore?

R. Agitur de directa, quæ diuiditur in vulgarem & pupillarem, exemplarem, compendiosam & breuiloquam, seu reciprocam?

Quæ est vulgari substitutio?

R. Directa secunda institutio, quæ fit iure communi à quolibet testatore, cuiuscunque ætatis hæredi, In hunc casum, si hæres non erit, siue ita generaliter expressam, siue specialius expressæ deficiente causa; puta si noluerit, vel non potuerit esse hæres. *l.* 1. *ff. hoc tit. l.* 8. *de impub. substitut. l.* 3. *Cod. de hæred. instit.*

Vbi

Vbi fieri potest?

R. Tantum in Testamento. *§. leg. 36. hic.* Non in codicillis; nisi à milite, aut parentibus inter liberos. *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. hic.*

Qui possunt vulgariter substituere, & substitui?

R. Quilibet, qui instituere, vel institui possunt.

Quibus possunt substitui?

R. Omnibus, cuiuscunque conditionis, & ætatis hæredibus.

Qualiter potest substitui?

R. Possunt substitui vel singuli singulis, vel vnus in locum plurium; vel plures in locum vnius, vel unus & idem sibi; cum pluribus institutis, unus ex institutis cæteris omnibus substituitur, denique cum inuicem ipsi instituti hæredes substituuntur. Quæ est ipsa reciproca à Modestino, à Doctoribus verò breuiloqua dicta substitutio. *§. 1. hic. l. 38. §. 1. ff. eod.*

Quomodo diuiditur hæreditas inter substitutos?

R. eodem ferè modo, quo inter institutos. 1. Pluribus substitutis, partes à testatore factæ seruantur. Ijs non factis, si priu non sũt instituti, ex æquo omnes sunt hæredes. Pluribus institutis, siquidẽ sibi inuicem aut plures ex his vni substituantur, substituti videntur ex ijsdem partibus, ex quibus sunt instituti. *§. 2. hic.*

Quid

Quid est effectus substitutionis vulgaris?

R. 1. Quod instituto hæreditatem non adeunte, vel alias irrita facta institutione, locus sit instituto, excluso instituti hærede *l. 2. §. fin. l. 4. eod. tit.* 2. Hæc institutio, expressè facta continet tacitam pupillatem. *l. 11. n. C. de caduc. tol.* 3. Hoc modo substitutus non instituto, sed ipsi testatori succedit. *princ. hic.*

Quomodo exstinguitur?

R. 1. Instituto hæreditatem adeunte. *l. 2. C. hic.* 2. Deficiente conditione substitutioni apposita. *l. 2. & 4. C. de repud. hær.* 3. Substituto hæreditatem repudiante. 4. Filiofamil. pupillo facta speciatim extinguitur completa pubertate. *l. in pupil. ff. eod.*

TIT. XXI.

De pupillari substitutione.

Quid est pupillaris substitutio?

℞. Pupillaris substitutio est, qua pater liberis suis impuberibus, quos in potestate habet, non recasuris in alterius potestatem substituit in eum casum, si hæredes erunt, & in pupillari ætate decesserint. Vnde & pupillaris dicta. *Pr. hic. lib. 2. eod.*

Quotuplex est?

℞. Est vel vera iam definita, vel quasi pupillaris seu exempllaris.

Qua

Quæ requiruntur, vt veræ substitutioni locus sit?

℞. 1. Requiritur, vt substitutus sit è liberis testatoris, & quidem in potestate. 2. Impubes. 3. Vt maneat in potestate testatoris substituentis donec viuit. 4. Vt morte substituentis fiet sui iuris, nec recidat in alterius potestatem. 5. Vt pater substituens sibi ipsi prius faciat testamentum, & in eo impuberem filium, vel expresse instituat, vel exheredet. 6. Denique vt hæreditas patris adeatur. *Nisi pater sit miles; cuius substitutio pupillaris valet, etiam ea non adita. §. 2. & 5. & ibi gl. hic. l. 2. 4. 5. ff. eod.*

Qui possunt pupillariter substituere?

℞. Pater, aut si quis ascendentium alius liberos habet in potestate. Non mater; vt quæ liberos in potestate non habet. *Bart. ad d. l. 2. n. 7. ff. eod.*

Quibus potest hoc modo substitui?

℞. Liberis naturalibus & legitimis simul, legitimatis, item adrogatis, impuberibus in potestate existentibus, ijsque vel institutis, vel exhæredatis, non tantum iam natis, sed & posthumis, ijsque hodie non nisi institutis. §. *quæcunque Auth. non licet ibi. Dd. Cod. de lib. prat.* etiam nepotibus in potestate exsistentibus. *l. 2. ff. eod.*

Quot libris potest substitui?

℞. Vel singulis, vel ei, qui eorum impubes nouissimè morietur. Singulis quidem, si

neminem eorum intestatum voluerit, mori; nouissimo, si legitimarum hæreditatum, hoc est, succedendi ab intestato ius inter eos integrum custodire voluerit, §. 6. *hic.*

Quæ est formula substitutionis pupillaris?

℟. Hæc: *Titius filius meus hæres esto, & si hæres non erit, vel erit quidem, sed antequam pubes factus sit moriatur, Seius hæres esto, pr. hic.*

Quomodo omnino substitui pupillariter potest?

℟. 1. Vel purè, vel sub conditione: quemadmodum & institui potest. 2. Vel nominatim, vel generaliter. Illo modo: *Titius filius meus hæres esto: si hæres non erit, vel impubes moriatur, Seius hæres esto.* Hoc modo: *Quisquis mihi hæres erit, in filio meo impuberi intra pubertatem morienti hæres esto.* §. 7. *hic d. l. 8. & l. 10. ff hic.*

Quis est effectus huius substitutionis pupillaris.

℟. 1. Quod per eam pupillo succeditur, *l. 10. §. ad substitutum, ff hic.* 2. Quod excludit à successione pupilli omnes eius ascendentes etiam matrem. *l. 4. ff. hic.* 3. Quod continet tacitam vulgarem. *l. 4. iam vero hoc iure §. vnam, ff. eod.*

Quomodo exstinguitur?

℟. 1. Pubertate Pupilli. §. 6. *hic.* 2. Aut si breuius tempus a testatore definitum; eo completo. *l. 21. ff hic.* 3. Si viuo testatore

filius

filius impubes de eius potestate exierit, *l.* 41. §. *cum filia, ff. eod.* 4. Deficiente conditione substitutionis. *l.* 8. *ff. hic.* 5. Infirmato patris testamento, *pr. hic.*

Quæ est substitutio quasi pupillaris?

℟. Est qua parentes liberis puberibus, nempe captis, aut furiosis, etiam ijs, qui in potestate non sunt, substituunt in eum casum si moriantur prius, quam mentis fiant compotes. §. 1. *hic.*

Qui possunt quasi pupillariter substituere?

℟. Parentes utriusque sexus, etiam mater; modo non transierit ad secunda vota. *l.* 9. *Cod. hic,*

Quibus ita potest substitui?

℟. A patre liberis naturalibus, & legitimis, vel legitimis tantum, etiam nepotibus & mente captis, furiosis. (Nisi ante morbum fecerint testamentum.) A matre etiam naturalibus tantum. *Dd. in leg. ex facto.* 13. *ff. h. t.*

Qui ita possunt substitui?

℟. Primo liberi ipsius furiosi. 2. His deficientibus fratres & sorores. 3. Post hos extranei. *l.* 9. *C. hic.*

Quis est effectus huius substitutionis?

℟. 1. Expressa quasi pupillaris continet tacitam vulgarem. 2. Post parentis & filij obitum substitutus succedit in vtriusque bona. 3. Mater etiam a filij furiosi successione arcetur. *Brederod. Analysi hic*

Quomodo finitur?

℟. Deficiente morbo, & agnatione sui heredis.

TIT. XVII.

Quibus modis testamenta infirmantur.

Quousque valet testamenta?

R. Donec iure ciuili, vel prætorio infirmantur.

Quomodo infirmantur iure ciuili, vel pratorio.

℟. Iure quidem ciuili, vel ipso Iure, vel officio iudicis. Iure prætorio per bonorum possessionem contra tabulas.

Quot modis infirmatur testamentum ipso Iure?

℟. Cum rumpitur, vel irritum fit, *pr. hic.*

Quando dicitur rumpi?

℟. Cum in eodem statu manente testatore; ipsum testamenti ius vitiatur. §. 1. *hic.*

Quot modis hoc fit?

℟. Per adgnationem sui hæredis, siue veram, siue quasi. Puta per posthumum natum, vel filium siue arrogatum, siue adoptatum à testatore post factum testamentum. §. 1 *hic.* 2. Per posterius testamentum iure perfectum. §. 2. *hic.*

Quomodo irritum fit testamentum?

℟. Quoties manente eodem iure testamento, conditio testatoris, & per hoc vires testamenti minuuntur. §. 4.

Qui-

Quibus modis Teſtamentum ſit irritum?

℟. 1. Per quamlibet capitis diminutionẽ. §. 4. 5. *hic*. 2. Si memoria teſtatoris poſt mortem damnatur. *l*. 6. §. *ult. ff. hic*.

Explica plures modos infirmandi teſtamenta?

℟. Infirmantur etiam hæreditate non adita ab hærede ſcripto, *l*. 1. *ff. eod*. 4. Militari iure factum poſt annum à miſſione, *leg*. 7. *ff. eod*. 5. Si teſtator linum aut ſignacula teſtamenti planè inciderit, aut abſtulerit. 6. Vel eius voluntate ſcriptura teſtamenti planè deleatur. Tanquam ex mutata eius voluntate, *l. pen. C. de teſtam*.

Quo iure conualeſcit irritum teſtamentum?

℟. Regulariter iure prætorio, §. 6. *hic*. Sed & ciuili duobus caſibus. 1. Si teſtator ab hoſtibus captus redierit; ex iure poſtliminij ciuili iure introducto. 2. Si ob crimen damnatus in integrum reſtituitur a Principe. *Quia Princeps prætorio iure non vtitur. l. ſi quis filia §. pen. ff. eod*.

Quale teſtamentum conualeſcit hoc modo.

℟. Teſtamentum ſcriptum, ſollemne dictum; puta ſeptem teſtium ſignis confirmatum; non nuncupatiuum: vtpote, in quo iſta ſolẽnitas confirmationis non requiritur.

Quid, ſi in teſtamento perfecto princeps ſit inſtitutus litis cauſa, vel non litis cauſa in imperfecto?

℟. Neutrũ teſtamentũ admittitur. §. *vlt. h*.

TIT. XVIII.

De inofficioso testamento.

Quomodo infirmatur testamentum officio Iudicis?

℟. Per querelam inofficiosi testamenti.

Quod testamentum dicitur inofficiosum?

℟. Tale testamentũ, in quo vel, sine iusta causa exhæredati sunt liberi, aut parentes; vel ijs casibus præteriti, in quibus præteritio est pro exhæredatione; vel personis turpibus hæredibus institutis, fratres consanguinei; & quidem vel durante, vel dissoluta agnatione. *Princ. hic. Pac. Epitome hic.*

Quid est querela inofficiosi testamenti?

℟. Imploratio officij iudicis aduersus hæredem scriptum, qui hæreditatem iam adijt; aut eum qui sit loco hæredis (puta fideicommissarium vniuersalem,) qua petitur, testamentum tanquam inofficiosum rescindi. *l.* 17. *l.* 19. *hic. Nov.* 115. *c.* 3. *in fin.* & hæreditatem actori, tanquam proximo ab intestato hæredi, adijudicari. *l.* 34. *C. hic.*

Quibus datur hoc remedium?

℟. Descendentibus vtriusque sexus, sive naturalibus & legitimis simul, siue legitimis tantum ab adscendente adoptatis, modo in potestatem adoptantis transierint. §. 2. *hic.* 2. Naturalibus tantum adversus testamentum

ma-

matris, non patris. 3. Parentibus vtriusque sexus, siue liberos in potestate habeant, siue non, *l.* 1. *&* 14. *hic*. 4. Fratribus & sororibus consanguineis, siquidem instituti sint infames personæ, §. 1. *hic.l.* 1. *ff.l.* 27. *C.eod.*

Contra quos datur?

℞. Contra hæredes scriptos & nuncupatos, siue directos siue fideicommissarios; item eos qui hæredis locum obtinent, & quidem post aditam hæreditatem. *l.* 15. § *fin. l.* 17. *&* 24. §. *si hic.l.* 31. *C.eod.*

Ad quid datur?

℞. Ad testamentum officio iudicis rescindendum.

Vbi intentanda.

℞. In ea Prouincia, in qua scriptus hæres habet domicilium. *l.* 20. §. *fin. ff. hic.*

Quamdiu durat?

℞. Quinquennium tantum, *l. si quis filius, Cod. hic.*

An non transmittitur ad hæredes?

℞. Omnino: ad suos quidem indistinctè; ad extraneos non nisi præparata. *l.* 6. §. *fin. ff. l.* 1. §. 1. *l.* 5. *C hic.*

An nullo casu cessat?

℞. Omnino: 1. Si superest aliud remediũ, ordinarium quo ad defuncti hæreditatem hæres peruenire possit. 2. Si per silentium quinquenn j tacitè, vel expressè, quærelæ sit renunciatum. *dict. leg. si quis filium.* 3. Si legitima siue tota, siue ex parte actori sit reli-

cta. §.3. *hic.*

Quid est legitima.

℞. Legitima nihil aliud est quam portio eius quod ab intestato quis habiturus esset lege definita. *Auth.nouissima,C.hic.*

Quota pars est bonorum?

℞. Olim indistinctè erat quadrans. §.*vlt. hic.* Hodie triens, quatuor aut paucioribus liberis relictis: si plures relicti, semissis. Nec tantum in legitima descendentium, sed etiã ascendentium: non transuersalium; in quibus augmentum illud Dd.communiter non admittunt.*Nov.*18.*C.*1. *& ib.gl.*

TIT. XIX.

De Hæredum qualitate & differentia.

An hæredes testamento instituti omnes sunt eadem qualitate?

℞. Non: Sed triplices sunt,aut necessarij, aut sui & necessarij, aut extranei seu voluntarij, *princ.hic.*

Qui sunt necessarij?

℞. Serui proprij a testatore hæredes instituti; sic dicti, quia velint nolint, coguntur esse hæredes.§.1.*hic.*

Qui sui, & necessarij.

℞. Liberi, qui sunt in potestate Testatoris morientis, filius, filia, nepos, neptisve,ex

filio

filio & cæteri. §.*hic*.

Quæ requiruntur ut hæredes extranei hæreditatem capere possint?

℞. Vt sint capaces hæreditatis; seu, vt sit cum ijs testamenti factio, & quidem. 1. Tempore conditi testamenti; sic ut ab initio constiterit institutio. 2. Tempore mortis; vtpote quo demum effectum habet testamentum. 3. Tempore aditæ hæreditatis, Quia eo tempore quo acquirunt hæreditatem, maximè inspiciendum est, an acquirere possint. §.4. *hic. ibi Schneid.*

An in cæteris hæredibus eadem tempora consideranda?

℞. In necessario hærede duo tantum consideranda tempora; puta facti testamenti, & mortis; eademque in suis.

Quis est effectus institutionis respectu differentiæ inter hæredes?

℞. Potestas adeundi hæreditatem, vel cum aditionis necessitate, vel cum libertate abstinendi, & repudiandi; pro diuersa hæredum qualitate.

Qui adeunt cum necessitate?

℞. Sui hæredes.

Qui cum libertate?

℞. Extranei, seu omnes, præter suos.

Quando dicuntur sui hæredes se immiscere hæreditati, vel extranei eam adire.

℞. Hoc fit solo animo. *l.* 88. *ff de acq. hær.*

l.9.de iure del. qui declaratur duobus modis; vel facto, vel reipsa. §.6.*hic.*

Quando dicuntur eam repudiare, vel ab ea abstinere.

℞. Iisdem modis repudiatur hæreditas, quibus aditur. h.e. vel sola animi declaratione: qua dicunt se hæredes esse nolle; vel facto, hæreditate puta in alium translata; similibusque actionibus, quibus se aduersos ab hæreditate declarant. *Marant. eod.*

Quis est effectus aditionis?

℞. Præcipuus est, quod omnia iura defuncti: tam actiua, quam passiua, in hæredem ita transeant, §.5.*hic.* vt hæres omnia onera hæreditaria subire, & creditoribus hæreditarijs, & iuribus fruatur. §.*eod.*

An nullum contra hunc effectum est iuris remedium?

℞. Ex iure, & constitutionibus olim proditum erat ius deliberandi, eius præfixo, primitus à testatore. Sed postmodum lege definito termino; ita tamen, vt intra tempus deliberationis liberati essent hæredes ab ista obligatione. Ad quod beneficium inuentarij cōcessit Imperator noster. § *extraneis hic.*

Quod est hoc Inuentarij beneficium?

℞. Quo, sollemniter confecto rerum hæreditariarum inuentario, vltra tres menses; vel si alibi sitæ sunt, intra annum licet hæredi ita hęreditatem adire, vt non teneatur vltra vires bonorum hæreditariorum; nec sibi

in aliquo pręiudicet eiusiuris respectu, quod ipse aduersus defunctum habebat: item Falcidiam,& impensas in confectione inuentarij ipsius factas detrahat, aliaque commoda lucretur. De quibus statim latius.

TIT. XX.

De legatis.

Legatorum materia quatenus hic tractatur?

℞. Quatenus sunt testamenti appendices.

Quid sunt legata?

℞. Donationes à defuncto relictæ, ab hærede præstandæ. §. 1. *hic*. Vel delibatio, siue diminutio hæreditatis, qua testator ex eo, quod vi institutionis, vniuersum hæredis foret, aliquid alteri collatũ vult. *l.* 116. *de leg.*

Quot sunt genera legatorum?

℞. Erant olim quidem varia legatorum genera, secundnm varium legandi modum: vt per vindicationem, per damnationem, sinendi modo, præceptionem. Hodie de constitutione Imperatoris omnibus legatis quibuscunque modis relictis eadem ex natura, vis, ac potestas. §. 2. *hic*.

Quot modis relinquuntur hodie legata.

R. Vel directè à testatore vltimis verbis directis, & legatum propriè dicitur, vel per obliquum; quod fit verbis obliquis, & precarijs; puta *rogo, fidei tua committo*; & fidei-

commissum propriè dicitur.

Est ne differentia inter legatum, & fidei-commissum?

℟. Olim maior erat differentia. Quia legatum directis modò, & ciuilibus verbis, ijsque Latinis relinqui poterat: fideicommissa verò quibuscunque verbis; etiam solo nutu, ab intestato, Hodie Imperator legata, quoad effectum quidē, fideicommissis exæquauit, & sic quod deerat legatis, ex natura fideicommissorum, suppleuit, & quod amplius esset in legatis per hoc naturam fideicommissorum auxit; salua tamen utriusque substantia; §.3. *hic.*

Qui possunt legata relinquere?

R. Ijdem, qui testari possunt. *leg.2.de leg.1.*

Quibus potest legari?

R. Omnibus, cum quibus testamenti factio est passiua, idest, qui ex testamento capere possunt. §.24. *hic.*

Quid omnino potest legari?

℟. Res, & factum; *puta cum testator iubet hæredem domum reficere.*

Quæ requiruntur in re legata?

℟. 1. Vt sit, vel esse possit in commercio, 2. Vt sit, vel esse possit certa. 3. Vt intra legitimum modum legetur.

Quorum res legari possunt?

℟. 1. Res testatoris. §.4. *hic* quamvis oppignorate, §.5. *hic*, vel eas testator putet alie-

nas

nas esse. §. 11. *hic.* 2. Res ipsius hæredis. §. 4. *hic.* 3. Res communes testatoris cum alio *gl. hic. l.* 5. *de leg.* 4. res prorsus alienæ, §. 4. *hic.*

Quatenus legari potest res testatoris?

℟. Res propria testatoris rectè legatur; siue tanquam suam, siue tanquam alienam legauerit; siue ipsius legatarij esse putauit. Quod si alteri obligatam esse testator sciuerit, hæres eam luere debet (nisi voluerit testator ipsum legatarium luere,) sin autem ignorauerit, interdum legatarius debet. Quibus casibus, vide in Enchiridio.

Quatenus res hæredis.

℟. Legatum hoc procedit, siue testator sciuerit, siue ignorauerit, rem hæredis esse; sed dominium non transfertur, nisi subsecuta traditione. §. 4. *& leg.* 14. §. *fin ff de vsucap.*

Quatenus res aliena, seu extranei?

℟. Eatenus tantum, quatenus legatarius eius rei habet commercium, & defunctus sciuit rem alienam esse. Quam scientiam non hæres, sed legatarius, tanquam Actor, & quidem ob præsumtam testatoris ignorantiam rei alienæ, probare tenetur. § 4. *eod.*

Quid sit legatarius rei alienæ viuo testatore fiat dominus?

R. Si id factum ex causa onerosa, puta emtionis; actione ex testamento pretium consequetur. Sin ex lucratiua, vt donationis vel simili; agere non potest. (*Quia duæ causæ lucratiuæ in vnum hominem, eandemque*

que rem concurrere non possunt.) §.6.*hic.* Nisi æstimationem modo rei legatæ sit consecutus. Quo casu rem legatam petere potest; non contra. Si rem ita consecutus est, petere post æstimationem, §.*eod.*

Quæ res in specie legari possunt?

℞. Tam corporales, quam incorporales.

An pluribus legari potest, & quatenus?

℞. Non vni tantum; sed & duobus, vel pluribus eadem res; idque siue coniunctim, siue disiunctim in testamento eodem, & ab eodem testatore. Ita tamen, vt si ambó, aut omnes ad legatum perveniant, legatum inter cos scindatur. *Treut. hic thes.* 3.

Qualia facta legari possunt?

℞. Honesta, non turpia.

Quomodo legari potest?

℞. Vel purè, vel adiectione diei, modi, conditionis, vel causæ.

Quis est effectus legatorum?

℞. Translatio dominij, idque statim a morte testatoris; in legato quidem puro. *l* 64 *de furt.* Ita tamen vt possessionem legatarius, nec propria autoritate, nec via exsecutiua apprehendere possit. *Com. de leg.* sed actiones competentes ad eam consequendam intentare debeat. *l.*2.*C.eod. Treut. hic thes* 7.

Quot actiones competunt ad legatum consequendum; & quando?

℞. Tres. 1. Personalis ex quasi contractu, ob hæreditatem ab hærede aditam. 2. Hypotheca-

thecaria; ob tacitam hypothecam in bona defuncti, legatario pro solutione legati competentem. *l. prima cum de leg.* 3. Rei vendicatio. *d. l.* 1. *cap.* 2. Competunt autem post aditam tantum hæreditatem, ut per eas tum rem legatam, tum eiusdem fructus, & accessiones post moram consequamur, *dict. leg.* 1. *Treut. eod.* Omnes quidem, si res legata testatoris fuit propria; si aliena fuit, rei vindicatione excepta. Quia rei alienæ dominium testator transferre non potest. *l.* 54. *ff. de R. I.*

TIT. XXI.

De ademtione legatorum.

Quibus modis exstinguitur legatum?

℞. Si rei legatæ, dominium, ex alia causa lucratiua, ad legatarium, non per aliam personam acquisitum, viuo testatore peruenerit, §. *si res aliena hic l.* 1. §. 8. §. 1. *de leg. l.* 2. Si legatarius viuo testatore decesserit, & sic caducum fiat legatum, *l. vnica.* §. *in nouis. Cod. de eod. toll.* 3. Si conditio legati defecerit. *l.* 2. *de cond. & demonst.* 4. Si res legata commercio eximatur, aut sine dolo, vel culpa hæredis perierit. §. *si res legata, hic.*

Quibus modis adimitur?

℞. 1. Cum rem legatam alteri donat. *l.* 18. *ff. hic.* 2. Cum eam citra necessitatem vendit. *etsi rem suam, tit. praced.* 3. Propter graues

graues inimicitias inter testatorem & legatarium ortas, nec reconciliatione sublatas, *l.* 3. §. *vlt l.* 22. *ff. eod.* 4. Cum testator expressè illud reuocat in testamento eodem, alio, vel codicillis, *l. pen.* §. 1. *ff. eod.* 5. Cum partem testamenti, in qua legatum reliquerat, consultò delet. *pr. hic.*

Quot modis transfertur legatum?

℟. 1. Mutata persona legatarij, vt *si quod Titio legatum fuerat, legetur Seio.* 2. Mutata persona onerata, legati præstatione; ut *si quod Seius hæres iussus est dare Titio, iubeatur dare eius cohæres.* 3. Mutata re legata; *cum profundo legato legatur pecunia.* 4. Mutato modo legandi, *idest, mutato legato puro in conditionale, & contra.* Item quibus modis alijs; vel simpliciter, vel variè coniunctis, transferri legatum potest. §. 1. *hic.*

TIT. XXII.

De lege Falcidia.

An non modus legibus impositus est legatis?

℟. Omnino per legem Falcidiam; qua cauetur, ne plus quam dodrantem, bonorum suorum legare testatoribus fas sit, *Text. pr.*

Quibus competit legis huius beneficium?

℟. Ex intentione, hæredibus scriptis, *l. vn. C. quor. leg. l.* 16. *his*, eorumque successoribus

& hæredibus non legatarijs, nec fideicommissarijs, *l.* 1. §. *denique. l.* 28. *ff ad Treb.* Et pluribus quidem institutis hæredibus, singulis competit. §. 1. *hic.* & *l. in singulis. ff. eod.* Ex accidenti etiam hæredibus ab intestato; puta quando fideicommissa per codicillos, aut alio modo ab intestato ita relinquuntur, vt universa hereditas fideicommisso grauetur, *l.* 18. *ff. hic. Nou.* 1. *c.* 4. §. 2.

Quo tempore spectatur quantitas patrimonij, ad quam retractio Falcidiæ

℞. Eo quo testator mortuus est. §. 2. *hic.*

Quæ bona sunt deducenda, antequam ineatur ratio Falcidiæ?

℞. Æs alienum, etiam quod defunctus ipsi hæredi debuit. *leg.* 8. *Cod. hic.* 2. Impensa funeris. §. *fin. hic.* 3. Pretia seruorum in testamento manumissorum. §. 8. & *vlt. hic.* 4. Legata ad pias causas. *Dd. per Nov.* 131. *C. c.* 12.

Quæ imputantur in Falcidiam?

℞. Tantum ea, quæ iure hæreditario capiuntur. *l.* 91. 24. *ff. h. t.*

Quibus causis cessat.

℞. 1. Si testator detractionem prohibeat. *Nov.* 1. *c.* 1. 2. Si heres inventarium non fecit. *Nov. ead.* 3. in testamento mitis. *l.* 7. *C. h. t.* 4. In legatis ad pias causas. *Nov.* 130. *c.* 12. *alijsque in Enchirid. latius expressis.*

TIT. XXIII.

De fideicommißarijs hæreditatibus.

Quid est fideicommißum.

R. Liberalitas, quæ verbis precarijs, vel alio quoque vltimo iudicio precariæ voluntatis, ministerio alterius commisso, in aliquem transfertur. *Vlp. frag. tit. 24.*

Quotuplex est?

R. Est vel *vniuersale*; quando vniuersum defuncti patrimonium, vel secundum eam partem, in quam hęres instituitur, restituendum committitur (*de quali fideicommißo hoc titulo agitur*) Vel *singulare*; seu particulare; quando res aliqua particularis, seu corpora singula de hæreditate restituenda alicui committuntur, puta scyphus lectus. *De quali titulo secundo.*

Quod modis vtrumque relinquitur?

R. Vel *expressè*; puta si testator dicat, *Titius, hæres esto, & rogo, vt hæreditatem restituat Sempronio*: Vel *tacitè*, ex pręsumta testatoris mente; puta si pater, filio, & filia hæredibus institutis, vel vtrique, vel eorum alteri mandat, ne condat testamentum. (*Quia videtur voluisse, vt alter alteri hæreditatem restitueret. Schneivv. hic.*) Alijsque modis de quibus *Graß. § vlt, fideicommiß. quæst. 4.* & *Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 8. Tit. 1.*

Vbi

Vbi omnino relinqui possunt fideicommissa?

R. Tam in testamento, quam ab intestato. *Scheneidvv. hic.*

Quomodo relinquuntur in testamento?

R. Ita vt hæres directus instituatur, eiusque fidei committatur hereditatem alij restituere. §. 2. *hic.*

Quomodo relinqui possunt ab intestato?

R. Quando legitimus hæres, vel honorarius rogatur, vt totam hæreditatem, vel partem restituat alteri. §. 10 *hic.*

Quæ fideicommissa possunt relinqui ab intestato?

R. Tam vniuersalia, quam particularia; etiam legata. Vtpote quę directè ab intestato relicta trahuntur in fideicommissum. *l. 6. §. 1. ff. ad SC. Treb.*

Quis est effectus fideicommissorum?

R. Pro diuersitate temporis fuit varius; Nempe primitus erant infirma, vt nullam obligationem inducebant rogata præstandi. Postmodum omnino pariebant necessitatem. Puta, vt mandatam hæreditatem, quatenus mandata esset, restituere hæres teneretur. *l. 19. ff. eod.*

Explica expressus effectum fideicommissorum ex nouo iure?

R. Præter restitutionis necessitatem, hoc iuris; 1. Quod quatenus restituitur hæreditas, actiones hæreditariæ secundum SC. Trebellianum transferantur in fidei-

com-

commissariam. §. 7. *hic*. 2. Quod supra dodrantem de tota hæreditate restituenda rogatus, quartam retinere, vel supplere, vel errore facti solutum repetere possit. *l*. 6. §. *fin. leg*. 9. *Cod. ad l. Falcid*. 2. Ea retenta actiones hæreditariæ inter hæredem & fideicommissarium pro rata diuidantur: tota restituta, in fideicōmissarium in solidū trāseant. §. 9. *hic*.

Quo effectu coactè aditur hic hæreditas ab hærede?

R. 1. Aditus fit periculo fideicommissarij; ita vt hæres damnum ex aditione non sentiat. 2. Nec commodum Trebellianicæ deductionis ex restit. §. 7. *hic*. *l*. 4. *ff SC. Treb*.

Quibus omnino hæredibus, & fideicommissarijs, competit hoc beneficium?

R. Omnibus tam ex testamento, quam ab intestato succedentibus. §. 23. *hic*. 2. Et quidem siue ex asse hæredes sint instituti, siue datis cohæredibus; & vtrique totum quod acceperunt, aut eius partem rogentur restituere. §. 8. 9. & 10. *hic*. Et quidem licet Reip. restituenda sit hæreditas. *l*. 3. *C. Tit. Trent. de l. Falc. th*. 7. *tit*. 9.

Quæ imputantur in quartam Trebellianicā?

R. Non tantum ea, quæ iure hæreditario (ut in Falcidia) sed etiam quæ quovis alio iure, siue legati, fideicommissi, vel conditionis implendæ causa, iudicio defuncti capiuntur. *l*. 19. *ff. ad leg. Falc*. Etiam fructus intermedio tempore ab eo, qui sub conditione

ne & in diem gravatus est, percepti (non percepti à pure rogatis) *l. in fideicommissaria. ff. ad SC. Treb. Gayl. 3. obs. 133. num. 3.* Præterquam in liberis primi gradus fideicommisso grauatis. *leg. iubemus, ff. eod. Gayl. eod. num. 4.*

Quibus modis cessat Trebellianica detractio?

℞. 1. Prohibitione expressa testatoris. *Nou. 1. cap. 2. vers. si vero expressim. ibi gl. 2.* Coactè adita hæreditate, *§. 7. hic. 3.* in fideicommissis ad pias causas. *Gayl. 2. obs. 119. n. 6.* 4. Ære alieno hæreditatem absorbente. *l. 1. §. 18. ff. l. 5. Cod. eod.* 5. Prohibita fideicommissi alienatione. *Auth. sed in ea re. C. ad l. Falc.* 6. Non impleta Voluntate defuncti. 7. Quarta errore iuri, vel scienter ab hærede soluta. *l. error facti. C. ad l. Falcid.*

Quot modis fit hæreditatis restitutio.

R. Duobus. 1. *Re*; quando hæres vel per se, vel per alium, facto restituit fideicommissario res hæreditarias: vel permittit, vt ab eo apprehendantur, vel possideantur, *l. facta. 63. ff ad Treb.* 2. *Verbis*; quando sine reali restitutione, declarat ferre se, ut fideicommissarius res & iure hæreditaria habet pro restitutis. *Schneid. hic. Graff. §. hic. q. 45.*

Quæ veniunt in restitutionem in fideicommisso vniuersali?

R. Ea solum, quæ hæres habet ex titulo hæreditario, non quæ ex alio. *l. cohæredi cum filia. ff. de vulg. subst. 2.* Prælegata; *Siquidem ex-*

extraneus sit rogatus restituere filio testatoris. Graff. eod. qu. 53.3. Fructus percepti viuo testatore, & mortis tempore pendentes, & hæreditate iacente percepti.

Cuius est probare, fideicommissum esse relictum; & quomodo relictum probabitur.

R. Probatio incumbit ei, qui hæreditatem sibi ex causa fideicommissi deberi contendit. Probabit autem, vel per scripturam, vel per quinque testes. Et his deficientibus, ex noua Iustiniani constitutione, post præstitum iuramentum calumniæ, delato hæredi iuramento. Quod si is præstare recusat, ad restitutionem tenetur. §. 12. *hic. fin. Cod. de fideicomm. Nec enim refert iuramentum, nec quicquam cauillari potest, nisi de minus solenni voluntate testatoris excipiat. Quo casu auditur. l.* 25. *C. hic.*

Quomodo exstinguitur fideicommissum?

R. 1. Reuocatione testatoris. 2. Caducitate. Idque vel hærede ante hæreditatem aditam moriente, vel fideicommissario ante institutum hæredem; At modo in fideicommisso, sub conditione, & in diem mortis relicto. 3. In conditionali dispositione, vel ipsa deficiente conditione, vel fideicommissario ante eius euentum moriente. *l.* 4. *&* 5. *l.* 21. *ff. quam dies leg. & fideic. ced.*

TIT.

TIT. XXIV.

De singulis rebus, per fideicommissum relictis.

Quid est fideicommissum particulare, seu singulare?

R. Est donatio quædam qua res singularis aliqua cum onere restitutionis, per vltimam voluntatem relinquitur, puta *equus, scyphus*.

Quomodo relinqui possunt res singula per fideicommissum?

R. Tam ab hærede, quam a fideicommissario, & legatario *princ. hic.* Ita tamen, ne plus grauet testator, quam honorat. §. 2. *hic.*

Quæ res singulatim per fideicommissum relinqui possunt?

R. 1. Res propriæ, siue sint ipsius fideicommittentis, siue hæredis. 2. Etiam alienę, sed cum distinctione, & onere; supra sub titulo de legatis explicatis. Vt scilicet necesse habeat rogatus, aut ipsam rem redimere, & præstare; aut æstimationem eius soluere, §. 1. *hic.* 3. Itidem non tantum corporales, sed & incorporales, vt servo libertas; eique siue proprio, siue legatarij, siue extranei; modo sit cum hoc testamenti factio. §. 2. *eod. l. alieno, ff de fideicomm. libert.* Et quidem vt vel

hæres,

hæres, vel legatarius, vel fideicommissarius rogetur.

Quot modis contingit servis libertas vltima voluntate?

R. Duobus; vel *directè*, quando ipse testator seruum testamento manumittit. *Qui servus fit libertus ipsius testatoris*; idest, nullius, & Orcinus dicitur. Vel *obliquè*, quando testator mandat hæredi, vt servum dimittat. *Qui ita manumissus fit libertus hæredis manumissoris*, & eum pro patrono cogitur agnoscere; libertatem autem non consequitur; nisi & testamenti facti, & mortis tempore fuerit testatoris. §. 2. *hic*.

Quibus verbis possunt fideicommissa relinqui?

R. Olim quidem tantum per verba solennia precaria, *peto, rogo, fidei tuæ committo*. Hodie, postquam in necessitatem iuris abiere, per qualiacunque: modo talia sint, vt ex ijs constet voluntas testatoris fideicommisso grauantis. Imò etiam solo nutu; modo de animi iudicio constet, *l. 21. ff. de leg.*

TIT. XXV.

De Codicillis.

Quid est Codicillus?

R. Codicillus est imperfectum testamentum. Plenius definitur: Vltima testati, & intestati

testati voluntas, minùs solennis de eo, quod quis post mortem de bonis suis fieri velit, citra directam hæredis institutionem. §. *fin. hic. Vult. hic.*

Quomodo capit esse in vsu?

R. Ex persona Lentuli, Augusti tempore. Vnde etiam esse fideicommissa diximus, tam universalia, quam singularia, ob quæ fideicommissa potissimum sunt inuenti codicilli. *Text. pr. hic.*

Quomodo fieri possunt codicilli ab intestato?

R. Quando testator, non condito solenni testamento, codicillos facit, ijque ideo per se ita stant; nec ullo modo à testamento dependent; sed fidei hæredis legitimi committitur, ut præstet codicillis contenta. §. 1. *hic. Schneidvv. eod.*

Quot modis testato?

R. Testato fieri dicuntur codicilli, cum fiunt ab eo qui testamentum fecit. Fit autem hoc ita: ut, vel ante codicillos faciat testamentum, vel post testamentum prius conditum, vel in testamento. Vltimo modo, quando quis facit solenne testamentum, & in subsidium codicillos per insertam clausulam codicillorum; qua rogatur, si testamentum non valet iure testamenti, vt valeat iure codicillorum, vel alio meliori modo. *Schneid. hic. De qua clausul. infr. hic.*

Quæ relinqui possunt codicillis.

R. Legata, fideicommissa; siue generalia, siue particularia. Non hæreditas; directè

quidem, vt nec dari, imo nec confirmari. §. *eod. vlt. hic.* nec (per exhæredationem) quidem adimi, nec conditio institutis heredibus, codicillis adscribi, nec ijs directè substitui possit. §. 2. *hic. Vult. hic.*

Quid si hæreditas codicillo sit data?

R. Licet talis dispositio sit contra naturam codicillorum; sustinetur tamen benignè, ac si obliquè facta esset; & censentur hæredes legitimi rogati, vt hæreditatem instituto restituant. *l. 3. ff. hic.*

Quæ est differentia inter codicillos, & testamentum?

R. Differunt, I. *Ratione solennitatum*: quæ hic sunt minores 1. Quatenus hic non requiritur ut testes sint rogati, sed possunt fortuito accedere. 2. Non requiruntur eorum sigilla. 3. Nec præcisè scriptura. 4. Mulier hic potest esse testis. Quæ contraria sunt omnia in testamento solenni. II. *Ratione materiæ*; testamentum non consistit citra hæredis institutionem. Quæ codicillis directè fieri non potest; vt dictum. III. *Ratione numeri*, non potest enim quis decedere cum pluribus solennibus testamentis: omnino potest cum pluribus codicillis. §. *vltim. Schneidvv. hic.*

Quis est præcipuus effectus codicillorum?

R. Quòd scripta in codicillis præstari debent, legata puta & fideicommissa, quæque ijs relinqui possunt; & quidem vel ab hærede scripto, si cum testamento: vel ab hæ-

hærede legitimo, si sine eo facti sunt. *Schneidvv. hic.*

Quot modis infirmantur codicilli?

R. Ijsdem, quibus testamentũ, præsertim si cum testamento fuerint facti. Sine testamento quidem similiter ijsdem modis infirmantur; sed vnico casu excepto; puta agnatione posthumi. *Schneidvv. hic.*

Quis est effectus clausula codicillaris?

R. Præcipuus est, quod vltima voluntas, quæ defectu aliquo solennitatum, iure testamenti non potest valere, recipiatur iure codicillorum; & ita effectum sortiatur, vt hæredes legitimi, de restituenda hæreditate, hæredi scripto rogati videantur. *Schneid. hic.*

Quatenus quis mori potest cum pluribus codicillis.

R. Vt licet diuersarum sint rerum, priores per posteriores non censeantur reuocati, nisi quatenus ijs expressè derogatur. § *fin. hic.*

ELEMENTORVM IVRIS CIVILIS,

LIBER III.

TITVLVS I.

De hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur.

Iunctis titulis ſequentibus?
II. III. IV. V. VII. VIII. IX.

Quando defertur hæreditas ab inteſtato?

R. DEficiente teſtamẽto, vel eius effectu.

Cur dicis: deficiente teſtamento?

R. Quia non moritur inteſtatus, niſi qui aut teſtamentum omnino non fecit; aut non iure fecit; aut id quod fecit, ruptum, irritumve factum eſt. *pr. hic.*

Cur dicis; deficiente Teſtamenti effectus?

R. Quia factio licet, & iure quidem, teſtamento, eiuſque manentibus viribus; mori tamen inteſtatus dicitur, ſi ex eo nemo hæres exſtitit. *pr. hic.*

Quotuplex in ſucceſſionis conſiderandum ſecundum Romanos?

R. Potiſſimum triplex: 1. Ius duodecim Tabularum, 2. Prætorium. 3. Conſti-

tutionum Imperatoris Iustiniani,etiam Novellarum.

Quæ fuit ratio successionis ex lege XII. Tabullarum?

R. Vocabātur ex ea ad successiones 1. Masculorum, citra distinctionem sexus, sui hęredes; siue primi, siue, istis deficientibus, vlterioris gradus; sed tantū ex filio nati. 2. Ad fęminarum intestatarum hęreditates, exclusis fœminæ liberis, adgnati proximi. 3. Deficientibus suis, item exclusis emancipatis ab vtriusque parentis hæreditate, vocabantur adgnati proximi præcisè. §.1. *hic Vlp. Fragm. tit.* 27. *princ.*

Quæ fuit ratio successionis ex iure prætorio?

R. Quod deficientibus suis, & adgnatis, Prætor loco tertio; non quidem ad hæreditatem; sed ad bonorum successionem vocabat cognatos proximiores. §.7. *hic.*

Quæ est ratio successionis ex constitutione Imperatoris, etiam Novellæ?

R. Triplex hic ordo considerandus. Primus descendentium. 2. Adscendentium. 3. Collateralium. 4. Viri & uxoris. 5. Fisci. *Nov.* 118.

Quales descendentes vocantur ista constitutione.

R. Liberi, tam nascituri, quam nati; tam fœminæ, quam mares; tam emancipati, quā sui; tam ulteriorum graduum, quam primi. Ex filio, filia, suo, emancipato nati sint, nihil interest. *d. Nov. c.* 2.

Quæ hic est succedendi ratio?

R. Filij primi gradus succedunt in capita: Vlterioris gradus, siue soli sint, siue cum liberis primi gradus concurrant, succedunt in stirpes. *dict. Novell. cap.* 1. *vers. in hoc.* §. *vlt. hic.*

Quid est in stirpes, & in capita succedere?

R. in capita succeditur, quando tot partes fiunt hereditatis, quot sunt capita succedentium. In stirpes, quando non ipsorum capitum succedentium, sed stirpis, seu personæ, in cuius locum succedunt, in diuidenda hereditate, habetur ratio. §. *cur filius hic.*

Quot species liberorum hic consideranda?

R. 1. *Legitimorum*, h. e. natorum ex iustis nuptijs, legitimatorum, adoptiuorum, 2. *Illegitimorum*, h. e. natorum ex concubinatu, coitu meretricio. incestu, adulterio, stupro, contubernio. *Vult. hic. n.* 21.

Quæ est ratio successionis, respectu legitimorum, & naturalium simul?

R. Ex iustis nuptijs nati, vt & per subsequens matrimonium legitimati, succedunt parentibus vna cum filijs naturalibus. & legitimis, in omnibus bonis etiam feudalibus. §. *hi vero Auth. quib. mod. nat. eff. sui.* Legitimati per rescriptum, non nisi deficientibus liberis naturalibus & legitimis. *Auth. item fine, C. de nat. lib. Nov* 89. *c. illud tamen.* Nec in feudis; nisi id rescripto contineatur. *Dd. communiter.*

Quæ

Quæ est ratio successionis, respectu legitimorum tantum?

R. Adoptiui, propriè sic dicti, adoptati ab extraneo, durante adoptione, vsque ad mortem patris adoptiui, succedunt patri adoptanti, vt & naturali, vna cum alijs liberis naturalibus; nullis exsistentibus, siquidem non sunt emancipati, patri adoptiuo soli succedunt, *l. cum adoptiuis. §. sed ne. C. de adopt.* Si ab adscendentibus sunt adoptati, etiam emancipati succedunt; sed patre naturali mortuo. *Nov. 118. c. null. De arrogatis videatur text. tit. § . 11. hic.*

Quæ est ratio successionis, respectu illegitimorum?

R. *Naturales tantum*, seu ex concubina nati, succedunt patri sine liberis legitimis mortuo in duabus vncijs, vna cum matre diuidendis; in reliquis proximi cognati. *§. si quis. Nov. quibus modis nat. eff. legit.* minimè extantibus liberis legitimis; vel legitima uxore. Alendi tamen boni viri arbitrio. *Nov. 89. cap. 12.* Matri succedunt vna cum liberis legitimis. *l. pen. § . 4. 6. C. ad SC. Orficianum. Nati ex damnato coitu*, ut incestuosi, nefarij, adulterini, minimè succedunt iure ciuili, quo nec alimenta ijs debentur. *Nov. 74. c. 6.* Ex contubernio nati succedunt, postquam ad libertatem parentes pervenere ex Imperatoris constitutione; item parentes liberis, & ipsi sibi inuicem. *Tit. 7. de seru. cognat. hic.*

Quando succedunt ascendentes?

R. Deficientibus descendentibus.

Quomodo?

R. Ita vt, seruata gradus prærogatiua, proximus parens excludat remotiorem; nec sit locus repræsentationi; & quidem eadem ferè succedendi ratione, quæ est in liberis. *Auth. defuncto verb. salua gradus prærogatiua, C. ad SC. Tertyll.*

Quomodo ergo succedunt parentes naturales, & legitimi simul?

R. Tales, vtriusque sexus succedunt defuncto, æqualiter, modò eodem sint gradu; non habito respectu, per paternam adscendant, an maternā lineam. Si quidem defuncto soli sine fratribus & sororibus, vel eorum liberis supersunt. Quibus exsistentibus, isti vna cum ascendentibus succedunt; fratres, sorores in capita, fratrum & sororum liberi in stirpes. *Auth. ex defuncto Cod. ad SC. Tertyll.*

Quomodo succedunt parentes legitimi tantum, hoc est, adoptivi?

R. Adoptatis ijs, qui sunt in potestate, succedunt quidem cum liberis sanguine iunctis puta ex filia nepotibus; extraneis liberis adoptatis non succedunt. *§. sed hodie. sup. de adopt. l. pen. C. eod.*

Quid iuris circa arrogatos?

R. Explicabitur id sub titulo de acquisitione per arrogationem infra.

Quo-

Quomodo succedunt parentes naturales tantum?

R. Quomodo ipsis succedunt liberi *Nov. 89. quib. mod. nat. eff. sui.* Pater cum sit incertus, nullo modo. *l. Spurius. ff. vnde cognati.* Mater, etsi liberos naturales & legitimos habeat, omnino. § *fin. & ibi Aug. Inst. ad SC. Tertyll.*

Nihil ne hic peculiare, respectu libertorum absque liberis defunctorum?

R. Omnino. Nempe quod veteres in libertinis non agnoscerent descendentes tali casu; patronus integram consequitur hæreditatem, eamque ad suos liberos transmittit; ijs deficientibus, ad coniunctos ex transuerso. §. *sed nostra. de success. libert* §. *multis eod.* Potest tamen pater vni ex liberis suis libertum signare, ut isti solus patronus sit, & solus bona liberti habeat, exclusis cæteris. *tit. de assign. libertin.*

Qui dicuntur collaterales?

R. Qui defuncto sunt a latere coniuncti.

Quando succedunt defuncto?

R. Deficientibus descendentibus & adscendentibus. Aliquando tamen concurrunt cum adscendentibus.

Quomodo ergo succedunt defuncto?

R. Defuncto fratri, & sorori succedunt, *fratres, & sorores vtrimque coniuncti.* In bonis paternis, maternis, alijsque: si soli sint in capita, fratrum & sororum liberi cum illis concurrentes in stirpes. *Nov. 118. cap. 3.* Qui

ipsi si soli sint; quemodo iure cum civili, tum ex constitutione Caroli quinti succedant; vide Enchiridium nostrum.

Quid, si tales deficiant?

R. Isti deficientibus *coniuncti ab vno latere, eorumque liberi. Auth. post fratres, C. de leg. har.* ac in paterna bona consanguinei; in materna uterini. *Nov.* 84 *c.* 1. §. 1.

Quid est iuris circa adoptiuos?

R. Adoptiui, nisi ab ascendente sint adoptati, sibi inuicem non succedunt. *sec. antè dicta.*

Quid circa naturales & spurios?

R. Naturales & spurij cum uterinis fratribus solis, non cum alijs succedunt; cum nullis nati ex damnato coitu.

Quid si deficiant fratres, sorores & eorum liberi?

R. Cognati vlterioris gradus succedunt in capita ex sola gradus prærogatiua. *Dd. in d. Auth. post fratres.*

Quando succedant coniuges sibi invicem?

R. Descendentibus, adscendentibus, & collateralibus liberi mortis defuncti tempore, deficientibus, vsque ad decimum gradum inclusivè. *per* §. *vlt. inf. de success. cognat.* vel potius in infinitum. *per Nov.* 118. *Vide Enchiridium.*

Quando, & quomodo succedit fiscus?

R. Ita deficiente legitimo successore, vt eius non sit spes; tanquam in bona vacantia. *leg.* 1. *Cod. de bon. vacant.* Modò intra quaci-

driennium ea adgnoſcat. *l. pen. C. eod. Ex accidenti etiam ijs exſiſtentibus ita ſuccedit, vt eos excludat, ſed certis caſibus. De quibus vide Enchiridium.*

TIT. VI.
De gradibus Cognationum.

Quid eſt cognatio?

R. Eſt vinculum iuris, inter eos intercedens, qui de communi ſtirpe manant. *Cognati quippe dicuntur, quaſi vnà, vel ex vno nati. leg 1. §. 1. ff. vnde cognati. l 4. §. 1. ff. de gradibus.*

Quotuplex conſtituitur?

R. Vel *naaturalis tantum*; quę eſt per coitum illicitum: vel *naturalis & ciuilis ſimul*; quæ eſt ex iuſtis nuptijs: Vel *ciuilis tantum*, quæ eſt ex adoptione; & impropriè cognatio dicitur.

Quid neceſſarium eſt, ut cognationis gradus rectè numerentur?

R. Cognatio diſtinguenda lineis; lineæ gradibus.

Quid eſt linea?

R. Series perſonarum ad unum ſtipitem relatarum.

Quid gradus?

R. Tranſitus de proximo cognato in proximum cognatum, quo, quæ perſona ſtipiti ſit proxima, cognoſcatur. *VVeſ par. hic n. 1.*

Quotuplex est linea?

R. Duplex: 1. *Recta*, eaque vel *inferior*, quæ est liberorum & descendentium; vel *superior*, quæ est parentum & ascendentium; vel *transversa*, quæ est cognatorum: eaque vel æqualis, qua cognati æqualiter distant a stipite, vt *frater*, & *soror*; vel inæqualis, qua distant inæqualiter, vt patruus, & amita, & fratris, vel sororis, Filius, vel filia.

Quæ est regula computandorum graduum secundum ius ciuile?

R. Vnica in vtroque lineæ genere, & quidem hæc. *Tot esse gradus cognationis, quot sunt generationis.* Secundum quam eodem iure ita computantur gradus, vt collaterales tot gradibus à se inuicem distare dicantur, quot inter eos intercesserunt generationes; vel quot inter eos sunt intermediæ personæ; computatis illis, de quorum generatione quæritur, vna, puta communi stipite, demta, *Vult. inst. eod.*

Quomodo numerantur gradus eodem iure secundum hanc regulam in omni linea?

R. Ita ut in linea recta inferiori, *primo gradu* sint filius, & filia. *Secundo* nepos, neptis. *Tertio*, pronepos, proneptis. *Quarto*, abnepos, abneptis. *Quinto*, adnepos, adneptis. *Sexto*, trinepos, trineptis; & sic deinceps. *Secundum præcedentes regulas, posteri cæteri sequuntur ordine, quatenus generatione sunt proximi.* In linea superiore recta, *primo gradu*

du sunt, pater & mater. *Secundo*, avus, avia. *Tertio*, proavus, proavia, *Quarto*, abavus, abauia. *Quinto*, atavus, atavia. *Sexto*. tritavus, tritauia, & sic deinceps. Cæteri maiores eodem generationis ordine. In linea transuersa, deficiente, secundum iam dicta, primo gradu; *Secundo* gradu sunt frater, soror. *Tertio*; fratris, sororisq; filius, filia; Item patruus, amita, avunculus, matertera. *Quarto*, fratris sororisque nepos, neptis. Item patruus magnus, amita magna, avunculus magnus, matertera magna; adhuc consobrinus & consobrina. *Quinto*, fratris sororisque pronepos, proneptis. Item propatruus; proamita, proavunculus, promatertera; adhuc propiùs sobrinus, propiùs sobrina. *Sexto*, fratris sororisque abnepos, abneptis, item abpatruus, abamita, abavunculus, abmatertera. Item propatrui, proamitæ, proavunculi, promaterteræ filius, filia. Item consobrini, consobrinæ nepos neptis. Item sobrini, sobrinæ, & sic rursus deinceps eodem, quo in linea recta dictum est ordine: sed secundum lineæ huius transuersæ vel æqualitatem, vel inæqualitatem.

An eadem est ratio computandorum graduum secundum ius Canonicum?

R. Non omnino.

Quæ sunt regulæ computandorum graduum secundum hoc ius?

R. Tres: *Prima* est in linea recta, conueniens cum iure ciuili. *Quot generationes nu-*

me-

merantur, tot numerantur gradus. In linea transuersa duæ sunt regulæ, a iure ciuili recedentes: vna in linea æquali, eaque hæc. *Quoto gradu unusquisque eorum distat a stipite, eodem distant inter se*. E. g. Patrueles & sobrini distant gradu secundo a communi stipite, ergo eodem gradu distant inter se. Altera in linea inæquali, hæc puta. *Quoto gradu remotior distat a stipite, eodem distant inter se*. E. g. Sic fratris filius distat a patruo gradu secundo. Quia eodem distant ab avo communi stipite. Qui tamen iure ciuili distant gradu tertio.

Quæ est numeratio graduum secundum ius Canonicum?

R. Hoc iure in linea recta, quoad computationis rationem in numerandis gradibus, non est a iuris ciuilis computatione differentia, sive quoad ascendentes, siue quoad descendentes. In linea transuersa, *primo* gradu, secundum regulam iam notatam; in æquali linea sunt duo fratres, vel frater & soror; *Secundo*, duo patrueles amitini, vel consobrinis; *Tertio*, propatrueles, seu propiores sobrino sobrinæve, & sic deinceps. Secundum regulam in linea inæquali, *primum* rursus gradum facientibus fratribus & sororibus; patris frater, siue patruus dictat à fratris sui filio gradu secundo; patrui nepos tertio; & sic deinceps.

TIT.

TIT. X.

De bonorum possessionibus.

Hactenus prior modus acquirendi dominij per universitatem, puta hæreditas; sequitur secundus, bonorum possessio.

Dic, quid est bonorum possessio?

R. Bonorum possessio (vna voce sicut iurisdictio dicta) est ius persequendi retinendive patrimonij, seu rei, quæ cuiuscunque cum moreretur fuit. *l.* 3. § 2. *ff de bon poss.*

Quid differt hæreditas a bonorum possessione?

R. 1. *Origine.* Hæreditas enim est successio uniuersalis ex iure ciuili; bonorum possessio ex iurisdictione Prętoris introducta. 2. *Forma*, per hæreditatem directè, & ipso iure succeditur; per bonorum possessionem tantum tribuitur ius persequendi retinendique patrimonij, quod defunctus tempore mortis habuit. *Analect. Marp. hic.* Quorum illud fit actionibus prætorijs, & possessorijs; hoc exceptionibus. *Anal. eod.*

In quo conueniunt?

R. 1. *Effectus*, Puta, in genere successionis. Quod bonorum possessio, atque hæreditas, omnia commoda & incommoda hæreditaria in se habet. *l.* 1. *ff. hic.* & in omni causa bonorum possessor loco, & vice [illegible] dis. *leg.* 117. *ff. de R. I.* 2. Et inde [illegible]

quam hæres, omnia defuncti bona naucifcitur, *l.* 808. *de V. S.*

Quotuplex est bonorum possessio.

R. Duplex. Alia *edictalis*, siue *ordinaria*, quæ ex edicto Prætoris datur simpliciter, & sine causæ cognitione. Alia *decretalis*, quæ varijs ex causis cum causę cognitione à Prętore extra ordinem conceditur, interposito decreto.

Quot sunt decretales in pub.

R. Tres, 1. *Carboniana* dicta, quæ, caussa à Prætore cognita, datur filio impuberi, cui mouetur quæstio status, an sit inter liberos, dilato pubertatis tempus iudicio, *leg.* 1. *ff de Carb. Edict.* 2. *Ventris nomine*, quæ tribuitur mulieri uterum gerenti, mortuo marito, ac petenti, vt in possessionem mittatur bonorũ defuncti mariti, vel soceri, caussa itidem utr.nque cognita, mittatur; donec pariat, aut non esse prægnantem omnino constet, vt interim ex ijs alimenta sibi partuique necessaria percipiat. *leg.* 1. *ff. si ventris nomine.* 3. *Agnoscendæ litis gratia.* Quæ datur filio emancipato exhæredato, vel præterito, ad id, ut sub vmbratili hoc locorum possessionis beneficio, possit intentare querelam inofficiosi testamenti. *leg. Papinianus.* §. 1. *ff. de inoffic. testam.*

Quot sunt Edictales.

R. J[illegible]tum duæ. Alia ex testamento, alia ab [illegible]; & ex testamento quidẽ, vel contra, [illegible]um tabulas. §. *sunt autem hic.*

Quibus

Quibus datur bonorum possessio contra tabulas?

R. 1. Liberis naturalibus emancipatis a patre præteritis; non exhæredatis. 2. Etiam hæredibus præteritis. Illis tanquam omnino necessaria; his tanquam utilis. *Perez hic.*

Quando datur bonorum possessio ab intestato; & quibus.

R. Datur nullo testamento condito, cuiusmodi octo hic enumerantur: puta. 1. Vnde liberi. 2. Vnde legitimi. 3. Vnde decem personæ. 4. vnde cognati. 5. Tanquam ex familia. 6. Vnde patroni, patronæ, &c. 7. Vnde vir & uxor. 8. Vnde cognati manumissi. §. 1. *hic.*

Quod tempus petendæ bonorum possessioni definiuit prætor.

R. Liberis quidem, parentibusque tam naturalibus, quam adoptiuis, anni spatium; cæteris agnatis & cognatis centum dierum, utile; non continuum. §. 5. 6. *hic.* incipiens currere a die scientiæ. *l. 2. & quamdiu. C. qui admit. ad bon. poss. Perez hic.*

Quis modus petendæ bonorum possessionis?

R. Olim certis & solennibus verbis opus erat; hodie qualiscunque testatio, & qualecunque iudicium apud quemlibet iudicem sufficit. Quemadmodum & contraria declaratio sufficit ad repudiationem. Quam & operatur temporis lapsus, qui facit locum alijs, *Perez. hic.*

TIT.

TIT. XI.

De Acquisitione per arrogationem.

Arrogatione res vniuersales acquiruntur, cum is qui sui iuris est, sese arrogandum dedit. Nempe omnes res eius corporales, & incorporales, eique debitæ arrogatori acquiruntur: Olim quidem pleno iure (exceptis ijs, quæ per capitis diminutionem pereunt) hodie vsufructu tenus. Nisi adrogatus in adoptiua familia decesserit. Tunc enim ei arrogator pleno iure succedit, siquidem non supersunt aliæ personæ, quæ præcedere debeant. *l. est & alterius. ff. de acquisit. per arrogat. §. mortuo. eod. tit.*

TIT. XII.

De eo cui libertatis caussa bona addicuntur.

Quomodo acquiritur per addictionem bonorum.

℞. Addictione bonorum res vniuersales acquiruntur, cum libertatum conseruandarum causa bona addicuntur, nemine ab intestato succedente; dummodo libertates rectè datæ sint. *Modus est acquirendi dominij ex constitutione D. Marci; vt latius in Enchiridio.*

TIT.

T I T. XIII.

De successionibus sublatis, quæ fiebant per bonorum venditionem, & ex SC. Claudiano.

Fueruntne olim præter enumeratos acquirendi modus adhuc alij?

R. Duo. 1. Talis, quod debitori in solutione cessanti, & fraudationis causa latitanti, tãquã mortuo in omnibus succedebat creditor. 2. Talis, qua mulier cum omnibus bonis suis addicebatur domino, cuius inuiti servo se iunxerat; vterque sublatus.

An vero in hæreditatibus non est alius modus acquirendi?

℞. Omnino: Accretio, seu ius accrescendi, cuius facta supra mentio; cuius hæreditatibus quidem, sed non in contractibus, est locus.

Quatenus habet locum in hæreditatibus?

R. 1. Filiabus, & alijs per virilem sexum descendentibus liberis, vtriusque sexus, si non sunt hæredes scripti scriptæve, exhæredati, vel exheredatæ, ius accrescendi præstatur, ad dimidium eius, quod ab intestato essent habituri. 2. Vno hærede ex semisse scripto; totus as est in semisse, iure accrescendi, §. *hæredibus de hæred. instit.* 3. Ex institutis hæredibus, si quidam non petunt par-

partem suam, petentibus accrescit. §. *quando non per part.* 4. Pluribus hæredibus ex partibus institutis, pars vacans accrescit singulis, pro parte hæreditaria. 5. Re duobus legata, si alter quovis modo deficit, tota ad collegatarium pertinet. §. *si eadem de leg. hic.*

In quibus non est accretioni locus?

R. Non admittitur in contractibus: nec in ijs, qui sunt dominicę potestatis.

Quam ob rem non in contractibus?

R. Non in contractibus; quia si quis sibi, alij cuius iuri non est subiectus, decem dari aureos est stipulatus stipulatori; non totum debetur, sed pars tantum dimidia. § *quod si quis de iure stipul.*

Quam ob rem non in ijs, quæ sunt dominicæ potestatis?

R. Quia licet olim seruus duobus dominis communis, si ab vno manumitteretur, manumissoris pars non accresceret domino manumittenti; hodie tamen non cogitur manumittens pretium serui secundum dominij partem acciperet. §. *erat olim.* & § *ult. de donat.*

TIT. XIV.

De obligationibus.

Quid est obligatio.

R. Est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendæ, secundum no-

nostræ ciuitatis iura. *princ. hic.*

Quotuplex est?

℞. Diuiditur 1. In naturalem tantum, ciuilem tantum, naturalem & ciuilem simul. 2. Ciuilis tantum iterum in ciuilem, seu legitimam & prætoriam. 3. Diuiditur in principalem & accessoriam. 4. In eam, quæ est ex contractu, vel quasi; ex maleficio, vel quasi.

Quæ est obligatio naturalis tantum?

R. Qua quis ex mera naturali æquitate, vel dispositione iurisgentium obligatur, & a iure ciuili non est informata, *l. 91. §. naturalis. de solut.*

Quæ est ciuilis tantum?

R. Quæ ortum, & fundamentum non habet in æquitate naturali; sed in sola legis ciuilis autoritate.

Quæ est naturalis & ciuilis simul.

R. Quando cum legis autoritate concurrit æquitas naturalis.

Quæ dicitur obligatio ciuilis, aut opponitur prætoria?

R. Quæ legibus est constituta; hoc est, vim, ac vinculum habet à iure ciuili; seu quæ iure ciuili est introducta, vel approbata. §. 1. *hic.*

Quæ prætoria?

R. Quam ex sua iurisdictione Prætor constituit. Seu quæ iure prætorio est introducta & honoraria dicta. *§. eod.*

Quæ principalis?

R, Quo quis suo nomine principaliter obli-

obligatur. Quales sunt obligationes reorum principalium. *Perez. hic.*

Quæ accessoria.

R. Qua quis non suo, sed alieno nomine obligatur. Quales sunt, qui pro alijs fideiusserunt. *Perez. hic.*

Quæ est obligatio ex contractu, vel quasi ex contractu?

R. Quæ a contractu, vel quasi contractu, vinculum suum habet.

Quæ est obligatio ex maleficio, vel quasi maleficio.

R, Quę vinculum suum habet ex delicto, vel quasi delicto.

Quot diuisionum genera proponit Imperator?

R. Duo. 1. eam, qua obligatio diuiditur in ciuilem & prætoriam. 2. item qua diuiditur in eam, quæ est ex contractu, vel quasi ex contractu.

Quæ est divisio contractuum ab Imperatore proposita?

R. Ea quæ est a modo, quo perficiuntur. Nempe quod contractus aut re contrahitur, aut verbis, ut stipulatio seu verborum obligatio dicitur, aut literis, & literarum obligandarum, aut consensu. *Text. hic.*

TIT.

T I T. XV.

Quibus modis re contrahitur obligatio.

Cum omnes contractus consensu constent; cur dicis alios re, verbis, literis; alios consensu constare?

R. Quia in aliquibus contractibus, præter consensum partium, vel res, vel verba, vel scriptura, ut constent, præcisè actualiter in- intervenire debet; in alijs verò non ita; sed modo partes consentiant in id quod agitur, perficiuntur. *Schneidvv hic.*

Quot sunt contractus re constantes?

R. Quinque. Mutuum, indebitum, commodatum, depositum, pignus. *VVolfius. hic.*

De Mutuo.

Quid est mutuum?

R. Ex contractus iuris gentium, re constans, stricti iuris, quo quantitas alicui ea lege datur, ut eadem nobis in genere, non in specie reddatur. *Treut. disp. hic. thes. 1. Perez. hic.*

Quæ requiruntur ad huius contractus substantiam?

R. Quatuor. 1. Animus contrahentium talis, vt non idem corpus, quod traditur in specie, seu (ut Dialectici loquuntur) in indiui-

uiduo, sed in genere reddatur. *l.2.de rebus credit.2.* Vt id, quod redditur, sit eiusdem generis, *d.l.2.* 3. Vt mutuum contrahatur in quantitate, h. e. in rebus, quæ pondere, numero, & mensura constant, ut oleum, vinum & pecunia numerata, quæ (quia una species vice alterius fungi potest) fungibiles dicuntur. *d.l.2.§.1.*4. Vt res ita tradatur accipienti, ut dominium eiusdem in eum conferatur. *d.l.2 §.2.*

An istis quatuor concurrentibus semper est mutuum?

R. Omnino, si quidem hoc agatur. Potest tamen esse etiam alius contractus, si aliud agatur. Non minus, quam potest esse depositum, licet terminos depositi contrahentes egrediantur. *l.24.25.l.1,§.1.ff.depos.Schneid. eod.n.13.*

Quotuplex est mutuum?

R. Propriè vnicum est mutuum. Diuiditur tamen communiter in naturale, & ciuile.

Quid est naturale mutuum?

R. Naturale verè mutuum est, cum ipse creditor mutuum re ipsa numerauit.

Quid est ciuile mutuum?

R. Quod tale est fictione. Puta, quando aliquis confitetur chirographo, accepisse se pecuniam, quam non accepit.

Qui possunt mutuare?

R. Qui consentire possunt; modo rerum, quæ mutuo dantur, dominium habeant, & administrationem, *l. 2. §.pen.de reb.cred.*

Qui

Quibus possunt mutuo accipere?

℟. Patresfamilias, puberes & mentis compotes.

Quid, si filiusfamilias mutuò accipiat?

℟. Pecuniam quidem numeratam. SC. Macedoniarum perpetua exceptione tuetur. *l.7.§.3. ad Maced.*

Quid, si Pupillus mutuò absque tutore accipiat.

℟. Eum tum demum contractus obligat, si locupletior factus est. *Treut. thes.9. hic per l.3. ff. commod.*

An debitor cogitur acceptos numeros reddere eadem forma, vel materia?

℟. Minimè; ob ęstimationem potius nummorum, quam corpora creditam. *arg. l.49. §. 1. ff. de solut.*

Quod, si res debita non amplius inueniatur, aut præstari a debitore non possit?

℟. Æstimatio eius rectè soluitur, secundum definitionem præcedentem. *Nou.4.c.3.*

Quid, si res mutuo accepta forte sit amissa?

℟. Id non liberat debitorem; licet casu sit amissa. *l.11. C. si cert. pet.* Nisi, siue mora restituendi, siue culpa casum præcedens, debitori queat imputari. *l.12. §.3. depos. l.5. §. 4. commod.* vel aliud actũ sit. *Treut. eod. th. 14.*

Indebiti solutio.

Quid vocat hic Imperator indebitum?

℟. Indebitum dicit pro indebiti solutio-

F ne;

ne; h. e. quando quis per errorem id soluit, quod non debet. §. 1. *hic.*

Quæ ex indebiti solutione nascitur obligatio?

R. Ea, quod debitè solutum accipiens, per interuentum rei ipsius solutæ, obligatur ad illud restituendum, quod sic indeb. te est solutum. *Schneidvv. hic.*

In quo genere indebiti hic contractu locum habet.

R. In indebito naturaliter, & ciuiliter simul; siquidem facti, non iuris errore est solutum. 2. In civiliter debito, naturaliter indebito, & quidem indistinctè, siue facti, siue iuris error intercesserit. 3. In vtroque modo indebito similiter. 4. In indebito ope exceptionis non datur repetitio; si ea est temporalis; nec perpetua. Siquidem ea est odiosa, omnino, si fauorabilis, & quidem quocunque errore sit solutum. In dubia exceptione, puta in debito sub conditione; omnino: siquidem ante euentum conditionis; minimè si ea exstante sit solutum. In exceptione ad rigorem iuris introducta, non est locus repetitioni. *Schneid. hic.*

De Commodato.

Quis est contractus commodati.

R. Quo res aliqua gratis conceditur, certi usus gratia: non vt alia eiusdem generis, sed eadem species nobis restituatur. *Schneid. hic.*

Cur

Cur dicis, hunc contractum esse gratuitum?

Rx. Quia, si mercede interueniente res vtenda datur, locatio est. §.2, *hic.*

In quo differt a mutuo?

R. 1. Quod hic accipiens non fit dominus rei commodatæ, sed commodans proprietatem retinet. 2. In mutuo res eadem genere modò; hic eadem specie redditur. 3. In mutuum veniunt quantitates, seu res fungibiles tantum. In commodatum corpora, vel species: etiam aliæ.

Qui possunt commodare.

R. Omnes, siue liberi sint, sive servi, etiam filijfamilias. Nec modò bonæ fidei possessor, sed & prædo. *leg. si servus, & seq. ff hic.* Item qui vsumfructum, habitationem, vel aliam seruitutem habet; vxor rem viri. *Mozz. hic.*

Quibus possunt commodare?

R. Vnicuique; etiam impuberi; etiam libero homini bona fide seruienti; uni pluribusve; non furioso. *l. 1. in fin. l. 2. ff. hic.*

In quibus rebus potest contrahi commodatum?

R. In rebus mouentibus, & mobilibus; siue corporalibus, siue incorporalibus. Puta habitatione. Non in ijs, quæ usu consumuntur. *l. 1. §. inter commodatum. l. 3. §. fin. ff. commod.* Nisi ad pompam, vel ostentationem dentur, *d. l. 3. § fin.*

Quid debet præstari a commodatario ex natura contractus.

R. Vt rem, quam utendam accepit, in

ſpecie eandem, (quatenus conuentum) reſtituat; una cum acceſſorijs; & quidem non factam culpa ipſius deteriorem. *l.3.§.1. ff.commodati.*

Quid præſtatur hic accidenti?

R. 1. Dolus. 2. Omnis culpa. Niſi aut utriuſq; contrahentis gratia, aut ſolius commodantis initus ſit contractus. Neutiquam verò præſtatur caſus fortuitus. Niſi quem culpa, aut mora præceſſerit. *l.3.§.1.hic.* aut re æſtimato tradita, de æſtimatione ſit conuentum. *l.5. §.3.text.hic.*

De Depoſito.

Quid eſt depoſitum?

R. eſt contractus realis, de re certa gratis cuſtodienda, ſub fide eandem in ſpecie reſtituendi, quandocunque deponenti libuerit. *§.penult.h.t.*

Quotuplex eſt depoſitum.

R. Diuiditur in Depoſitum *vulgare*, ſeu *in ſpecie dictum*; quo res non litigioſa ab uno vel pluribus deponitur. *Vult. Iuriſp. eod.n.2.* Et *ſequeſtrationem*; quæ eſt depoſitio rei litigioſæ, ſeu controuerſæ apud ſequeſtrem a pluribus in ſolidum facta. *Vult.eod.* Ea puta lege, ut lite quidem pendente, cuſtodiatur; finita verò, reſtituatur victori. *l.5. §.1. & 2. l.7.& pen h.t.*

Quomodo ſubdiuiditur.

R. In *voluntarium* (*quod eſt conſilij delibe-*

rati)

rati) *&* necessarium. *quod est ex necessitate vrgente, puta tribus illis casibus*, incendij, ruinæ, naufragij. *l.* 1. §. 1. 2. 3. *ff. hic. Vult. eod. num.* 2.

Quomodo fit sequestratio?

℟. Vel magistratus autoritate; patre, siue vtraque, siue alterutra inuita; vel utriusque consensu. *l. un. C. de probib. sequest.*

Quomodo dicitur vtraque?

℟. Illa iudicialis est; hæc conuentionalis.

Qui possunt deponere?

℟. Omnes siue patresfamilias, siue filijfamilias. *l.* 19. *h. t.* siue liberi, siue servi. *l.* 1. §. 27. 30. 31. *l.* 11. *h. t.* Etiam prædones, & fures. *d. leg.* 1. §. 39. Et quidem siue vnus, siue plures. *dict. leg.* 1. §. 44. *ff. eod. l. licet eod.* Non vero deportatus. Eo quidem effectu, ut actionem habeat.

Quæ res possunt deponi.

R. Omnes, quæ sub factum custodiamque cadunt. *d. l.* 31. *h. t.* tam propriæ, quam alienæ. *d l.* 3. §. 39. *h. t.* Sed mobiles tantum in deposito, in specie sic dicto. *VVes. Par. n.* 4.

Ad quid tenetur depositarius?

℟. Ex natura quidem contractus, ad rem eandem in specie, seu indiuiduo reddendam, *secundum definitionem.* Si conuenerit, vt deposita pecunia depositarius utatur, vt usuras solvat. *VVes. hic. num.* 15. *& leg.* 24. *seq.* §. 1. *hic.*

An ista conuentio non excedit terminos depositi.

℞. Omnino: tamen lex contractus seruanda. *VVes.eod.*

An nihil hic considerandum ex accidenti?

℞. Omnino. Quantitate, non obsignato deposita fit aliquando, vt res in genere restituatur. *arg.l.29 pr.hic.* Ex accidenti vero de solo dolo, & (vt subaudiunt Dd.) de lata culpa non de leui, minus de leuissima, aut de casu fortuito.

An nullo casu praestatur hic culpa leuissima, vel casus fortuitus?

℞. Casibus pluribus: 1. Si de eo expressè sit conuentum, 2. Si Reus fuit in mora restituendi. 3. Si culpa casum praecessit. 4. Si obtulit se deposito. 5. Si pro custodia quid accepit. *l.1.§.6 hic. Perez. hic.*

Ad quid tenetur sequester?

℞. 1. Ad rem sibi commissam diligenter custodiendam. 2. Etiam distrahendam; siquidem id usus ferat, pretio rei loco deposito. 3. Et finita sequestratione, bona fide reddendam. *Facit l.1.§.2 hic.* 3. Denique quod pacto, vel iudicis sententia, continebit implendum, *dict.leg.3.§.2.leg.12.§.2.3.ff.eodem.*

Quomodo tollitur sequestrum.

R. Solo iudicis decreto. *Dd.l.7.§.fin.ff. hic.* Nisi sufficienter caueatur.

De pignore.

Quid est pignus?

℞. Est contractus realis, quo creditori ius in re alterius constituitur, propter crediti restituendi fidem & securitatem, eo persoluto soluendum. §. 4. *hic. Treut. hic thesi* 1.

Quotuplex est?

℞. Diuiditur vel *ratione causæ efficientis in expressum.* h. e. hominis expressa voluntate constitutum, siue vnius, siue duorum, *voluntarium dictum.* Et *tacitum*, ex depositione legis, & præsumta modo voluntate hominis constitutum. *tot. t. ff. In quib. caus. tac. pign. contr.* Vel *ratione materiæ*, in generale, & speciale.

Quotuplex est pignus constitutum autoritate magistratus?

℞. 1. Duplex. 1. *Prætorium*, decreto magistratus conciliatum, extra strepitum iudicij, permissionem creditoris in possessionem rerum debitoris; vel unius, vel omnium. *Vult. Iurispr. c. 33. n. 27.* 2. *Iudiciale*, præcedente definitiva sententia, in casu iudiciali constitutum per iudicem, qui eam tulit. *t. t. C. si in causa iudiciali.*

Quid est pignus voluntarium, siue conditionale?

R. Conuentionale, ex partium consensu; non constitutum modò, sed & traditum (quod propriè pignus dictum diximus) siue

modo constitutum, sed non traditum (hypotheca dictum) *Vult. Iurisp c. 34. n. 39.*

Quid est pignus tacitum?

R. Quod quidem apertè expressum non est; tacita tamen pactione, pignori inesse nihilominus creditur. *ex l. 3. C. In quib. caus. pign. tac. const.*

Quid est pignus generale?

R. Generale pignus est, cum omnia bona debitoris pignori obligantur; siue præsentia tantum, siue indistinctè. Quo casu ad futura etiam trahitur. *leg. fin. quæ res pign. oblig. poss. Bart. in l. 1. hic.* Item ad actiones & nomina. *l. 4. Cod. eodem.* item merces venales. *leg. 34. princ.* Et bona emphyteutica. *leg. 31. & ibi Goth. hic.*

Quid est pignus speciale?

℟. Quod præcisè in rebus certis, aut parte tantum bonorum constituitur. *l. 1. Pr. hic.*

Qui possunt oppignorare?

℟. Ij, in quorum bonis res oppignoranda tempore conuentionis est. *l. 6. C. si res pign. dat.* & alienandi eius habeat potestatem. *l. ult. C. eod.* Vt verus dominus. *l. 6. C. quæ res pign. oblig.* vel quasi, vt emphyteuta. *l. 12. h. t.* alijque.

Quæ res possunt oppignorari?

℟. Qualescunque. *l. 35. §. 2. hic.* 1. Quæ reuera in oppignorantis sunt dominio. 2. Vel in quasi dominio, vt prædia vectigalia, superficiaria, & quæ a non domino bona fide acquiruntur. *sec. ante dicta,* etiam nomina

credi-

creditorum, *l.4.C.qua res pign.obl.hic.* Vsusfructus.*arg.l.9. addita.l.11. §.2.hic.*

Quæ prohibentur oppignorari?

℞. Quædam *natura*: ut res sacræ, sanctæ, religiosæ, iisque annexæ; vt ius patronatus, uniuersitatis, liber homo, res alienæ, seruitutes prædiales, sive vrbanæ, siue rusticæ, *per alleg. Enchirid.* Quædam *lege*; vt prædia, vasa, & vestes ecclesiæ, res feudales, fundus dotalis, res litigiosa, res minorum, res fideicommisso obnoxiæ, præmia sperata victoriæ, instrumenta ad agriculturam pertinentia. *Itidem per allegata in Enchiridio.*

Quomodo constituitur pignus?

℞. Quibuscunque verbis, etiam sine scriptura. *l.4.ff.de pign.* & subscribendo contractui, in quo res sua obligatur. *l.fideiussor.§.1. ff.de pign.& ibi gl. Bartol.* Etiam per pactum inter creditorem & debitorem initum; vt liceat creditori rem aliquam alienare pro suo credito. *Text. & ibi not. Bart. l.3. §.fin.ff.qui pot.in pign.* Et quidem vel purè, vel adiecta, conditione, & die. *l.6.ff.quib.mod.pign.& hypoth.sol.* aliisque pactionibus.

Quis est effectus ritè constituti pignoris?

℞. 1. Vt creditor pignus consequutus ei incumbere. 2. Non consequutus id persequi. 3. Si ei incumbat, solutione principalis debiti non secuta distrahere possit. 4. Eadem secuta debitori restituere teneatur.

Quomodo creditor incumbit pignori?

℞. Ita vt rem pignori datam teneat; non possideat. *l.pen.§ creditor.ff.qui satisd.cog.*

Quomodo persequitur pignus?

R. Actione Seruiana directa, vel quasi Seruiana, infra explicandis.

Quomodo soluitur pignus?

R. 1. Debiti solutione, siue vera & naturali. *l.9.§.3. De pign.act.* eaque integra. *l.6. C.de distr.pign.* sive ficta, puta debiti remissione. *l.1.§.1.ff. quib.mod pign & hypoth.solv.* 2. Debiti oblatione, consignatione & depositione. *l.1 C.qui pot.in pign.* 3. Voluntate creditoris expressa, vel tacita: puta si venditionem pignoris consentit. 4. Rei oppignoratæ interitu, &c.

TIT. XVI.

De verborum obligationibus.

Quid est verborum obligatio, alias stipulatio dicta?

℞. Est conceptio verborum, quibus is qui interrogatur se id, quod interrogatus est, cōgrua, & incontinenti subsequente responsione daturum aut facturum promittit, eaque responsione ad idem dandum vel faciendum obligatur. *pr. hic.l.7.ff.eod.*

Quotuplex est?

℞. Varie diuiditur: Puta 1. vel *secundum rem in stipulationem deductam*; vel *secundum*

dum modum, quo stipulatio concipitur.

Quotuplex est secundum rem in stipulationem deductam?

R. Sic aut est certa, aut incerta; puta rei certæ, vel incertæ; Aut *diuidua*, puta rei diuiduæ, seu quæ pro parte solui potest, vel *individua rei*, quę ita solui non potest. *ut seruitus.* Aut *mixta*, quæ partis quidem rationem natura recipit, sed, nisi tota detur, stipulationi non satisfiat; *ut hominis.* Aut *faciendi*, aut *dandi*, prout vel res danda, vel factum in stipulationem deducitur.

Quomodo diuiditur secundum modum stipulandi?

R. Aut est 1. *pura*, quæ fit purè, citra diei, vel cōditionis adiectionem. 2. *In diem*, quando adiecto die aliquid stipulamur. 3. *Conditionalis*, quando conditio stipulationi adijcitur. *Pac. eod.*

Quis est effectus singularum harum stipulationum?

R. Quod purè promissum, statim peti potest, ut confestim eodem die agi possit. § 2. *hic. l. 14. De R. I. & quidem sine ullo laxamento. l. 118. §. 2. hic.* In diem promissum, statim quidem debetur; sed priusquam dies venerit, peti non potest: & ne ipso quidem die, quo stipulatum est; sed eo modo præterito. §. 2. *hic.* Quod sub conditione stipulatum est (*seu in diem incertum, qui conditioni comparatur*) peti non potest, siue a stipulatore, siue ab hæredibus; nisi demum exstante

conditione. §. 4. *hic.*

Quid, si stipuler decem aureos quoad vivam; pura. an in diem stipulatio est?

R. *Pura*. Quia tempus non differendæ, sed multiplicandæ obligationis causa adiectum videtur. *l.* 118. §. 1. *h. t.*

Quæ est differentia inter stipulationem in annos singulos, & legatum annuum?

R. Quod stipulatio in annos singulos sit perpetua. *l.* 16. *ff. h. t.* legatum annuum morte legatarij finiatur?

An non & locus stipulationi adijci potest?

R. Potest; vt Carthagini dare spondes.

Quæ est natura talis stipulationis?

R. Videtur quidem forma & conceptione verborum esse pura; reuera tamen & effectu tempus habet adiectum:

Quomodo?

R. Quia ab eo, qui ita promittit, quod se vel daturum promisit, exigi non potest, antequam in locum, quo se daturum promisit, venerit, vel venire potuerit. §. 5. *hic.*

Quid est conditio?

R. Quando aliquid in casum dubium, seu contingentem, & sic in futurum euentum confertur.

Quotuplex est?

R. Vel possibilis, vel impossibilis, vel etiam (ut volunt) necessaria. *ut supr. tit. de hær. Inst.* explicatum.

Quæ:

Quomodo vero in stipulationibus conditiones exprimuntur?

℞.In futurum. Quod talis est natura conditionis. Si quæ in præteritum, vel præsens tempus conferuntur:(cum proprie conditiones non sint) aut statim infirmant obligationem, aut omnino non differunt, *ut si Titius consul est, vel si Mauius viuit, dare spondes l. 37. & ibi Dd. D. si cert. pet.*

Quot modis in futurum exprimi conditio potest?

℞. Vel affirmativè, vel negativè: puta, *si hoc fiat, vel non fiat, dare spondes.*

Quis est effectus stipulationis affirmativè concepta?

℞. Quod (quando quidem conditio est dubia) antequam exsistat conditio, neque obligatio est, neque actio.

Quis concepta negatiuè?

℞. Quod sub conditione potestatiua concepta non impleatur nisi post mortem. puta, *Si capitolium adscendero, promittis decem te daturum*. Si dies sit adiecta, ea transacta, purificetur. *l. 48. l. 115. §. 1. ff. hic.*

Cum res vel facta in stipulationem deduci possint, & inde stipulationes sint vel dandi, vel faciendi; dic, qua sint stipulationes dandi & faciendi?

℞. Stipulationes dandi sunt, in quibus hoc agitur, vt res aliqua promissori detur, siue corporalis, siue incorporalis, sive species, sive ge-

genera: faciendi verò, in quibus facta versantur; siue negatiuè, ut aliquid a nobis non fiat, sive affirmativè, ut aliquid faciamus, comprehensa, §.7. *hic, & ibi Schneid.*

Quales res & facta in stipulationem deducuntur?

℞. Quæ dari fierique possunt, siue omnino tales sint, siuè ex parte stipulatoris tantum.

Quot res in stipulationem deduci possunt?

℞. *Vna, pluresve*, quæ dari fierive possunt.

Si plures res in stipulationem deducuntur; quid iuris?

℞. Si *coniunctim* in stipulationem deducantur; omnes peti possunt: *Si disiunctim*; penes promissorem electio est. Nisi eam stipulator constituerit. *leg.* 75. § 8. *leg.* 106. *hic. Cuiac. in l.* 27. §. 7. *de pact. Trent. eod.*

TIT. XVII.

De duobus Reis stipulandi, & promittendi.

Quot personæ stipulari & promittere possunt?

℞. Stipulari, & promittere unus, pluresue possunt. Qui Rei stipulandi vel promittendi dicuntur; prout quidem in hunc contractum veniunt. *pr. hic.*

Quis dicitur reus stipulandi?

℞. Stipulandi reus dicitur, qui interrogat, & sibi aliquid dari fierique stipulatur.

Quis

Quis dicitur reus promittendi?

℞. Reus promittendi dicitur, qui respondet, & aliquid dare, vel facere alteri promittit. *Text. eod.*

Quomodo constituuntur duo, pluresve Rei stipulandi?

R. Ita; si, pluribus interrogantibus, aliquid sibi dari, vel fieri, post omnium interrogationem, de eadem re, eodemque facto separatim factam, promissor coniuncta oratione respondeat: *Spondeo*. Si prius uni, deinde alteri respondeat: alia atque alia erit obligatio; nec creduntur duo Rei stipulandi esse. *Text. eod. l. duos reos. ff. eod.*

Quomodo constituuntur plures rei promittẽdi?

℞. Quando duo, pluresve, stipulanti eandem rem vel factum promittunt; sive quando respondent coniunctim omnes, *ut Mevi 10 aureos dare spondes, & Seij eodem aureos dare spondes?* Quando si Titius stipulatur, & omnes respondeant simul, *spondemus*; vel singuli separatim. *Text. eod. t. 4. h. t.*

Quis est effectus plurium reorum stipulandi & promittendi?

℞. Quod si plures sint, singulis in solidum debeatur, & ex ijs quilibet id, quod in stipulationem deductum est, petere & exigere, & quidem à quolibet ex reis promittendi possit. *l. 2. ff. eeod.* Eorum verò uno solvente, ita perimatur obligatio, vt correus stipulandi nihil petere possit, *d. l. 2.* & aduersus eum is cui solutum est, promissorem se defensurum

cavere

cauere tenetur. *l.* 11. §. 21. *ff. de leg. Respectu eorum promittendi*; Si plures sint; quod singuli in solidum teneantur, ideoque singuli in solidum ad delectionem creditoris conueniri, & excuti possint. §. 1. *hic. ibi Schneid. l.* 1. *Cod. eod.*

An nihil hic iure nouo notatum?

℞. 1. Iure veteri, ad discernendũ, an aliqui duo rei essent, inspiciebatur quid actum esset, vt ex mente contrahentium, an duo essent rei, iudicaretur. Hodie eo non obseruato, non iudicantur duo rei esse, nisi expressè dictum sit, singulos in solidum se obligare.

An nihil præterea obseruandum?

℞. Omnino: scilicet, quod licet id dictum sit, tamen conuentus in solidum diuisionis beneficio postulare possit, vt creditor actionem diuidat, & pro parte virili ipsum tantũ conueniat. Modò reliqui correi sint soluendo, & præsentes, ac beneficio isti non sit renunciatum. *Aut. hoc ita C. de duob. reis.*

TIT. XVIII.

De stipulatione seruorum.

Quid est summa huius tituli?

℞. Quod ut liberi homines ex persona sua; ita servi ex persona domini viuentis seu defuncti possint stipulari. *Text. hic.* Sed propter causam supra expositam hæc parum attendenda.

TIT. XIX.

De diuisione stipulationum.

Præter stipulationum diuisiones ante proposi- tas, an non sunt aliæ?

℟. Omnino (pro diuersitate iuris, quo stipulationes introductæ sunt) aliæ sunt iudiciales, aliæ prętoriæ, aliæ conuentionales, aliæ communes; id est, tam prætoriæ, quam conuentionales. *pr. hic.*

Quæ sunt stipulationes iudiciales?

R. Quę mero officio iudicis viuentis, vbicunque ei æquum visum fuerit, exercentur; & a iure ciuili, non prętorio, sunt inuentæ, §. 1. *hic ibi Schneid.*

Quæ prætoria?

℟. Quæ sunt a iure prætorio; non ciuili.

Quæ conuentionales.

℟. Quę ex conuentione utriusque partis, contrahentis concipiuntur, citra iussum iudicis aut prætoris. §. 3. *hic.*

Quæ communes?

℟. Quæ siue iubente Prætore extra iudicium, siue officio iudicis in iudicio interponuntur, §. 3. *hic. Schneid. eod. in 7.*

TIT. XX.

De inutilibus stipulationibus.

Quomodo vitiatur stipulatio?

R. Vitiatur stipulatio, & inutilis fit Ratione 1. materiæ. 2. formæ. 3. finis. 4. causæ efficientis. 5. accidentis.

Quomodo ratione materiæ.

℞. 1. Cum res promissa est, siue natura, siue iure planè impossibilis. §. 1. *hic*. 2. vel cum propria, vel aliena in eum casum in stipulationem deducitur, quo futura sit propria, §. *item nemo hic*. 3 Cum facta sunt turpia & iure prohibita. *l*. 26. *de V. O*. Item factum est, vel datio aliena. §. 2. 3. 4. *hic*.

Promissio facti alieni an nunquam valet?

℞. Omnino certis casibus. 1. Si promissio fiat sub pœna. §. 18. *hic*. 2. Si promittatur factum hæredis ipsius promittentis. *l*. 38. *ff. eod*. 3. Quando quis promittit se facturum, & curaturum, vt alius tertius faciat, vel det. §. 3. *hic*. *l*. 8. *ff. eod*. 4. Quando ad factum alienum in stipulationem deductum, ipse promissor tenebatur. *l*. 4. §. *sed & si quis*. *ff. de const. pec*.

An tertius extraneus stipulationi adijci potest?

℞. Omnino, sed modò solutionis ergo; hoc est, ut cum effectu liberationis tutò solvere ei possit promissor; non ut extranea obligatio acquiratur. §. 4. *hic*.

Quid

Quid si quis sibi, & extraneo copulativè stipuletur.

℞. Pro parte tantum valet stipulatio; ita ut extraneo nihil acquiratur, sed stipulanti, & quidem pro parte dimidia eius, quod promissum est. §. *quod si quis hic.* Nisi stipulatio sit facta copulativè ei, qui nostro iure subiectus est: puta patri & filio; domino & servo. §. *ei vero hic.*

Quomodo vitiatur stipulatio, respectu formæ?

℞. 1. Si concepta est inter absentes, puta per epistolam, aut nuncium. 2. Item si quis ad ea, quæ interrogatus est, non convenienter respondit. §. 5. *hic.*

Quomodo respectu finis?

℞. Quando quis alteri extraneo, id est, in eiusdem utilitatem stipulatur, citra ullum suum interesse. Ita ut non solam quidem solutionem, sed ipsam in eum conferat obligationem. §. 4. 18. 19. *hic.*

Quomodo respectu causæ efficientis?

℞. Quando stipulando contrahunt, qui vel omnino, vel ita saltem contrahere non possunt, 1 siue quod contrahentium alter in alterius sit potestate. §. 6. *hic.* 2. siue ob alias caussas, Enchiridio expressas. *Quod videatur.*

Quomodo ex accidenti?

R. Si impossibilis conditio affirmatiuè adijciatur stipulationi, §. 10. *hic.* Non, si negativè. Quia tali casu pro pura habetur. *l. 7. ff. eod.*

Quid, si stipulationi adiiciatur tempus, & quidem concipiatur post mortem stipulatoris, vel promissoris?

R. Olim non valebat stipulatio; valet omnino hodie.

Quare?

R. Quia ab hæredibus, & contra hæredes incipiunt hodie obligationes. *l.un. ut act. & ab hær. & cont.hæred.vide Enchirid.*

An non præposteratione hodie vitiatur stipulatio?

R. Olim quidem, tanquam contra naturam conditionis, concepta vitiabatur; valet hodie. §.13.*hic,ibi Schneid.*

Quid, si conditionali stipulatione accidat, ut ante conditionis eventum moriatur stipulator?

R. Cum stipulationes conditionales hodie ad hæredes transmittantur; hæredes stipulatoris adversus promissorem, eiusque hæredes agere ex ea possunt, eueniente conditione §.24.*hic.*

TIT. XXI.

De fideiussoribus.

Quid est fideiussio?

R. Est contractus, verbis constans, alienæ obligationi firmandæ ita accedens, ut fideiubens, salva principali obligatione, pro principali debitore, fidem suam apud principalem

lem creditorem ita interponat, ut, si contigerit istum fide & bonis deficere, ipse sit soluturus, §. 1. *hic.*

Qui possunt fideiubere?

℞. Omnes qui stipulari possunt. Nisi specialiter prohibeantur; vt fęminæ, authoritate SC. Velleiani. *t. t. ff. & C. ad SC. Vell.* Milites. *l. milites. §. fin. C. loc.* Serui extra rem peculiarem. *l.* 19. *&* 20. *hic.*

Quibus obligationibus potest accedere fideiussio?

℞. Omni omnino obligationi. 1. Qualitercunque contractæ (*sed secundum leges efficaci*) siue re, siue verbis, siue consensu. 2. Cuiuscunque iuris sit, siue naturalis, siue ciuilis; siue naturalis & ciuilis simul. §. 1. *hic.* siue criminalis. §. 1. *hic. l.* 1. *ff. eod.* At hactenus tantum, ut se ad pœnam pecuniariam, non corporalem, fideiussor obliget; & quidem siue sit ipsa principalis, siue accessoria. Vt & fideiussor fideiussoris detur, qui indemnitatis dicitur.

Quomodo accidit principali obligationi?

℞. 1. Vt præcedat, vel certò sequatur, principalis obligatio. §. 3. *hic.* 2. Vt ad idem se obliget fideiussor, quod est in principali obligatione. §. 7. 8. *hic.* Non minus sit in ea, quam in fideiussoria obligatione, §. *eod.* Licet efficacius fideiussor obligari possit. *Vult. Iurisp. lib.* 1. *c.* 34.

Qualis debet dari fideiussor?

℞. Idoneus. A necessarijs tamen personis qua-

qualiscunque accipi debet. *l. edicto, ff. in ius vocatio.*

Quis est effectus fideiussionis?

℞. Quod fideiussor ad id, quod tempore fideiussionis in obligatione principali fuit, sive sors, sive vsura, perçque teneatur, ac principalis debitor. *l. 4. in fin ff. hic.* Nec ipse tantum, sed & hæredes ipsius. §. 2. Non tamen ad id, quod ex mora & delicto debitoris accedit *l. centum. ff. de eo quod certo loco. l. 22. de act.*

Quatenus obligantur fideiussores?

℞. Si plures sunt, in solidum non minus obligantur, & conueniri possunt. §. 4. *l. 3. 16. 23. C. hic.* 2. etiam ante principalem debitorem. *l. 2. 3. 5. C. hic.* Vtrumque secundum ius vetus.

Quæ beneficia conceduntur fideiussoribus ex novo iure?

℞. *Respectu Rei principalis*, beneficium ordinis; & excussionis, de fideiussoribus dictum, quo creditor prius reum principalem cogitur excutere. *Auth. præsente. C. h. t. Nov. 4. § si quis igitur.* 2. *Respectu fideiussorum*, beneficium diuisionis à D. Adriano concessum. Nempe cum plures confideiussores sint; vt licet singuli teneantur in solidum; ipso iure conueniri tamen non possint, nisi pro parte virili. §. 4. *hic* 3. *Respectu creditoris & confideiussoris simul*, concessum est fideiussori beneficium cedendarum actionum, quo is solidum debitum soluere creditori non tenetur,

nisi

nisi petenti ipsi ab eo cessis actionibus. *l.* 11. *C. hic*. Qua cessione negata vltra partem virilem non tenetur. *l.* 2. *C hic.*

Beneficium excussionis, & diuisionis, an nunquam cessat?

R. Imò pluribus modis, latius à nobis in Enchiridio explicatis.

An solutione facta, non competit fideiussori remedium adversus principalem debitorem?

R. Omnino; vt principale debitum, & omne damnum, & expensas actione mandati, vel negotiorum gestorum repetere possit. §. 6. *hic.* sed cessis prius ei actionibus. Quod petenti fideiussori creditor negare non potest.

Quando cessio actionum petenda est?

R. Ante solutionem, nisi aut creditor post eam sponte cedere velit. *l.* 36. *hic.* Aut ea lege, vt actiones cederentur, a fideiussore sit solutum.

Quibus modis tollitur fideiussio.

℞. Iisdem modis, quibus stipulatio, vel contractus principalis. Puta 1. solutione eius, quod debetur. *l.* 33. *hic.* 2. Nouatione, *l. novatione, C. hic.* 3. Prorogatione termini à creditore debitori suo facta contra leges conuentionis, ad certum tempus obligationem restringentis. *Treut. thes. ult. hic.* 4. Confusione actionis inter creditorem & debitorem. *l.* 93. §. *vlt de solut.* 5. Præscriptione. *l.* 2. *C. de const. pec.* 6. Sententia definita. *VVes. par.*

par. hic. 7. Præſentatione rei principalis in iudicio ſemel facta, alijſque modis.

TIT. XXIII.

De literarum obligationibus.

Quomodo contrahitur literarum obligatio?

R. Quando quis debitor, ſpe futuræ munerationis, ex promiſſo creditoris concepta, dat alicui chirographum, quo confitetur, ſe pecuniam certam accepiſſe mutuò, quam tamen non accepit. *Schneid. hic.*

Cur dicitur literarum obligatio?

R. Quia ad eam ſcriptura adeo requiritur, vt eius efficacia omnis ex ea pendeat.

Quæ eſt efficacia huius obligationis?

R. Ante biennium non eſt ita efficax, quin Reo competat exceptio non numeratæ pecuniæ, per quam actor repellatur; niſi reuera numeratam debitori probet. *l.* 3. *C. de non num. pec.* Nec poſt biennium; ſiquidem Reus ſuam probet exceptionem. *d. l.* 3. *C. eod. Dd. communiter.*

Quando ergo proponi debet hæc exceptio?

R. Olim debuit proponi intra quinquennium; hodie ex Iuſtiniani conſtitutione intra biennium: idque continuum. *Text. hic.*

Quo effectu proponitur utroque tempore?

R. Ante biennium eo, ut liberetur Reus confeſſus, ac onus probandi in Actorem deriuet: quo poſt biennium, eam ſi proponat, ſe

se ipse grauat.

Quibus casibus ceßat hac exceptio?

R. Si debitor partem sortis, vel usurarum soluendo cautionis fidem agnouerit. *l.4.n.C. de non num. pec.* Si substitutus successerit in locum eius, qui erat obligatus. *3.* Si transactionis causa certam summam cauerit. *d.l. n.4.* Si argentarijs certam quantitatem. *Nov. 136. 5.* In Instrumento depositionis certarum rerum. 6. In apochis publicis. 7. In apochis solutæ dotis, in contractibus. §.1. *de non num pec. Pacius Enchirid. hic.*

TIT. XXIII.

De obligationibus ex consensu.

Quæ dicuntur obligationes consensu fieri?

R. Ad quorum substantiam neque scriptura, neque verborum solemnitas, nec res præcisè requiruntur; sed secundum sui naturam solo consensu perficiuntur; ideoque inter absentem per epistolam, aut amicum fieri possunt. *Text. hic. l.48. ff. de oblig.*

Quot species talium obligationum recenset Imperator?

R. Quatuor: emtionem & venditionem, locationem & conductionem, societatem, mandatum.

TIT. XXIV.

De emptione & venditione.

Quid est emtio & venditio?

R. Est contractus bonæ fidei solo consensu constans, de re aliqua emtori tradenda, idque pro certo pretio venditori in nummis ab eo dando. *pr. hic.*

Qualis ergo oritur ex hoc contractu obligatio?

R. Reciproca: *Vna*, qua emtor venditori ad persoluendum pretium; *Altera*, qua venditor emtori ad rem ei tradendam obligantur.

Quid differt hic contractus a permutatione?

R. Quod in permutatione res pro re detur, seu pecunia pro pecunia; hic pro pecunia, seu pretio, res. 2. Quod permutatio non perficiatur, nisi re secuta: emptio venditio simul atque in rem, seu pretium fuerit consensum, etsi numeratum non fuerit pretium, vel traditio non facta. *l. pr. &* §. 2. *ff. de permut. Text. princip. hic. Plures recenset. Schneid. hic*

Quæ ergo sunt huius contractus substantialia?

R. Tria, 1. Vtriusque contrahentium consensus. *l. 9. ff. hic.* 2. Res, seu merx, quæ venditur. *l 8. ff. eod* 3. Pretium. *l. 2.* §. *sine pretio, ff. eod.* Non verò arrha, vel scriptura. *Schneid. hic* §. *pretium.*

Qualis

Qualis hic debet esse consensus?

R. Non in pretium, vel rem tantum; sed in utrumque. *l. 9. ff. de contr. emt.*

Qualis dissensus circa rem vitiat hunc contractum?

R. 1. Nō qui est in solo nomine. *d. l. 9. §. 1. ff. hic.* nec omnis, qui in re est; sed si sit in ipso corpore; puta, si venditor Cornelianum, emtor Sempronianum fundum intellexit. 2. Vel in substantia, seu materia rei. *Exempli gratia, si æs pro auro venditum. leg. in venditionibus, §. 2. ff. eod.* Secus non; puta, si deauratum pro solido auro vendatur. *l. 14. ff. eod.* vel quis vinum Rhenense emens, putet se Hungaricum emisse. *l. 11. §. quamuis. l. 10. ff. eod.*

Quis dissensus respectu pretij vitiat?

R. Si venditor id maius putauit, quam emtor; non si minus. *Vult. Iurispr. cap. 3. num. 44.*

Quæ res possunt emi, vendi.

R. Omnes siue corporales, siue incorporales: exstantes, futuræ, propriæ, alienæ, ijs exceptis, quæ iure prohibentur distrahi.

Quomodo possunt vendi res alienæ?

R. Quia ex natura huius contractus venditor tenetur de euictione. *l. 16. §. 2. De act. emt.* Si rem tradere ipsam non potest, liberabitur præstando interesse *per ea, quæ sequuntur.* Ipse verò dominus rem suam officio iudicis euincere potest. *l. 1. de euict.*

Quæ res non poßunt emi, vendi?

R.1. Quę non sunt, nec forte sperantur in rerum natura. *l.44. & 57. ff. de contr. emt.* 2. Quæ commercio sunt exemtæ; vt sacræ, sanctæ, religiosæ, *§.5. hic.* 3. Liber homo. 4. Res publicæ, vniuersitatis. 5. Furtiuæ, & vi possessæ, dotales, litigiosæ, restitutioni obnoxiæ, venena mala, aliaque. *Vide Enchirid.*

An res propria emi potest?

R. Minimè. in tantum, ut & si iussu emtoris ignorantis rem suam, alteri tradideris, non transeat in eum dominium. *l.16. §.1. & l.34. §.4. l.15. §.2. ff. de contr. emt.*

Quale debet esse pretium.

R.1. Certum. *§.1. hic.* siue in conuentione quantitas absolutè exprimatur vtrinque a partibus; siue relatè ad aliquid, ex quo certum esse possit. *l.7. §. huiusmodi, & l.1. ff. de contrah. emtion.* 2. Debet consistere in pecunia numerata certæ & taxatæ quantitatis. *§.2. hic.*

Quid, si id in arbitrium tertij conferatur?

R. Valet contractus, si is æstimauerit; secus non, *siue non potuerit, siue noluerit æstimare,* §.1. *hic l. fin. C. eod.*

Quando censetur hic contractus esse perfectus?

R. Statim ac de pretio, eiusque quantitate, reque tradenda inter partes conuenit, & si pretium nondum sit numeratum, & traditio rei intercesserit, nec arrharum nomine quicquam solutum sit. *prin. hic.* aut in scripturam contractus non sit redactus. *ibid.*

An

An nunquam, vt contractus sit perfectus, requiritur scriptura?

R. omnino, quando conuenit, ut sine ea non consistet. *ibid. & sec. ante dicta.*

An pœnitentiæ locus est, si istorum, quæ ante dicta sunt, aliquid deest?

R. Omnino; nisi arrharum nomine aliquid fuerit datum. *pr. hic.*

An res vendita semper est periculo emtoris?

R. Nequaquam, sed certis casibus manet periculo venditoris. Puta 1. Si res vendita sub conditione, pendente conditione perierit. Secus, si deterior tantum facta sit. *l.* 8. & 10. *De per. & com. rei vend.* 2. Si res in genere vendita, *gl. in l. quod si neque, ff. eod.* aut talis, quæ in numero pondere & mensura constat. *l.* 1. *l.* 4. §. *fin. l.* 15. *ff. eod.* 3. Si dolo, vel culpa venditoris, res perierit. §. *hic.* 4. Si venditor periculum, & custodiam rei venditæ in se susceperit. §. 5. *vers. sanè hic.* 5. In venditione alternatiua, *ut Sticho aut Pamphilo venditis.* Si pariter vterque perierit, ad emtorem quidem spectat periculum: si alteruter tantum, prioris interitus ad venditorem; posterioris ad emtorem spectat. *leg.* 34. §. *si emtio. ff. de contr. emt.*

Quot modis contrahi emtio potest?

℞. Aut pure, aut sub conditione. §. 4. *hic.* aut in diem. *l.* 41. *ff. eod.* ex die. *l. fin. ff. eod.* ad diem. *l.* 80. §. *sylua, ff. eod.*

Quinam contractus referuntur singulariter ad conditionales.

℞. Venditiones eę, quibus res ad degustandum, vel ad mensuram venduntur. Puta, vt emtio vini non sit rata, antequam vel degustatum, vel admensum sit, vel utrumque factum.

Quid iuris circa singulas istas venditionis species, quoad rei vendita periculum?

℞. Si ad degustationem solam venditum, vel mensuram; periculum vini ad emtorem tantum spectat, postquam degustatum, vel admensum sit. Vltima, id est, vtraque conditione si venditur; periculum qualitatis vsq; ad degustationem, ad venditorem; post eum demum ad emtorem periculum substantiæ, seu rei interitus, donec vinum admetiatur: quamuis degustatum, ad venditorem pertinet. *l. 34. §. alia, & l. 35. §. pen. de cont. emt. leg. 15. de peric. & com. rei. VVes. par. de per. & com. rei vend. per totum.* Si vinum simpliciter seu per auuersionem uendatur, omne periculum statim ad emtorem transit. *l. 4. § fin. leg. si vina, ff. hic. t. VVes. par. eodem pac. epitome hic. thes. 19.*

TIT. XXV.

De locatione & conductione.

Quid est locatio, & conductio?

℞. Est contractus iuris gentium, & bonę fidei,

fidei, quo vsus, vel fructus rei alicuius, vel opera, factumque hominis, pro certa mercede, constituitur, *l.1.ff.hoc tit. Treut.hic thes.* 2. Vnde locator dicitur, qui quid fruendum vel faciendum dat; Conductor, qui quid accipit.

Quæ res locari possunt, & quales?

R. omnes in commercio positæ, *arg.l.34.* §.1.*ff.de contr.emt.*etiam alienæ.*l.7.9.* §.*fin.l.* 15.§.8.*hic.*item communes.*C.si res com.pign.* etiam feudum. *Vult.tr.de feud.c.2.*

An promiscuè qualescunque?

R. Tales esse debent, quæ vtendo non consumantur. *Vult.eod.num.hic.*

Quales operæ locari possunt?

R. Honestæ & licitæ. *l.30.§.3. l.38.ff.hic.* Et quidem tales, quæ in re alterius sunt positæ, & ex quibus emolumenti aliquid exsistit: hominis; siue corpore, siue toto; siue parte aliqua præstandæ. *Treut. eodem thes.2. tit.g.*

Quomodo hic definitur merces?

R. Merces hic debet esse certa. *leg.2. leg.* 25.*ff.h.t.* & ab initio constitui. *Schneid. hic.*

A quibus definitur?

R. Vel ab ipsis contrahentibus; vel alieno arbitrio.§.1 *hic.d.l.2.*Vnde etiam in tertium collato arbitrio, sententia eius (modo certum definiat) valet, *d.l.25. hic. l.ult. Cod.de contr.emt.*

Qua in re constat.

R. Non tantum in pecunia numerata,

l. 19. §. 3. *hic.* sed & in qualibet re fungibili. *l.* 19. §. 3. *l.* 2. *C. eod.*

Quando pendi debet?

R. eo tempore, quo, ut solueretur, conuẽtum inter partes. De eo si nihil actum, consuetudo loci seruatur; alias in fine anni soluitur. *l.* 34. *ff. de R. I. l.* 54. §. 1. *hic.*

Ad quod tempus potest locatio extendi?

R. Tempus hoc dicitur *incertũ*, quoad is, qui locauit, velit. *l.* 4. *ff. hic.* vel *certum*, quod initio definitur certo annorum numero, ita ut minus decennio sit. *Vult. eod. n.* 18.

An ante definitum tempus alter contrahentium recedere a contractu potest?

R. Non quidem regulariter; expelli tamen a locatore intempestiuè conductor potest, si iusta subsit causa.

Quæ sunt iustæ causæ?

R. Si reparatione domus locata egeat, aut conductor pensionem non soluat, aut re conducta malè utatur. *Nov.* 120. *c.* 8. *l.* 54. §. 1. *h. l.* 3. *h. eod.*

An & conductor conductioni potest renunciare?

R. Omnino, quocunque tempore. *Treut. hic. th.* 5. Sed itidem ex iusta caussa.

Quæ sunt ista.

R. Potest conductor conductioni renunciare ex caussa, sed iusta, timoris, puta damni infecti. *l.* 28. *hic.* vel incendij, *l.* 49. §. 1. *ad leg. Aquil.* vel impetus hostilis. *l.* 13. §. 7. *hic.* vel pestis, *Gayl.* 2. *obseru.* 23. *n.* 9.

Quo-

Quomodo finitur hic contractus?

℞. 1. Tempore præfinito in contractu, non ante; *nisi casibus supra expressis*. 2. Si res locatæ vendatur. *l. 25. §. 1 l. 23. h. 3.* Ex beneficio legis secundæ. *C. de rescind. vend.* Quod in hoc contractu locum habet, tam locatoris, quam conductoris respectu *arg. §. 1. hic. l. 2. ff. l. 21. C. eod. VVes. hic. Treut. eod.*

Qualis contractus vocatur emphyteusis?

R. 1. Ciuilis *l. §. 3. vers. hic.* quo scriptura interueniente quæcunque res immobilis, vtenda fruenda conceditur, sub lege meliorationis in fundo: & annuæ pensionis domino præstandæ, *§. 3. versic. sed talis hic. Treut. eod. num. 9.*

Cur dicis, contractum emphyteuseos esse iuris ciuilis?

℞. Quod cum ob affinitatem, quam habet partim cum contractu locationis & conductionis; partim cum emtione & venditione, apud veteres esset dubius; Imperator Zeno sua lege, *l. 1. C. de iure emphyt.* propriam ei formam, & definitum nomen dedit, atque ita ex ea proprium contractum fecit. *§. 3 hic.*

Quid differt à locatione, & conductione?

℞. 1. Quod emphyteusis emphyteutæ, quasi dominium rei in emphyteusin deductę præstet. *l. 1. ibi gloss. ff. si ager. vect.* non locatio rei conductæ conductori. *l. 39. ff. eod.* 2. Quod locator rei conductæ nec seruitutem, nec aliud ius imponere potest, omnino Emphyteuta

rei emphyteuticæ. *Vult. eod.* 3. Conductor mercedem soluit in compensationem vsus rei conductæ. *sec. dicta.* Emphyteuta pensionem non respectu fructuum acquisitorum soluit, sed in recognitionem acquisiti quasi dominij. *l.* 1. *&* 3. *C. hic.*

Quid differt ab emtione & venditione?

R. 1. In emtionem venditionem veniunt non tantum res immobiles, sed etiam mobiles; in emphyteusin immobiles tantum. 2. In emtione rei venditę verum; ac plenum; vel, ut loquuntur, directum & vtile dominium, ad minimum eius usucapiendi conditio in emtorem transfertur. *not. in* §. 40. *&* 41. *sup. de rer. diuis.* 3. In emphyteusi (propriè loquamur) non tam ipsa res, quàm rei usus, adeoque tantum quasi dominium, quod vtile dicitur; non plenum, & verum, in emphyteutam transfertur. *gl. hic in verb. auferre.* 4. In emtione venditione pretium consistit in re numerata: in contractu hoc, in alia quauis re fungibili, *gl. hic Vult. eod.*

Quomodo constituitur?

R. Vel vltima voluntate, vel pactione inter viuos. *Obrecht. thes.* 55. *Treut. de loc. cond. th.* 11.

Quæ requiruntur ad eam constituendam?

R. 1. Vt ager, seu prædium in emphyteusin reuera tradatur. *l.* 12. *fin. c. de fundis patrimonialibus*, *l.* 11. 2. Vt lex meliorationis & annuæ pensionis soluendæ, emphyteutæ a domino imponatur. *l.* 1. *Cod. de iure emphyt.*

3. Vt

3. Vt fiat scriptura interueniente. *d.l.* 1.4. Idque vel simpliciter solius emphyteutæ, non ius liberorum vel hæredum facta mentione. *Obrecht.th.*87. vel in perpetuum, vel ad tempus: & quidem rursus generaliter, sine vlla ullius temporis speciali expressione, aut cum speciali certi siue temporis, siue generationis expressione. *Obrecht. eod. thes.*94. *& seqq.* 5. Vt dominus proprietatem rei sibi retineat, vtilitatem ad emphyteutam pertinente. *Obrecht. eod. th.*118. *&* 128.

TIT. XXVI.

De societate.

Quid est societas?

R. Contractus iuris gentium consensu constans, in quo, bona fide, duo, pluresve, de rebus honestis, societatem ineunt, eo animo, vt res, operæ, earumque lucra & damna inter ipsos communicentur. §. 1. *hoc. t.*

In quibus consistit societas.

R. 1. In bonis, rebusque sociorum omnium, vel unius, vel aliquorum, & in operis, aut ab vno, aut aliquibus circa bona, aut res præstandis. 2. In lucro damnoque, post bona communicata, operasq; præstitas inter ipsos communicandis, *Vult. iurisp. eod. n.*7. *& seqq.*

Qui possunt contrahere ad societatem?

R. Omnes qui possunt se obligare; nec contrahere societatem speciatim prohiben-

tur. *Hector. Felic. de societ. cap. 3. n. 9.*

Quæ possunt deduci in societatem?

R. Res, & operæ honestæ. *l. 5. h. t.* Quæ quidem sunt in commercio. *l. 63. §. fin. h. t.* Non turpes. *l. 53. & 57. h. t.*

Quotuplex est?

R. Vel *vniuersalis*, seu bonorum omnium, quando puta vel contrahitur adiecto signo vniuersali. *Schneid. hic.* vel indefinitè, nec signo vniuersali, nec re, vel negotiatione certo expressis. *Schneid. hic.* vel *specialis*, seu *particularis*; puta vel unius tantum rei, vt equi, vel certæ negotiationis unius, vel plurium. *Perez, hic. Vult. eod. n. 13.*

Quot modis contrahitur?

R. Vel *expressè*; quando duo, pluresve, deliberatò, vel consultò societatem ineunt, vel tacitè citra expressum consensum. 2. Vel ad certum tempus, vel ad mortem alicuius ex socij. *l. 1. h. t.* Nec enim ad hæredes transit. 3. Vel purè, vel sub conditione. *d. l. 1. l. 3. hic.* 4. Vel expressis partibus lucri, & damni ex societate participandis; vel omnino non; vel ab vna tantum parte expressis, *§. 1. hic. VVes. par. eod. Pac. epitome hic. th. 3.*

An hæredes socij ad eam cogi possunt?

R. Minimè. *l. 59. & 70. h. tit.* etsi testator iusserit, vel iuramento confirmatus sit contractus, *Goth. ad l. 42. Gayl. 2. obs. 204.*

Quæ regula obseruanda circa formam societatis?

R. 1. Qualescunque pactiones de partibus lu-

lucri, & damni præstandas esse in societate, etsi conuentum, vt unus duas partes lucri & damni cupiat, alter tertium, §. 2, *hic*. 2. Item, etsi conuentum, vt vnus partem lucri capiat, damni nihil, alter totum damnum sentiat. *eod.* præterquam si conuenerit, vt alter sociorum lucrum tantum percipiat, alter damnum, non lucrum. *l.* 29. §. *fin. ff. hic.*

Quid, si nihil conuenit de partibus lucri & damni?

R. Æquales præstandæ. §. 1. *hic*. Et quidem geometrica proportione, secundum eam quantitatem, quæ in societatem est collata. *Pac. not. eod. hic.*

Quid, si ex vna tantum parte, vel lucri, vel damni partes sunt expressæ?

R. Quod in vno est expressum, in altero tacitè repetitum censetur. §. 3. *eodem*. Vt & sic eandem portionem damni & lucri socij ferant.

Quid, si collata in arbitrium tertij, vel socij partium definitio?

R. Ad arbitrium boni viri partes sunt constituendæ, vt æquales sint; Nisi alter plus, vel minus in societatem contulerit. *secundum*, §. 1, 23. *hic.*

Quid intelligitur per lucrum, & damnum?

R. Lucrum intelligitur, quod superest, omni damno deducto cum expensis; damnum, quod superest, omni lucro deducto. §. 2. *hic.*

Quid

Quis est effectus societatis?

R. Quod socius socio ex æquo & bono præstare debet, omnia, quæ in hunc contractum veniunt.

Quæ sunt ista?

R. 1. Vt in medium conferat, quæ ex societate penes se habet, 2. Lucrum vel æquis partibus, vel ijs, de quibus conuenit, communicet. *l.* 53. § *damna.h.t.* 3. Damnum quod sua culpa; lata puta, leui; non item leuissima, dedit, resarciat, *l.* 51. *l.* 72. *h.t.* 4. Rationes suæ administrationis, (siquidem res societatis administrauerit,) socio quandocunque exhibeat, & reliquum soluat. *arg. l.* 9. *princ. C de edend. hic.*

Quando finitur.

R. Morte, siue naturali, siue ciuili unius è socijs. 2. Si res in societatem deductæ non extant amplius in rerum natura, vel commercio. 3. Finito negotio, ob quod contracta societas. 4. Publicatis bonis socij, & quidem quatenus publicantur. 5. Si socius cedat bonis. 6. Mutuo consensu. 7. Renunciatione vnius è socijs citra fraudem.

TIT. XXVII.

De mandato.

Quid est mandatum?

R. Est contractus iuris gentium, consensu constans; quo dominus negotium, bona fide ge-

gerendum sine mercede, committit procuratori id suscipienti, siue mandatario. *Pac. epitome hic.*

Quod modis diuiditur mandatum?

R. Varijs quidem, in Enchiridio nostro expressis; sed hic attendendus modus, secundum quem ab Imperatore mandatum contrahi docetur.

Quis est iste?

R. Quatenus mandatum diuiditur ratione finis.

Quomodo ratione finis diuiditur mandatum?

R. In tale, quod initur utriusque contrahentium gratia, *l.* 2. §. 4. *ff. hic.* Et tale, quod initur alterutrius è contrahentibus tantùm; siue solùm, siue etiam extranei gratia. *d. l.* 2. §. 23. *ff. hic.*

Quot modis ergo ratione finis contrahitur mandatum?

R. Eos explicat Imperator, & sunt sex quibus septimum addimus.

Explica eos?

R. Contrahitur mandatum 1. mandantis tantum gratia, vt *si mando, vt negotia mea geras, vel mihi fundum emas.* § 1. *hic.* 2. Mandatarij tantùm caussa, *vt si alicui mando, vt sibi fundum emat.* Quod cōsilium potius est, quam mandatum, & ob id nō est obligatoriū. §. 6. *hic.* 3. Extranei tantum gratia, *ut si tibi mando, ut negotia Titij geras.* §. 3. *hic.* 4. Mandantis & mandatarij gratia. *ut si tibi mando, ut procuratori meo pecuniam sub usuris credas.*

das.§.2. *hic.*5. Mandantis, & extranei causſa. *Vt ſi tibi mando, vt negotia geras mihi cum Titio communia.*§.4.*hic.*6. Mandatarij, & extranei causſa. *Vt ſi mando tibi, ut Titio pecunias ſub uſuris credas.* §.5.*hic.*7. Mandantis, mandatarij, & extranei causſa: *ut ſi mandet tutor contutori, ut ſeruum neceſſarium pupillo emat.leg.*8. §.*ſi tutore. ff.h.t. Princ.* & §.6.*hic.*

Qui poſſunt mandare?

R. Ijdem, qui contrahere poſsunt: Etiam filiusfamilias.*l.*12.§.6.*l.pen.hic.*Mulier: modò non mandetur virile negotium.*Facit.l.*7. §.1.*de inſt.act.l.*10.§.6.*hic.*

Quæ res mandari poſſunt?

R. Res & facta.§.12.§.4.*hic.*futura, honeſta, licita, *l.*6.§.3.*hic.*Non turpia, vel iniuſta, nec actus legitimi, ut Aditio hæreditatis. Emancipatio. §. 11. *hic.de hæred. ab inteſt.* Adoptio. *l.*24. & *ſeqq.de adopt.* Acceptilatio. *l.*13.§.*pen.de accept.* Tutoris datio.*l.*6.§.1.*de tut.*§.1. *hic de Atril.tut.*

Quæ eſt mandati formalis proprietas?

R. Quod gratuitò ſuſcipiatur, & nuda voluntate, nulla in ea mercede intercedente, ut in locatione, conductione. *Text.hic.*

Quis eſt effectus mandati?

R. Quod contrahentes ſe inuicem, ex iſto contractu, poſt ſuſceptum mandatum, ita obligent, vt mandatarius rem mandatam, ſecundum formam præſcriptam, & qualitatis circumſtantias, ita exſequi teneatur, ut

non

non excedit fines mandati. *l.* 8. *hic. l.* 15. §. 1 *ff. h. t.*

Quot modis soluitur mandatum?

R. 1. Re adhuc integra, voluntate contraria. §. *rectè hic.* Id est, reuocatione mandatoris; Modò id faciat, antequam mandatarius ceperit mandatum exsequi; vel non reuocari ipsius intersit. §. 9. *hic* 2 Morte alterutrius naturali, *l.* 27. *pr.* & §. 3. *ff. hic.* 3. Renunciatione mandatarij, eaque tempestiua, & tali, ut non intersit mandatoris mandato renunciari, §. 12.

TIT. XXVIII.

De obligationibus, quæ ex quasi contractu nascuntur.

Qui vocantur quasi contractus?

R. Qui neque ex contractu, neque ex delicto, neque quasi oriuntur, & quos ab initio nulla antecessit expressa, sed tantum per factum aliquod a lege ficta cōuentio. *Pr. hic.*

Quot eorum species hoc titulo censentur?

R. Quinque: 1. Negotiorum gestio. 2. Tutelæ administratio. 3. Rerum communio. 4. Hæreditatis aditio. 5. Indebiti solutio. *Text. hic.*

Quid est negotiorum gestio?

R. Est quasi contractus, quo quis negotium absentis, atque ignorantis, sine mandato, sponte suscipit.

Quo-

Quomodo vocatur hic suscipiens?

R. Qui negotium alienum ita suscipit, negotiorum gestor; hoc est, voluntarius procurator dicitur. *Treut. disp. 1. th. 1.*

Cur dicis, qui absentis & ignorantis negotia suscipit?

R. Vt hic quasi contractus a mandato & locatione conductione distinguatur; in quibus consensus est, non nisi duorum voluntate.

Cur requiris hic ignorantiam?

R. Quia ut in illis contractus duorum cōstat voluntate; sic hic, si dominus scit negotium suum geri, & cum possit, non impedit, tacendo consensisse, atque ita mandasse intelligitur. §. 1. *hit Perez. eod.*

Cur requiris absentiam?

R. Requirimus eam non præcisè; sed quia absentes sua negotia geri plerumq; ignorant. *Perez. eod.*

Quis est effectus huius quasi contractus?

R. Quod qui aliena negotia administrauit ex fide, reddita suæ administrationis ratione, omnia repetat in eandem administrationem impensa.

Cur tutela administratio dicitur quasi contractus.

R. Quia inter pupillum, & tutorem nullum negotium contrahitur expresè: obligagatio tamen hic mutua est inter tutorem, & pupillum ex tutelæ officio publica autoritate imposito.

Qua

Quæ ex eo oritur obligatio?

R. Tutor quidem 1. ad reddendam pupillo administrationis suæ rationem. 2. ad ei soluendum, quæ ex pupillaribus rebus apud ipsum resident. 3. ad præstanda damna, quæ ex officio tutelæ non vt oportet gesto, pupillo sunt illata, obligatur. Et vicissim pupillus ad præstandum id, quod tutori abest ex tutela utiliter gesta, tenetur.

Quid est rerum communio?

R. Est extra casum expressè initæ societatis, inter eos, qui ex accidenti præter propositum, & conuentionem expressam rem communem, vel vnam, vel plures habent.

Cur vtraque dicitur contractus?

R. Quia cum vtraque, ob defectum expressæ de communione conuentionis, non sit verus contractus; tamen, quia rem citra propositum communem, siue ex titulo institutionis, siue præter eum, ex alio, ex pluribus quisque habere sibi vult; & in universali communione, speciatim, quia simul hæredes esse volunt, *VVes. eod.* eo ipso in communionem consensisse videntur; ideoque, non minus, quam si expressè in eum consensissent, sibi mutuo obligantur. *Vult. eodem num.* 18. 19.

Ad quid mutuo obligantur ita rem communem habentes?

R. 1. Ad rerum omnium, quando a communione petitur recedi, diuisionem. *l. 1. t. t.* . Præstationem rerum in rem communem com-

communi nomine impenſarum.*leg* 4. §. 3. *ff. eod.* Fructuum ex communi perceptorum collationem. *d l.*4. §. 3. *verſ. planè*. 4. Item eorum, quę dolo, vel culpa in re communi admiſsa ſunt; reparationem.*l.*4. §. *ſunt l.*8. §. *venit, l.*20.*ff.com.divid.*

Qui obligantur ex quaſi contractu familiæ erciſcundæ?

R. cohæres ſibi inuicem. §. 4. *hic.*

Ad quæ omnino?

R. Similiter ad familiam erciſcundam; hoc eſt, hæreditatis, ſeu rerũ hæreditariarũ diuiſionem, §. 4. *hic.* 2. Ad fructuum ab vno hærede perceptorum collationem. *l.* 49. *ff.* §. *fructus. ff.eod.* eorundemque ſimiliter diuiſionem. *Oldend.Claſſ.* 5. *act.* 8. *n.VII.* Specialim in diuiſione inter liberos ad collationem eorum, quæ vnus illorum a parentibus accepit. *l.* 11. & 25. *c. luc.* Ad reparationem eorum, quę dolo, vel culpa ex hæreditate amiſſa, vel in ea deteriora facta ſunt. *l. bona quæcunque. l. incerti. C. fam. erciſc. Oldend. eod.* 4. Ad reſtitutionem ex hæreditate ab hærede ſublatorum. *l.* 3. *C. eod.* 5. Ad ſumtuum in hæreditate bona fide factorum reſtitutionem. *l. fin. C. eod. l. hæredes.* §. *ſi vnus ff. eodem.* Denique ad commodorum & incommodorum hæreditariorum communionem. *l.* 10. *l.* 11. *l.* 19. *in fin. ff. eod.*

Quæ veniunt in diuiſionem hæreditatis?

R. Omnes res hæreditariæ, tam ſoli, quam mobiles, ſiue in hæreditate, ſiue ex eius occa-

ſione,

sione, & usucapione acquisitæ. *l. 8. 9. 10. 11. 12. hoc t.* etiam alienæ a defuncto bona fide possessæ. *d. l. 13. eod.* aut pignori habitæ *leg. 19. h. t.* item culpa cohæredis, vel dolo amissæ, vel deteriores factæ *l. 26. §. sed & si dolo. ff. h. t.*

Quæ non veniunt in eam?

R. Non nomina. *l. 4. h. t.* nec perniciosa, ut mala medicamenta, venena, libri improbatæ lectionis, &c. *VVes. eod.* Nec quæ speciali, hoc est, alio, quam institutionis titulo, a cohærede possidentur. *l. cohæredes. §. quod pro emtore. ff. h. t.*

Quomodo aditio hæreditatis dicitur quasi contractus?

R. Quod qui eam adit, obligatur ijs, quibus ex hæreditate aliquid debetur, quasi cum illis contraheret.

Quibus ex aditione hæreditatis tenentur, qui eam adeunt?

R. Legatarijs non modo, sed & creditoribus hęreditarijs.

Quatenus utriusque.

R. His quidem eo modo, quo defunctum habuerunt obligatum, cum quo vna eademque persona censetur: Legatarijs verò ex quasi contractu. §. 5 *hic.*

Quomodo tenentur legatarijs, ex quasi contractu?

R. Quod licet cum ijs defunctus non contraxerit, sed ea ipsius sola prouisione ius ipsorum pendeat; tamen hæres eo ipso, quod

hæ-

hæreditatem adit, cum ijs contrahere videatur. §. *hæred. hic. l. 3. § fin. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.*

Quomodo indebiti ſolutio cenſetur, quaſi contractus?

R. Ratione initij. Quod is cui indebitum ſolutum, cenſeatur ſe obligare ad id, quod indebitè accipit, reſtituendum.

TIT. XXIX.

Per quas perſonas nobis acquiritur obligatio.

Per quas perſonas acquiritur nobis obligatio?

R. Non ſolum per nos ipſos, ſed & per alios, eoſque poteſtati noſtræ ſubiectos (ſeruos puta & liberos noſtros.) Per ſeruos quidem ſiue pleno dominio noſtros, ſiue in quibus uſumfructum tantum habemus, ſiue quos bona fide poſſidemus, & rurſus vel nobis tantum competentes, vel cum alijs communes.

Quatenus per ſingulos acquiritur obligatio?

R. Iiſdem modis, & eatenus, quatenus dominium acquiritur. *Quæ ſupra expoſui hic, pro repetitis habentur. Text. hic.*

TIT. XXX.

Quibus modis tollitur obligatio.

Quibus modis tollitur obligatio?

R. Duplex modus soluendæ obligationis statuitur; vel ipso iure, vel ope exceptionis.

Quid vocas ipso iure, vel ope exceptionis obligationes tolli.

℞. Ipso iure tollitur obligatio, itaut nulla ex ea detur actio. Ope exceptionis tollitur, itaut supersit quidem actio, sed quæ proposita exceptione euanescit. *Pac. Analysi hic.*

Quot modis tollendæ obligationis ipso iure recenset Imperator?

R. 1. Solutionem. 2. Acceptilationem. 3. Nouationem. 4. Delegationem. 5. Contrarium consensum.

Quid est solutio.

R. Est totius debiti idonea satisfactio, creditori loco, & tempore, reali præstatione per debitorem ipsum, vel eius nomine facta.

Quis rectè soluit debitum.

R. 1. Quiuis habens rerum suarum administrationem. 2. Vel debitor ipse, vel pro eo alius, debitore sciente, vel ignorante. *Tex. princ. hic.*

Cur rectè soluitur?

R. 1. Creditoris cuique; modo sanæ mentis sit, & iustæ ætatis. 2. Tutoribus siue curatoribus tempore administrationis ipsorum, l. 46.

*l.*46.§ *tutela.ff.de adm.tut.*3.Filijsfam.& seruis dandis exigendisque pecunijs propositis. *l.*18. *ff. de deposito.* 4. Creditoris procuratori cum speciali mandato; vel cui omnium negotiorum administratio commissa. *l* 12.*prasolv.*5.In contractu solutionis causa adiecto. *l.*10.*ff.eod.*6. Creditoris hæredi.*leg.*36.*ff.eod.*

Quid potest solui?

R.I.Idem quod debetur. *Princ.hic.* non aliud pro alio. *l.*15.§.*mutui.ff.de reb.cred.leg.*16.*C.de solut.* II, Totum debitum. 1. Nisi ab initio pactum interuenerit de parte soluenda. 2. Aut debeatur ex diuersis causis & totum offeratur, quod ex vna caussa debetur. *l.vlt. de quib.mod.pig.& hypoth sol.*III. Res pro re; sed volente creditore. *l.si solutum, ff.de O. & A.*Modò cum debito sit eiusdem æstimationis, & solidum fiat accipientis. *leg. si non sortem.* §. *centum. ff.eodem*. IV. Genere debito, quælibet species solui potest. *leg. vbi autem, ff.eodem*.

Quid, si obligatio sit alternatiua?

R. Electio est penes debitorem, vtrum soluat. *l.*95. *ff. eodem*, ut & in legatis disiunctivis penes legatarium. *leg.*84. §.*Stichum. ff. de legat.*1.

Quid; si factum sit promissum?

R. Interusurij,non alterius facti præstatione liberatur promissor. *l.qui Res.* §. *mihi Romæ, ff.eodem*.

Quomodo debet fieri solutio.

R. 1.Eo modo,quo debetur,Ideoque loco,

*l.*3.

l. 3. *&* 9. *ff. de eo, quod certo loco.* 2. Item tempore, & die conuent's; non post eam. *leg.* 85. *ff. eod.* Omnino ante. *l.* 70. *ff. eod.* 3. Etiam pendente adhuc conditione. *l.* 16. *ff. eod.* 4. Loco & die non obligatione adiectis, statim. Quod tamen cum aliquo temporis laxamento, ex æquo & bono, accipiendum, *Vult. eodem n.* 27.

Quatenus per solutionem soluitur obligatio?

R. Adeo 1. ut etiam pignora, fideiussores, ac promissores, intercessores, mandatores, & eiusdem obligationis socij liberentur. *leg.* 43. *ff. eodem.* 2. Similiter fideiussorum solutio reo prosit.

Quid, si quis ex pluribus causis debeat, nec ex omnibus soluat?

R. Debens dicere potest, quo se potius debito velit exonerare. *l.* 1. *l.* 101. §. 1. *l.* 5. §. 1. *ff. eodem.*

Quid est acceptilatio?

R. Est imaginaria solutio. §. 1. *hic.* Vel stipulatio, qua creditor, animo dissoluendæ obligationis, debitori interroganti respondet, se creditum accepisse, quod non accepit. *d.* §. 1. *Vult. eod. n.* 1.

Quotuplex est?

R. Duplex: Simplex, & Aquiliana: sic dicta a Gallo Aquilio.

Qua est simplex acceptilatio?

R. Qua verborum obligatio simpliciter tollitur, *d.* §. 1. *hic.*

Quæ Aquiliana?

R. Per quam, contra ipsius acceptilationis naturam, omnis generis obligationes, in stipulationem prius deductæ, deinde per acceptilationem tolluntur. *dict.* §. 1. *h. l. V ult. eod. num.* 5.

Qui possunt acceptum ferre?

R. Quibus ex negotio, secum, vel cum eo cui successerunt, gesto debetur: Modo sui iuris sint. *Vult. eod.* 2. & nomine proprio id faciant; non per procuratorem. *l.* 3. *ff eod.*

Cui potest accepto ferri?

R. 1. Debitori, eiusq; hæredi; & ex his quidem uni. *l.* 13. *ff eod.* Nō alij, quam qui debet vel qui debitori iure potestatis acquirit. *l.* 1. *an inutilis.* §. *accepto liberare, ff. eod.* Non patri, quod filiusfam. debet; sed ipsi modo roganti, *d. l. an inutilis.* §. *filiusfam.* Non tutori, curatorive, quod minores debent utiliter? Nisi accedente nouatione. *dict. l. an inutilis.* Omnino ipsi pupillo sine autoritate tutoris. *l.* 2. *ff. eod.* 2. Vni ex pluribus eiusdem obligationis socijs; ita ut & cæteris proficiat. *l.* 22. §. *ff. eod.* 3. Fideiussori; ita ut Reo iam ante efficaciter obligato liberatio competat. *d. leg.* 16. *ff. eod.*

Quid potest acceptum ferri?

R. 1. Id ipsum quod debetur, siue ex conuentione, siue ex delicto pecuniarium, sed priuatum sit debitum. *l.* 13. §. *eum qui l.* 14. *ff. eod* 2. Nec integra tantum obligatio, sed & pars stipulationis. *l.* 9. *&* 10. *ff. eod.* 3. Plures

etiam

etiam res accepto ferri possunt, & vna ex pluribus, vel certis, vel incertis contractibus, vel quibusdam, exceptis cæteris. *leg.* 18. §. *ex pluribus ff. eod.*

Quomodo perficitur stipulatio?

R. Verbis quocunque modo prolatis, §. 1. *hic.*

Quis est effectus acceptilationis?

R. Quod, perinde ac solutione, ita dissoluatur obligatio, ut nulla omnino maneat, aut noua aliqua subsequatur. *arg. d. l.* 5. *l.* 4. *& C. de transact.*

Quæ est nouatio in specie dicta?

R. Est debiti, seu obligationis in nouam stipulationem translatio talis, qua prior obligatio perimitur, absque nouæ personæ interuentu. *l.* 1. *ff. de nouat.*

Quomodo fieri debet nouatio, ut constet?

R. Olim (præterquam in certis casibus) quocunque modo fiebat. §. 3. *hic. l.* 1. *C. & l.* 2. *ff. eod.* Hodie expressè fieri debet; Adeo quidem, ut aliter facta, ne ope quidem exceptionis tollat obligationem. *d.* §. 3. *hic. leg. fin C. eod.*

Qui poßunt novare?

R. 1. Ipsi tantum creditores, qui rerum suarum habent administrationem, aut alij ipsorum iussu. *l.* 3. *l.* 20. *ff. eod.* Non pupilli, prodigi, minores absque tutorum, & curatorum autoritate conditionem suam meliorem non facientes. *l.* 9. *ff. eod. l.* 15. *ff. de solut.* 2. Tutores & curatores obligationes pupillares, *l.* 12. *ff. de admin. tut.* Siquidem id illis expediat. *d.*

 l. 20.

l. 20. *hic.* 3. Totorum bonorum procurator, *d.* *l.* 20. 4. Aliquando is, rectè soluitur. *leg.* 16. *ff.* *eod.* Licet non semper. *l.* 25. *ff. eod.*

Quæ obligationes possunt novari?

R. Omnes, qualescunque sint, & quocunque modo contractæ. *l.* 1. *ff. eod.* omniaque debita. *l.* 2. *eod.* etiam vna stipulatione plures. *l. fin. ff.* *eod.* Item quæ in diem est, antequam dies veniat. *l.* 5. *ff. eod.*

Quæ obligationes non poßunt nouari?

R. Non conditionalis, antequam exstet conditio; nec futura, antequam ipsa constiterit obligatio. *l.* 8. §. 1. *leg.* 14. *princ.* & §. 1. *ff. eodem.*

Quis est effectus?

R. Quod priore obligatione, vna cum accessorijs, fideiussione puta & pignoribus, peremta. *l.* 18. §. *hic.* ex secunda is qui novavit, teneatur.

Quid est delegatio?

R. Est mandatum, quo debitorem creditor iubet, quod ipsi debet, alteri promittere.

Qui possunt delegare?

R. Creditores ijdem, qui nouare. *l.* 15. *ff.* *de solut. hic.*

Qui possunt delegari?

R. 1. Debitores. *l. delegare* 11. *ff. de notat* & quidem volentes; non inuiti, *l.* 1. §. 6. *Cod.* *eod.* 2. Nec hi tantum qui principaliter sunt obligati; sed & promissores, & qui pro alijs fidem suam adstrinxerunt. *l.* 26. §. *abesse*, *ff.* *mand.*

Quid

Quid differt delegatio à nouatione?

R. Non multum; præterquam quod in delegatione semper insit nouatio. *l.2. C.eod. VVes.par.eod.n.*8. Non ex diuerso nouationi semper delegatio. *VVes.eod.n.*8.

Quis est effectus delegationis?

R. Quod, ea rite facta, iure nouationis prior contractus euanescat, & delegans libe-retur debito. *l.2.& 3.C.de nouat.*

An & idem fit per cessionem actionis?

R. Licet per eam iura cedentis in eum, cui cessa sunt, censeantur translata: non tamen liberetur cedens.

An non sunt casus, quibus liberatur?

R. Omnino: si lis cum cessionario sit con-testata, vel debitor partẽ debiti soluerit; vel, ne [illegible] debitori de-nunciaverit. *l.3.C.de nouat.*

Quæ, & quomodo obligationes soluuntur mutuo consensu?

R. Mutuo consensu soluuntur contractus quæ consensu solo contrahuntur; & quidem dum res adhuc est integra. h.e. neutra parte contractus est impletus. *l.1.& 2.quando lic. ab empt.reced.*

An non alij modi dissoluendæ obligationis ipso iure hic addi possunt?

R. Imò: 1. Confusio. 2. Compensatio. 3. Transactio. 4. Rei debitæ interitus. 5. Oblatio, & obsignatio pecuniæ, vel rei debitæ. *De quibus in his elementis agere supersedemus: at latius in Enchirid.egimus.*

Quot modis soluitur obligatio per exceptionem.

R. In contractibus varii sunt tales modi, puta. 1. Exceptio pacti de non petendo. 2. Rei iudicatæ. 3. Præscriptionis. 4. Liberationis testamento legatę. In delictis propria est mors naturalis. *utpote qua delictum exstinguitur. t.t.C.si reus vel acc. mort.*

ELEMENTORVM IVRIS CIVILIS,

LIBER IV.

TITVLVS I.

De obligationibus, quæ ex delicto nascuntur.

Hactenus obligationes ex contractu, vel quasi; sequuntur quæ sunt de maleficijs, vel quasi; dic ergo,

Quid est maleficium?

℞. FActum illicitum, quo ex nocendi animo, cum scientia in faciendo, offensio alicui contra ius infertur. *Vult. Iurispr. c. 45. num. 10.*

Quo-

Quomodo distinguuntur hic maleficia, & quasi?

R. Distinguuntur in vera, & quasi maleficia, ex causa quidem interna.

Quæ dicuntur vera maleficia, seu propria?

R. Quæ ex animi proposito dolo committuntur.

Quæ dicuntur quasi, seu impropria maleficia?

R. Commissa sine dolo, aliqua tamen culpa: imperitia puta, aut negligentia.

Quotuplicia sunt vera delicta?

R. Sunt, vel priuata, vel publica.

De quibus agit hoc titulo Imperator?

R. De priuatis; de publicis agit. *tit. ult.*

Quot recenset priuatorum delictorum genera?

R. Quatuor. 1. Furtum. 2. Rapinam. 3. Damnum. 4. Iniuriam. *Text. pr. hic.*

Quid est furtum?

R. Est contrectatio fraudulosa rei alienæ corporalis, & quidem mobilis, priuatæ, lucri faciendi gratia; vel ipsius rei, vel usus eius, possessionisve inuito domino facta. §. 1. *hic.*

Quotuplex est furtum?

R. Vel *manifestum*: quando fur deprehenditur vel in ipso delicto, vel loco delicti, aut saltem antequam eo peruenit, quo rem furtiuam ferre destinauerat. Et quidem siue apprehendatur, siue fugiens, licet re furtiua abiecta, acclametur. §. 3. *hic.* Vel *nec manifestum*, quando furtum tum demum depre-

henditur, postquam fur rem furtiuam pertulit ad locum destinatum. §. 6. *hic.*

Quæ est vtriusque pœna?

R. Furti manifesti de iure ciuili quadruplum, non manifesti duplum, §. 5 *hic. quæ hodie sit pœna; vide Enchirid.*

Quot modis fit furtum?

R. Varijs: puta 1. Cum quis animo intercipiendi rem alienam inuito domino amouet: 2. Cum quis rem alienam inuito domino, ita modo contrectat; vt eam dolosè de loco in locum moueat. 3. Vel possessione eius itidem dolosè abutitur.

An ita abusus sit vno modo?

R. Imò non vno; nempe 1. Cum creditor pignore, vel depositarius re deposita utitur. 2. Cum commodatarius re commodata aliter vtitur, quam conuenit, siue ad aliam rem, siue diutius, aut longius id faciat. *Text. hic.* §. 6. 7.

An istis modis semper fit furtum?

R. Non aliter, quam si ista committentes intelligant se id facere inuito domino: vel si credant ipsum id non permissurum. §. 7. *hic.*

Quid, si quis putet inuito domino se rem contrectare, cum id eo volente fiat?

R. Vt furtum non committitur, nisi furandi animo; sic nec fit, nisi reuera fraus domino, & iniuria fiat, §. 8. *hic.*

An liberi hominis furtum potest committi?

R. Omnino si liberi nostri sint in potestate, & contra furem patri actio competit: non ma-

matri, vt quæ liberos non habet in potestate: multoque minus fratri, si homines liberi sint.

Quid, si sint sui iuris?

R. Non furtum, sed plagium, fieri propriè dicitur, cuius actionem etiam mater habet. *t.t.ff.& C.ad leg.Fab.de plagiar.*

Quatenus rei suæ furtum quis facere potest?

R. Quatenus ius in rem suam alteri constitutum peruertit. *Puta debitor rem suam pignori datam creditori subtrahendo.* §. 10. *hic.*

An non aliquo modo furti tenetur, qui id ipsum non commisit?

R. Omnino: nempe 1. Vt iam dictum, & is tenetur, cuius ope & consilio furtum factum. 2. Item, qui nummos excussit, ut alius eos raperet. *l.* 52. §. 13. *ff. eod* 3. Qui scalas commodauit ad furtum committendum, sed eo secuto. §. 11. *hic. l.* 54. §. 4. *ff. eod.*

Quis dicitur consilium dare, & opem ferre?

R. Dare consilium videtur, qui furtum persuadet, & ad illud faciendum instruit. *l.* 50. §. 3 *ff. hic.* Opem ferre videtur, qui adiutorium præstat. *d. l. &* §.

Quæ datur actio ex furto?

R. Actio furti, infra definita. *Tit. de Actionibus.*

Cui datur?

R. Cuilibet, cuius interest rem saluam esse. Domino rei furtiuæ. §. 13. *hic.* 2. Etiam non domino, puta creditori, cui res pignori fuit obligata. §. 14. & 15. *hic.* 3. Fulloni, cui

polienda, curandave vestimenta. 4. Sarcinatori, cui sarcienda tradita, eaque furto fortè amissa, modò sit soluendo. 5. Bonæ fidei emtori, & quidem siue soluendo, siue non; re quidem tradita. *d.* §. 15. *ibi Schneid.*

Quid hic iuris in commodatario?

R. Electionem habet dominus, vtrum commodatarium ciuiliter, an furem actione furti malit conuenire.

Quid, si alterutram eligat?

R. Vna electa, ad alteram non habet regressum; nisi rem subreptam esse, vel ignorauerit, vel dubitauerit. Siquidem variat, liberatur omnino commodatarius; licet sequiorem exitum actio in furem habeat. §. 16. *hic.*

Quid in re deposita?

℞. Non depositario, sed domino, seu deponenti, actio competit. §. 17. *hic.*

An impubes rem alienam amovendo furtum facit?

℞. Ita demum, si proximus sit pubertati, & ob id intelligat se delinquere. §. 17. *hic.*

Quid hic, iuris circa pœnam?

℞. In ea infligenda commiseratione dignus, vt mitius puniatur. *l.* 138. *ff. de R. I. l.* 37. §. 1. *ff. de minor.*

An sola actio furti nascitur ex hoc delicto?

℞. Præter eam (cum ad pœnæ tantum persecutionem pertineat) dantur, odio furum, ad rei persecutionem plures.

Qua

Quæ sunt illa?

℞. 1, Ad exhibendum. *l.* 17. §. 1. *ff. de cond. furt.* 2. Rei vindicatio, & quidem aduersus quemlibet rei furtiuæ possessorem, licet ipse non sit fur. 3. Condictio, quæ furtiua dicitur, aduersus furem eiusque hæredem; licet non possideat. §. *ult. hic.*

TIT. II.

De vi bonorum raptorum?

Quid est secundum priuatum delictum?

℞. Rapinam.

Quid est rapina?

℞. Est contrectatio violenta; & fraudulosa rei alienæ mobilis, inuito domino.

Quid differt a furto.

℞. Quod rapina atrocius sit delictum, quam furtum.

Quamobrem?

℞. Quia palam fit, & per vim; furtum, clam, & sine vi; magisque in Rapina, apparet inuito domino factum delictum, quam in furto. Quod in eo non doli modò, sed & violentiæ interuentus requiratur. *Pr. hic. l.* 2. §. 2. 3. *&* 8. *ff. hic.*

Quæ est actio ex hoc delicto?

℞. Præter actionem furti, propria competit actio, a Prætore introducta, & vi bonorum raptorum dicta. *l.* 1. *ff. hic.*

Quæ eius pœna?

R. Intra annum est quadrupli; post annum in simplum.

Cui datur actio vi bonorum raptorum?

℟. Omnibus, quorum interest rem salvam esse: & quidem ex ijsdem caussis, ex quibus datur actio furti, pro re clam surrepta. *Text. hic. vide Enchirid.*

Aduersus quem?

℟. Aduersus dolo malo vel rapientem, vel rapinæ dolo caussam dantem. *Text. hic.*

Ad quid datur?

R. Intra annum in quadruplum, post annum in simplum; puta vel ipsius rei, vel quanti interest rem vel vsum esse ablatum; quod est simplum, hic quadruplandum. *Perez. hic. ex Schneidvv.*

Quid si dominus rem suam sciens rapuerit, vel alienam tanquam suam per errorem?

℟. Si dominus rem suam ita rapuerit, ab alio possessam, eius dominio excidit. Si alienam; præter rem ipsam, etiam eius æstimationem vim passo præstare debet. §. 2. *hic. l. C. vnde vi.*

TIT. III.

De lege Aquilia.

Quid est tertium delictum priuatum?

℟. Damnum iniuria datum, idest, factum sine ullo iure; damnum alicui inferens, idque

vel

vel dolo, vel culpa,

Qua lege coercetur?

℟. Lege Aquilia; ab autore Aquilio tribuno plebis dicta.

Quot sunt huius legis capita?

℟. Olim fuere tria; hodie (quod secundum in desuetudinem abijt) duo tantum sunt in usu. §. 12. *hic.*

Quid venit hic in aestimationem?

℟. Ex verbis legis res peremta; ex interpretatione, praeter rem, etiam id quod interest servum vel pecudem peremtum non fuisse, §. 10. *hic.*

Quale damnum coercetur primo capite?

℟. Hominis, vel quadrupedis occasio, dolo culpave (etiam leuissima) occisoris & damnum dantis facta: & in committendo quidem potissimum versans. §. 2 *&* 3. *hic.*

An hic venit homicidium necessitate factum, vel casu?

℟. Imò vero neutrum.

Quare?

℟. Non primum; (puta si quis latronem, insidiatorem occiderit.) quia quod quisque ob tutelam corporis sui facit, iure fecisse existimatur. Non alterum; quia omnis poena culpam praesupponit. §. 2. 3. *hic.*

Quomodo Imperator hanc distinctionem declarat?

℟. Exemplis varijs.

Quod est primum?

℟. In iaculis ludente exercitij causa; ita ut, si

si quis miles in eo campo, vbi solitum est exercitari, hominem occiderit, minimè quidem; sin vero in alio ad exercitium non destinato loco hominem occiderit, omnino teneatur; ac si alius non miles id admiserit, culpæ reus sit. §.4. *hic.*

Quod est secundum?

℞. In putatore; ut si is ex arbore deiecto ramo, seruum tuum transeuntem prope viā publicam, vel vicinalem occiderit, nec proclamauerit (ut casus evitari posset) reus sit; siquidem putator proclamauerit, nec servus curauit præcauere, putator similiter extra culpam sit, si seorsim a via cedebat, vel in fundo medio. §.5. *hic.*

Quod est tertium?

℞. In medico; qui seruum secuit, vel curationem eius dereliquerit, & ob id seruus fuerit mortuus. §.6. *hic.* vel si male eum secuerit, vel si perperam medicamentum dederit. §.7. *hic.*

Quod est quartum?

℞. In mulione, qui, per imperitiam, vel infirmitatem, impetum mularum sustinere non potuit, si inde seruus fuerit oppressus; Et hoc quidem, si quis alius firmior eas regere potuerit. §.8 *hic.*

Quod vltimum?

℞. In eo, qui equum quo vehebatur, regere non potuit; Si occiso seruo damnum dederit. §. *eod.*

Pro-

Poteſtne actio legis aquiliæ cum actione legis Corneliæ concurrere?

℞. Poteſt, ſi ſervus dolo malo occiſus fuerit.

Quo effectu?

R. Vt liberum ſit domino ſerui, vel hac actione ad id quod privatum abeſt, vel publica accuſatione ad vindictam publicam & pęnam occiſoris agere. §. 11. *hic.l.* 23. §. 9. *ff.l.* 3. *C. eod.*

Quod eſt tertium caput huius legis?

℞. Tertio capite cætera damna coercentur, prętcrquam per ſervum & quadrupedem occiſum, nobis illata, non tantum in animalibus noſtris & hominibus, ſed etiam in quibuſcunque rebus inanimatis. §. 13. *hic.*

Quid differt hoc caput a primo, ratione condemnationis?

℞. Quod in hoc capite, non quanti eo anno, ſed quanti in diebus triginta proximis res plurimi fuerit, obligetur is, qui damnum dederit. §. 14 *hic.*

Cur minor hic pœna.

R. Quia hic minus eſt delictum.

Quomodo.

R. Quia magis delinquit, qui occidit, quam qui lædit modò; & æſtimanda clades hominis, vel pecudis, (cuius vſus eſt maior) quam feræ beſtiæ.

Quomodo æſtimatio in vtroque capite faciend?

R. Ita ut non ad affectionem ſingularem

agen-

agentis; sed ad commune iudicium dirigatur. *l.33.ff.eod.*2. Vt in eam veniat non modo damnum ex læso corpore passum; sed etiam impensæ, ratione læsionis contingentes. 3. Item operarum cessantium & impeditarum, siue præsentium, siue futurarum. *l.21.cum seq.per tot.hic VVes.par.n.7.hic.*

TIT. IV.

De Iniurijs.

Quod est quartum delictum.

R. Iniuria.

Quot modis accipitur hic vox iniuria?

R. Variè. 1. Pro omni eo, quod non fit iure. *l.1.pr ff.eod.*2. Speciatim, pro damno culpa dato, *de quo tit.praeced.*3. Pro contumelia. (*quomodo hic accipitur*) 4. Pro iniquitate, & iniustitia. *Text.pr.hic.*

Quæ ergo hic est iniuria?

R. Est delictum dolo malo in álterius contumeliam admissum.

Quot modis admittitur?

R. Vel *re*, cum manus infertur; Realis dicta: vel *verbis*; Verbalis dicta.

Verbis admissa quotuplex?

R. Duplex: 1. Facta *viva voce*, ut per conuitium. 2. *Scriptis*; ut per famosum libellum. *§.1. hic.*

Quis committit scripto iniuriam?

R. 1. Qui libellum famosum componit. 2. cum

eum scripsit. 3. cum pandit. 4. eum emendum vel vendendum curauit. *d.* §. 10. Siue id suo, siue alieno nomine fecerit. *d.* §. 2. Item siue nomen diffamati expresserit, siue non. *Schneid. hic.*

Quotuplex est iniuria realis?

R. Duplex. 1. Cum *in corpus* manus infertur, idque vel *nostrum*, cum quis verberatur, & pulsatur. *l.* 1. §. 2. *l.* 9. *hic.* vel *alienum*, cum verberantur alicuius liberi, familia. §. 2. *hic.* Vel *extra corpus*; cum citra corporis, contumeliosam tractationem facto quis despicitur. *d. l.* 1. §. 1 *l.* 15. §. 3. *&* 1. *hic.*

Quotuplex est iniuria, ipsius contumeliæ ratione?

R. Duplex: *leuis*? vel *atrox*. § 3. *hic.*

Quæ dicitur leuis?

R. Cum ex leui causa, quis leuiter modo, siue re, siue verbis læditur.

Quæ atrox.

R. Cum quis læditur causæ grauioris prætextu, verbisque aut facto contumeliosioribus *l.* 7. §. 7. *ff. hic. In vtroque contumeliarum genere partis læsæ & lædentis, & loci ubi fit læsio habita ratione.*

Quot modis itaque æstimatur iniuria, leuis sit, an atrox?

R. Iniuria æstimatur vel ex facto ipso; vel ex instrumento: per quod; vel ex persona, cui; vel ex loco, in quo infertur.

Quatenus ex facto?

R, Cum quis armis læditur ita, vt ei vul-

nus

nus inferatur, iniuria æstimatur, secundum locum vulneris; puta, si os percussum, vel alius locus corporis tactus. *leg.* 75. §. 8. *ff. eod.*

Quomodo ex instrumento, per quod illata iniuria?

R. Cum expenditur gladio, an fuste facta sit læsio.

Quomodo ex persona eius, cui infertur?

R. Quatenus consideratur eius dignitas, vel cum iniuriam inferente coniunctio.

Quomodo ex loco, in quo illata?

R. Quatenus consideratur; publicus is sit, an priuatus & occultus: si publicus; sacer an profanus.

Quæ ex istorum omnium consideratione est iniuriarum æstimatio?

R. Ex *loco vulneris*; quod maior æstimatur læsio facta in corporis parte petente, quam recta. 2. Ex *instrumento*, pro ratione læsionis non una est æstimatio. 3. Ex *persona læsa*: grauior est iniuria illata dignioribus, quam indignioribus; ijs quibus siue ex subiectione obnoxij, vel cognatione, sive affinitate coniuncti sumus, an alijs; & quidem variè pro varia, siue arctioris coniunctionis; siue minoris, vel maioris subiectionis ratione. 4 Ex *loco, in quo illata*: grauior est illata in publico, siue profano, ut in foro; siue sacro, vt in templo, quam in priuato & occulto. § 9. *ibidem Schneid.*

Per quas personas patimur iniuriam?

R. Vel per nos ipsos, vel per alios.

Quo-

Quomodo vtroque modo?

R. Per nos ipsos patimur iniuriam, si ea directè nobis infertur. Per alios; si non solum ille, cui infertur, eam patitur, sed nos per consequentiam.

Quid requiritur, vt per alios iniuriam patiamur.

R. Duo. 1. Vt personæ, quibus infertur iniuria, nobis sint affectæ; *ut uxor, sponsa, liberi, serui.* 2. Vt iniuriam inferens sciat, eas nobis affectas esse. *l.* 18. §. *fin. ff. hic.*

Cur hoc?

R. Quia inferens iniuriam vxori, sponso, liberis, si seruis, sciat earum qualitatem, marito sponso, patri, domino intulisse videtur. *Schneid. hic.*

[illegible]

R. Circa eam valde variatum est iure, puta ex lege XII. Tab. olim ob membrum ruptum, pœna erat talio, idest, supplicij similitudo. 2. Ex prætorio iure iniuriæ, ex æquo & bono, secundum granum dignitatemque, vel etiam honestatem personæ læsæ facienda æstimatio. 3. Ex lege Cornelia de iniurijs criminalis actio iniuriarum, ei competebat, qui pulsatus verberatusque, vel cuius domus siue propria, siue conducta, siue qua hospitio receptus fuit, vi introita esset. §. 7. 8. *hic.*

Quomodo agitur hodie de iniuria?

R. Duobus modis, mixto iure. Puta vel ciuiliter, vel criminaliter.

Quo-

Quomodo ciuiliter?

R. Cum actor iniuriam ad animum reuocatam iureiurando æstimat, & sibi pœnam, salua iudicis moderatione, applicari petit. *d.* §.7. *hic.* & *l.*7. *ff.eod.*

Quomodo criminaliter?

R. Cum pena petitur fisco applicanda. §. 10. *hic.*

An vtroque simul intentatur?

R. Imò verò, vna electa, altera perimitur. & l.7. *ff.eod.*

An tantum iniuriarum tenetur, qui eam intulit?

R. Imò verò etiam, qui procurauit eam. Puta, qui aliquem conduxit, vt famosum libellum affigeret; vel Satyram in alicuius contumeli[illegible] §. *non solum hic.*

Quibus modis tollitur iniuriarum actio?

R. 1. Morte siue Actoris, siue Rei. *l.* 13. *pr. l.* 15. §. 14. *ff. hic.* 2. Dissimulatione, §. *ult. hic. l.* 11. §. 1. *ff. hic.* 3. Remissione expressa. *d. l.* 11. §. 1. *hic.* 4. Lapsu temporis, puta anni continui. *pr. infr. de per. temp. act.* 5. *C. hic.*

TIT. V.

De obligationibus; quæ ex quasi delicto nascuntur.

Quid est quasi delictum?

R. Quod non est dolo agentis, aliqua tamen

men eiusdem, qui tenetur, vel alterius culpa commissum. *Vult. Iurispr. lib. 1. c. 15.*

Quæ quasi delicta recensentur ab Imperatore?

R. 1. Iudicis litem suam facientis. 2. Cuius ex cœnaculo quid deiectum, aut effusum est. §. 1. *hic.* Eius, qui ea parte, qua vulgo iter fieri solet, quid positum, vel suspensum habuerit, quod potest si ceciderit, alicui nocere. §. *eod.*

Quatenus tenetur iudex ex quasi delicto?

R. Malè iudicando, & per imperitiam quidem. *Princ. hic.* non dolo, *De ita iudicante vide Enchirid.*

Ad quid & cui tenetur?

R. Parti læse tenetur, in quantum æquum iudici videatur; eius errore & imperitia consideratis. *Pac. Epitome hic. thes. 49.*

Quis tenetur, ex eo quod ex domo, vel cœnaculo quid est deiectum, vel effusum, & quatenus?

R. Quisquis in ea, vel eo habitat, siue dominus, vel conductor, etiam habitet gratis. §. 1. *hic.*

Quando omnino?

R. Etiam cum in eum locum, in quo vulgo iter fieri solet, per eos, quos secum habet in cœnaculo, quid deiectum, per quod damnum datum, siue seruos, siue liberos. §. 1. *hic.*

Quæ hic est pœna.

R. Dupli, quantum damni datum est, libero homine occiso, 50. aureorum, Si modò

no-

nocuit, & viuit, quantum iudici æquum videbitur mercedis medicis prǽstitæ, aliorumq; in curatione factorum impendiorum, iterque per id factum amissarum, & amittendarum operarum habita ratione. §.1. *hic.*

Ad quid tenetur is, qui ea parte, qua vulgo iter fieri solet, quid positum suspensumve habet, quod si ceciderit, nocere posset?

℞. Datur inde in eum actio in factum ad pœnam 10. aureorum. §.1. *hic.*

Quid hic iuris circa filium seorsim habitantem?

℞. Ex his causis non patrem, sed se ipsum filiusfam. obligat. §.2. *hic. l. filiusfam. ff. de iud.* Idem in filiofamilias imperitè iudicante obseruatur.

Quæ præterea recensentur quasi delicta ab Imperatore?

℞. Exercitoris nauis, item cauponæ, & stabularij, cum quid ex naui, caupona, aut stabulo, furto ab alijs aufertur: puta malis hominibus, quorum opera vtuntur. §. *vlt. hic.*

Quatenus hi tenentur?

℞. Actione in factum, in duplum ad restitutionem eius, quod viator, vel vector de rebus suis in naui vel caupona, vel is qui iumentum stabulauit, in stabulo amisit. Quæ actio hæredi quidem datur; Non tamen aduersus hæredem. §. *vlt. hic.*

TIT,

TIT. VI.

De Actionibus.

Quomodo definit Imperator actionem?

℞. Actio nihil aliud est quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur *pr. hic.*

Quotuplex est actio?

℞. Variæ ab Imperatore proponuntur divisiones: 1. ex materia. 2. ex caussa efficiente. 3. ex caussa finali. 4. ex quantitate rei in actionem deductæ; eaque duplex: 5. ex qualitate ipsarum actionum. 6. ab incertæ quantitatis petitione.

Quæ est diuisio ex materia?

℞. Quod aliæ actiones sunt in Rem; aliæ in personam.

Quæ est caussa efficiente?

℞. Quod aliæ sunt ciuiles, aliæ prætoriæ.

Quæ ex caussa finali?

℞. Quod aliæ sunt rei persecutoriæ, aliæ poenales, aliæ mixtæ.

Quæ ex quantitate rei in actionem deductæ?

℞. Duplex est, ut diximus, quod aliæ sunt in simplum (ut omnes rei persecutorię,) aliæ in duplum, triplum, quadruplum. 2. Aliæ actiones sunt persecutoriæ: aliæ quibus limitatè petimus, quantum quis facere potest, *Pac. hic.*

Quæ

Quæ ex qualitate ipsarum actionum?

℞. Sunt aut bonæ fidei, aut stricti iuris; sed & aliquæ arbitrariæ.

Quæ ab incerta quantitatis petitione?

℞. Quod aliæ sint certi, quibus res certas; aliæ incerti, quibus res incerta petimus.

Dixisti, secundum primam Imperatoris diuisionem alias esse in rem; alias in personam: dic, quomodo nomine tenus istæ actiones distinguantur?

℞. Quæ in rem sunt reales, alias rei vindicationes: Quæ in personam, personales, alias condictiones dicuntur. *Pac. hic.*

Quæ est prima diuisio ab Imperatore proposita a caussa?

℞. Sumta à causa materiali est hæc; quod aliæ actiones sint in rem, seu reales, quæ vindicationes; aliæ in personam, seu personales, quæ condictiones dicuntur. *Text. hic.*

Quomodo subdiuiduntur actiones reales?

℞. Duobus modis. Primò, aut sunt *petitoriæ*, cum agimus de ipsa re, eiusque dominio, & rei vindicationes propriæ, seu reales actiones dicuntur. Aut *possessoriæ*, cum de rei possessione agitur, & interdicta speciatim dicuntur. *Vult. Iurispr. lib. 2. c. 21. n. 1.*

Quod est alterum subdiuisionis membrorum?

R. Aut de re corporali agimus, & propriè, ac in specie rei vendicationes dicuntur. §. 1. *hic.* Aut de re incorporali, quæ & ipsæ vindicationes rei, sed abusiuè appellantur: propriè actionis confessoriæ & negatoriæ nomen

for-

ſortiuntur. 2. §. *hic*.

Quotuplex eſt rei vendicatio?

℞. Duplex. 1. Vel *ciuilis*, quæ in ſpecie rei vindicatio dicitur; vel *prætoria*, de quibus §. 34. Id eſt, actio Publiciana; vel quaſi. *Vult. eod. & c. 23. princ.* Et ad ſecundam actionum diuiſionem pertinet diſtinctio. 2. Rei vendicatio eſt vel *ſpecialis*, quando res aliqua ſpecialis vindicatur; vel *uniuerſalis*, cum uniuerſitas, ſeu res uniuerſales vindicantur, & res ſpeciales tantum per conſequentiam.

Quomodo ea dicitur?

℞. Hæreditatis petitio. *Vult. eodem cap. 22. princ.*

De qua rei vendicatione agit hic Imperator ſpeciatim?

℞. De rei vindicatione ſtrictè accepta, eaque ſpeciali. *Text. hic.*

Quæ eſt rei vendicatio, de qua hic Imperator ſpeciatim agit?

℞. Eſt actio realis, quæ datur domino directo, vel utili contra detinentem poſſeſſorem; vel quaſi, ad rem aliquam corporalem vindicandam; qua petitur ab Actore declaratio, ſe dominum iſtius rei eſſe, eiuſdemque reſtitutio una cum fructibus pendentibus, & ex ſtantibus. §. 1. *hic. l. 25. ff. de oblig. & act.*

Quotuplex eſt?

R. Duplex. Directa & utilis.

Quæ eſt directa.

R. 1. Quæ datur ſoli, & vero domino, qui iure gentium, vel ciuili dominium ſibi ac-

quisiuit, & tempore oblati libelli non modo, sed & litis contestatæ dominus est, aut post eam dominum acquisiuit. *leg.23. princ.hic.l.23. Cod.eodem.* 2. Vxori de re dotali aduersus extraneum, constante matrimonio, *l.3. & fin.C.hic.*

Quæ est vtilis?

℟. Quæ datur Emphyteutæ *l.1. §.1. si ag. vect.pet.* Vasallo *C.un.§.ter.a.de invest.de rei. al.fact.* Superficiario. *l.39.§.1. & seq. hic.* Et similibus utile, ut vocant, dominium modò habentibus..

Quæ veniunt in hanc actionem?

℟. Res omnes corporales, *d.§.1. hic.* quæ sunt in commercio *l.23.§.1. hic.* singulæ, seu uniuersitatis facti, vt grex. *d.l.23. §.5. §.23. vers. sup. de rer.diuis.§.18. sup.de leg.*

Vbi instituenda?

℟. 1. In eo loco, vbi res controuersa sita est *l.1.2.3. Cod.vbi in rem act. exerc.deb. & ibi VVes.* In loco domicilij, idest, vbi possessor domicilium habet. *l.actionum 25. ff.de O.& A. Obrech.eod.th* 103.

Si res incorporalis petatur, quæ datur actio?

℟. Duplex datur, vtraque peculiare nomen sortita; vna confessoria, altera negatoria dicitur.

Quæ est actio confessoria?

℟. Est vindicatio seruitutis, seu actio competens alicui ratione iuris, vel seruitutis sibi debitæ, vel fundo suo, vel quasi suo directa contra impedientem.

Quæ

Quæ negatoria?

℟. Quæ seruitutem negat, libertatem verò asserit. Vel est talis actio, qua contendimus, res nostras non seruire rebus, seu personæ illius, qui prætendit ius sibi in ijs deberi: vtraque est ciuilis, & vtraque iterum duplex est; alia directa, alia utilis.

Vnde actio confessoria?

℟. Oritur ex iure, quo acquisita est seruitus, quam vindicare cupimus. ut ex pacto, quo nobis est constituta seruitus; aut ultima voluntate, quæ nobis est relicta.

Vnde negatoria?

℟. Ex iure dominij, quod, ut in re nostra integrum retineamus, ac aduersum illum, qui seruitutem imponere libertati rei nostræ velit, iubet æquitas.

Aduersus quem datur confessoria?

℟. Aduersus dominum, vel possessorem, rei seruientis: vel eum qui dolo desijt possidere: vel qui liti se obtulit; Item aduersus quemcunque alium seruitutis vsum impedientem. *l.* 1. §. 1. *l. vlt ff. Si vsusfr. pet. leg.* 6. §. *har. a. l.* 10. §. 1. *Si Seru. vind.* vel ut servitutis instrumenta reficiantur; non patientem. *d. l. loci corpus.* §. *si quis mibi, ff. eod.*

Ad quid datur?

℟. Vt liber vsus seruitutis, siue nobis, siue prædio nostro debitæ concedatur. *Vult. eod. num.* 37.

Aduersus quem datur negatoria?

℟. Aduersus testantem aliquid in re alie-

na, aut etiam in propria, quod alienę noceat. §. *contra quoque hic. d. l. 2. ff. si seru. vind.* Item seruitute uti non oportet utentem, *l. 9. l. 14. ff. eodem*.

Ad quid datur.

℞. Ad vindicandam rei nostræ libertatem: idque vel simpliciter, & omni modo, vel respectu aduersarij cum quo agitur, ipsiusque prædij *l. 4. §. competit ff. si serv. vind.* veniunt & fructus, ut in confessoria; puta quanti interest actoris, aduersarium non vti re sua, *l. 4. ff. eod. Old. n. 7.*

Cum secunda diuisio ab Imperatore proposita sit, qua actiones diuiduntur in ciuiles, & prætorias: dic primò in genere, quæ dicuntur ciuiles; quæ prætoria?

℞. *Ciuiles* sunt, quæ oriuntur iuribus, ciuili iure ad producendam actionem comprobatis. *Prætoria*, comprobatæ a Prætore ex sua iurisdictione, §. 3. *hic*.

Quotuplices Prætorias proponit Imperator?

℞. Itidem vel in rem, vel in personam, vel pœnales.

Quas in rem?

R. *Publicianam, rescissoriam, Paulianam, & quasi Servianam.*

Quæ est actio Publiciana?

R. Est actio prætoria, quæ datur amissa possessione ei, qui à non domino rem traditam, ex iusta caussa dominij acquirendi, bona fide accepit, & nec dum usucepit. §. 4. *hic*.

l. 1.

l. 1. ff. de publ. Vult. eod. cap. 23.

Cui datur?

R. 1. Tali, qui est in iure usucapiendi, & bona fide, & iusto titulo acceptę rei possessionem ante dominium, per completam usucapionem acquisitum amisit. §. *eod. hic.* 2. Misso in possessionem, ex secundo decreto, ob non præstitam cautionem. *l. damni infecti. §. non solum 15. ff. de damn. infecto.* 3. Ei, qui emit à procuratore bonæ fidei possessoris, etiam contra eius reuocationem. *l. Papinianus, ff de publ. in rem. act.*

Aduersus quem datur?

R. aduersus quemcunque possessorem, vel detentatorem rei; sed titulum non habentē. *l. siue autem. §. si duob. ff. eod.* etiam eum, qui quasi possidet. *Old. hic. n.* 12. Non aduersus verum dominum. *Old. eod.*

Ad quid datur?

R. Ad rei cum omni causa persecutionem; ut rei vindicatio, cui similis est. *vnde vtilis rei vindicatio dicta. Old. eod. n.* 4.

Quæ est actio quasi Publiciana?

R. Est actio in rem Prætoria, quæ rescissa usucapione (quam factam esse negatur) inter absentes datur pristino rei domino; ad recuperandam rem suam a possessore usucaptam, quasi nunquam usucapta esset. §. 5. *hic.*

Cui competit, & aduersus quem?

R. Datur tribus. 1. Præsenti contra absentem in ciuitate ipsius rem usucapientem.

dict. § 5. *hic.* 2. Absenti, cuius res ita est usucapta contra præsentem eam usucapientem. *gl. in dict.* § 5. *sup. verb. in ciuitate.* 3. Absenti contra absentem; puta cum uterque abest, & usucapiens, & cuius res usucapta est, post utriusque reditum. *d gl. & leg. fin. ff. ex quib. caus. mag. &c.*

Ad quid datur?

R. Non tantum ad rem amissam, siue mobilem, siue immobilem, puta, quæ usucapi potuit, rescissa usucapione, recuperandam; sed & ad lucrum interim perceptum. *l.* 27. *ff. d. t.* atque ita ad plenissimam indemnitatem. *l.* 18. *ff. eod.*

Quomodo procedit hac actio?

R. Primo rescinditur usucapio, licet completa, iudicis officio, per impetratam restitutionem in integrum. Deinde, eo facto, agitur ad rei, quæ usucapta fuerat, restitutionem. *Vult. hic.*

Intra quod tempus petenda est restitutio in integrum?

R. Intra quadriennium continuum. *l. fin. C. de temp. in int. rest.*

Intra quod tempus intentanda quasi Publiciana actio?

R. Intra annum utilem, post impetratam restitutionem, currentem a die imploratæ restitutionis. § *eod. hic. Dd. comm.*

Quæ est actio Pauliana?

R. Est actio in rem prætoria, qua creditores res in fraudem suam alienatas, rescissa

ra-

traditione, repetunt, quasi nunquam traditæ fuissent. §. 6 *hic. leg.* 1. *C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred.*

Cui datur.

℞. Creditoribus, & eorum successoribus. *l.* 10. §. 12 §. *fin. ff. eod.* Curatori bonorum eorum, quorum in fraudem aliquid gestum, vel alienatum est. *l.* 1. §. *ait ergo, & l.* 2. *&* 3. *ff. quæ in fraud. cred.*

Aduersus quos.

R. 1. Aduersus eos, qui scientes debitorem non esse soluendo, aliquid cum eo gerunt, vel paciscuntur; vt habere desinat id quod habet tanquam aduersus fraudis participes. *l.* 1. §. 12. *l.* 10 *pr.* §. 1. 2. *ff. d. t.* 2. Aduersus ipsos debitores, in fraudem creditorum bona sua alienantes. *l. ult. ff. eod.* 3. In hæredes, sed quatenus ad eos peruenit, *l. ait Prætor. ff. hic. VVes. eod. n.* 10.

Ad quid?

R. Vt omnia in fraudem gesta & alienata restituantur in pristinum statum, in quo fuere ante alienationẽ. *l. vlt.* §. *si a socero, ff. hic.*

Quando, & quamdiu competit.

R. Statim ex die alienationis fraudulentæ, *l. quod autem*, §. *fin. l. ait prætor.* 10. *Pr. &* §. *annus* 18. *ff hic.* intra annum utilem: Postea non nisi de eo, quod ad fraudulentum debitorem, vel ad contrahentem cum eo peruenerit, aut ad alterius hæredes. *d. l. ait prætor.* §. *hæc actio.* 24 *Old. eod.*

An non sunt aliæ actiones Paulianæ affines?

R. Omninò, Faviana, quasi-Fauiana, Calvisiana.

Quæ est actio Faviana?

℞. Quæ datur patrono, in reuocandis bonis liberti inter viuos, vel vltima voluntate fraudulenter alienatis, vt minus tertia parte patronus habeat. *l.1.§.1. C.si quid in fraud. patroni.*

Quæ est actio quasi Fauiana?

R. Quæ filio adrogato datur ad id, quod a patre adoptiuo in fraudem eius alienatum est. *l.fin.ff.eod.* puta ita vt post emancipationem, vel exhæredationem, quarta (ei iure istis casibus debita. *§.cum impubes. sup. de adopt.*) exstare non possit, vsque ad istam quartam reuocandam. *d.l.fin.*

Quæ est Caluisiana?

R. Ea indifferenter competit tam creditoribus, quam patronis ad reuocandas alienationes in fraudem eorum factas. *leg.in Fauiana.ff.si quid in fraud.patr.*

Quæ est actio Serviana?

R. Est actio prætoria realis, quæ datur locatori ad res in prædium conductum, vt perpetuo illic essent, illatas, vel inuectas, scienter alienatas a conductore reuocandas.

Quæ caussa actionis?

℞. Quod res tales locatori pro pensione, & rei locatæ deterioratione, donec ei satisfiat, tacitè sint obligatæ. *§.7. hic. leg.5.C. locati.*

Cui

Cui datur, aduersus quem, & ad quid?

R. Datur domino fundi, seu locatori, eorumque hæredibus, aduersus colonum, siue inquilinum, ad persequenda ea, quę a colono inuecta, & illata sunt, & quidem ob id ius pignoris.

Quæ est actio quasi-Seruiana?

R. Est actio in rem prætoria, quæ datur Creditori contra rem ipsi, vel tacitè, vel expressè obligatam, possidentem, ad eiusdem rei possessionem consequendam; eamque, nisi a debitore fuerit redemta, vel retinendam, vel alienandam. *vers. quasi Seruiana.* § *eod. hic.*

Cui datur?

R. 1. Specialiter cuilibet creditori, cui bona debitoris sunt expressè obligata. *l. si debitor. l. si fundus. §. si duo pariter. ff. de pignor. & hypoth.* eiusque hæredibus, & quidem omnibus in solidum. *l. 1. C. si unus ex pluribus appell. l. solutum. §. si creditori. ff. de pignor. act.* 2. Legatario, cui res legata est oppignorata. 3. Cessionario, vel pignoris emtori. 4. Secundo debitori, cui a priore nomen debitoris sui obligatum, vel pignori datum. *Auth. hoc si debitor. C. de pignor. & hypoth.*

Aduersus quem?

R. Aduersus debitorem principalem; cuius res pignori obligata est. *d. auth. hoc si debitor.* eiusque hæredes possidentes. *d. l. 2.* vel tertium eiusdem possessorem. *leg. pignoris. C. de pignoribus, & hypoth.* vel eum, qui dolo

desijt possidere. *l. fundus. §. in vendicatione, ff. de pignor.*

Ad quid?

R. Ad rei oppignoratæ persecutionem. *l. rem alienam ff. de pignor. act.*

Quas actiones prætorias personales proponit Imperator?

R. Tres: 1. de constituta pecunia. 2. de peculio. 3. actio in factum ex iureiurando.

Quæ est actio de constituta pecunia, seu constitutoria?

R. Est actio prætoria personalis, rei persecutoria, quæ datur aduersum eum, qui constituit se soluturum, quod prius ipse, vel alius, ex quacunque causa, etiam ex nudo pacto, & naturali tantum obligatione debebat. *§. 9. hic. l. 2. C. de const. pec.*

Cui datur hæc actio?

R. 1. Creditori. 2. Hæredibus eius, cui constitutum est factum, *l. 2. pr. vers. sed & hæred. C. eod.* 3. Procuratori loco domini. *l. 5. §. 6. ff. eod.* 4. Pupillo. 5. Municipibus, furioso, prodigo, ex constituto facto tutori, vel curatori. *d. l. 5. §. 7. 8. 9. ff. eod.* 6. Illi, cui restituta est hæreditas. *l. 22. ff. eod.* 7. Domino ex constituto quod seruo factum. *d. l. 5. ff. eod.*

Aduersus quem?

R. 1. Aduersus ipsum constituentem. *tex. hic.* eiusque hæredes. *l. 1. C. eod.* 2. Contra filiumfam. constituentem. *d. l. 1. §. 3. ff. eod.* 3. Contra fœminas pro se, non pro alio constituentes. *Propter SC. Velleianum, quo pro alijs*

alijs intercedendo, non obligantur efficaciter. tit. ad l. SC. Vell.

Ad quid?

R. Vt reus conuentus det, vel faciat, quod constituit, siquidem id certum fuerit: si incertum, vt tanti condemnetur, quanti iuratū fuerit. *leg. qui iniuria. 19 ff. de const. pec.* Item ut constituens det pignus, vel fideiussores, vel instrumentum, *leg. qui autem. §. 1. ff. eodem.*

Quid est actio de peculio?

R. Est actio in personam, prætoria, qua pater, vel dominus, tenetur ex contractu, seu negotio gesto a filiofamilias, vel seruo, merce peculiari ipsis ignorantibus, vel scientibus, in quantum peculij vires pati possunt.

Quid est peculium?

R. Quod domini seruis, vel patres suis liberis, separatim à rationibus suis deducto eo, quod ipsis debetur, habere permittunt. *l. 5. §. fin. De peculio.*

Ad quid datur hæc actio.

R. Ad tradendam rem, quæ est in peculio, pro solutione debiti, a seruo, vel filio contracti; sed quatenus se peculij quantitas extendit; deducto eo, quod patri vel domino competit. *leg. 9. §. 1. & ff. eod. Schne. dvv hic. num. 36.*

Quæ est actio ex iure iurando?

R. Est actio prætoria, personalis, ei competens, qui accommodante Prætore, & petente aduersario, iurauit aliquid sibi debe-

ri, vel rem aliquam ſuam eſſe. §.11. *hic.*

Cui datur?

R. Ei, 1. qui iurauit, deferente adverſario, eiuſque hæredibus. 2. Principali ex procuratoris, vel defenſoris iuramento, *l. nam, poſteaquam.* §.6. *ff eod.* 3. Patri, vel domino, ex iuramento filijfam. vel ſerui. *l. ſervos, l. multo magis.* 24. *ff. eod.* 4. Fideiuſſori ex iuramento rei. *l. in duobus,* 28. §. *quod reus.* 1. *ff. eod.*

Aduerſus quem datur?

R. 1. Aduerſus iuramentum deferentem, eiuſque ſucceſſores; ſiue ſingulares, ſiue vniuerſales, penſata tamen qualitate cauſſarum, ex quibus iuratum. *d. l. nam poſteaquam. l.* 3. §. *quacunque act. ff. eod* ſiue in reali, ſiue in perſonali actione. *d. l. iuſiurandum.* 34. §. *ait. prætor, ff. eod.* 2. Aduerſus ſocium deferentis; licet ipſe non detulerit. *d. l. in duobus. in pr.* 3. Ex iuramento ſeruo, vel filiofam. delato contra patrem, vel dominum, quatenus in peculio. *l. quidam, ff. eod.*

Ad quid datur?

R. Ad id, quod iuratum eſt obtinendum ab actore. Hoc eſt, in actione reali ad rei, cum omni cauſa, reſtitutionem. *l.* 11. *in fin. pr. ff. eod.* in actione perſonali ad contractus, eorumque, quæ contractum ſequuntur, obſeruationes, *l.* 13. §. 3. *ff. eod.*

Quid hic quæritur?

℞. Tantum, an iuratum ſit; non ad id quod petitur debeatur, *text.* §. 11. *hic. l.* 5. §. 2. *ff. eod.*

Quas

Quas actiones prætorias pœnales, hoc est, pœna persequenda competentes, proponit Imperator?

R. Tres, 1. Albi corrupti, seu *de albo corrupto*. 2. Ex edicto, de in ius vocando. 3. Ex edicto, ne quis eum, qui in ius vocatus est, vi exemerit. §. 12. *hic.*

Quæ est actio albi corrupti?

R. Est actio popularis, quæ datur contra eum, qui quid ex albo Prætoris, quod iurisdictionis perpetuæ causa propositum erat, vel per se, vel per alium dolo malo corrupit, vel sustulit; idque ad pœnam 50. aureorum. *l. 7. ff. de iurisdict.*

Quid, si duo, vel plures, album corruperint?

R. Singuli in solidum tenentur, nec præstatio unius liberat alium. *leg. 7. §. fin. ff. de iurisdict.*

Cui datur hæc actio, & adversus quem?

℟. Cum popularis sit, datur cuilibet de populo, & iudicio agere non prohibito. *l. 4. ff. de popul. act.*

Adversus quem?

R. 1. Aduersus dolo malo id, quod perpetuæ edictionis causa propositum in albo, corrumpentem. *sec. dicta.* 2. Vel tollentem, licet non corrumpat. *d. l. Si quis id. § seruos.* 3. Aduersus delentes imagines eorum, qui perpetuæ infamiæ causa in foro sunt depicti. *Dd. in d. l. si quis.* 4. Contra surripientes in scrinijs publicis deposita. *Iason. hic. num.* 12. 5.

Con-

Contra corrumpentis mandatores. *d l. si quis.* ad pœnam mox exprimendam. Aduersus singulos in solidum. *secundum dicta. l. 8. ff. de omni iud.*

An contra corrumpentis haredes?

R. Non. *l. fin. ff. de pop. act.*

Ad quid datur.

R. Ad pœnam 50. ut plerique interpretes legunt, seu ut Græci, 500. aureorum, *gloss. in verb, aureorum.* hodie arbitrariam. *Vult. hic. n. 15.* applicandam Actori, vt communiter volunt, seu potius ex natura actionis popularis fisco. *Vult. eod. n. 16.*

Quamdiu datur?

R. Est annalis. *leg. final. ff. deposit. actio. Kling. hic.*

Quæ est actio ex edicto de in ius vocando?

R. Quæ datur in 50. aureos aduersus eum, qui contra edictum Prætoris, venia non impetrata, patrem, vel patronum in ius vocavit, *l. penult. 24. ff. de ius vocando.*

Cui datur hæc actio adversus quem, & ad quid?

R. Patrono contra libertum. *l. 4. §. prætor. ff. eod.* Parentibus cuiuscunque sexus, & generis, contra liberos, *l. 4. §. parentibus. Iason. hic. n. 52.*

Adversus quos?

R. 1. Aduersus liberos utriusque sexus ipsos in ius vocantes. *l. sed si hac. 10. §. liberos. ff. eo.* siue emancipato, *l. fin. C. eo.* siue in patris potestate exsistẽtes *l. lis nulla ff. de iud. 2.* Cõ-

tra libertum, patronum, vel patronam, earumque eiusdemque liberos, vel parentes, in ius vocantes. *d. l.* 3. & quidem in infinitum. *l.* 10. §. 9. & quidem quocunque id factum sit modo, *vide Enchirid.*

Ad quid datur.

R. Ad pœnam edicto propositam; patri, non fisco applicandam. *Iaſ. hic. n.* 41.

Quæ est actio, quæ datur ex edicto, Ne quis eum qui in ius vocatus est, vi exemerit?

R. Ea, quæ datur aduersus eum, qui citatum in ius, vel per se, vel per alium dolo malo, exemerit. *Vult. hic per leg.* 3. §. *vlt. ne quis eum.* Vel impedierit, quo minus vocatus ad iudicem competentem iret. *l.* 5. *ff. ne quis eum.*

Cui competit hæc actio?

R. Datur citanti aliquem legitimè ad iudicem. *l.* 4. *ff. eod.* & eius hæredibus. *l.* 5. § *fin. ff. eodem.*

Adverſus quem?

R. 1. Adversus quemcunque vi citatum eximentem, siue per se, siue per alium: Item sive verbaliter, sive realiter id fecerit. *l.* 1. *ibi Iaſon. ff. eod.* Si plures exemerunt, aduersus singulos datur in solidum. *l. pen.* §. *hoc indict. ff. eod.* 2. Aduersus dominum, cuius servus, eo sciente, vi aliquem exemerit in solidum; si ignoraverit dominus factum noxaliter. *l.* 1. §. 1. *ff. eod.* 3. Aduersus eos, qui debitores alicuius occultant ne capiantur, aut solvant, sed

da-

datur vtiliter. *Iaſ. hic. n.* 103.

Ad quid datur?

R. Datur id, quanti res, quæ in controverſiam deducta eſt, valet, affectione in litem æſtimanda. *l. ſi per alium, § in eum, ff eod.*

Quæ hic dicuntur actiones præiudiciales.

R. Quæ viam ſternunt cæteris controverſiis, cum quibus concurrunt aut concurrere poſſunt.

Quas actiones præiudiciales recenſet Imperator.

R. Tres. A prætore puta introductas. 1. Secundum perſonarum ſtatum, per quem quęritur, an quis liber ſit, an ſervus. 2. Vtrum ingenuus ſit, an libertus. 3. Vtrum filius ſit, an non, *Text. §. 13. hic.*

Cui, & adverſus quem competunt hæ actiones?

R. *Prima* competit domino adverſus ſervum pro libero homine ſe gerentem, & ex diverſo ſervo adverſus dominum prætendentem ſeruitutem. *tot. tit. ff. & C. de libert. cauſ. Secunda* patronis, qui libertatis beneficium ſeruo ex iuſta ſervitute contulerunt, aduerſus libertos, poſt illud beneficium, obſequiorum ius patronis denegantes: & ex diverſo libertis ingenuos ſe profitentes, adverſus patronos ſe tales falſa opinione aſſerentes. *tit. tot. ff. ſi libert. ſe ingen. eſſe dic. Tertia*, parentibus aduerſus liberos debitum honorem non exhibentes; & liberi aduerſus parentes, patrum matris, hoc eſt, ſanguinem

ſuum,

suum, & quibus se procreatis pietatem debent, agnoscere recusantes. *l. pen. ff. l. de obs. a lib. & lib. praest.*

Quid persequimur his actionibus?

R. Ius subiectionis, quod in alicuius persona habemus, vel libertatem a subiectione, quæ aduersus alium defenditur.

Explica hoc secundum dictarum actionum species?

R. *Prima*, quidem actione id ita persequimur, ut dominus petat declarari seruum suum, quem prætendit. Qui liberum se prętendit, talem se declarari, & ius seruitutis in ipsum Reo non competere. In *secunda*, vt actor patronus petat Reum declarari suum libertum, sibique ius patronatus in eum cõpetere. In *tertia*, vt iudex pronunciet actorem esse legitimum, & verè parentem Rei conuenti.

Cum a causa finali tertia actionum divisio sit in rei, vel pœnæ persecutorias, vel mixtas §. 16. hic.

Dic, quæ sunt actiones Rei persecutoriæ?

R. Quibus modò persequimur rem, quæ nobis abest; & adest reo. §. 17. *hic.*

Quæ sunt actiones pœnæ persecutoriæ?

R. Quibus agitur non ad id, quod actori abest, vel Reo adest; sed simpliciter ad pœnam. §. 18. *hic.*

Quæ sunt actiones mixtæ?

R. Quibus partim rem, id est, quod nobis abest; partim pœnam persequimur. §. 19. *eod.*

Quæ

Quæ exempla actionum Rei persecutoriarum proponit Imperator?

R. Mutui, commodati, depositi, mandati, pro socio, ex empto, vendito, locato conducto: monens simul, quatenus ex deposito in duplum agitur, mixtam esse actionem. §. 17. *hic.*

Quæ est actio ex mutuo?

R. Actio mutui, seu ex mutuo. (*certi condictio specialis etiam dicta*) est actio rei persecutoria, bonæ fidei, qua conuentus, creditum, & totum quidem, in eodem genere, bonitate, & qualitate reddere compellitur. *l.* 2. §. 1. *ff. de reb. cred.*

Cui datur?

R. 1. Ei qui rem in mutuum cadentem, ipse mutuum dedit. §. *mutui autem, supra hic.* & quidem ei, qui communem pecuniam credidit pro sua parte. *l. nam etsi fur.* § *vlt ff. si cert. pet.* furioso utiliter, si accipiens eum à quo accepit, compotem mentis esse crediderit. *l si a furioso. ff. eod.* 2. Absenti, cuius nomine mutuum contrahitur, siue scienti, siue ignoranti; siue pecunia absentis sit, siue numerantis. *l. certi condictio.* §. *si nummos ff. d. t.* 3. Pluribus numerantibus, datur singulis pro parte, *l. cum te. C si cert. pet. Vide latius Enchiridium.*

Aduersus quos?

R. Aduersus 1. mutuo accipientem suo nomine; sive in suam, sive alterius vtilitatem verterit. *l eum qui mutuum, Cod. eod.* 2.

Ad-

Administratorem ciuitatis. *l. ciuitatis ff. eod.* 3. Eum qui pecuniam creditam accepturus spopondit creditori. *l. 30. ff. eod.*

An aduersus filiumfamilias?

R. Minimè, *leg. 4. §. 15. autem. ff. ad SC. Macedon.*

An aduersus Iudicem, & eius officialem?

R. Minimè. *l. principalis. ff. l. si quis iudici. C. si cert. pet.* Et datur quidem hæredibus, & in hæredes.

Ad quid datur?

R. Vt reus solvat tantundem, idest, res eiusdem generis & qualitatis. *l. 1. § 2. hic.*

Quid si debitore interpellato, extra iudicium solutionem differente; interim valor rei mutuatæ decrescat?

R. Etiam ut condemnetur ad id, quod interest Actoris debito tempore non fuisse solutum, facta æstimatione quanti plurimi fuerit, a tempore moræ, quamuis nulla interpellatione facta; & quidem, quanti plurimi fuerit toto iudicij tempore. *l. Aediles §. sciendum. ff. de Aedil. edict.*

Quando datur hæc actio?

R. Ex obligatione mutui pura, statim: in mutui obligatione sub conditione, & in diem factà non ante diem & conditionem peti potest. *l. proinde. ff. si cert. pet.*

Quamdiu?

R. In perpetuum, *Oldend. class. act. 17. num. IV.*

Quo-

Quotuplex nascitur actio ex commodato?

R. Ob commodatum datur actio duplex: directa, vel contraria.

Quæ est directa?

R. Est actio bonæ fidei, rei persecutoria, quæ datur commodanti adversus commodatarium, eiusque hæredem. *l.* 1. §. 3. *l.* 17. §. 2. *ff. commod.* siue rei commodatæ dominus sit, siue non; vt finito usu, aut tempore præscripto elapso, res commodata reddatur. *d. l.* 17. *l.* 18. §. *ult. eod.* re deteriorata, id quod interest. *d. l.* 3. §. 1. peremta, æstimatio præstetur. *dict. leg.* 7. §. *fin.*

Quæ est contraria?

R. Quæ datur commodatario aduersus commodantem, si re commodata eum planè non patiatur vti; vel vsum eius intempestiuè auferat, vel damna ex vitiosa re scienter commodata passus sit. *d. l.* 18. §. *pen.*

Cui datur actio directa?

R. Datur commodanti rem suam, vel alienam, etiam furi, seu prædoni, aduersus commodatarium, *d. l.* 17. §. *ult. d. l.* 18. §. *ult.*

Aduersus quem?

R. Aduersus commodatarium. Si plures commodatum acceperunt, in solidum aduersus eos dabatur olim. *l.* 5. §. 15. *ff. commod.* hodie tantum si quidem se insolidum nominatim obligauerint. *Nov. de duob. Reis.* 94.

Ad quid datur?

R. Vt res commodata cum accessorijs restituatur, vsu finito; deteriorata ea, præstetur

tur id quod intereſt, peremta, æſtimatio, iam dictum.

Quid ſi conuentum, ut res certo loco & tempore detur?

R. Datur, ut in æſtimando damno ob rem non ſic redditam, & eius ratio habeatur. *leg. ſint certo. pr. ff. eod. Plura hic conſideranda vide in Enchirid.*

Cui datur actio contraria, & adverſus quem?

R. Similiter dictum dari Commodatario, aduerſus commodantem.

Ad quid?

R. Ad id, 1. Vt ſoluatur, quod intereſt commodatarij rem commodatam, ante expletum uſum, non fuiſſe ablatam vel ſubtractam, aut non fuiſſe vitioſam. *l. in rebus. §. item quieſcenti. l. rem mihi. ff. commod.* 2. Reſtituãtur impenſæ maiores neceſſariò in rem commodatam factæ. *d. l. in rebus. §. poſſunt.* 3. Si re commodata perdita, aut ab ipſo commodatario ſurrepta, commodatarius pretium uro ea dederit, & deinde eadem in poteſtatem commodantis venerit; rectè agitur, ut aut rem, aut pretium reſtituat. *l. in comm. §. fin. l. ſint certo. §. 1. l. reus mihi commodaſti. pr. ff eod.*

Quotuplex actio oritur ex depoſiti contractu?

R. Duplex. 1. Actio depoſiti directa. 2. Contraria.

Quæ eſt actio depoſiti directa?

R. Eſt actio rei perſecutoria, bonæ fidei, quæ datur deponenti, eiuſve hæredibus ad re-

repetendam rem depositam.

Cui datur?

R. Datur deponenti, eiusue hæredi, & bonorum possessori; etiam furi & latrono. *l.* 1. *§. si prædo, ff. deposit.* ac utiliter, etiamsi ut tertio res deposita redderetur, sit conventum, *VVes. hic. n.* 7.

Aduersus quem datur?

R. Adversus depositarium, sive rei depositæ restituendæ habentem, sive dolo malo desinentem habere restituendi facultatem. *d. l.* 1. *§.* 21. eiusve hæredem. *d. l.* 1. *§.* 45. 46. *eod.*

Ad quid datur?

R. 1. Ad repetendam rem depositam: ut dictum in definitione. 2. Ad eius æstimationem, si dolo vel lata culpa depositarij peremita sit, aut deteriorata. *d. l.* 1. *ait Prætor, ff. eod.* Et regulariter quidem in simplum.

Cur dicis regulariter?

R. Quia certis casibus datur in duplum. Puta si res ruinæ, naufragij, vel tumultus caussa sit deposita, vel depositarius depositum inficietur. *l.* 1. *§.* 1. *&* 2. *l.* 18. *ff. eod.*

Quæ est actio contraria?

R. Quæ datur depositario, & eius hæredibus, contra deponentem, & eius hæredes, ad repetendos sumtus in rem depositam impensos.

Quibus datur ergo contraria depositi actio?

R. Datur depositario, eiusque hæredibus; ut dictum in definitione.

Ad-

Adversus quem datur utraque?

R. Dari aduersus deponentem, eiusque hæredes, similiter dictum in definitione.

Ad quid datur utraque?

R. Et hoc supra explicatum. Nempe dari ad repetendos sumtus in rem depositam factos: sed datur etiam aliquando ad interesse, puta, si quis seruum furem deponat. *VVes. Schneid. Inst. de deposito.*

Quotuplex actio nascitur ex mandato?

R. Duplex, Actio mandati directa, & contraria; & quidem utraque ciuilis.

Quæ est directa?

R. Est actio rei persecutoria, bonæ fidei, quæ datur ei, qui mandauit, eiusque hæredi, adversus mandatarium ad implendum mandati contractum, aut ad id, quod interest mandantis, si non impleatur.

Quæ contraria?

R. Quæ datur mandatario aduersus mandantem, eiusque hæredem: tum ut ipsius nomine, ex mandato gesta rata habeat; tum ut præstet id, quod mandatario ex causa impleti mandati abest; puta necessario, & vtiliter impendit. *l.* 10. §. 9. *l.* 12. §. 9. *ff. eod.*

Cui datur directa.

R. Datur 1. Mandanti, & ei, cuius interest, negotium rectè geri. 2. Substituenti contra substitutorem suum. *l. si procuratorem.* §. 3. *ff. mandati.* 3. Fideiussori, quæ conuentus a creditore pro debitore, ex ignorantia simplici, nec admonitus de solutione, soluit.

leg.

mandati actio ff.l.ad comparandas. C. h.t. 3. Ad id quod occasione mandati ad mandatarium peruenit, ut id ipse restituat, si possit; alioqui cedat actionem, quam habet ad rem consequendam. *d.l.octava*, §.*dolo autem*, *ff.d.tit.*4. Si pecuniam mandantis sub usuras credidit, & ad has restituendas. *l. idemque.* §.1. *ff. eod.*

Ad quid contraria?

R. Datur 1. Vt pecuniam det mandans ad explendum mandatum; maximè si iam quędam ad exsecutionem parauit. *d.l.si verò non remunerandi. Cod.l.ult. & l.seq.ff.hic.* 2. Vt sumtus in exsequendo mandato factos bona fide restituat. *l.qui mutuum* §.*ult.ff.l.etiamsi contrarium. C. hic.* 3. Ad usuras consequendas, sub quibus oportuit mutuari pecuniam ad exsequendum mandatum necessariam, *d.l.si non remunerandi.* §.*si mihi.* Denique ad omne id quod ex mandato abest, nisi absit fortuito. *leg.si verò non.* 12. §.*contrario*, *l.*10. §. *item.leg.ab eo.l.*26. §.*non omnia.l.*56. §.*fin. ff.hic.*

Quæ actio datur ex contractu societatis?

R. Dicitur actio pro socio ultrò citroque competens, & vtrimque directa.

Quomodo definitur?

R. Actio pro socio est actio rei persecutoria, bonæ fidei, per quam totius societatis quamdiu ea constitit, ratio exigitur, & quandoque res certa aliqua, vel species petitur.

Cui datur.

R. Socij inuicem, quoties alterum alteri, ex bono & æquo aliquid præstare oportet; Item, quoties iussu alicuius cum filio eius, vel extraneo societas coitur.

Adversus quem.

R. Aduersus eum, cuius persona in contrahenda societate spectatur. *l. vlt. ff. pro socio.*

Ad quid datur?

R. 1. Ad societatem contractam complendam. *l. 3. pr. ff. eod.* 2. Ad præstationes personales. *l. pro socio Arbiter, l. cum duob. §. damna, ff. eod.* 3. Ad pacta seruanda. *l. pen. C. eod.* 4. Ad recognoscendas singulis annis rationes, *sec. Bal. Rubr. Cod eod.* 5. Ad usuras, & id quod interest post moram veram, vel fictam. *leg. socium. pr. ff. eodem,* 6. Ad dirimendam societatem, habendamque rationem damni & lucri, eaque inter socios diuidenda. *leg. 63. §. si cum caussa. ff. eod.*

Quæ actiones nascuntur ex contractu emtionis venditionis.

R. Duæ: 1. ex emto, seu emti. 2. ex vendito, seu venditi.

Quæ est actio emti?

R. Est actio rei persecutoria, bonæ fidei, quæ datur emtori, contra venditorem, ad rem venditam tradendam, seu vacuam eiusdem possessionem præstandam, & post moram, adhoc quod interest; ita ut etiam petantur rei venditæ fructus & accessiones.

Quæ

Quæ est actio venditi.

R. Actio rei persecutoria, bonæ fidei, quæ competit venditori, ad consequendum id quod emtor ex contractu a sua parte præstare debet; puta ad prætij præstationem. *tit. ff. & C. de act. emt. vend.*

Cui datur actio emti, seu ex emto?

R. 1. Emtori *l. 1. ff. eod. tit.* 2. Vtiliter domino, cuius procurator emit rem ipsius nomine. *d. l. Iulianus. §. si procurator. l. cum per eos. C si quis alteri, vel sibi, &c.* 3. Etiam patri, vel fratri a filiofamilias vel fratre ementi. *leg. si frater a fratre, ff. de cond. indeb. l. 2. ff. de contrah. emt.*

Aduersus quem?

R. Aduersus eum, qui rem suo nomine vendidit. *l. 11 ff. de act. emt.* eiusque successores *Schneid. hic. n. 3.* 4. Item aduersus procuratorem venditoris directè, adversus dominum mandantem utiliter, *d. l. Iulianus §. si procurator. ff. d. tit.*

Ad quid datur?

R. 1. Imprimis quidem, ut rei vacuæ possessio tradatur emtori. *leg. 2. ff. hic. l. si pater tuus. Cod. eod.* per quem emtori liceat rem habere, *d. l. 11. §. si exempto. l. 37. ff. de contr. emtion.* 2. Vel ad interesse, quod emtio non sit completa. *l. si traditio. l. cum venditor. C. hic.* 3. Ad rei venditæ partus; fructus & accessiones; & generaliter ad omne commodum, quod rei venditæ post perfectam venditionem accessit. *d. l. Iulianus, §. si fructibus*

cum duob. seq. 4. Ad intereſſe quod res debito tempore non ſit tradita. 5. Vt caveatur de euictione. *l. emtor. C. hic. d. l. ex emto. §. ult.* 6. Ad intereſſe qualitatis rei celatæ, item euictionis. *l. 15. §. ſi venditor. leg. ſi ſterilis, §. quamvis. ff. eod. l. non dubitatum. C. de evict.* 7. Ad præſtanda iura realia, & perſonalia, etſi de ea nihil conuenit. *l. ſi aqua ductus. pr. ff. de contr. emt.* 8. Ad exhibenda inſtrumenta rei venditæ, & fines oſtendendos. *l. Titius hæres. ff de act emt. vend.* 9. Ad arrharum (diſſoluta, mutuo conſenſu, emtione) repetitionem. *d. l. ex emto. § ſi is qui unum, ff. eod.* 10. Ad præſtandum periculum, quatenus ei ſe venditor ſubiecit. *t. t. Cod. de peric. & com. rei vendita.* Denique quicquid alterum præſtare ex bona fide æquum eſt, id hac actione rectè petitur. *d l 1. §. 1. l. 11. §. 1. ff. eod. V ult. eod. vid. Oldend. latius, Claſ. 4 act. 1.*

Cui datur actio venditi, ſeu ex vendito?

R. 1. Venditori. *l. Iulianus, §. ex vendito ff. eod.* eiuſque hæredibus. 2. Domino ex venditione ſui procuratoris. *d. l. Iulianus, §. ſi procurator utiliter.* 3. Etiam pupillo abſque tutoris autoritate vendenti. *d. l. Iulianus. § ſi quis a pupillo.*

Adverſus quem datur?

R. Contra emtorem, pretium, vel eius uſuras. *d. l. Iulianus § ex vendito. l. ſi & emtorem. ff. eod.* vel ſumtus per venditorem ante traditionem in re vendita factos, *d. l. Iulianus. §. 22.* non ſoluentem. 3. aut pacta venditioni ap-

appoſita non implentem. *l.* 2. *C. de pact. int. vend. & emt.*

Ad quid datur?

R. Ad conſequenda ea, quæ ei ab emtore præſtari oportet. *d. leg. Iulianus, §. ex vendito principaliter.* ſeu, (*ut d. § dicitur*) imprimis ad pretium. 2. Ad vſuras pretij non ſolutí poſt traditionem. *d. l.* 13. §. 10. 3. Reſtituendos ſumtus in re vendita ante traditionem a vẽditore factos. *d. l. ex vendito.* §. *praterea.* 4. Item id quod plus debito a venditore eſt præſtitum. *l. ſi tibi librum, ff. de act. emt. & vend.* 5. Item ea, ſiue fructus, ſiue alia res, quæ excepta in contractu emtor occupauit *l.* 2. *C. de act. emt.* 6. Vt tollat res cum incommodo venditoris ultra tempus conſuetum, vel in contractu definitum, apud venditorem relictas, cum eo quanti intereſt venditoris aliò delatas non eſse. *l.* 1. §. *licet. ff. de per. & com. rei vend. l. ſi is qui lapides. ff. de act. emt.* 7. Ad præſtanda pacta in contractu comprehenſa, ſiue inter contrahendum, ſiue poſt, ex eodem contractu conuentum ſit. *l. qui fundum. ff. de contrah. emt. l. tenetur.* §. 1. *leg. Iulianus.* §. *ſi venditor. ff. de act. emt. l pacta conventa. ff. cont. emt.*

Quotuplex naſcitur actio ex contractu locationis & conductionis?

R. Duplex. 1. Actio locati. 2. Actio conducti.

Quæ eſt actio locati?

R. Actio rei perſecutoria, bonæ fidei, quæ

datur locatori, ut finita locatione ei restituatur res locata. *l. 25. C. hic.* omneque damnum dolo culpave lata, vel levi, illatum reparatur. *Treut. th. 6. hic.* Imprimis ut mercedem, eamque integram locatori finita locatione, soluat conductor, & post moram usuras præstet. *l. 2. l. 13. l. 17 C. locati. l. 54. ff. eod.*

Qua est actio conducti?

R. Actio rei persecutoria, bonæ fidei, quæ datur conductori, qua petit liberum rei conductæ usum ad tempus conuentum: eo verò non præstito, ut interesse locator soluat. *l. 7. 8. 9. ff. eod.* vel ut merces ante soluta reddatur. *l. 15. §. 6. l. 33. ff. eod.*

Cui datur actio locati.

R. Locati actio datur 1. prædij, sive vrbani, siue rustici, rei mobilis etiam locatori, *leg. sed addes. §. vel qui operas. ff. locati. l. si quis conductionis. C. eod.* Ei qui opus paciscitur. constituta sive in dies, sive in uniuersum mercede. *l. ex lege, §. locari opus. l. si merces. § qui columnam. ff. eod* 3. Ei qui quod faciendum conduxerat, locavit alteri. *l. si quis. ff. eodem.* 4. Etiam usufructuario locanti, quoad usus fructus durat. *l. si quis domum, §. hic. subiungit, ff. eod.*

Aduersus quem datur?

R. 1. Aduersus eum, qui rem, operam, vel opus faciendum conduxit: 2. Etiam emtorem, qui rem a se emtam, tantisper donec soluerit pretium conduxit. *l. sicut emtio. l. seq. l. item si pretio. pr. ff. eod.* 3. Fideiussorem in omnem

nem causam. *l. quaro, ff. eod.*

Ad quid datur?

R. 1. Ad soluendam mercedem; de qua conuenit, & usuras post moram. *l. 54. ff. eod.* 2. Ad damna culpa conductoris contracta. *l. 45. ff. eod. l. preses. C. eod.* si quid factum contra legē conductionis. *l. 11. §. vlt. ff eod.* 3. Vt conductor faciat id, quod ex lege conductionis in se recepit. *l. si merces. §. conduct. ff. eod.* 4. Ad id quod interest, si fortè conductor ante tempus conductionis finitum, rem deserat. *l. 24. §. si dominus. leg. 55. § ult. ff. eod.* 5. Vt possessionem rei conductæ post expletum conductionis tempus restituat. *l. videamus. §. qui vinum. ff. eod. l. si quis conductionis. C. eod.* 6. Nonnunquam, ut ante tempus consuetum vel contractu definitum migret. *l. 3. C. l. 54. §. 1. ff. eod.*

Cui datur actio conducti?

R. 1. Conductori, si re, aut opera conducta frui ei non liceat. *l. ex conducto. §. 1. l. si quis domum. ff. hic.* eiusq; hæredi. 2. Etiam pupillo, ad id quod interest ex collusione tutoris. *d. l. ex conducto. § fin.*

Aduersus quem?

R. Adversus locatorem, vel eius successorem vniversalem; non singularem, ut emtorem. *l. emtorem, C. eod.*

Ad quid datur?

R. 1. Vt conducto uti frui possit re conducta. *l. ex conducto. 15. ff. eod.* 2. Vt locator ad

id domum, vel aliam rem locatam reficiat. 3. Ad expensas a conductore in re conducta necessariò, & vtiliter factas, repetendas. *l. domus horreorum. ff. eod.* 4. Ad repetendam pensionem ante tempus solutam. *Siquidem re conducta non potest frui conductor. d.l. si fundus. l. sed addes. §. si quis in annum. ff. eod.* 5. Ad remissionem mercedis propter sterilitatem, & casum citra conductoris causam contingentem. *d.l. ex conducto, §. si vis tempestatis. l. si merces. § vis maior, ff. eod.* 6. Ad interesse damni accepti ex rei locatæ vitio. *d.l. sed addes, §. si quis dolia, ff. eod. & ibi Dd.* Non ex effractis & compilatis horreis, nisi eorum custodia recepta. *d.l. domini horreorum.* 7. Vt præstetur id, quod ex lege conductionis convenit. *l. 16. C. eod.* 8. Ad tollenda, & auferenda vtiliter rei conductæ inædificata, & adiecta. *d.l. si addes. §. si inquilinus. ff. eod. Schneid. hic.*

Quæ datur actio ex contractu emphyteuseos?

R. Condictio ex lege Zenonis, quæ datur domino rei in emphyteusin datæ, aduersus emphyteutam, & emphyteutæ adversus dominum pactioni non stantem; qua vel res ipsa in emphyteusin data condicitur, vel ad interesse agitur ob eam deterioratam; vel ad interesse, quod interfuit domino rem non fuisse deterioratam.

Quæ actiones merè pœnæ persecutoriæ recensentur ab Imperatore?

R. Actio furti. §. 18. *hic.*

An

An non ex furto dantur plures actiones?

R. Omninò: sed cæteræ actiones sunt rei persecutoriæ.

Quotuplex est actio furti?

R. Duplex. 1. Actio furti propriè dicta, §. *ex maleficijs, h. t.* 2. Condictio furtiua dicta. *l. ei, qui. 9. ff. de furto.*

Quæ est furti actio?

R. Est actio merè pœnalis, quæ adversus furem, & eum cuius ope, consilio, furtum factum est, datur ei, cuius interest furtum factum non esse, si modò ob causam honestam intersit. *Pacius epitome, disp. 19. th. 3.*

Quotuplex est actio furti propriè dicta?

R. Duplex, prout duplex est ipsum furtum; puta actio furti manifesti, & furti non manifesti.

Cui datur actio furti?

R. 1. Ipsi domino; 2. Eius hæredibus. 3. Etiam aliquando non domino. Modò eius intersit, rem furto non oblatam, Vide exempla *tit. 1. hoc lib.*

Aduersus quem datur?

R. 1. Aduersus ipsum furem. § *Rectè supra eod.* 2. Abutentem re, cuius possessionem, vel usum accepit. 3. Præstantem opem, vel consilium, ad furtum committendum, §. *interdum supra eod.* 4. Scienter suscipientem, & celantem res furtiuas. §. *conceptum. supra eod.* 5. Dominum surripientem rem, in quam alius habet usumfructum. *l. creditoris, §. 1. ff. eod.* 6. Creditorem; pignore dato utentem

vel illud soluta pecunia non restituentem. *l. in actione.§.fur.l.si quis uxori §. eum creditorem. l.si pignore. ff. d.tit.*7. Procuratorem falsò res alienas, citra domini voluntatem exigentem. *l.falsus Procurator. C. de furt.& de serv.corrupt.l.falsus.§.1.ff.eod.*

Ad quid datur?

R. Ad legitimæ pœnæ persecutionem.

Quæ est hic differentia in actione furti manifesti & non manifesti?

R. 1. Quod illa datur adversus furem deprehensum cum re furtiua, antequam eo perveniret, quo deferre vel deponere, & ea die cum re furtiua manere destinasset; hęc in furem non deprehensum. 2. Illa datur in quadruplum; hęc in duplum. *supra hic tit.*1.

Quæ est condictio furtiva?

R. Qua rei surreptæ dominus, vel hæres eius, intendit rem, vel eius æstimationem, sibi dari oportere a fure, vel hærede, quatenus quidem hæres est.

Quas mixtas, h. e. partim pœna, partim rei persecutorias, actiones recenset Imperator?

R. Tres: 1. Vi bonorum raptorum. 2. Legis Aquiliæ. 3. Eam, quę datur contra eos, qui relicta sacrosanctis ecclesijs, alijsque locis venerabilibus, sive legati, sive fideicommissi nomine, solvere differunt. §. 19. *hic.*

Quæ est actio vi bonorum raptorum?

R. Est actio prætoria, per quam ab eo, qui rem violenter eripuit, quadruplum intra annum

num; post annum duntaxat simplum exigitur, §. 1. *sup. de vi bonor. rapt.*

Cui datur hac actio.

R. Omnibus, quorum interest rem salvam esse, & ex iisdem causis, ex quibus datur furti actio, pro re clam surrepta. *l. 2. §. 23. ff. eod.* Puta domino, bonæ fidei possessori, vsufructuario, commodatario, depositario, creditori. *§. fin. sup. eod.*

Adversus quem datur?

R. Adversus dolo malo vel rapientem, vel rapinę ex dolo causam dantem. *l. 2. §. 12. &* 18. *ff. vi bon. rapt.*

Ad quid datur.

R. Iam diximus dari intra annum in quadruplum; post annum in simplum. Puta vel ipsius rei, *siquidem agat ipse rei dominus, vel bona fidei possessor*, vel (*agente eo in cuius bonis non est, puta commodatario, &c.*) quanti interest, rem, vel usum non esse ablatum: quod est simplum, hic quadruplandum. *Exemplum vide in Enchirid.*

Qua est actio legis Aquilia?

R. Est actio ciuilis in personam, quæ datur domino aduersus eum, qui damnum iniuria dedit, vel saltem causam damni præstiit, ut quanti plurimi res, vel anno proximo, vel triginta diebus proximis fuerit, tanti damnum. *Brederod. Analysi de actione leg. Aquil.*

Cui datur hac actio?

R. 1. Hero, hoc est, domino. *l. 11. §. 6. De*

leg. Aquil. 2. Vsufructuario, vel usuario. 3. Bonæ fidei possessori cum titulo. 4. Creditori, qui rem postea corruptam pignori accepit. *d,l.*11.§.8. 5. Domino commodanti, non commodatario. *l. Item Mela.*§.*legis Aquiliæ.* §.*eum.qui ff.eod.tit.*6. Libero homini nomine suo, ad sumtus. 7. Marito, etiam constantibus nuptijs, de damnis rerum dotalium. *l.si servus.*§.*si cum maritus. ff.d.t.*

Aduersus quem datur?

℞. Directa aduersus 1. eum, qui præcipuè damnum dedit; Vtilis aduersus eum, qui causam, vel occasionem damni dedit. Vel in factum pręterea, secundum specierum diuersitatem. *l. qua actione.*§.*sed & si quis.ff.eod.*2. Aduersus plures servum percutientes, vel aliam rem corrumpentes, in solidum. *d.leg. Item Mela.*§.*& si servum.* 3. Adversus magistratus municipales, non ex lege, neque iure aliquem damno efficientes. *l.quemadmod* §. *magistratus, ff.eod.*4. Adversus delentem chirographum, vel testamentum, vel aliud instrumentum. *l.si quis testamentum ff.eod.l.*21. *C.ad l.Corn.de falsis.*

Quid de hæredibus?

℞. Datur quidem actio hæredibus, sed cum sit pœnalis, non in hæredes damnum dantis. *l.inde Neratius.*23. §.8.*ff hic.*

Ad quid datur?

℞. 1. Ad duplum, quando agitur ad infitiantem, sive ex legis Aquiliæ primo, sive ex secundo capite. *d.l.inde Neratius.* 2. Ad æstima-

mationem, seu interesse damni dati; & quidem quanti pluris res fuerit intra annum, si ex primo; intra triginta dies proximos, si ex tertio capite agatur, 3. Ad interesse extrinsecum, puta ut consideretur utilitas omnis, quæ ex re peremta percipi poterat. §. 4. *supra eod. l. 22. inde Neratius. §. 1. ff. eod.*

Quæ est actio ex testamento pro ijs, quæ relicta sunt locis venerabilibus?

℟. Est actio, quæ datur aduersus eum, qui ex hæreditate, quam ipse adiuit, ecclesiæ, vel alteri venerabili loco, seu miseræ personæ, ad pias causas aliquid legatum esse negat; vel fatetur quidem, tamen sine iusta causa solutionem talis legati differt, donec apud iudicem conueniatur. §. *item mixta. hic.*

Cui datur hæc actio?

℟. Ijs locis, quibus legata sunt relicta.

Contra quos?

℟. 1. Contra hæredem ex testamento, siue directum, siue fideicommissarium. *l. 5. §. 2. de O. & A.* 2. Contra hæredem ab intestato. 3. Contra testamenti exsecutores, omnesque legata pijs locis relicta esse negantes, vel eorundem solutionem differentes. *Faber. hic. n. 4. Iason. n. 22. Bred. eod.*

Ad quid?

℟. Ad restitutionem rei legatæ, cum interesse, & fructibus à die moræ; simulque dupli pœnæ. *text. hic.* Ita ut non interesse; sed res solum legata dupliciter. *Schneidvv. hic.*

num.

num.7. Bred. eodem.

Quas actiones mixtas rei persecutorias recensuset Imperator?

℞. Tres. 1. Familiæ erciscundæ. 2. Communi dividundo. 3. Finium regundorum. §.10. *hic.*

Quæ est actio familiæ erciscundæ?

℞. Quæ ex lege XII. Tabularum orta ..., datur cohæredibus, quocunque iure, de erciscunda familia, seu diuidendis rebus hæreditarijs, & de eo quod alterum alteri præstare oportet.

Quotuplex est?

℞. Directa & Vtilis.

Cui datur directa?

℞. Datur ei, qui de iure civili, sivè ex testamento, siue ab intestato cohæres est, possidenti, vel non possidenti hæreditatem, dummodo eum esse cohæredem aduersarius confiteatur. *Per. text. l. 1. & 2. ff. fam. ercis.*

Cui datur vtilis?

R. Hæredibus de iure prætorio, idest, bonorum possessoribus. 2. Fideicommissarijs, quibus restituta est ex SC. Trebeliiano hæreditas. *l. 24. §. familia, ff. eo.* 3. Arrogato ad consequendam quartam ex bonis arrogatoris. *l. 2. §. si quarta, ff. eod.*

Adversus quem?

℞. Aduersus 1. possidentem, vel non possidentem res hæreditarias. *l. 22. §. fin. cum l. seq. ff. eod.* Sed eum cohæredem. *l. 1. l. 25. ff. eod.* 2. Inter liberos, quorum uni facta est inofficiosa

do-

donatio *l.2.C.de inoff.don.*3. Eum, cui cohæres partem suam vendidit. *l.hæredes, §.si testator.ff.eod.*

Ad quid?

℟. Ad ea ipsa, ad quæ cohæredes ex quasi contractu obligari diximus. *supra lib.3.tit.28.§.familiæ erciscundæ.*

Quæ est actio communi diuidundo?

R. Est actio mixta, quæ datur ijs inter quos res aliqua ex caussa legati, vel donationis, vel alia quacunque; honesta tamen, est communis; vt res vel diuidatur, vel quod alterum alteri ex bono & æquo pręstare oportet, vel vtrinque, præstetur, *Vult.com.Instit.eod.num.*18.

Quotuplex est?

℟. Iterum duplex, directa & vtilis?

Cui datur directa?

R. Ei 1. qui ex quacunque, sed legitima causa, rem quam velit dividi, habet communem, ac rei communis sit dominus. *leg.1.ff.com.divid.* sive socius sit, sive non; idque sive rem communem ipse, sive reus possideat. *l.2.ff com.divid.*

Cui datur vtilis?

℟. Quasi dominus. Puta 1. Ei, qui Publicianam habet, h.e. rem bona fide, & ex iusta caussa possidet. *l.communi diuidundo.§.2.ff.eod.* 2. Qui usumfructum, pignus, & similia iura cum alio habet communia. *d.l.communi.§.si duo.* 3. Re communi exstincta, vel desinente communione, non domino, ratione

per-

personalium prestationum rei non cohærentium. *leg.item Labeo. §.pen.ff.famil.ercisc.l.si quis putans.pr.ff.l.in summa. C.hic.*4. Creditoribus pignorum, salvo iure debitoris. *d.l. communi.*5. Fundum vectigalem habenti. *d. l.communi.*

Adversus quem?

℟. Adversus eosdem, quibus competit; hoc est, consortem rem communem habentem; sed aut recusantem diuisionem, aut iniustè diuidere volentem; ut & aduersus singularem successorem, siquidem socius partem suam alienauerit. *l.*1.*C.hic.*

Ad quid?

R. Ad ea ipsa, ad quæ rem communem habentes obligari diximus. *supra lib.*3.*tit.*28.

Quæ est actio finium regundorum?

℟. Est actio mixta inter confines prædiorum, & quidem rusticorum; data in hoc, ut limites mutua, fundorum, sive divisione, sive adiudicatione, & condemnatione regantur, hoc est, distinguantur.

Quotuplx est?

℟. Iterum directa, & utilis.

Quibus datur directa?

℟. Dominis fundorum, seu prædiorum rusticorum, de quibus est controuersia. *l.*2.*ff. fin. regund.*

Quibus datur utilis?

R. Beneficiario, emphyteutæ, usufructuario, creditori iure pignoris possidenti. *l.*4. *§.* 9. *ff.eod.*

Ad-

Adversus quos?

℟. Aduersus eosdem, quibus id concedi dictum; puta quemlibet vicinum, prædia rustica confinia habentem, & terminos vicini occupantem. *d l.4. § non solum. § finium regundorum.3 ff.eod.*

Ad quid.

R. Ad 1. confinium fundorum ipsorum divisionem; sive, ut termini constituantur novi sive ut antiqui reparentur. *l.4. §.4. ff.eod. § fi. Infr. de offic. iud.* 2. Ad distinctionem adhærentium iurisdictionum, sive spiritualium, sive temporalium. *Schneid. & Bred. ex eo hic.* 3. Ad impensarum, & fructuum, post litem contestatam, perceptorum computationem. *l.4. §.2. hic.* 4. Eius quod interest præstationem. *d.l.4. §.1.*

Quomodo dividuntur actiones secundum quantitatem in eas deductam?

R. Quod sunt, vel in simplum, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum; nulla ulterius extensa actione, §.21. *hic.*

Quæ actiones dantur in simplum?

R. Omnes, sive reales, sive personales, ex obligatione conuentionali; non ex delicto.

Cur non ex delicto?

℟. Quia quod ultra simplum est, pœna est.

Quæ in duplum dantur?

℟. Actio furti nec manifesti, damni iniuria dati ex lege Aquilia, depositi ex causa incendij, tumultus, ruinæ, naufragij, item adversus depositum inficiãtem, serui corrupti,

sive

ſive dolo malo, & caliditate, ſive conſilio & hortatu, Actio ex teſtamento venerabilibus locis relicto. §. 23. *hic.*

Quæ in triplum?

R. Tales actiones recenſentur quidem ab Imperatore in textu, ſed ob mutatum circa eas ius, hodie non ſunt in uſu, *videatur Enchirid. & §. tripli hic.*

Quæ in quadruplum?

R. Quatuor. 1. *Actio furti manifeſti*, de qua iam egimus, & quam in quadruplum dari, diximus. 2. *Quod metus cauſa*, ei data, qui iuſtum metum paſſus eſt, ob quam fecit quid, vel dedit in proprium detrimentum, contra eum, qui metum talem incutit. 3. *Actio de calumniatoribus*, in eum data, qui vel ipſe calumnioſo iudicio aliquem vexavit; vel ut vexaret pecuniam accepit. *l. 12. §. 6. ff. de calum.* 4. *Condictio ex leg.* aduerſus exſecutores litium, plus æquo, contra conſtitutionis Imperatoriæ normam, a litigante quicquam exigentes, ſive ab Actore, ſive à Reo, quid expreſſerint. *Iac. notis hic.*

Quomodo hic fit applicatio?

R. Vt triplum fiſco, ſimplum damnum paſſo detur. *Nov. 124. c. 3. § quadrupli. hic, l. metum autem præſentem, §. volenti, ff. Quod metus cauſſa.*

An inter actiones dupli, & quadrupli nulla eſt differentia?

R. Imò hæc; Quod quædam huiuſmodi ſint per ſe; puta *actio furti, nec manifeſti*. ut in

qua

qua dupli est pœna. Quædam ex accidenti, legis *Aquiliæ*, ut in qua dupli pœna non est. Nisi inficiatus sit damnum is, qui dedisse conuincitur. Vt & in alijs, quæ inficiatione crescunt: Inter actiones quadrupli, nihil interest. Nisi quod qui rem vi abstulit, ex iussu iudicis Actori restituens, a quadruplo absoluatur, & in quadruplo res contineatur. §. 26. *hic*.

Quæ est actio Servi corrupti?

R. Est actio in factum prætoria, quæ datur aduersus eum, qui servum alienum corrupisset, vel ei dolo malo persuasisset, ut cum bonus esset, malus: cum malus esset, deterior fieret. *leg.* 1. *&* 2. *ff. corrupt. serv.* §. 23. *hic*.

Quæ est actio metus causa?

R. Est actio prætoria in personam in rem scripta, data per illatum metum talem, qui in constantem virum cadit damnum passo, per quam rei per vim vel metum talem extortæ, quadruplum intra annum, vel post annum simplum ab eo consequitur, qui rem extortam possidet.

Cui datur?

R. Datur metum præsentem talem passo, qualis in definitione est expressus, sive in sua, sive in liberorum vel coniunctorum suorum persona. *leg metum autem præsentem.* §. *volenti. l. nec timorem, ff. eod.*

Adversus quos datur?

R. Adversus 1. metum sive per se, siue per alium

alium inferentem: 2. Rei per metum ablata possessorem, vel detentatorem, *l. item, si cum exceptione*, §. *prædium quoque d. l. metum autem præsentem, ff. eod.* 3. Aduersus Populum, Curiam, collegium, vel corpus, si ex dolo aduersariorum aliquid ad eos pervenit. *l. 9.* §. 1 *ff. eod.* 4. Si plures metum intulerunt, adversus singulos in solidum, *leg. 14.* §. *fin. ff. eod.* 5 Aduersus eius, qui metum intulerit, hæredes, in id quod ad eos peruenit, imò & hæredes hæredis; licet nihil ad eos peruenit, *l. 16.* §. *fin. ff. eod.*

Ad quid datur.

R. 1. Vt quidquid metum passo abest in integrum & pristinum statum restituatur: etiam fructus percepti, & qui citra metum percipi potuissent, omneque quod percipi potuisset, commodum, & emolumentum, *l. 14.* §. 7. *l. 9.* §. 7. *ff. eod.*

Quæ est actio in factum de calumniatoribus?

R. Quæ datur in eum, qui pecuniam accepit, ut alicui per calumniam negotium in judicio faceret, vel non faceret.

Cui datur?

R. 1. Ei qui pecuniam non turpiter dedit ne calumniosum negotium ipse pateretur: & tamen passus est, sive ipse, sive alius eius nomine dederit. §. *quadrupli, hic.* 2. Ei, qui innocentis misertus, pro eo, etiam nesciente, ne vexaretur in iudicio per aduersarium, dedit *l. si quis ab alio*, §. *si autẽ, ff. de calum.* 3. Ei, in

cuius

cuius læsionem, & calumniam data, *l. & generaliter illud erit notandum, ff. eod.*

Adversus quos?

R. 1. Aduersus pecuniam dantem, ut alteri negotium calumniosè fiat, vel non fiat. 2. Aduersus eum, qui accipit pecuniam, vel aliud quoduis lucrum, ut in iudicijs aliquem molestaret, iniustè litibus, vel iniustam, quocunque modo, causam proderet, *leg. 1. §. 7. ff. eodem tit.* Non hæredibus, neque in hæredem; nisi in id, quod ad eum peruenit, *l. 4. ff. eod.*

Ad quid?

R. Datur intra annum in quadruplum eius pecuniæ, quam quis accepisse dicitur post annum in simplum, *l. annus l. 1. ff. eod.*

Quæ est divisio actionum ex qualitate puta earum intrinseca?

R. ea, qua actiones dividuntur in actiones bonæ fidei, & stricti iuris.

Quæ dicuntur actiones bonæ fidei?

R. in quibus libera potestas à lege permittur iudici ex bono, & æquo æstimandi, quid actori restitui debeat. §. 30. *hic.*

Quæ stricti iuris?

R. In quibus Iudex præcisè adstrictus est, de re in iudicium deducta, pronunciare secundum naturam eidem actioni a legibus vel partium conuentione datum. *l. 7. De neg. gest. l. 99. ff. de verb. oblig.*

Enumera actiones bonæ fidei & stricti iuris?

R. Enumerantur ab Imperatore bonæ fidei

dei hæ: ex emto vendito, locato conduct negotiorum gestione, mandati, depositi, pr socio, tutelæ, commodati, pignoratitia, fami liæ erciscundæ, communi diuidundo; præ scriptis verbis, quæ de æstimato proponitur & ex permutatione, competẽs; hęreditatis pe titio. §.28. *hic*. Stricti autem iuris, actio nes sunt reliquæ omnes, *Vt actio stipulati & mutui*.

An actio ex stipulatu pro dote est stricti iuris?

℞. Regulariter quidem secundum stipu lationis naturam: At vero, cum ex constitu tione Iustiniani in locum uxoriæ actionis quæ bonę fidei fuit, successerit; placuit, hanc bonæ fidei esse, siue interposita, siue in termissa sit stipulatio. §.29. *hic*.

Vnde hæreditatis petitio est bona fidei?

℞. Ex Iustiniani constitutione, cum ant incertum esset, inter ea numeranda esse nec non.

Quid est hæreditatis petitio?

R. Vindicatio hæreditatis; seu actio in rem, qua is qui se hęredem dicit, utitur a uersus eum, qui ius pro possessore, vel hę de habet, possidetve rem hęreditariam. *l*. 9 10 *ff. de hær pet.*

Cui datur?

R. Siue in totam hæreditatem, siue in pa tem intendatur; datur hęredi unicuique, si ex testamento, siue ab intestato hęres sit, m do hęreditatem ab alio possessam ipse agn uerit.

ierit. 2. Etiam filio adversus patrem, si agatur de materna successione. *l. fin. hic.* sive per se, siue per alium hæres sit. *d. l. 23.* Hæredi hæredis. *l. 1. & 3. l. 54. ff. de pet. hared.* 4. Etiam emtori hæreditatis. *ff. de pet. har.* contra rerum hæreditarum possessores, non venditorem. *Schneid. hic.*

Adversus quem?

R. Adversus 1. omnes, qui ex titulo invalido scienter res hæreditarias possident. *l. 13. §. 1. ff. eod.* non singulari, sed vel pro possessore, vel pro hærede, *l. 9. cum 4. seq. ff. eod.* 2. Etiam eos, qui dolo desierunt possidere. *l. 13. §. 2. ff. eod.* 3. Qui ut possessores hæreditatis liti se obtulerunt. *d. l. 13. §. 13. eod.* 4. Debitorem hæreditatis *eod.* 5. Contra possidentē prætia rerum hæreditariarum, vel debita exacta a debitoribus hæreditarijs. *leg. 16. §. sed & §. 15. ff. eod.* 6. Contra habentem actionem occasione rerum hæreditariarum, ut eam cedere domino teneatur. *l. 16. §. 4. & 5. ff. eod.*

Quæ ex quasi contractu negotiorum gestorum exsistit actio.

℟. Quæ & ipsa negotiorum gestorum dicitur, non una.

Quotuplex est actio negotiorum gestorum?

℟. Duplex, directa & contraria.

Quæ est directa?

℟. Quæ datur negotiorum gestori adversus dominum rei gestæ, ad id præstandum, quod quoquo nomine gestori abest, vel absuturū est, de eo, quod utiliter de suo impendit.

Quæ

Quæ est contraria?

R. Quæ datur ei cuius negotium gestum est, ad petendam rationem administrationis, a negotiorum gestore, & restitutionem eorum, quæ inde quoquo modo fuerit consecutus, vna cum usuris; & præstandum damnum, quod ex negotio; non ut oportuit gesto, dominus passus est.

Quæ ex quasi contractu, tutela administratione, nascitur actio.

℞. Tutelæ dicta.

Quotuplex est?

℞. Itidem duplex, directa & contraria.

Quæ est directa?

℞. Est actio personalis, quæ finita tutela pupillo datur, ut actus sui, & administrationis reddat rationem. *l. 1. pr. §. pro officio. ff. de tut. & rat. distr.*

Quæ est contraria.

℞. Quæ datur tutori contra pupillum de his, quæ ei per tutelam absunt; quatenus ex officio sumtus fecit, vel obligatus sit. *Trentl. thes. 6. disp. de reliquo iure &c.*

Cui datur directa?

℞. Pupillo, & eius hæredi.

Aduersus quem datur?

℞. Adversus 1. Tutorem qualemcunque & eius successores. *d. l. 1. §. 16. & 17.* Contra fideiussores, defensores, curatores bonorum & nominatores. *l. 34. ff. de fideiuss. & nominat. & hær. tut. & curat. l. 1. C. eod.*

Ad

Ad quid?

℞. 1. Ad reddendas a tutore actus sui, & administrationis rationes. *d.l.* 1. §.3. *ff.eod.* 2. Restituendas res minoris, quas penes se habet. *l.3.l.9.C.arb.tut.* 3. Ad eius, quod dolo vel culpa abest commodi, vel adest damni prestationem. *l 6.l.7. C.eod.*

Cui datur contraria?

℞. Non solum tutori, sed & utiliter protutori, & curatori, *d.l.* 1. §.3.

Adversus quem?

℞. Adversus pupillum, vel adolescentem.

Ad quid?

℞. Ad ea consequenda, quæ per tutelam absunt. *Licet bona fide suscepta obligatio sequiorem habuerit exitum d.l.* 1. § *pen.l.*3. §.1. *l fin.ff.eod.*

Quæ est actio de rationibus distrahendis?

℞. Est actio competens pupillo aduersus tutorem, de ijs rebus, quas ex bonis pupilli durante tutela abstulit, *l.*1. § *pen. & leg.*2. *ff.eodem.*

Quotuplex est actio pignoratitia?

℞. Duplex: directa, & contraria.

Quæ est directa?

℞. Qua agit debitor contra creditorem, sine legitima causa, pignus retinentem ut sibi rem oppignoratam restituat, vna cum fructibus; & damnum datum in re oppignorata resarciat, *l.14.25.l.9.ff.l.vlt.Cod.de pign. act.*

Quæ contraria?

℟. Qua creditor agit adversus debitorem, ad id quod ipsi pignoris causa abest. *l.* 16. §. 1. *ff. eodem.*

Cui datur directa?

℟. Debitori recipiendi pignoris causa, vel eius pretij, aut eius quod interest. *l.* 32. *ff. de neg. gest. l. pen. ff. de pign. act.*

Adversus quem datur?

℟. Adversus creditorem, cum quo contractum est, aut eius heredem.

Cui, & adversus quem datur contraria?

R. Creditori adversus debitorem, ad id quod ei pignoris causa æqualiter abest.

Quæ actiones dicuntur arbitrariæ?

R. Actiones stricti iuris, in quibus, propter accidens aliquod extrinsecum, præter naturam ipsius actionis, iudex non præcisè sequitur, quod sive lege, sive constitutione partium est definitum; sed eius largius fit arbitrium.

Quæ exempla arbitrariarum actionum recenset Imperator?

R. Enumerat quidem aliquas puta Publicianam, Servianam, & quasi Seruianam, seu hypothecariam; omnes in rem; præterea actiones, quod metus causa, de dolo, de eo quod certo loco, & ad exhibendum: omnes in personam: Plures tamen sunt, sive in rem, sive in personam; vt rei vindicatio, confessoria, & negatoria, item Pauliana in rem; ut & Faviana, seu Calvisiana, & redhibitoria,

re-

rerum amotarum, aliæque in personam. *d.* §. 31. *hic.*

Quare sunt hæ actiones arbitrariæ?

℞. Quia in istis omnibus actionibus habet locum iudicis ex æquo & bono, secundum cuiusque rei, de qua agitur, naturam, æstimatio, quid Actori oporteat satisfieri, *ut in singulis. latius in Enchirid.*

Qualem sententiam feret iudex in hisce, & alijs bonæ fidei actionibus?

R. Curabit, ut quantum fieri potest, certam, idest, rei certæ pecuniæve (licet de incerta quantitate actum sit) sententiam ferat. §. 32. *hic.*

Quomodo feret talem sententiam?

R. Si talem ferat, ex qua apparet, quid quale, & quantum sit id in quod Reum condemnat. *arg. l. certum* 6. *ff. si certum pet.* siue res, aut quantitas certa, verbis sit expressa, siue certitudo haberi possit per relationem ad alius; puta ad acta, testamenta, codicillos, &c. *l. ait prætor,* §. 1. *ff. de re iud. l.* 2. *C. de sent. quæ sine certa quant. prof.*

Quot *modis petitur plus, quam nobis debetur?*

℞. Quatuor, 1. *Re*, quando maior quantitas petitur, quam obligatione continetur. Puta 20. cum 10. modò debentur. 2. *Tempore*, quãdo purè petitur, idest, confestim soluendum, quod modò in diem, & sub conditione debetur. 3. *Loco*, quando quod certo loco solvi aut dari debet, alio loco purè, mentione loci in

ſtipulationem deducti omiſſa, petitur. 4. *Cauſſa*, quando quod in genere, vel alternatiuè modo debetur, petitur in ſpecie certa, atque ita electionem in debito generali, & alternatiuo debitori competentem creditor ſibi arrogat. §. 34. *hic*.

Quid, ſi Actor libello plus ſit complexus, quam ſibi debetur?

R. Olim causa cadebat, ſiue in perſonam, ſiue in rem ageret, nec facile reſtituebatur; niſi vel ętatis lubrico, vel tali errore lapſus eſſet, qui etiam in conſtantiſſimum caderet. Hodie aliud ius obtinet. §. 33. *hic*.

Quid, ſi actor minus petat, quam ſibi debetur?

R. Talis ſine periculo agit, vt nec totum, nec partem debiti amittat; imò verò liberum ei eſt reliquum in eodem, vel alio iudicio perſequi: non obſtante ei de alia re agenti rei iudicatæ exceptione. §. 36. *hic*.

Quid ſi petat aliud pro alio?

R. Et hoc nihil ei periculi afferre placuit; ſed permittitur ex diverſo, ut in eodem iudicio, errorem commiſſum corrigat. §. 37. *hic*.

Quæ eſt ſexta actionum diviſio?

R. Qua ab effectu dividuntur in eas, per quas ſolidum debitum perſequimur, & conſequimur; & eas, per quas minus perſequimur, quam nobis debetur. §. 36. *hic*.

An non & in his petitio fieri in ſolidum poteſt?

R. Omninò: Verum exſecutio non fit in

ſo-

ſolidum; ſed in id in quantum reus facere poteſt.

Quæ exempla actionum, quæ non ſunt inſolidum, recenſet Imperator?

R. Actionem 1. de peculio adverſus patrẽ, vel dominum competentem. 2. de dolo competentem mulieri, vel eius hęredibus ſoluto matrimonio, ad eius repetitionem. 3. Emancipato filio, adverſus parentem, vel aliquem ex aſcendentibus competentem, vel liberto adverſus patronum. 4. Quando ſocius cum ſocio agit iudicio ſocietatis. 5. Quando donatarius agit ex cauſa donationis. 6. Quando condemnatio eſt ex cauſa oppoſitæ compenſationis & admiſsæ. 7. Quando agitur cum eo, qui bonis ceſſit. §. 36. *& ſeq. hic.*

Quare actio de peculio non eſt inſolidum?

R. Quia licet ſolidum adverſus patrem, vel dominum perſequi poſsumus; tamen pater, vel dominus non tenetur, niſi peculio tenus; ut condemnari non poſſint, niſi quatenus in peculio &, ut, ſi in eo minus ſit, ultra vires peculij non teneantur. *ſec. ante dicta, &* §. 36. *hic.*

Quare actio de dote non eſt inſolidum?

R. Quia, licet maritus ſtricto iure teneatur, ad ſolidam dotis reſtitutionem; tamen, ex æquitate, placuit maritum eatenus tantum condemnari debere, quatenus facere poteſt; id eſt, quatenus facultates eius patiuntur, ut eatenus tantum, vel inſolidum, vel in minus damnetur.

An non est & altera caussa?

R. Omninò, quod propter retentionem dotis ob impensas in eam factas marito concessam, ipso iure dos minuitur. Quatenus quidem in quantitate consistit; Quatenus vero in specie consistit, eam maritus retinet, donec impensas factas recuperaverit. §. 37. *hic*.

Quare actio, qua datur filio adversus patrem, vel ascendentem aliquem, non est in solidum?

R. Actio, qua parens a filio conuenitur, non est in solidum; quia & hic tantum, in quantum facere potest, tenetur, & quidem non modo ex æquitate, sed & necessitate; similiter patronus liberto non ultra, quam facere potest tenetur. §. 30. *hic*.

Quare actio, qua datur socio adversus socium, non est in solidum?

R. Socio cum socio agente iudicio societatis, siue socij sint uniuersorum bonorum, siue certæ negotiationis, idem ius est ex fraternitate, quæ inter ipsos contracta censetur. §. *eodem*.

Quare qua datur donatori ex causa donationis, non est insolidum?

R. Idem ei ius est, ne ad inopiam sua liberalitate deducatur.

Quomodo hic quoque refertur admissa compensatio?

R. Quatenus eo facto, Reus non in solidum fit condemnatio; sed eatenus tantum,

qua-

quatenus summa petita excedit id, quod ipsi reo debetur.

Quomodo actio datur contra eum, qui bonis cessit?

R. Quatenus talis, licet cessione facta, non planè liberetur à creditoribus; sed ijs adhuc manet obligatus; ita ut ad pinguiorem fortunam rediens ijs satisfacere teneatur: tamen in tantum modò damnandus sit, quantum facere potest. § 40. *in omnibus hic.*

TIT. VII.

Quod cum ex eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicatur.

An omnes actiones componuntur tantum ex eo, quod quis contractu proprio, vel per se gessit?

R. Imò verò actiones quædam oriuntur, ex contractu alieno.

Quæ hic recensentur talium actionum species?

R. 1. Actio quod iussu. 2. Exercitoria. 3. Institoria. 4. Tributoria. 5. De peculio. 6. De in rem verso.

Quæ est actio, quod iussu?

R. Est actio prætoria personalis, quæ datur ei, qui cum filio, aut servo contraxit, aduersus patrem dominumve, cuius iussu contractus celebratus est, quatenus iussum est.

Ex qua causa datur hæc actio?

R. 1. Ex omnibus quidem contractibus, *l. 1. & passim. ff. hic.* etiam mutuo iussu patris accepto. *l. 2 l. 4. C. ad SC. Maced.* 2. Ex delictis, siquidem pater, vel dominus, id iusserint, aut non prohibuerint. Quod ex eo ipsi videantur deliquisse. *l. 1. l. 2. l. 4. C. de noxal. act.*

Quatenus datur?

R. Datur in solidum; sed ita ut solidum sit, non quatenus ex contractu debetur, sed quatenus iussum est. *l. 3. l. 1. ff. hic.*

Quæ est actio exercitoria?

R. Quæ datur in exercitorem ex contractu magistri, vel promagistri navis, ob id, seu ex ea causa, ob quam navi propositus est, inito. §. 2. *hic.*

Quæ est actio Institoria?

R. Quæ datur ei, qui cum institore de negotijs ad ipsius negotiationem pertinentibus, contraxit, adversus eum, qui eum præposuit, ut consequatur, & tanti damnetur preponens; quod institorem eo nomine facere oportere, si cum eo civiliter ageretur, §. *eod.*

Quis est institor?

R. Qui negotiationi terrestri propositus est.

Quis est præponens?

R. Dominus, vel alius quilibet, qui eum negotio preposuit. *l. 3. & 18. ff. de inst. act.*

Quis

Quis est exercitor?

R. Ad quem quæstus quotidianus, & lucrum nauis spectat, siue dominus nauis sit, sive ipse, sive conductor. *l. 1. §. 15. ff. de exercit. act.*

Quis est nauis magister?

R. Qui ab exercitore navi est præpositus, totius nauis cura ei demandata. *l. 15. l. 1. in l. & §. ff. ad l. Rod.*

Actio exercitoria ex quibus causis datur?

℟. Datur ex omnibus contractibus, secundum legem præpositionis; non cum nautis, sed cum magistro navis initis. *leg. 1. §. 7. & 12. ff. hic.*

Contra quos datur?

℟. Contra exercitores. Si plures sint, aduersus vnum in solidum. *d. l. §. fin.*

Ad quid datur?

℟. Ad id consequendum, quod ipsi ex contractu magistri debetur, & ipse magister conuentus ciuiliter soluere teneretur. *§. 2. hic.*

Institoria actio, ex quibus causis datur?

℟. Ex qualibet negotiatione terrestri. *l. 3. de Inst. act.*

Aduersus quos?

R. Adversus omnes, qui institorem præposuerunt, aut quorum nomine præpositio facta est. *l. 5. §. fin. ff. hic.* etiam in mulierem. *l. 7. §. 1. ff. eod.* pupillum, siquidem tutoria autoritate præpositio facta est, *l. 9. ff. eod.*

si præponenti successerit. *l.* 17. §. 2. *ff. eod.*

Ad quid datur?

℟. In solidum. *l.* 5. *pr. l.* 13. §. *fin. cum l. seq. ff. hic.* ad id quod ex contractu institoris actori debetur, & ipse institor conventus civiliter solvere teneretur. *l. ex contractibus. Cod. eod.* §. *ult. hic.*

Quæ est actio Tributoria.

℟. Est actio prætoria, personalis, qua petitur, ut pater, vel dominus, cuius filius, servusve cum alijs contraxerunt, merces peculiares cum alijs creditoribus æqualiter dividant. §. *introduxit. hic.*

In quo differt ab exercitoria & institoria?

℟. Duobus modis: 1. materiæ. 2. obligationis ratione.

Quomodo ratione materiæ?

℟. Quod tributoria sit de merce peculiari; cæteræ duę actiones de merce, cui prępositus est magister, sive institor.

Quomodo ratione obligationis?

℟. Tribus modis: 1. Quod ex institoria, vel exercitoria, teneatur, qui naui, vel tabernæ contrahentem præposuit; ex tributoria, qui scivit, & passus est seruum, vel filium negotiari. *l.* 1 *pr.* & §. 3 *ff. eod.* 2. Quod pater, vel dominus, non tantum obligetur, qui servum, vel filium; sed &, qui liberum hominem, vel servum alienum præposuit, in tributoria verum tantum teneatur is, qui scivit servum proprium, vel filium negotiari. 3. Ex illis actionibus is, qui præposuit in solidum; ex tri-

tributoria pater, vel dominus pro rata convenitur, si in distributione plus, quam par est deduxerit. *l.* 3. §. 5. §. 19. *l.* 6. *l.* 7. *pr.* & §. 2. *l.* 8. *ff. eod.*

Quæ est actio de peculio?

R. De ac actum supra tit. 6. inter actiones prætorias personales. *vbi vide.*

Quæ est actio de in rem verso?

℞. Est actio prætoria, personalis, quæ ex contractu filijfamilias, vel servi, datur ijs, qui cum filio, vel seruo contraxerunt in patrem, vel dominum, de eo, quod in patrimonium eius redactum est, & quidem quatenus redactum est. § *prætoria. hic.*

Quid dicitur in rem versum?

℞. Omne id quod in rem patris, vel domini, a filio, vel servo, bona fide necessario, & vtiliter impensum est. *l.* 3. §. 1. & *seq. ff in rem verso, d. §. præterea. hic.*

An actio de peculio, & de in rem verso aliqua ratione non conueniunt?

R. Imò verò una hic esse dicitur, quod de in rem verso actio insit actioni de peculio, & in peculio computetur, id quod in rem versum est. Diversa tamen utriusque est condemnatio. In illa, puta quatenus in peculio est. In hac in solidum. *Vers. licet enim. hic.* §. 4. *hic. l.* 1. § *fi. l.* 1. & 17. § *ff. de in rem vers.*

An actori datur electio, qua velit agere?

℞. Omninò; sed eliget commodissimam & plenissimam. §. 5. *hic.*

An dominus ex contractu servi, pater ex filij contractu perpetuò obligatur?

℞. In seruo quidem; at non itidem in filiofamilias.

Quæ ratio diuersitatis?

℞. Quod servus ex contractu suo naturaliter tantum, non etiam ciuiliter obligetur; filiusfamilias vtroque iure. §. 6. *hic. l.* 14. *ff. de O. & A. l.* 44. *ff. de pecul.*

Quid hinc sequitur?

℞. Quod ij, qui cum filiofamilias contraxerunt, duos habeant obligatos, filiumfamilias in solidum, & patrem peculio tenus: cum servus ciuiliter conveniri non possit.

An & hoc in filiofamilias semper procedit?

R. Minimè. Fallit ex SC. Macedoniano, & quidem in causa mutui. §. 7. *hic.*

Quæ est summa SCti Macedoniani?

R. Prohibet mutuas dare pecunias eis, qui sunt in potestate parentum, & ei, qui crediderit, denegat actionem tam aduersus ipsum filium filiamve, nepotem neptemve (& etsi suæ potestatis esse cœperunt) quam adversus patrem, avumve, etsi eos emancipaverit. §. 7. *hic.*

TIT. VIII.

De noxalibus actionibus.

An ex delicto serui actio datur?

R. Omnino ea, quæ noxalis dicitur; & datur

tur quidem ex delicto servi privatim, lice ignorante domino, vel prohibere non valente, commissum.

Quatenus datur?

R. Vt liceat domino, vel litis æstimationem solvere, vel servum noxæ dedere.

Cui datur actio noxalis, ex qua causa?

R. Datur omnibus, quibus a servo, sive dolo, sive culpa damnum illatum est. *t. t. hic.* & *ff. eod.* in dominum servi.

Ob quam caussam?

R. Ob hanc, quod cum servus non possit conueniri, nec, unde damnum reparet, habeat, æquum tamen visum ex eius delicto dominum obligari.

Ad quid?

R. Vt damnum illatum reparet; sed isto cum temperamento, ut edendo servum liberetur, si litis æstimationem velit evitare. §. 6. *hic.*

Quamdiu datur actio noxalis in dominum?

R. Quamdiu dominus in potestate servum retinet, non aut mutato domino, aut servo manumisso; utpote quo casu non in dominum competit actio, sed directa in ipsum delinquentem.

Quid, si servus noxa deditus ipse pecunia quæsita damnum resarcierit?

R. Fauore libertatis non priori domino, nec posteriori addicitur, sed manumittitur auxilio Prætoris. §. 3. *hic.*

Quid, si servus domino noxam commiserit?

R. Nulla actio dari potest. §. 6. *hic.*

An ex delictis filijfamilias in patrem datur actio noxalis?

R. Olim dabatur noxalis, ita ut dedendo filium noxæ liberaretur, hodie ipsi filij de ijs conveniuntur, sed post eorum condemnationem datur in patrem actio de peculio: Noxales verò actiones in servos tantum proponuntur. §. 7. *hic.*

TIT. IX.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Quid iuris, si animal, seu iumentum damnum inferat?

R. Servorum, & iumentorum a noxali materia, eadem omninò est ratio, vt ex damno ab his illato in dominum etiam actio detur, de pauperie dicta.

Quid vocas pauperiem?

R. Pauperies vocatur damnum, sine iniuria facientis datum.

Quo casu datur actio de pauperie?

R. Cum, si animal proprio motu, citra naturalem feritatem sui generis, aut hominis culpam, lascivia, fervore, aut feritate, quæ præter naturam sit, damnum dedit. *Schneidvv. eod.*

Cui

Cui datur?

R. Cuilibet damnum passo, *l. 1. §. passim. h. t.* sive is sit dominus, ut in lege Aquilia; sive alius: modò eius intersit, *putà commodatario. Schneid. eod. n. 6.*

Adversus quem?

R. Adversus quadrupedis dominum, eum, qui tempore quo de damno quæritur noxię. quadrupedis sit dominus, *d. l. 1. §. cum hic.* Si plurium sit animal, aduersus singulos in solidum, *d. l. 1. §. noxa autem.* adversus successores eo iure, quo domini sunt. *d. l. 1. §. ult.*

Ad quid datur?

R. Vt aut noxa sarciatur, aut quadrupes noxæ dedatur. *l. 1. ff hic.* fit tamen in nonnullis casibus condemnatio in solidam damni æstimationē. *De quibus latius in Enchiridio; sed hodie damnum modò æstimatur iudicis arbitrio. VVes. hic. n. 6.*

Quid est actio noxalis de pauperie?

R. Quæ datur aduersus animalis dominum, non cuius fuerat animal cum noceret; sed cuius nunc est. *Nam & in quadrupedibus noxa caput sequitur.*

TIT. X.

De ijs, per quos agere possumus.

Hactenus de actionibus: dic, per quem intendatur?

R. Olim, cum non liceret alieno nomine

cuis

cuiquam agere, per ipsum Actorem, & non alium agebatur. *l. 1. l. 2. Cod. de for. & compet. act. l. nemo alieno.* 123. *D. de Reg. Iur.* Nunc per procuratores litigare cuivis licet, qui proprio nomine, ac per se iudicio esse non potest. *h. in princ. l. 1. §. 2. C. de procur.*

Quid est procurator?

R. Qui aliena negotia mandatu domini gerit, & administrat. *d. l. 1. in pr.*

Quomodo constituitur?

R. Omnimodo; solo consensu & mandato. *l. 1. §. 1. ff. eod.* sive expressè, sive tacitè, patientia præsentis, pro consensu. *l. 6. qui patitur, ff. mand.* ratihabitione pro mandato habita. *c. ratihabitionem de R. I. in 6.*

In quibus causis potest constitui procurator?

R. In ciuilibus solum. *Regulare enim est, quod in criminalibus neque accusare, neque defendere quis possit alium per procuratorem. hic. §. 1. l. 65. ubi Dd. ff. de proc.*

Qui possunt procuratorem constituere?

R. Omnes, qui non prohibentur.

Qui prohibentur?

R. 1. *Natura,* qui quid agatur non intelligunt, nec ipsi ullum negotium expedire possunt; vt furiosus, mente captus, natura mutus, surdus. 2. *Lege,* servi. *l. 33. pr. hic.* deportati, excommunicati, *cap fin. ext. eod.* capti ab hostibus, *l. 15. ff. ex quib. caus. mai.* & in genere ij, qui vel domini non sunt; vel Domini quidem sunt, non tamen absolutè sui Iuris, ut filiusfamilias. *Vide latius Enchirid.*

Qui

Qui possunt procuratores constitui.

R. Similiter, qui non prohibentur.

Qui prohibentur?

R. Quidam iure ipso. Qui, si de facto admittantur, semper iudicium retro sit nullum, ut furiosus, mente captus. *l.5. de R.I.* prodigus. *l.40. de R.I.* minor pupillus. *l.1.2. C.qui legit. pet.* Quidam ita, vt tantum per exceptionem a iudicio repellantur. §. *ultim.infr.de except* ut mulier, miles. *l.quia,l.23.C.hic.* potentiores. *l.1.C.ne lit.potent.* fiscus, respubl. *tot tit. C. n fisc. & Res.* Reus criminis constitutus *leg.6.C.hic* Reipubl. causa absens futurus, aut perpetuo morbo laborans. *l.54. & ibi Gifan.hic.*

Quatenus tenetur procurator mandato?

R. Quomodo mandatarius fines mandati, secundum substantiam, & qualitates, exactè custodire, eosque non excedere debeat, dictum supra; Idem hic tenendum respectu procuratoris dicimus.

Quamdiu durat mandatum?

R. Donec reuocetur. *l.65.in fin.h.t.*

Quando potest reuocari.

R. 1. Reuocatur ante litem contestatam, quovis modo. *l.16.eod.* Post non nisi causa cognita. *l 17.& seqq.ff.eod.* 2. Morte alterius, *l.26. ff. eod.limitationes in Enchirid.*

An non & alij sunt, qui litigantes iuvant?

R. Omnino: Advocati.

Qui dicuntur Aduocati?

R. Patroni causarum, qui litigantes consi-

lijs

lijs suis iuvant, merita controuersiæ pandunt, causam in iudicium deductam, pro eiusdem ratione argumentis necessarijs instruunt.

In quo consistit munus Advocati?

R. In eo 1. Quod clientis sui desiderium in iure iudiciove exponat, & aduersarij intentioni contradicat. *l.1.§. postulare.ff.de post.6.C.eod.* 2. Quæ causæ, sed æquè inserviant, adducat, & illam ad optatum finem deducat. *l.12.§ portioni.C.de iud.* 3. Lites non protelet, sed sine calumnia defendat. *l.quisquis.ff.de postul.*

TIT. XI.

De satisdationibus.

Litigans alieno nomine simpliciterne admittitur?

R. Non, sed facta prius idonea, ac sufficiente satisdatione.

Quid est satisdare?

R. Est adversario nostro pro eo, quod a nobis petijt, ita cavere, ut eum hoc nomine securum faciamus. *l.1 qui satisd.cogantur.*

Quomodo satisdatur?

R. Quatuor modis. 1. Fideiussoribus. 2. Bonorum oppignoratione. 3. Nuda stipulatione. 4. Iureiurando. *leg. 1. ubi gl. & l.fin ff qui satisdare cogantur, & l.promissor, §.fin.ff.de const.pec.*

Qui

Qui satisdant in iudicio.

R. Non tantum, qui pro alijs, sed & qui pro seipsis agunt, actor, Reus.

Quos respicit satisdatio?

R. Vel litigantes, vel litis æstimationem.

Quotuplex est illa?

R. Duplex: iudicio sisti, *de qua tit. ff qui satisd. cog.* & rem ratam haberi; hæc dicitur iudicatum solvi, alias cautio pro lite, & de lite. *l. 11. ff iudic. solui. l. 33. ff. de fideiuss.*

Quid est satisdatio de iudicio sisti?

R. Qua cavet litigans de iudicium non subterfugiendo, sed in eo permanendo, donec sive per sententiam iudicis, sive aliter lis terminetur. §. 2. *hic.*

Quid rem ratam haberi?

R. Qua is, qui actionem, vel defensionem suscipit, cauet eum, cuius nomine eam suscipit, & de cuius mandato non constat, ratam habiturum litem, & omne, quod per eum gestum fuerit. *t. t. ff. rem rat. hab.*

Quid iudicatum solvi?

R. Vna appellatione tres clausulas continet: 1. de iudicatum soluendo. 2. de re defendenda. 3. de dolo malo. *l. indicatum. 9. ff. de iudic.*

A quibus præstantur singulæ satisdationis species, hodie quidem, h. e. ex iure Iustinianeo?

R. Hodie ex iure Iustinianeo satisdant Actor Reus, vel alterutrius procurator.

Quo-

Quomodo satisdat actor?

R. Actor quocunque modo agat, satisdat, 1. Se intra duos menses a tempore porrecti libelli litem contestaturum. *Auth libellum. C. de litis contest. ex Nov. 96. c. 1. 2.* In iudicio usque ad finem permansurum. §. 2. *hic.* 3. Si quidem succumbat, impensas reo soluturum. §. 3. *hic Nov. 112. c. 2.*

Quomodo satisdat Procurator Actoris?

R. Siue mandatum non habens, sive de quo non appareat, ante omnia de rato cavet, vsque ad litem contestatã durante cautione.

Quomodo Reus satisdat?

R. Agens citra procuratorem olim iudicatum solui satisdare tenebatur. *tex. hic l. qui proprio. §. alium. ff. de procur.* hodie tantum cavet de iudicio sisti, hoc est, prosequenda ad finem lite cavet. §. 2. *hic.*

Quomodo cavet procurator Rei.

R. Reo absente, omnino iudicatum solvi cavet; præsens Reus sive in loco iudicij. sive extra iudicium id ipse præstat. §. *pen. hic.*

Sed quid hic obtinet iure novissimo?

R. Sive præsens, sive absens sit Reus, non ipse procurator satisdat; sed pro eo is cujus nomine litigat pro eo; si quidem de mandato appareat: sin minus, etiam de rato cavebit. *VVurms. tit. 10. obseru. Vult. 2. Iurispr. 2. cap. 30.*

TIT

TIT. XII.

De perpetuis, & temporalibus actionibus, & quæ ad hæredes, & in heredes transeunt.

Quamdiu durant actiones?

℟. Olim actiones ex lege XII Tab. descendentes, vel ex SC. vel ex constitutionibus, erant perpetuę, sine ulla temporis præfinitione, ex iurisdictione Prætoris plereque erant temporales, maximè annuæ. *l.* 22. §. *fin. ff. de lib. causs.* Hodie ex constitutionibus principum, omnibus actionibus certi fines sunt præscripti. *l.* 1. *&* 2. *C. si advers. cred.*

Qui sunt præscripti fines actionibus novo iure.

R. Ciuilibus actionibus realibus viginti; personalibus & mixtis triginta. *leg. sicut C. de præsc.* 30. *vel* 40. *an.* Criminalibus itidem viginti. *l.* 12. *C. ad l. Corn. de fals.* ad Ecclesiam pertinentibus quadraginta. *leg.* 3. 4. *&* 7. *C. de præsc.* 30. *vel* 40. *ann.* Ad Principem vel ciuitatem pertinentibus, centum annorum. *l.* 6. *C. eod.*

An non sunt, quæ minori tempore durant?

℟. Omninò; Puta sex menses redhibitoria. *l.* 19. §. *fin. ff. de ædilit. edict.* annum iniuriarum verbalium. *l.* 5. *C de iniur.* Pauliana; *l.* 1. *ff. qui in fraud. credit.* quanti minoris, *d l.*

d.l.9.§.final. actio de dolo biennium. *leg.fin. C. de dolo.*

An non actiones transeunt in hæredes?

℞. Non æquè omnes.

Quæ hic est differentia?

℞. Omnes actiones tam prætoriæ, quam civiles ex contractibus, vel quasi contractibus descendentes dantur, & in hæredibus, & in hæredes. §.1. *hic.§.rei persequendæ res planè. sup. de act.* Contra hæredes tamen non dantur, quæ sunt ex dolo defuncti. §.1. *eod.* Nec hæredibus, nec contra hæredes dantur actio iniuriarum, & similes ad vindictam competentes. §.1.*hic.* Hæredibus quidem; at non contra hæredes, dantur reliquæ actiones pœnales. *d.*§.1.

An hæ nullo casu dantur contra hæredes?

R. Omninò 1. Si ex delicto defuncti ad eos aliquid peruenerit. *leg.5.ff.de calum.* 2. Si lis cum defuncto sit contestata. *d.*§.1.*hic.*

Quid, si lite pendente Reus Actori satisfecerit?

℞. Absolvetur iudicis officio, licet iudicij suscepti tempore, in ea fuerit causa, ut condemnari deberet. §*fin.hic.*

TIT. XIII.

De exceptionibus.

Quid reorum causa contra intentionem actoris est comparatum?

℞. Exceptione, *Princ.hic.*

Quid

Quid est exceptio?

R. Est intentio, sive defensio eius, cum quo agitur: seu Rei conuenti allegatio, per quam elidit actoris intentionem, ut vel planè damnatione eximatur, vel ea saltem minuatur. *l. 2. ff h. t.*

Quotuplices sunt exceptiones?

R. Diuisiones earum sunt variæ, in Enchiridio latius expositæ.

Quæ proponuntur ab Imperatore?

R. Variè proponuntur, exempli caussa, ut quod metus caussa, actio de dolo, in factum, de non numerata pecunia parte, de non petendo, de iureiurando, de re iudicata: singulę in institutionibus expositæ. *Ad textum*, sed & earum divisio non vna.

Quotuplicem hic consideras divisionem?

R. Triplicem.

Quæ est prima?

R. Prima diuisione exceptiones sunt triplices: quædam peremtoriæ, quædam dilatoriæ, quædam declinatoriæ.

Quæ sunt peremtoriæ?

R. Quæ appositæ actionibus intentatis penitus eas tollunt, & perimunt. §. 9. *hic.*

Quæ sunt dilatoriæ?

R. Quæ appositæ intentatis actionibus, eas non tollunt, sed ad tempus differunt. § 10. *hic.*

Quæ sunt declinatoriæ?

R. Quibus forum aut incompetens declinatur, aut iudex recusatur, *arg. l. 7. De iudic.*

Quæ

Quæ est secunda divisio exceptionum?

R. Quod aliæ sint perpetuæ, aliæ temporales.

Quæ sunt perpetuæ?

R. Quæ semper obstant agentibus. §. 9. *hic.*

Quæ sunt temporales?

R. Quę ad tempus solum nocent. §. 10. *hic.*

Quæ est tertia divisio?

℞. Quod quædam sint reales, quædam personales.

Quæ sunt reales?

R. Quæ cum re ambulant, & non solum prosunt ipsi principali debitori; sed & accessoribus. Quales sunt fideiussores, & mandatores.

Quæ sunt personales?

R. Quæ nõ transeunt cum rebus ad alios.

Quando exceptione sunt opponendæ?

R. Leges volunt dilatorias exceptiones opponi ante litis contestationem: *l. pen. C. hic.* peremtorias autem tam ante, quam post eam vsque ad sententiam. *l. 9. C. hic.*

An nulla possunt opponi post sententiam?

R. Regulariter non attenduntur. *l. 2. C. sen. ex reso. non posse* ne quidem, si fuerint peremtoriæ. *Asin. praxi.* §. 33. *c.* 4. *Dd. comm.*

An hoc nullis casibus fallit?

R. Imò verò multis, in Enchiridio plenius expositis.

An non sunt & aliæ divisione exceptionum?

R. Omninò, 1. *Ratione materiæ*, aliæ sunt iuris, aliæ facti. 2, *Ratione originis*, aliæ civiles,

les, aliæ prætoriæ.§.7. *hic.*quarum definitionem *vide in Enchirid.*

TIT. XIV.

De replicationibus.

An semper actio excluditur exceptione?

R. Non; sed sæpe Actor,eam oppositione sua elidit, & Reo suum ius exceptionis replicatione, aut tollit planè, aut minuit.

Quid est replicatio?

R. Est exceptionis exceptio, seu allegatio competens actori, ad infringendam Rei exceptionem.*l.*2.§.2.*D.de except.*

Cur inventa est?

R. Actoris, contra iniustitiam exceptionis, adiuvandi gratia. *hic.in princ. l.*10.*C. de except.*

An non licet partibus replicationem excipere.

R. Imò verò Actor duplicatione; duplicationem Reus triplicatione,&c. excipiunt.

Quid est duplicatio?

R. Duplicatio est allegatio, qua actor iniquam Rei replicationem elidit. §.1. *hic. l.*2. *ff. de except.*

Quid est triplicatio?

R. Triplicatio est,qua Reus elidit iniquam actoris duplicationem.

An in triplicatione finis est oppositionis?

R. Imò verò,triplicationem elidit quadru-

 pli-

plicatio; & ita consequenter. §. 2. *hic. d. l. 2.* Donec allegationibus Iudex imponat modum. *auth. iubemus. C. de iud.* aut de eo partes per compromissum conveniant. *Schneid. hic. num. 3.*

Cur ista inuenta?

R. Vt de caussa eiusque merito erudiatur Iudex, nec nisi utroque plenè cognito sententiam ferat.

TIT. XV.

De interdictis.

Cum post actiones, exceptiones, replicationes, interdicta explicet Imperator; quæ ratio ordinis?

R. Quot ut olim erant formæ, & conceptiones verborum, quibus in possessionis, vel quasi controversijs, Prętor aliquid fieri iubebat, aut prohibebat, cum aliarum alia esset sollemnitas, & natura, hodie licet confusa actionum, & interdictorum natura, vocabulis tamen manent distinctæ.

Quid vocas interdicta.

R. Formulas, quibus prætor iubet, aut vetat aliquid fieri.

Quotuplicia sunt?

R. Dividuntur variè, *ut latius in Enchiridio.*

Quæ est prima divisio?

R. Quod quædam dantur de rebus diuinis,

nis, & sacris, *quale est interdictum, ne quid in loco sacro fiat*; *item ne vis ei fiat, qui corpus mortuum infert in locum religiosum*. Quædam de rebus humanis. *l.* 1. *in pr. D. eod.*

Quæ est divisio interdictorum, de rebus humanis?

R. Interdicta rerum humanarum quędam de rebus publicis sunt, quædam verò de privatis.

De utroque exempla?

R. De rebus priuatis sunt varia, pro varia rerum priuatarum ratione. De publicis exempla sunt: *Ne quid fiat in loco, aut itinere publico. De loco publico fruendo; de ripa muniendo, aliaque.*

Quæ est divisio interdictorum.

R. Interdicta quædam sunt prohibitoria, quædam restitutoria, quædam exhibitoria. §. 1. *hic.*

Quæ sunt interdicta prohibitoria?

R. Quibus prætor vetat aliquid fieri. §. *eodem.*

Quæ sunt restitutoria?

R. Quibus restitui aliquid, sive rem, sive opus aliquod Prætor iubet. §. *eod.*

Quæ sunt exhibitoria?

R. Per quas iubet prætor quid exhiberi. §. *eodem. Exempla omnia sunt in textu Imperatoris.*

Quæ est quarta divisio interdictorum?

R. Quòd quædam sint adipiscendæ, quædam retinendæ, quædam recuperandæ pos-

ſeſſionis. §.2.*hic.*

Quæ ſunt interdicta adipiſcenda?

R. Quæ a Prætore pro adipiſcenda bonorum poſſeſſione propoſita ſunt ijs, qui ante bonorum poſſeſſionem non ſunt nacti.

Da exempla talium interdictorum?

R. Eiuſmodi interdicta ſunt, quorum bonorum: quod legatorum: & Interdictum Saluianum.

Interdictum quorum bonorum quid eſt?

R. Eſt interdictum reſtitutorium, §.1.*hic.* Vniverſale, quo poſſeſſio eorum bonorum, quæ quis poſſidet, pro hærede, vel pro poſſeſſore, bonorum poſſeſſori, atque ei, qui hæredis loco per heredem conſtitutus eſt, reſtitui, hoc eſt, tradi, ac cedi iubetur. *vid. t. t. D. & C. quorum bon. §. 3. hic.*

Quid differt a petitione hæreditatis?

R. 1. Petitio hæreditatis de iure, ac dominio eſt; hoc interdictum de poſſeſſione. Puta ex parte bonorum poſſeſſoris, adipiſcendę vel apprehendendæ; ex parte verò poſſeſſoris reſtituendæ poſſeſſionis. 2. Petitio hæreditatis datur in debitorem hæreditatis non datur. *vid. hanc differ. apud Cuiac. in par. D. h. t. & Schneid. eod. n. 33.*

Cui datur?

R. Directò datur Bonorum poſſeſſori, cui prætor ſpecialiter providit. Vtiliter cuilibet hæredi, *l. 1. C. eod.* etiam ſuo. *VVeſ. par. hic. num. 7*

Adversus quem?

R. Adversus eum, qui pro hęrede, vel possessore possidet. Non contra titulo iusto possidentes, nec adversus debitorem hęreditarium. *l. 2. ff. eod.*

Ad quid datur.

R. Ad adipiscendam, vel bonorum omnium hæreditariorum etiam feudalium, quę defunctus tempore mortis habuit, possessionem, vel ad hæreditatem legitimam. *l. 1. §. 1. ff. hic.*

Quid est interdictum quod legatorum?

R. Quod datur post aditam hęreditatem hæredi, vel bonorum possessori, adversus legatarium, vel fideicommissarium, qui occupavit vacuam possessionem rei legatæ, sine voluntate hæredis. ut eam restituat, vel in id, quod interest, condemnetur. *l. 1. §. 2. l. 2. §. 2. ff. quod legat.*

Quale ergo est hoc interdictum?

R. Intuitu Actoris adipiscendæ; Rei verò respectu possessionis restituendę. *Quomodo hodie non sit locus interdicto, vide Enchirid.*

Quid est interdictum Salvianum?

R. Est interdictum restitutorium, quod datur locatori adversus colonum, ad rerum locatori pro pensione, & damno rei locatæ dato, pignori obligatarum, acquirendam possessionem. §. 3. *hic.*

Quid differt a Serviana actione?

R. Quod hoc interdictum sit iudicij possessorij, Actio verò Serviana iudicij petitorij:

hęc datur in quemcunque possessorem, illud verò in debitorem conductorem. §. 3. *hic.*

Quæ sunt interdicta retinendæ possessionis?

R. Quæ inter eos interponuntur, qui invicem de proprietate rei contendunt, vtroque ratione iuris sui possidere volente, ita ut dubium sit, quis possidere debeat, & quis petitor, quis verò possessor habendus sit.

Quot sunt talia interdicta?

R. Duo recensentur ab Imperatore. *Vti possidetis, & Vtrubi* §. 4. *hic.*

Quid est interdictum uti possidetis?

R. Est interdictum retinendæ possessionis, quo possessionem suam esse asserit, ac vindicat possessor quispiam, quam sibi nulla alia actione asserere potest, dum in ea turbatur atque inquietatur. *Cuiac. in par. D. uti poss.*

Cui datur.

R. Directò datur possidenti, sive iustè, sive iniustè rem mobilem, sive ciuiliter, sive naturaliter, siue vtroque modo. *l.* 1. *& l. fin. ibi gl. ff. eod.* Vtiliter quasi possidenti res incorporales. *l. unica, & ibi not. C. eod.*

Adversus quem?

R. Adversus quoquo modo possessionis, sive rerum corporalium mobilium usum impedientem, siue in quasi possessione rerum incorporalium turbantem. *d. l.* 1. §. 3. *ff. eod.*

Ad quid datur?

R. Vt a turbatione cesset, & in futurum nō turbet, & hoc nomine caueat, damna illata, & fructus perceptos restituat. *d. l.* 1.

Quod

Quod est interdictum Vtrubi?

R. Est interdictum super retinenda possessione rerum mobilium competens adversus eum, qui possidenti circa eam est molestus. *l. un. ff. Vtrubi.*

Est ne ergo hoc interdictum simile interdicto uti possidetis?

R. Omninò. Est enim & hoc comparatum retinendæ possessionis causa.

Nihil ne differt ab interdicto uti possidetis?

R. Differt, quod illud datur pro rebus immobilibus, seu rebus soli: hoc pro rebus mobilibus, & quæ non sunt soli:

Per quem retinetur possessio?

R. Per quemlibet, etiam alterius nomine possidentem. *Non enim per se solum quilibet possidet, & per alium, quamvis ipsius iuri non subiectum; Imò etiam solo animo retineatur possessio.* § 5. *l.* 44. *in fin. Dd, acquir. poss.*

Quod est interdictum recuperandæ possessionis?

R. Est interdictum, vnde vi dictum.

Quomodo definitur?

R. Est interdictum, quo petimus restitui nobis possessionem, de qua per vim sumus deiecti.

De quali possessione deiectio datur?

R. De qualicunque. *l.* 1. §. 9. *&* 23. *De vi & vi arm.* etiam prędoni; item spoliato ab eo, quem constat dominum esse; attamen deiecto per vim expulsivam, non compulsivam. *l.* 5. *hic.*

Adversus quem?

R. Adversus 1. deijcientem. 2. item eum, qui mandavit spolium, vel ratum habuit. 3. etiam adversus ipsum procuratorem, qui deiecit. *l.* 1. §. *quoties, ff. de vi & vi arm.* 4. Item eum, qui possessionem, de qua aliquem adiecit, rursus amisit; quamvis sine dolo aut culpa. 5. Adversus fraudulentæ deiectionis persuasorem. *l.* 3. §. *hoc interdictum ff. de vi & vi arm.* Denique utiliter adversus ipsum deiectum; si fortè ex interuallo collectis armis deijciat eundem deiectorem, *per l.* 1. §. *qui a me, ff. eod.*

Ad quid datur?

R. Ad restitutionem possessionis, & rerum omnium mobiliũ, quæ ibi fuerint cũ deijceretur; sive propriè deiecti fuerunt, sive apud eum depositæ, et commodatæ, aut oppignoratæ; vel quarum modo usumfructum, vel usum habuerit. *d. l.* 1. §. *quod autem ait Prætor, ff. de vi & vi arm.* 2. Fructuum ex die deiectionis, cęterarumq; utilitatum, quos deiectus quieta possessione usus percipere potuisset, & omnino ad id quanti Actoris interfit, non esse possessione deiectum. *leg.* 1. *ex die. ff. l. interdicto l. si plures,* §. *deiectum. ff. eodem.*

An non alia pœna eum manet, qui vi aliquem deiecit sua possessione?

R. Imò verò hodie is, qui alium per vim deiecit, & extulit possessione, criminaliter, & civiliter conveniri potest.

Vi

Vi deiectus quatenus potest agere criminaliter?

R. Vi privata, seu sine armis, dejectus, agit contra deijcientem ex lege Iulia de vi privata, ad tertiæ partis bonorum confiscationem. Cum armis deiectus, ex lege Iulia de vi publica, ad deportationem.

An nulla est interdictorum divisio præter superiores?

R. Omninò, ea ex qua interdicta quædam sunt simplicia, quædam duplicia, seu mixta.

Da singulorum definitionem?

R. Simplicia sunt, in quibus Actor ab ipso Reo facillimè internosci potest. Duplicia, in quibus par utriusq; litigatoris est conditio.

Quot sunt genera duplicium interdictorum?

R. Saltem duo. Nempe interdictum uti possidetis, & Vtrubi. §. *ult. hic.*

TIT. XVI.

De pœna temere litigantium?

An cuilibet impune licet litigare?

R. Non; sed temerè litigantes triplici pena coercentur: 1. iuramento calumniæ. 2. pœna pecuniaria. 3. infamia.

Quid est iuramentum calumniæ?

R. Quo partes litigantes religiosè affirmant, se non calumniandi animo litem vel intendere, vel fouere, vel quicquam malitio-

sè proponere, vel inficias ire, sed solum opinione, & fiducia iuris sui. §. 1 *hic. Cuiac. in par. C. de iureiurand. prop cal. dan.*

Quis coercetur pœna pecuniaria?

R. Is, qui negat se damnum iniuria dedisse, qui negat venerabilibus locis relictum, aut etiam eius solutionem differt. *Nam tales in duplum condemnatur. vid. §. 26. Inst. de act. d. §. 1. vers. at adversus. l. contra. C. ad l. Aquil.*

Quomodo infamia notantur temerè litigantes?

R. Id non habet locum in damnatis omnibus Iudicijs, sed in quibusdam tantum.

In quibus?

R. Furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo, tutelæ, mandati, depositi: directis, non contrarijs actionibus. Item, pro socio; non tamen condictione furtiua: *Text. hic.*

An non Infamia potest evitari:

R. Omninò. 1. Siquidem reus ante sententiam, ut ab actione desisteretur, precibus, non pretio impetrauit. 2. Si iussu iudicis idem pactus est. *l. 18. C. ex quib. caus. l. 7. §. fin ff. de his qui not. inf.*

Hactenus de actionibus; dic, quomodo deducantur in ius?

R. Omnium actionum (*ut Imperator §. ult. ait*) instituendarum initium est, ab ea edicti parte, qua Prætor edicit, de in ius vocando, *h. e per citationem.*

Quid

Quid est citatio?

R. Iure veteri varijs modis à vocatione in ius distinguebatur, promiscua hodie utriusque appellatione, est actus solennis, quo Reus ad ius dicendum vocatur iuris experiundi causa. *Pac. disp.* XXV. *de ritu iudicior. Vult.* 2. *Iurispr. cap.* 28.

Quotuplex est?

R. Vel *verbalis*, vel *realis*.

Quotuplex est verbalis?

R. Est, vel *publica*; quæ fit publicè per edictum, campanam, clamorem: vel *privata*; quæ priuatim fit in personam citandi Rei, idque vel voce, vel literis, vel simpliciter, vel dilatoriè, vel peremtoriè.

Quæ dicitur citatio realis?

R. Quando Reus, ob certas causas, per apparitores apprehenditur, & in iudicium ducitur.

Quot modis fit?

R. Vel captura, vel arrestatione (ut loquuntur) seu manus iniectione in personam, vel rem facta, publica magistratus autoritate, securitatis gratia; ne suo statu moveantur, sive res, sive persona, donec negotium, vel causa, de qua quæritur, expediatur aut componatur.

Citatione expedita, quid deinceps in iudicio agitur?

R. Offertur Reo libellus ab actore: Reus ad deliberandum inducias petit, contendere velit, nec ne: Contendendum si putavit, lite

contestata, exceptionibus intentionem Actoris elidit; vel antequam lis contestetur, dilatorijs utitur. Lite contestata, Actor exceptiones Rei diluit Replicatione; Actoris replicationes Reus duplicatione; Atque ita secundum fori constitutionem, deinceps proceditur, donec in causa concludatur, & facta conclusione a partibus, sententiam ferat iudex, & exsecutioni mandet: quę tamen exsecutio per interpositam appellationem suspenditur. *Vide hæc omnia latius & fusius in Enchiridio.*

TIT. XVII.

De officio Iudicis.

Quæ est huius tituli cum superioribus connexio?

R. Hæc, quod cum in quolibet iudicio civili tres personæ requirantur, Actor, Reus, & Iudex, *l. inter litigantes. ff. de iudicijs, & c. foris, Ext. de verb significatione,* de Actore vero & Reo hactenus dictum sit, ideo nunc de Iudice, & eius officio sit dicendum.

Iudex quid est?

R. Est persona, quæ iurisdictioni præest ac populo iuxta leges, constitutiones, & consuetudinem cum norma Iustitiæ congruentem, ius dicit, *pr. hic & d. c. foris. § index. extra. de verb. signif.*

Quid

Quid est officium Iudicis?

R. Est ius, quod ad dirimendas lites, tollendaque gravamina, quomodo libet, secundum æquitatem exercetur; ut per hoc omnium tranquillitati, tam privatim, quàm publicè consulatur.

Quotuplex est?

R. Duplex, secundum magis communem opinionem; Nobile, & mercenarium.

Quod est nobile iudicis officium?

R. Quod iudex sua, hoc est, iurisdictionis autoritate exercet, etiamsi nulla proponatur actio, & interdum proprio nemine petente.

Quæ ratio definitionis?

R. Quod iudex, seu magistratus, est animata lex, & ius, cum litera mortua sit, descriptũ, in forum producatur iudicis, cuique ius suum tribuentis, viva exercitatione.

Quod est officium iudicis mercenarium?

R. Quod actioni inservit, seu quod iudex impertit actionibus in iudicium perductis aut perducendis, ultrò quidem, sed non nisi ad normam actionis: qua cessante, cessat. *l. ædiles. §. item sciendum. ff. de ædilit. edict.*

Quid in genere considerandum circa officium iudicis?

R. Observabit iudex 1. nec aliter iudicet, quam legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. 2. Vt omnino, quantum fieri potest, certæ pecuniæ, vel rei sententiam ferat, etiamsi de incerta quantitate apud eum sit actum. *Latius in Enchirid.*

Quid

Quid Imperator tractat circa Iudicis officium in specie?

R. Quomodo Iudex secundum leges, consuetudines, adeoque normam iudicare debeat, per species & exempla explicat; non omnino, sed quædam duntaxat. Puta actionum noxalium, realium, petitionis hæreditatis, ad exhibendum, familiæ erciscundæ, communi dividundo, finium regundorum. *Text. hic.*

Quomodo docet iudicandum in actione noxali?

R. Si quidem condemnandum sit, condemnabit iudex eum, cuius servus damnum dedit, vel in damni æstimationem, vel in noxę, idest, corporis quod nocuit, deditionem, §. 1. *hic. l. 6. §. 1. ff. de re iud.*

Quomodo in Reali?

R. Si in ea petitor nihil probaverit: absolvit possessorem, licet nihil præstiterit: Reo probante rem suam esse, iubebit eam restitui, vna cum fructibus in sententia exprimendis, & omni causa, §. 2. *hic.*

Quomodo iudicabit in petitione hæreditatis?

R. Eodem modo, quo in singularum rerum petitione; puta in vtraque actione possessorem malæ fidei in omnes fructus perceptos, & percipiendos. h. e. quos percipere potuit; bonæ fidei possessorem in fructus perceptos post litem motam, vel qui culpa possessoris percepti non sunt, condemnabit, restituendos in rei vindicatione officio iudicis;

cis; in petitione hæreditatis, iure actionis. *d. §. 2. verſ. etſi hareditas l. 20. §. 3. ff. de pet. har. l. 33. & 35. ff. de Rei Vindic.*

Quomodo in actione ad exhibendum?

R. Quia ea eſt rei vindicationis præparatoria, condemnabit Iudex Reum, etiam ut rem exhibeat, cum omni cauſa, quam habuiſſet Actor, ſi, cum primum ad exhibendum agi cœpit, exhibita fuiſſet; hoc eſt, litis conteſtatæ tempore; etiam fructuum medij temporis inter litem conteſtatam, & rem iudicatam, habita ratione, *l. 9. §. 5. 6. vſque ad finem, ff ad exhib. §. 3. hic.*

Quomodo, ſi familiæ erciſcundæ agatur?

R. I. In omnium cohæredum perſona condemnabit. II. Singulas res ſingulis hæredibus adiudicabit. III Dividet quæ commodè dividi poſſunt. IV. Si plus cui adiudicatum quam ad eum pro hæreditaria portione pertineat, vel quis fructus rei hæreditariæ perceperit, vel in ijs damnum dederit, eum in pecuniam cohæredibus condemnando, ad æqualitatem rediget portiones hæreditarias; Idque ſive duo modo, ſive plures ſint cohæredes. *l. 2. § pen. l. 44. §. 2. & paſſim. ff. fam. erciſ.* V. Quædam tamen indiuiſa relinquere debet, puta libros improbatæ lectionis magicos & ſimiles. *l. 4 §. 1. ff. eod.* VI. Tabulas teſtamenti, & cautiones hæreditarias apud eum relinquet, qui maiore ex parte hæres ſcriptus eſt; modò is caueat de authenticis, quando opus ſit exhibendis, vel omnibus in æquas portiones

nes restitutis, in quem sors cadat; vel apud communem amicum ex consensu electum, vel in æde sacra deponi jubebit: ita tamen ut cæteris ad quos ea res pertinet, detur exemplum recognitum. *d.l.4.§.ult.& l.seqq.ff.eod. Pac.epit.disp.19. de act. thesi 14.15.* VII. Sed & iubebit ad faciliorem diuisionem, in casibus necessarijs bonorum ex familia ab heredibus perceptarum collationem. *Vide Enchiridium.*

Quomodo si agatur communi dividundo?

R. Eodem modo procedet iudex, quo in superiori iudicio. 1. Si de pluribus rebus actum sit, numero potius, quam in partes eas dividet. 2. Si de una, quæ commodè dividi possit, partes debitas singulis adiudicabit. 3. Si nullo modo, vel non commodè dividi possunt, vni quidem adiudicabit totam; sed condemnabit eundem in pecuniam, alteri pro rata dandam. Quæ etiam condemnatio in pecuniam fiet ex ijsdem causis, ex quibus eam in iudicio familiæ erciscundæ fieri diximus § *eod. hic.*

Quomodo si finium regundorum agatur?

R. 1. An adiudicatio sit necessaria, dispicere Iudex debet. 2. Quo si ex unius agro partem alterius agri domino adiudicet; hunc in certam pecuniam alteri pro valore ademtæ partis præstandam condemnabit. 3. Si quis malitiosè lapides finales moverit, vel arbores exciderit, vel ad iussum iudicis metiri agros passus non fuerit, eum in litis æstimationem

con-

condemnabit. §. 6. *hic. l. 3. C. d. l.* 1. *&* 2. *ff. de term. mot.*

TIT. XVIII.

De publicis iudicijs.

Quomodo connectitur hic titulus cum superioribus?

℞. Pertinet hic titulus, quemadmodum & superiore, de interdictis, ad cognata actionum.

Quæ est ista cognatio?

℞. Quod etsi actionum & accusationum, quarum hę criminalia, seu publica: illæ verò civilia aut priuata iudicia respiciunt, magna sit diversitas, tamen etiam reliqua ratione inter se conveniunt.

Qua in re?

℞. Quod 1. ut in actionibus, ita & in accusationibus, tres personæ diversis nominibus distinctè ad cuiuslibet iudicij constitutionem requiruntur. 2. Quemadmodum civilia iudicia sunt vel ordinaria, vel extraordinaria: ita quoque criminales actiones, vel ordinariæ, vel extraordinariæ dicantur. 3. Quod utrimque tam in ciuilibus, quam criminalibus, & citatio, & libellus, & iuramentum de calumnia cætereque iudiciorum solennitates requiruntur: *Mynsing. ad Inst. hoc loco.*

Quid est iudicium publicum?

R. Est iudicium, quod ob crimen enorme, & pa-

& pacem publicam turbans ad legitimum Magistratum delatum, sive aliter ei cognitum, pœnaliter in delinquentem, siuè ad accusatoris instantiam, sive motu proprio, & officij necessitate exercetur.

Quotuplex est?

R. Duplex: capitale, & non capitale.

Quid est capitale?

℟. Capitale est, in quo certa pœna mortis, sive naturalis, sive civilis infligitur.

Quæ huc pertinet crimina?

R. Crimen læsæ maiestatis, adulterium, homicidium, parricidium, veneficium, crimen falsi, vis publica, raptus virginum, plagium, peculatus, & quæ similia, vel grauiora inveniantur.

Quid est crimen non capitale?

R. Non capitale crimen est, quod extraordinarium vocatur, in quo transgressorij, & delinquenti, iudicis arbitrio, pœna pecuniaria una cum infamiæ nota irrogatur.

Quæ huc pertinent?

R. Lex Iulia de ambitu, lex Iulia repetundarum, lex Iulia de annona, & lex Iulia de residuis, &c. §. *publica*, *&* §. *sunt præterea hoc. tit.*

Quot species publicorum Iudiciorum recenset Imperator?

℟. Læsæ maiestatis crimen, Adulterij, vis publicæ & priuatæ, homicidij, speciatim etiam parricidij, falsi, peculatus, plagij, ambitus,

bitus, repetundarum, annonæ, de residuis. *Text. hic.*

Quod est crimen læsæ maiestatis?

℞. Committitur propriè contra summum principem, & imperij statum. § 3. *hic. l. vlt. C. hic.* Impropriè in legatos principis, eiusque consiliarios. Quomodo etiam moliens aliquid contra civitatem non agnoscentem superiorem, in suam patriam maiestatis Reus dicitur. *Communem dicit Decianus consil.* 18. *num.* 315.

Qui committunt hoc crimen?

℞. Qui principi, vel Reip. contra quem delinquitur, sive originis vel domicilij ratione, sunt subditi. *Pac. Epit. disp.* 30. *thesi* 23.

Quando videntur maiestatem lædere?

℞. Quando 1. adversus ipsum principem vel eius securitatem committũt; idque quod ad principem attinet. 2. quando honori eius, vel maiestati derogant.

Quod modis id fit?

R. Varijs. 1. Statuas, vel imagines Principis violando *l.* 6. & 7. *ff. ad l. Iul. Mai.* 2. Animo hostili in principem aliquid machinãdo. *l. ult. ff. eod.* 3. Seditionem in Rep. concitando. 4. Exercitum principis iniussu colligendo. *l.* 1. 1. *ff. eod.* 5. Reseruata principi iura sibi adscribendo. 6. Vectigalia nova absque eius autoritate imponendo. *l.* 2. 3. 4. *ff. eod.* 6. 7. Monetam adulterinam cudendo, &c. *l.* 2. *C. de fals. monet.*

Qui

Quæ pœna plectuntur huius criminis rei?

R. Gladio, cruce; alij etiam exilio olim mulctabantur. *l.5. C.ad l.Iul.mai.* Hodie semper morte, non eadem, sed pro grauitate criminis grauiore.

Quæ in pœna præterea hic notanda?

℞. Quod non tantum principalis reus, sed & conscius adiutor, minister, gladio puniatur. *l.quisquis.pr.& §.pen.C.hic.* Bonis confiscatis, filij Rei infamia perpetua notentur, & à successione patris remoueantur; filiæ ex bonis matris, siue testatæ, siue intestatæ, Falcidiam tamen detrahant: emancipationes, donationes a Rei factę, & dotes ab ijs datæ reuocentur. *d.l.quisquis.per tot.*

An non est crimen læsæ maiestatis diuinæ?

℞. Imò blasphemia, & hæreseos.

Quæ utriusque pœna?

R. Prioris rei capitalem luunt pœnam de iure ciuili. *Nov.77.* Posterioris rei, de iure ciuili, de priuilegijs omnibus exuti, & ob omni dignitate remoti, vel exilio puniuntur, vel vltimo supplicio. *l.1.5.7.& 20.C.de hæret.* Iure canonico excommunicātur, & filij eorum ad secundam generationem incapaces sunt beneficiorum. *l.3.& 13.C de hæret.*

Quod est secundum crimen publicum?

℞. Adulterium.

Quomodo definitur?

℞. Violatio alieni tori, seu alienarū nuptiarū corruptio. *c.35.4.5.§.6.Host.de adul.in pr. Sic dictum, quasi ad alterius torum accessus.*

A quibus committitur adulterium?

R. Tam à marito, quam a marita.

A quo magis?

R. Magis à marita.

Quare?

R. Quia hæc etiam cum non coniugato committit adulterium: maritus verò cum soluta minimè; sed committit fornicationem.

Quare?

R. Quandoquidem alterius torum non violat, & alienam matremfamiliam non corrumpit. *Bred. hic.*

In quas personas committitur adulterium?

R. Solum in nuptas, & omnes quidem: nempe hoc adeo verum est, ut etiam in sponsam committatur. *l. 7. Cod. ad l. Iul. de adult.* In viduam verò, seu virginem hic solum stuprum committitur. *l. 6. §. 1. l. 34. in fi. ff. de adult.*

Quomodo punitur adulterium?

R. Vir iure civili plectitur capite; femina in monasterium detruditur, ne ulli alij nubat. Iure diuino extremo supplicio afficitur, tam adulter, quam adultera. *Deut. 22. v. 22. Levit. 10. vers. 10.* Quam pœnam constitutiones imperij retinent. *Ordin. imper. C. 121.*

Quid est stuprum?

R. Est coitus cum virgine, vidua honestè viuente, propriè cum virgine.

Quotuplex est?

R. Duplex, aliud *voluntarium*, aliud *violentum*.

Quæ

Quæ utriusque pœna?

℟. Huius si perfectum sit, pena capitali est *l.1. in fin. ff. de extraord. crim.* Illius verò non, sed illo casu stuprato si honestus est, punitur publicatione dimidiæ partis bonorum; si humilis, coercitione corporis, cum relegatione. §.4. *hic in fin.*

Quid differt a scortatione?

R. Scortatio propriè est meretricius coitus; stuprum verò cum honestè viuente, *c. meretrices, 31. qu. 4.*

Quid a concubinatu?

℟. Concubinatus in specie dicitur, quando quis apud se detinet mulierem, cum qua se coniungit sine maritali affectione. *l. 144. de V. S. t. t. ff. de concubinis.*

Quid est incestum?

R. Coitus cum sanguine, vel affinitate iuncto, vel iuncta. *l. 38. pr. & §. ff. ad l. Iul. de adult.*

Quæ lex agit de his criminibus?

R. In eorum vindictam iure civili prodita lex Iulia de adulterijs, qua coercentur tam stupratores, quam adulteri. Quanquam etiam privatis per se concessa sit adulterij vindicta.

Quibus?

℟. Patri ita; ut adulterum, cum filia in ipsa turpitudine deprehensum, licitè occidere possit. Quod & marito permissum est, adulteri respectu, si in domo sua eum ita deprehenderit, & infamis sit; non vxoris. *l. 20. & seqq.*

seqq. ff. l. 4. C. eod. Accusatio tamen adulterij & patri, & marito, concessa. *Vide Enchirid.*

Quod est crimen vis publica?

R. *Publica* vis est: 1. quæ fit armis. §. 8. *hic. quod armorum usus sit publicus, non privatus. l. 1. ff. hic.* 2. Quæ fit a persona publica. 3. In personam publicam. *l. 7. ff. ad l. Iul. de vi publ.* 4. Qua violatur ius publicum.

Quod vis privata?

R. Privata vis est, quæ fit sine armis a persona privata, in privatam, citra iuris publici violationem; *Puta cum quis sine armis eijcitur possessione. §. eod. Pac. ead. disp. 31. thesi 23.*

Qua lege utraque punitur?

R. Lege Iulia, ab Imperatore proposita.

Qua pœna?

R. Pœna violentiæ publicæ olim erat aquę & ignis interdictio. *l. 10. §. fin. h. t.* postea deportatio cum bonorum publicatione. §. 8. *hic. l. 3. ad l. Iul. pecul.* Priuatæ tertia pars bonorum cum infamia, *l. 1. ff. hic.* Hodie utriusq; est arbitraria, pro ratione circumstantiarum usque ad mortem. *Perez. hic.*

Quæ crimina puniuntur lege Cornelia de sicarijs?

R. Crimen homicidij, veneficij, & incendij illati. *Vult. com. l. 1. ff. ad l. Corn. de sicar.*

Quæ sunt species homicidij?

R. Tres 1. *Voluntarium*; quod committitur animi proposito & dolo. 2. *Necessarium*, quod fit ob necessariam corporis defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, *idest, solum*

lum ad defensionem corporis, *citra vindictæ imaginem.* 3. *Non voluntarium*, seu casuale, quod fit casu, atque ita præter facientis opinionem, aut mentis inopia, puta ab infantibus, furiosis, dormientibus. *leg.* 5. *Cod ad leg. Corn. de sic.*

In quale homicidium hac lege pœna decernitur?

R. Ex his homicidijs lege Cornelia tenentur, qui ex dolo, & proposito, hominem occiderunt. *l.* 1. *pr. ff. hic.* aut eius occidendi, vel furti faciendi causa cum telo fuerunt. *d. l.* 1. ut quis capitis damnaretur, falsum testimonium dixerunt, quamvis voluntas exitum non habuerit, *l.* 1. *pr. & l.* 14. *ff. hic.* §. 5. *Item lex Cornelia. hic.*

Quid iuris circa duas alias homicidij species?

R. *Necessarium* Nec ac, nec alia lege punitur, modò in moderamine inculpatæ tutelæ consistat. *l.* 1. *C. unde vi. Bart. & Dd. in l.* 3. *ff. de Iust. & iur.* *Non voluntarium* in actu licito veniam meretur, in illicito, vel culpa non carente, cessante legis Corneliæ pœna, pro ratione circumstantiarum extra ordinem punitur. *Vult. com. Instit. hic. constit. Carol. art.* 46.

Quæ est pœna homicidij ex lege Cornelia?

R. Olim fuit aquæ & ignis interdictio; cui postea successit deportatio, & bonorum ademtio; qua hodie volunt affici gradu sublimiores; sequente gradu qui erant, capite puniebantur, idest, morte: bestijs obijciebantur

tur humiliores. *Vult.com.eod.n.7.* Novissimo iure pœna gladij est. *l.3.§.5.l.16.ff.ad l.Corn. de sic.* nobiles siue ignobiles homicidium commiserint. *arg.l.nemo, C.de Episc.aud.l.1. C.vbi Senat. & Clariss.*

Qui dicuntur venefici?

℟. Qui venenum hominis necandi causa faciunt. *l.1.§.1.l.3.ff.eod.* etsi id ipsi non exhibeant, sed in eum finem tantum vendant. *arg.d.l.3.§.1.* Item qui artibus magicis in eundem finem utuntur. *§.5.hic.*

Quæ pœna vtrorumque?

℟. Eorum, qui venenis ad hominem necandum utuntur, pœna gladius est. *arg.d.l.1.Clarus hic.VVes.par.hic.* Qui magicis artibus utuntur, ignis. *l.3.C.de malef.& mathem.*

Quid est parricidium?

R. Propriè dicitur homicidium commissum, inter parentes, & liberos, utriusque sexus, quique eorum loco sunt; minus propriè inter collaterales & affines committitur. *l.1.ff. ad l.Pomp.de parricid.*

Qua lege coercetur?

R. Lege Pompeia de parricidijs: sed & ad eam lex Cornelia de sicarijs pertinet, tanquam de eo lata primum. *Vult.com.Inst.hic.*

Quæ pœna?

R. Olim ex lege Pompeia, fuit eadem, quæ legis Corneliæ de sicarijs: Ante eam alia more maiorum recepta, eaque singularis; Reducta a Constantino, hic approbata ab Imperatore.

Quæ est ista pœna?

R. Vt parricida virgis sanguineis cæderetur, & postea culeo insutus cum cane, gallo gallinaceo, vipera & simia in mare proijceretur. §. 6. *hic.*

Quomodo punitur parricidium hodie?

℞. Hodie de consuetudine variè punitur, puta gladio, rota, forcipibus, vel etiam pœna ad imitationem veteris Romanæ ordinata. *VVes par. hic. Treut. disp. 3. de speciebus publ. iudic thes. 7. lit. f.*

An ipsi parricidæ solum puniuntur?

R. Etiam puniuntur eiusdem criminis conscij & auxiliatores.

An eadem pœna?

℞. Mitius puniuntur conscij, auxiliatores ordinaria pęna afficiuntur; vt etiam ipsi parricidæ; ad actum proximũ deducto conatu. licet eventus non sit secutus. *l. 2. & 6. ff h t.*

Quod est crimen falsi?

R. Falsi crimen est actus dolosus imitandę veritatis, eiusq; corrsipendæ gratia, ad proximũ decipiendum factus & adhibitus. §. 6 *hic.*

Qua lege coercetur?

℞. Lege Cornelia de falsis. *d.* §. 6 *hic.*

Quot modis committitur falsum?

R. Variè, sive secundum obiectum circa quod committitur, consideretur.

Explica modos falsi, secundum committendi actum?

℞. Sic falsum committitur, vel verbis: *puta a teste falsum deponendo, a iudice dolo ma-*

lo

lo falsam sententiam ferendo.l.1.§.2.l.3.ff.eod. vel scriptis. *à Notario falsum instrumentum scribendo,&c.d.l.2.*vel facto. *nummos radendo,cudendo falsos.l.8.ff.eod.*vel usu,h.e.rebus, in quibus falsum commissum, utendo.

Explica modos falsi secundum obiectum?

℞.Obiectum est,vel *homo,*puta cum falsus partus supponitur.*l.19.§.1.ff.eod.*2. Nomen, *cum quis falsis utitur tit.l.13.ff.eod.*3.Res,*cũ adulterina cuditur moneta.l.1.2. ff.eod. Item, cum quis iniusta utitur mensura. l.32.§.1.ff. eod. Plures modos vide in Enchirid.*

Quomodo falsum committi debet,ut huic legi locus sit?

℞. Vt in omnibus publicis iudicijs; ita in hac,ut lex locum habeat, dolus adesse debet, adeo ut sine dolo commissum falsum eadem non vindicetur.

Quæ est pœna commissi falsi?

℞.Ex lege Cornelia olim erat deportatio, & bonorum publicatio in libero homine; in servo vltimum supplicium. §.7. *hic. Trent. eod.*Hodie ferè arbitraria, & pro circumstantijs delicti varia est; ut certa in hoc iudicio præscribi non possit *VVes.par.hic.n.*12.sed ut ad mortem extendi possit.*Trent.eod.* Monetę corruptæ pœna,ob læsam maiestatem, ignis est. *l.2. C.de fals. mon.*

Quid probibetur lege Iulia de peculatu?

℞.Ne quis ex pecunia sacra, religiosa,aut publica quid auferat,intercipiat,in rem suam vertat:aut faciat,ut talis id cõmittat,cui lege

non licet; neve quis aliquid argento,ære,vel auro publico indat, quo deterius fiat, vel id ad alio fieri patitur. *l.1. ff.ad Iul.pecul.*

Quæ est pœna huius criminis?

℟. Olim quidem fuit litis æstimatio in quadruplum;cui successit,ex lege Iulia,aquæ & ignis interdictio & deportatio. *leg.un.c.de pecul.*

Quæ est pæna Iudicis tempore administrationis publicas pecunias distrahentis?

℟. Capitalis. Nec horum tantum,sed etiã eorum, qui ministerium ei ad hoc exhibuerunt, vel pecunias ab eo subtractas, scientes susceperunt.*d.l.unic.*Alijs.qui hanc in legem inciderint,deportationis(vt dictum)pęna est, *§. eod.Schneid. eod.*

Quid est plagium?

R. Plagium committitur,cum quis hominem ingenuum,vel libertinæ conditionis,vel etiam servũ alienum, inuitum supprimit,vel vendit; vel ijs persuadet,vt a parentibus, aut dominis aufugiant,idque sciens, & dolo malo, ut & qui eodem modo emit, & qui in ea re socius fuit*l.1.2.3.4.5.6. & VVes par.ff.ad l Fabiam, de Plagiarijs.*

Quæ est pœna huius criminis?

℟. Olim erat pecuniaria.*l fin.ff eod.* postea ex criminis frequentia,cœpit esse capitalis;& plerumque exilium,seu in metallum damnatio. *l.7.C.eod.l fin.ff.eod.* Hodie duobus casibus est ultimum supplicium. 1. Quando venditur servus alienus, vel liber homo alio as-

por-

portatur. 2. Quando filius alterius, superstite adhuc patre supprimitur. *l.6.& 7.C.d.t.*

Quod est crimen ambitus.

℞. Suffragiorum ad honores impetrandos, vel magistratum, data pecunia corruptio.

Quomodo hoc crimen est?

R. Quod cum honores & magistratus gerere per se apud Romanos esset licitum, in vitio poneretur suffragia per pecuniam querendi modus. *VVes.par.ad l.Iul.de ambitu.*

Quæ est huius criminis pœna?

℞. Ex lege Iulia. 1. ad quinquennium prohibentur honores petere. 2. Etiam pœna est deportatio, Interdum 100. aureorum; gravior, si vis publica accessisset. *l. un. ad ff. & Cod. Iul. de amb.*

Quid est crimen repetundarum?

℞. Est crimen eorum, qui in publico officio constituti, pecunias, donum, aut munus aliquod, ut officium suum impertiantur, vel contra illud faciant, accipiunt, *§.fin.hic.l.1. & seqq. ff.ad l.Iul.rep.*

Quæ est pœna huius iudicijs?

℞. Ex hoc crimen duobus modis agi potest, vel civiliter, in quadruplum. *l. 1. l.fin.C.eod.* vel criminaliter; & pœna est plerumque exilij, etiam pro delicti qualitate gravior, atque extraordinaria, *l.7. §.fin ff.eod.*

Quod est crimen annonæ?

R. Annonæ crimen est, quando aliqui annonam flagellant, idest, frumenti aliarumque rerum ad annonam pertinentium emtionem

aut venditionem cariorem reddunt, aut efficiunt, quominus eius abundans sit copia.

Quæ pœna?

R. Pęna quæ sit, ex lege Iulia non satis cõstat; hodie est 20. aureorum, etiam relegatio, vel metalli extra ordinem, pro personarũ & delicti qualitate. *l. 1. pr. l. 3. ff. ad Iul. de annon.*

Quod est crimen residuorum?

R. Quo tenentur pecuniam publicam, usui publico designatam, vel retinentes, vel in eum usum non referentes; sed in alium conferentes, & eam ex publicis rationibus, aliaq; ratione non restituentes. *l. 2. & 4. & 5. ff. ad l. Iul. pecul. & residuis.*

Quæ pœna?

R. Pœna est in tertiam partem summæ reliquatæ. Ita puta, ut damnatus id, quod debet, soluat; & insuper pœnæ loco tertiam partem quantitatis debitę, nonnunquam verò etiam in duplum est condẽnatio. *l. 4. §. 2. ff. ad l. Iul. pecul. l. 9. C. de erog. mil. annon.* & quidem ita præter infamiam. *Perez. eod.*

An hac iudicia peculatus, de residuis, repetundarum etiam dantur in hæredes?

R. Omnino. *l. ult. ff. ad l. Iul. pecul.* Quia hic ablatæ pecuniæ quæstio ęst, quę ad hæredes transit, ut ex ea facti locupletiores, secundum supra dicta.

FINIS.

RE-

RECEPTARUM IURIS UTRIUSQUE REGULARUM PARTITIONES.

In quibus utriusque Iuris regulæ specialibus titulis comprehensæ ad sua genera revocantur. & ad usum Forensem, quantum fieri potuit, accommodantur.

GERMANO COUSINIO,
in Supremo Parisiensi Senatu
Advocato, Auctore,

PATAVII.
Typis IOSEPHI FRAMBOTTI, 1663.
Superiorum permissu.

[illegible]

LectoriS.

QVi Iuris ciuilis Pandectas composuerunt, rectè in earum calce regularum titulum constituisse videntur; nimirum ut intelligant ij, qui Iuri ciuili dant operam, quemadmodum in ceteris artibus & disciplinis; ita & in Iurisprudentia eße quędam axiomata, quę in ipsorum animis hęrere debent, si quem ex iuris ciuilis studio fructum referre velint: nec satis eis eße omnes leges, & legum paragraphos die & nocte manu versare, nisi Iuris ciuilis regulas colligant, & eas tanquam notiones generales mentibus impressas habeant. Ideo, nisi fallor, vulgo libris institutionum subijciuntur tituli regularum, ut cum primis iuris ciuili elementis etiam regulas studiosa iuventus perdiscat. Verum cum eiusmodi regulæ ut proponuntur, omninò dißolutæ & diuulsę sint, autor eas animi gratia conglutinavit, & ratione quædam inter se constrinxit, eoque ordine disposuit, ut ad sua genera revocatæ, & ad usum forensem quantum fieri potuit, accommo-

datæ videantur, nec iuris Pontificij regulas omittendas putavit, quod ferè ex ipso iure civili sumtæ essent. Cum autem hoc opusculum ex ipsius manibus multorum desideria eripuerint, ut in lucem prodeat, nunc tibi oblatum æquo animo accipe, ut, cum tibi gratum esse author senserit, ad maiora inposterum depromenda excitetur. Vale.

RE-

RECEPTARVM IVRIS VTRIVSQVE REGVLARVM PARTITIONES.

In quibus vtriusque Iuris regulæ specialibus titulis comprehensæ ad sua genera revocantur, & ad vsum Forensem, quantum fieri potuit, accommodantur.

PRÆFATIO.

Quamvis ex Iure, quod est, regula fiat.

REgula est, quæ rem, quæ est, breuiter enarrat, non ut ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est regula fiat. *Paul. l.1.ff.de R.I.*

Per regulam igitur breuis rerum nar 6
ratio traditur: &, ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio est. *d.l.1.*

Non est tamen sine coniectione?

Regula quippe simul, cum in aliquo viciata est, perdit officium suum. *dict.leg regula 1.*

Convenit isti effato, quod dicitur; Omnis definitio in Iure ciuili periculosa est; parum est enim, ut non subverti possit *leg. omnis. 202. D. eod. tit.*

Omnes regulæ, vel ad ius diuinum, vel ad humanum pertinent.

DE IVRE DIVINO.

CAP. I.

7 *Ad divinum referuntur, quæ de Ecclesiasticis agunt.*

Qui instituui debent.

Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri. *c. beneficium. 1. de reg. iur. in 6.*

Instituti ita se gerere debent, ut pro spiritualibus homagium, ut ita dicam, non præstent.

Indignum est, & à Romanæ ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur. *c. Indignum. 11. de reg. Iur. ext.*

Gregem non deserant.

Non potest esse pastoris excusatio, si lu-
8 pus oves comedit, & pastor nescit. *c. quamvis. 10. de reg. Iur. ext.*

Rebus sacris non abutantur.

Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum, *c. semel.*

51. de reg. Iur. 6.

Quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis iniustè agitur, pro sacrilegio reputatur.

Quare?

R. Quia sacra sunt, & a quoquã violari non debent. *c. quæ multoties. 7. de R. I. ext.*

& ecclesiæ non noceant.

Delictum personæ non debet in detrimentum ecclesiæ redundare. *c. delictum. 76. de reg. Iur. 6.*

DE IVRE HVMANO, ET primum de naturali. 9

CAP. II.

Ad humanum referuntur, quæ Iuris naturalis, vel civilis sunt.

A iure naturali orta est.

1. Aequalitas.

QVod ad ius naturale attinet; omnes homines æquales sunt. *l. quod attinet. 32. D. de reg. Iur.*

Nempe ex naturali iure est omnis æquitas.

2. Libertas.

Nempe libertas est naturalis facultas; servitus iuris gentium constitutio. Inst. lib. 1. tit. 3. §. 1. 2.

Libertas omnibus rebus favorabilior. *l. libertas 122. D. eod. tit.*

Libertas inæstimabilis res est. *l. libertas.* *106. eod. tit.*

3. Cognatio.

10 Infinita æstimatio est libertatis. & necessitudinis *l. non est. 176. §. Infinita. eod. tit.*

Quæ dirimi non potest.

Iura sanguinis nullo iure civili dirimi possunt. *l. Iura 8. eod. tit.*

Nec enim dirimit agnatio ciuilis cognationē.

DE IVRE CIVILI, ET primum de publico.

CAP. III.

Ius civile est vel publicum, vel privatum.

An non & publicum ad ius gentium, imò & naturale spectet, est considerationis.

Publicum est non quod necessitas inducit.

11 QVæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi. *l. quæ propter 162. D. eod. tit.*

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem sunt aliquando concessa. *c. In argumentum. 78. de reg. Iur. 6.*

nec quod contra ius sit,

Quod contra rationem Iuris receptum

est

eſt, non eſt producendum ad conſequentiam. *l. quod contra.* 141. *D. de reg. Iur.*

Quæ a Iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda. *c. quæ a Iure* 28. *de reg. Iur.* 6.

Quod latenter, aut per vim, vel alias illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere. *c. quod latenter.* 5. *de reg* 12
Iur. ext.

Quæ contra ius fiunt, debent utiq; pro infectis haberi. *c. quæ contra.* 64. *de reg. Iur.*

ſed quod publicè fit,

Referuntur ad univerſos, quod publicè fit per maiorem partem. *l. aliud.* 160. *§. refertur. D. de reg. Iur.*

probatur; imò & probari meritò debet,

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *c. quod omnes.* 20. *de reg. Iur.* 6.

Nempe & omnibus prodeſt,

Cuius effectus omnibus prodeſt, eius & partes ad omnes pertinent. *leg. cuius.* 148. 13
D. de reg. Iur.

Ideo ſeruandum, & ſponte quidem,

Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debet, facit; & ideò iam non facit, *c. qui ex timore.* 8. *de reg. Iur. ext.*

Qui vetante Prætore facit, hic adverſus edictum feciſſe propriè dicitur. *l. qui vetante.* 102. *D. de reg. Iur.*

nec ei derogãdum, ſive priuata conventione,

Nec ex prætorio, nec ex ſolenni Iure, priuatorum conventione quicquam immu-

mutandum est; quamvis obligationum causę pactione possint immutari, & ipso Iure, & per pacti conventi exceptionem.

Ratio?

Quia actionum modus vel lege, vel per prętorem introductus, privatorum pactio-
14 nibus non infirmatur. Nisi tunc, cum inchoatur actio, inter eos conuenit. *l. nec ex pratorio. 27. D. eod. tit.*

Privatorum conventio Iuri publico non derogat. *l. neque pignus. 54. §. privatorum. D. eod. tit.*

Temporaria permutatio Ius provinciæ non innovat. *l. nemo. 123. §. temporaria. D. eod. tit.*

Sive falsa interpretatione.

Certum est, quod is committit in legē, qui legis verba amplectens, contra legis nititur voluntatem. *c. certum. 88. de reg. Iur. 6.*

15 DE IVRE PRIVATO, ET primum de personis.

CAP. IV.

Privatorum Ius ad Personas, vel ad Res, vel ad iudicia refertur.

Personarum autem regulæ sunt, in quibus agitur de his, quæ ad dominicam potestatem, vel ad pa-

triam,

triam, vel ad tutelam attinent.

In Dominica *servi Domini prosunt,*

Melior conditio nostra per servos fieri potest; deterior fieri non potest. *l. melior. 133. D. de reg. Iur.*

non sibi,

Qui in servitute est, usucapere non potest. 16

Regula ratio prima.

Nam cum possideantur, possidere non videntur. *l. qui in servitute.* 118. *D. ead.*

Altera.

Quia pro nullis habentur.

Quod attinet ad Ius civile, servi pro nullis habentur. *l. quod attinet.* 32. *eod.*

& pro mortuis,

Servitutem mortalitati ferè comparamus. *l. servitutem.* 209. *eod. tit.*

nec Republica causa possunt abesse:

Servus Reipubl. causa abesse non potest: *l. ult. eod. tit.*

Vnde fit, ut ab eis facta, libertis factis non prosint.

Quod quis dum servus est, egit, proficere liberto facto non potest. *l. quod quis* 146. *eod. tit.*

In Patria *potestate Filiusfamilias non sibi* 17 *acquirit,*

Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neq; adipisci possessionem rei peculiaris videtur. *l. filiusfam.* 39. *eod. tit.*

sed

sed ei, in cuius potestate est.

Quæ legata mortuis nobis ad hæredem nostrum transeunt, eorum commodum, per nos his, in quorum potestate sumus, eodem casu acquirimus. *l.quæ legata.* 18. *eodem tit.*

In Tutela.

Datur tutor hæredi,

18 Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei quem in suis hæredibus, cum moritur, habuit, habiturusve esset, si uixisset. *l. quo tutela.* 73. *§.nemo.eod.tit.*

ut ei prosit.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate, nisi appositaſ tutoris autoritate, creditur.

Ratio regulæ.

Nam quod animi iudicio fit, in eo tutoris autoritas necessaria esset. *l.pupillus.* 189. *eod.tit.*

non noceat.

Neque in interdicto, neque in cæteris caussis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive non est. *l.neque,* 198. *eod.tit.*

19 DE REBVS, ET PRIMVM de privilegi js.

CAP. V.

Res distinguuntur in Dominia, & Obligationes.

Ad

Ad Dominia referuntur regulæ, in quibus de Priuilegijs, Seruitute, Donatione, Vsucapione, & Successione agitur.

4. DE PRIVILEGIIS.

Priuilegia varia sunt:

PRiuilegia quædam causæ sunt, quædam personæ. *l. priuilegia.* 196. *eod. tit.*

Vtraque non nisi volentibus conceduntur.

Inuito beneficium non datur. *l. inuito.* 69. *eod. tit.*

Quod cuique pro eo præstatur, inuito 20 non tribuitur. *l. Inuitus.* 156. *§. ult. eod. tit.*

ut eis prosint, non noceant.

Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendũ. *cap. quod ob gratiam.* 61. *de reg. Iur.* 6.

neque ab eis auferuntur.

Indultum à Iure beneficium nõ est alicui auferendum. *c. Indultum.* 17. *eod tit.* 6.

Decet concessum a principe beneficium esse mansurum, *c. decet.* 16 *eod. tit.* 6.

Differunt, quod ad hæredem.

Priuilegia quæ causæ sunt, ad hære- 21 dem transmittuntur: quæ personæ sunt, ad hæredem non transeunt, *d. l. Priuilegia.* 196.

Priuilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona. *cap. priuilegium.* 7. *de reg. Iur.* 6.

In

In omnibus causis id observatur, ut ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat: vbi verò genus actionis id desiderat, ibi ad quemvis persequutio eius devenerit, non deficiat ratio auxilij. *l. in omnibus. 68. D. eod. tit.*

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum. *c. quod alicui. 74. de reg. Iur. 6.*

DE SERVITVTE.

CAP. VI.

22 DOmum suam reficere unicuique licet, dum non officiat inuito alteri, in quo Ius non habet. *l. domum. 61. D. de reg. Iur. 6.*

DE DONATIONE.

CAP. VII.

Donatio valet, si a volente.

DOnatio est eius, quod consulto donatur. *l. cuius per errorem. 53. D. eodem tit.*

& non coacto fit,

Donari videtur, quod nullo Iure cogente conceditur. *l. donari. 82. D. eod. tit*

eius

eius rei, quæ donatarij fieri possit.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. *l.non videntur.167. D.eod.tit.*

Dum lex non prohibeat.

Cui donare non conceditur, probandum erit; nec si, donationis causa, consenserit, ratam eius voluntatem habendam; *l.cum quis.165. §.cui. D.eod.tit.*

DE VSVCAPIONE.

CAP. VIII.

In usucapione tria requiruntur.

1. *Bona fides.*

Bona fides tantum possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento nō est. *l.bona fides.136. D.eod.tit.* 24

Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit. *c.possessor.2. de reg. Iur. 6.*

2. *Titulus.*

Qui autore iudice comparavit, bonæ fidei possessor est. *l.qui autore 137. D.de reg.Iur.*

3. *Et possessio.*

Sine possessione præscriptio non procedit. *c.sine.3. de reg.iur.6.*

Vt nulla possessio acquiri, nisi animo & corpore potest; ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum est. *l. ferè.153. § ut igitur. D.eod.tit.*

DE

25 DE SVCCESSIONE testamentaria.

CAP. IX.

Successio defertur aut iure civili, aut Iure prætorio.

Iure civili, vel ex testamento, vel ab intestato.

In testamentaria successione quatuor proponuntur: 1. testator. 2. hæres. 3. legatarius. 4. ipsum testamentum.

1. Testator.

Nempe ut plenè testetur.

IVs nostrum non patitur eundem in paganis & testò, & intestato decessisse, earumque rerum naturaliter inter se pugna est, testatus & intestatus. *l. Ius nostrum. 7. D. de reg. Iur.*

2. Hæres.

Circa hunc considerandum, quod is plerumque est, qui ad tutelam vocatur.

26 Quò tutela redit, eo hęreditas pervenit, nisi cum fœminæ hæredes intercedunt. *l. quo tutela. 73. D. eod. tit.*

Item quod in universum Ius succedat.

Hi qui in universum Ius succedunt, hæredis loco habentur. *leg. in pari causa. 128.*

128. §. *hi qui. D. eod. tit.*

Hæreditas nihil aliud eſt, quam ſucceſ-ſio in univerſum Ius, quod defunctus habuit. *l. hareditas. 62. D. eod. tit.*

Et quidem ab ipſo die mortis,

Omnis hęreditas, quamvis poſtea adeatur, tamen cum tempore mortis continuat. *l. omnis. 138. D. eod. tit.*

Qui per ſucceſſionem quamvis longiſ-ſimam defuncto hæredes extiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes exſiſtunt. *l. qui per ſucceſſionem 194. D. eod. tit.* 27

Ideoque ut eodem Iure, quo defunctus, utatur.

Hæredem eiuſdem poteſtatis iuriſque eſſe, cuius fuit defunctus, conſtat. *l. haredem. 59. D. eod. tit.*

Is qui in Ius ſuccedit alterius, eo Iure, quo ille, uti debet, *c. is qui. 46. de reg. Iur. 6.*

Nemo plus commodi hæredi ſuo relinquit, quam ipſe habuit. *l. nemo. 120. D. de reg. Iur.* 28

& ita defuncti factum præſtet,

Ex qua perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet. *l. ex qua. 149. D. eodem.*

Nec ei noceant, quæ defuncto non obfuerunt.

Cum quis in alterius locum ſucceſſit, non eſt ęquum ei nocere hoc, quod adverſus eum non nocuit, in cuius locum ſucceſſit. *l invitus. 156. § cum quis. D. eod.*

Si duo hæres sunt, in partes vocantur.

Vni duo pro solido hæredes esse non possunt. *l.quod contra.183.§.uni.D.eod.*

At verò non est hæres, qui habere non potest,

29 Quod quis si velit, habere non potest, id repudiari non potest. *l.qui potest.174.§ quod quis.D.eod.tit.*

vel cuius institutio inutilis est:

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto conualescere non potest. *l.quæ ab initio. 210.D.eod.*

ut nec is, qui in alium transfert.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem. *l.non vult. 6.D.eod.*

3.Legatarius.

Qui in re legata eo iure utitur, quo defunctus; nec maiore.

Absurdum est plus Iuris habere eum, cui legatus sit fundus, quam heredem, aut

30 ipsum testatorem si viveret. *l.aliud. 160. §.absurdum. D.eod.*

Siquidem in testamento est gravatus, capit ex testamento, si obligatione liberatur.

Si quis obligatione liberatus sit, potest videri cepisse. *l.si quis.115.D.eod.tit.*

4.Testamentum.

Quod corruit, si ab initio est vitiosum.

Omnia quæ ex testamento proficiscuntur, ita statum eventus capiunt, si initium

quo-

quoque ſine vitio ceperint. *l. omnia.* 201. *D. eod. tit.*

Vel ſi nemo ex eo hæres ſit.

Si nemo ſubijt hæreditatem, omnis vis teſtamenti ſoluitur. *leg. ſi nemo.* 181. *D. eodem tit.*

DE SVCCESSIONE ab inteſtato. 31

CAP. X.

Succeſſioni ab inteſtato locus eſt, ſi aut non factum eſt a defuncto teſtamentum, aut non iure, aut ex eo nemo hæres exſiſtat, atque ita teſtamentum non valeat.

QVamdiu poteſt valere teſtamentum, tamdiu legitimus non admittitur. *l. quamdiu.* 89. *D. eod. tit.*

Defertur autem ab inteſtato hæreditas liberis, non ſolum natis;

Quoties duplici iure defertur alicui ſucceſſio, repudiato novo Iure; quod ante defertur, ſupererit vetus. *l. quoties.* 91. *D. eod.*

ſed & poſthumis.

Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur ſine liberis deceſſiſſe. *l. ſi quis.* 187. *D. eod. tit.* 32

DE SVCCESSIONE prætoria.

CAP. XI.

PRætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet. *leg prætor.* 117. *D. eod. tit.*

DE OBLIGATIONIBVS, ET primum de ijs, quæ ex contractu sunt.

CAP. XII.

In Obligationibus duo quæruntur; Quæ sint, & Quomodo tollantur.

" Obligationum autem hic tres tantum species notantur; nimirum quæ ex contractu, ex quasi contractu, & ex delicto sunt.

Contractuum regulæ, aut generales sunt aut speciales.

Generales, vel de obligatione contrahenda; vel de ipsius contractę effectu tractant.

In obligatione contrahenda considerantur, Contrahentes, Id de quo contrahitur, & Forma contractus.

In

In contrahentibus tria requiruntur.

1. FACVLTAS.

seu contrahendi potestas.

QVi cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis eius. Hæredi autem hoc imputari non potest, cum non spontè cum legatarijs contrahat. *l. qui cum alio.* 19. *D. de reg. Iur.* 34

Nempe cum libero homine, & liberam habente administrationem tantum est contractus.

Nihil enim agitur cum servo.

In personam servilem nulla cadit obligatio. *l. in personam.* 22. *D. eod. tit.*

nec cum furioso, nec cum pupillo; nisi tutore authore.

In negotijs contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum qui fari possunt; quamvis actum rei non intelligant.

Quæ ratio?

Nam furiosus nullum negotium contrahere potest, pupillus omnia tutore authore agere potest. *l. in negotijs.* 5. *D. eod. t.*

2. VOLVNTAS.

Quæ requirit certam scientiam;

In totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, non nisi vera & certa

35 scientia perfici possunt. *l.in totum.* 76. *D. eod.tit.*

siue ipsi contrahamus,

Vbi non voce, sed præsentia opus est, mutus, si intellectus habet, potest videri respondere. Idem in surdo. Hic quidem & respondere potest *leg ubi non voce.* 124. *D. eodem.*

sive alius nostro nomine.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum. *c.potest.*68. *de reg.Iur.*6.

Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum, *c.qui facit.* 72. *eod.tit.*

Vnde fit, ut furiosus, aut is, cui bonis interdictum est, non admittatur ad contrahendum. Nec per se,

Furiosi, vel eius, cui bonis interdictum
36 sit, nulla voluntas est. *l.furiosi.* 40. *D.eod.*

Furiosus absentis loco est. *d. l. ubi non voce.*124. § *furiosus.D.eod.*

Neque per alium,

Quod alicui suo non licet nomine, non alieno nomine licebit. *c.quod alicui.*67.*de reg.Iur.* 6.

Nec is, qui in alterius potestate est,

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini. *leg.velle.*4.*D.de reg.Iur.*

Nec is, qui vi, vel metu cogitur.

Nihil consensui tam contrarium est (qui & bonæ fidei iudicia sustinet) quam vis atque metus. Quem comprobare

con-

contra bonos mores est. *l. nihil.* 116. *D. eod.* 37

Nec qui errat,

Non videntur consentire qui errant. *d. l. nihil.* 116. §. *non videntur.*

neque is, qui non vult.

Eius est nolle, qui potest velle. *l. eius.* 3. *D. eod. tit.*

Sed nec is, qui tacet,

Qui tacet, non utique fatetur; sed tamen verum est, eum non negare. *l. qui tacet.* 142. *D. eod.*

Is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur, *c.* 15. *qui.* 44. *de reg. Iur.* 6. *secus est in ijs, in quibus consensus expressus minimè requiritur.*

Qui tacet consentire videtur. *c. qui tacet.* 43. *de reg. Iur.* 6.

3. FIDES. 38

Nimirum ut a nobis absit fraus,

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. *l. non debet.* 74. *D. de R. I.*

& dolus:

Si convenit, ne dolus præstetur, non valet.

Quare?

Hoc enim bonæ fidei iudicio contrarium est. *l. contractus* 23. *vers. excepto eo. D. eod. tit. Fraus & dolus prodesse, & simplicitas nocere alicui non debet. leg.* 1. *ff. de dol. malo.*

Alioqui tenemur,

Consilij non fraudulenti nulla obligatio est. *l.consilij.47.D.eod.*

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. *c.nullus.62. de reg. iur.6.*

Nisi is, cum quo contrahimus, sciat, & consentiat.

Scienti, & consentienti non fit iniuria,
39 neque dolus. *c.scienti.27.de reg.Iur.6.*

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt, & consentiunt. *l.nemo.145. D.de reg.Iur.*

DE EO, QVOD IN OBLIGAtionem incidit.

CAP. XIII.

Quod in obligationem incidit, vel res est, vel factum.

Res requiritur, quæ non impossibilis.

IMpossibilium nulla obligatio est. *l.impossibilium.185. D.de reg.Iur.*

Nemo potest ad impossibile obligari. *c. nemo 6. de reg. Iur.6.*

40 Ea quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adiectis habentur]. *l.ea quæ.135. D.de reg.Iur.*

Verum est, neque pacta, neque stipulationes factum posse tollere.

Ratio

Ratio.

Quod enim impoſſibile eſt, neque pacto, neque ſtipulatione poteſt comprehendi, ut utilem actionem aut pactum efficere poſſit. *l. verum. 31. D. eod.*

Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata ſunt. *l. vbi pugnant in. 188. §. quæ rerum. eod. tit.*

Vel quæ rarò accidit, 41

Ea quę rarò accidunt, non temerè in agendis negotijs computantur. *l. ea quæ. 64. D. eod. tit.*

Vel quæ in nullius bonis eſt.

Quod nullius eſſe poteſt, id ut alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere. *l. quod nullius. 182. D. eod. tit.*

Vel quæ in bonis noſtris non eſt,

Quod evincitur, in bonis non eſt, *l. quod evincitur. 190. D. eod. tit.*

Non videtur perfectè cuiuſque id eſſe, quod ex caſu auferri poteſt. *l. omnes. 139. §. non videtur. D. eod.*

Vel quæ ipſius eſt, cum quo contrahimus.

Non, ut ex pluribus cauſis deberi nobis idem poteſt; ita ex pluribus cauſis idem poteſt noſtrum eſſe. *l. non ut ex pluribus. 159. D. eod. tit.*

Sed quæ mea eſt.

Plerumque fit, ut etiam ea, quæ a nobis 42 abire poſſunt, perinde in eodem ſtatu ſint, atque ſi non eſſent eius conditionis, ut abire poſſent: & ideo quod fiſco obliga-

mus, & vendicare interdum, & alienare, & servitutem prædio imponere possumus. *l.plerumque.205.D.eod.tit.*

Factum, quod in obligationem incidit, honestum esse debet.

Semper in conuentionibus non solum quid liceat considerandum est, sed & quod honestum sit. *l.semper.197.D.eod.*

Non omne, quod licet, honestum est. *l.non omne.144.D.eod.tit.*

43 DE FORMA CONTRACTVS.

CAP. XIV.

Forma contractus pendet ex conventione.

CONtractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. *cap.contractus.85.de reg.Iur.6.*

Hoc servabitur quod initio convenit. Legem enim contractui dedit. *l.contractus 23.§.nam hoc, D.de reg.Iur.*

Qua interdum pura est.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur. *l.in omnibus.14.D.eod.*

Interdum sub conditione.

44 Generaliter probandum est, ubicunque in bonæ fidei iudicijs confertur in arbitrium domini, vel procuratoris eius conditio,

dicio pro boni viri arbitrio hoc habẽdum esse. *l.in personam.22.§.generaliter, D.eod.*

Quod pendet, non est pro eo quasi sit. *l.is damnum.169,§.quod pendet.D.eod.*

Nec ex librarij errore vitiatur.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quo minus & reus & fideiussor tenerentur. *l.si librarius.92.D.eod.*

DE OBLIGATIONIS CONtractæ effectibus.

CAP. XV.

Obligationis contractæ effectus, tum in ipsis contrahentibus, tum in re de qua contractũ est, dignoscuntur.
In contrahentibus quidem, sive in eo qui dat, sive in eo qui accipit.
Nã qui DAT, rem præstare tenetur.

ID quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest, *leg.id quod.11.D.eod.tit.*

Præstitisse autem non videtur, si is, qui stipulatus est rem sibi tradi, a petitione summovetur.

Non potest videri accepisse, qui stipulatus, potest exceptione summoveri. *leg.si quis.115.§.non potest.D.eod.*

Non videtur cepisse, qui per exceptionem remouetur a petitione. *l. non videtur. 13. D eod.*

vel alij tenetur rem restituere.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alij restituere. *l. non videtur. 51. D. eod. tit.*

vel res ei auferri potest.

Non videtur perfectè cuiusque id esse, quod ex causa auferri potest. *l. omnes. 139. §. non videtur. D. eod.*

Praeterea qui DAT, *ius suum transfert,*

Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet, *l. nemo 54. D. eod.*

Nemo potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur, *c. nemo. 79. de reg. Iur. 6.*

47 *Qui autem* ACCIPIT, *soluere tenetur,*

Is natura debet, quem iure gentium dare oportet; cuius fidem sequuti sumus. *l. cum amplius 84. §. is natura D. de R. I.*

Secus si solutionis; quae a me exigitur, causa pendeat duntaxat a futura receptione. Nihil enim agitur.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio quod praestiterit. *l. nemo. 171. D. eod.*

Praeterea qui ACCIPIT, *in ius dantis succedit.*

Qui in ius, dominiumve alterius succedit, iure eius uti debet. *leg. qui in ius. 177. D. eod. tit.*

Non

Non debeo melioris conditionis esse, quam author meus, a quo ius in me transijt. *leg. in his. 175. §. non debeo. D. eod. titulo.* 48

Itaque ei nocet, quod autori nocuit.

Quod ipsis qui contraxerunt obstat, & successoribus eorum obstabit. *l. quod ipsis. 143. D eod. tit.*

Ab vtroque lex conventionis seruanda.

Quod si per unum steterit, ei tantum nocebit; non alteri.

Factum cuique suum, non adversario nocere debet. *l. factum. 155. D. eod.*

Mora sua cuilibet est nociva. *c. mora. 25. de reg. Iur. 6.*

Vnicuique sua mora nocet, quod & in duob; rei promittendi observatur. *l. in condemnatione §. unicuique. D. de reg. Iur.*

Imò quod ad eum attinet, res habebitur pro impleta,

In omnibus causis pro facto accipitur, id, in quo per alium mora fit, quo minus fiat. *l. in omnibus. 39. D. eod.* 49

In iure ciuili receptum est, quoties per eum, cuius interest conditionem non impleri, fiat, quo minus impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset.

An in omnibus?

Quod ad libertatem & legata, & ad heredum institutiones perducitur; quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum es-

ſet; quo minus ſtipulator conditioni pareret. *l. in iure ciuili.* 61. *D. eod.*

Cum non ſtat per eum ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet. *cap. cum non ſtat.* 66. *de reg. Iur.* 6.

50 Qui poteſt facere, ut poſsit conditioni parere; iam poſse videtur. *l. qui poteſt.* 174. *D. de reg. iur.*

Nec a conventione perfecta licet diſcedere.

Quod ſemel placuit, amplius diſpliecere non poteſt. *c. quod ſemel.* 21. *de reg. Iur.* 6.

Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius detrimentum. *l. nemo.* 75. *D. de reg. Iur.*

Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum; *cap. mutare,* 33. *de reg. Iur.* 6.

Niſi ex mutuo conſenſu.

Nihil tam naturale eſt, quam eo genere quodque diſſoluere, quo colligatum eſt. Ideo nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur, *l. nihil.* 35. *D. de reg. Iur.*

Omnia, quę iure contrahuntur, contrario iure pereunt. *l. omnia.* 100. *D. eod.*

Omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. *c. omnis. de reg. Iur. ext.*

Fere quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in contrarium actis liberamur; cum quibus modis acquirimus, iiſdem in con-

contrarium actis amittimus. *l.ferè.153.D. de reg Iur.*

Obligationum causæ pactione possunt immutari. *l.nec ex pratorio.27. eod.tit.*

Creditor qui permittit rem venire, pignus dimittit,*l.creditor.158.eod.tit.* 52

Vel nisi obligatio ab initio sit inefficax.

Quod ab initio vitiosum est,non potest tractu temporis convalescere. *leg.quod ab initio.29.D.eod.*

Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit. *c.non firmatur. 18.de reg. Iur.6.*

Secus,si postea res eo pervenit,unde non potuit incipere.

Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent, licet ille casus extiterit, a quo initium capere non potuerunt. *leg.in ambiguis. 85. §.non est D. de reg.Iur.*

Factũ legitimè retractari non debet,licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. *c.factum.73. de reg.Iur.6.* 53

In RE,de qua contractum est,considerantur commoda, & incommoda.

Commoda possessori cedunt.

Secundum naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.*l.secundum.10.D.de reg.Iur.*

Qui sentit onus, sentire debet commodum;& contra.*c.qui sentit.55.de reg.Iur.6.*

Tanquam accessoria rei.

Accessorium naturam sequi congruit principalis. *c.accessorium.42.eod.tit.*

Cum principalis causa non consistit, plerumque nec ea quidem, quæ sequun-
54 tur, locum habent. *l.cum principalis.178. leg.nihil dolo.129.§.cum principalis.D.de Reg.Iur.*

Nisi possessor contractum arguit.

Ex eo quis non debet fructum consequi, quod nixus est impugnare. *c.ex eo 38. eod.tit.6.*

Incommoda quoque possessorem sequuntur.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore. *cap.rationi.77. eod.tit.6.*

DE SPECIALIBVS CONtractum Regulis.

55 CAP. XVI.

Speciales cõtractum regulæ sunt, quæ ad vnum contractum referuntur.

Veluti.

AD COMMODATVM.

Commodatum dolum & culpam recipit. *l.contractus.23.§.commodatum,D. de reg.iur.*

AD DEPOSITVM.

Depositum rei suæ consistere non potest,

test, *l. neque pignus.* 45. *D. eod. tit.*

Depositum dolum tantum recipit. *leg. contractus.* 23. §. *depositum. D. eod.*

AD PRECARIVM.

Precarium rei suæ consistere non potest. *l. neque pignus.* 45. *D. eod. tit.* 56

Precarium dolum tantum recipit. *l. contractus* 23. D. *eod. tit.*

AD PIGNVS.

Fructus rei est, vel pignori dare licet. *l. fructus.* 72. *D. eod. tit.*

Plus cautionis est in re, quam in persona. *l plus* 25. *D. eod. tit.*

Pignus rei suæ consistere non potest. *l. neque pignus* 45. *D. eod. tit.*

Pignus dolum & culpam recipit. *l. contractus.* 23 *D. eod tit.*

AD STIPVLATIONEM,

Quæ alteri fieri non potest.

Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando, quisquam alteri cavere potest. *l. quo tutela.* 73. § *nec paciscendo. D. eod. tit.*

In ea tempus contractus spectamus. 57

In stipulationibus id tempus spectamus, quo contrahimus. *l. non omne.* 144. §. *In stipulationibus. D. eod. tit.*

Si filiusfamilias sub conditione stipulatus emancipatus fuerit, deinde extiterit conditio, patri actio competit.

Ratio.

Quia in stipulationibus id tempus spectamus,

mus,quo contrahimus.*l.quæ legata.*18.§.*si filiusfamilias D.eod.tit.*

Sub conditione stipulantes omninò eis acquirimus, in quorum potestate sumus, etiamsi liberatis nobis potestate domini conditio exsistat. *d.l.quæ legata.*18. §.*nam & D.eod.tit.*

In stipulationibus promissoris gratia
58 tempus adijcitur. *l.cum tempus.*17. *in fin. D.eodem.*

AD VENDITIONEM:

In qua consideratur,

Venditor,

Cui Ius est donandi, eidem & vendendi, & concedendi ius est. *leg.cui ius.* 163. *D.eodem.*

Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi. *l.cum quis.D.*165.*eod.*

Qui potest invitis alienare, multo magis ignorantibus & absentibus potest. *l.qui potest.*26. *D.eod.*

Emtor.

Qui contra iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.*c.qui contra* 82. *de reg.Iur.6.*

59 *Res.*

Emtio rei suæ consistere non potest. *l. neque pignus.*45.*D.de reg.Iur.*

Pretium.

Imaginari non est venditio pretio accedente. *l.imaginaria.* 16. *D.eod.tit.*

For

Forma contractus.

Aliud eſt vendere, aliud vendenti conſentire. *l.aliud.* 160 D.*eod.*

Non alienat, qui duntaxat omittit poſſeſſionem.*l.non alienat.*119.D.*eod.*

Effectus.

Venditio dolum & culpam recipit. *leg. contractus.*23.D.*eod.tit.*

AD LOCATIONEM.

Locatio rei ſuę conſiſtere non poteſt. *l.* 6q *neque pignus.*45.D.*eod.tit.*

Locatio dolum & culpam recipit. *l.contractus,*23.D.*eod.tit.*

AD MANDATVM.

Cui comparatur ratihabitio. Qua locum habet non ſolum in ciuilibus,

Ratihabitionem retrotrahi,& mandato non eſt dubium comparari. *c.ratihabitionem.*10.*de reg.Iur.*6,

Semper qui non prohibet pro ſe interuenire, mandare creditur.

Sed & ſi quis ratum habuerit quod geſtum eſt, obſtringitur mandati actione. *l.ſemper.*60.D.*eod.tit.*

Sed & in criminalibus.

In maleficio ratihabitio mandato comparatur. *l.hoc iure.* 194. §. *in maleficio.* D. *eodem.* 6

Hic conſideratur res; puta cuius nomine ſit geſta.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum, *cap.ratum,*

9.de

9. de reg. Iur. 6.

& effectus,

Mandatum dolum, & culpam recipit *l. contractus.* 23. D. *de reg. Iur.*

AD SOCIETATEM,

Socij mei socius, socius meus non est. *l. consilij.* 47. §. *socij.* D. *eod. tit.*

Societas dolum, & culpam recipit. Nisi quid nominatim vel plus, vel minus convenit. *l. contractus.* 23. D. *eod.*

62 AD NVPTIAS.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit. *l. nuptias.* 33. D. *eod. tit.*

Dotis datio dolum, culpam, & diligentiam recipit. *l. contractus.* 23. D. *eod.*

DE QVASI CONTRACTVVM Regulis.

CAP. XVII.

Et primo quidem, quæ referuntur.

AD NEGOTIORVM GESTIONEM,

In qua habetur ratio doli, culpæ, & negligentiæ,

NEgotiorum gestio dolum, culpam & diligentiam recipit. *l. contractus.* 23. D. *eod. tit.*

63 *Cum temerè quis non debeat aliena curare.*

Culpa est, immiscere se rei ad se non per-

ertinentibus. *l.culpa* 36.D.*eod.tit.*

Nõ est sine culpa, qui rei, quæ ad eũ nõ ertinet, se immiscet. *c.non est.*19.*de R.I.*6.

AD TVTELAM,

Tutela dolum, culpam, & diligentiam ecipit. *l.contractus.*23.D.*de reg.Iur.*

AD COMMVNIONEM RERVM.

In re communi potior est conditio pro ibentis. *c.in re* 56.*de reg.iur.*6.

Communio rerum dolum, & culpam ecipit. *l.contractus.*23.D.*de reg.Iur.* 64

AD INDEBITVM,

Cum amplius solutum est quam debeatur, cuius pars non invenitur, quæ repei possit, totum esse indebitum intelligiur; manente pristina obligatione. *l.cum mplius.*84.D.*eod.*

Per errorem dati repetitio est. *l.cuius er errorem.*53. D.*eod.*

DE GENERALIBVS DELIctorum Regulis.

CAP. XVIII.

Quæ ad delictum pertinent regulæ, generales sunt, vel speciales.

Generales sunt hæ. in quibus considerantur quinque.

1. is qui delinquit, 65

QVi non facit quod facere debet, videtur facere adversus, ea quæ non fa-

facit: & qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere iussus est. *l.qui non facit.* 121. *D.eod.tit.*

Defleat peccator. Quia offendens in uno, factus est omnium reus. *c.defleat.* 9. *de reg.Iur.ex.*

2. *Ipsum delictum*.

Cum quid prohibetur, prohibentur
66 omnia quæ sequuntur ex illo. *c.cum quid.* 39. *de reg.Iur.* 6.

3. *Antecedentia*.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. *c.cum quid.* 84. *eod.tit.* 6.

4. *Consequentia*.

Nunquam ex postfacto crescit delicti æstimatio. *l.omnis.* 138. §.*nunquam.* *D.de reg.Iur.*

5. *Effectus*.

Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facit. *l.non fraudantur.* 134. §.*nemo.* *D.eod.*

Non debet quis alterius odio prægravari. *c.non debet.* 22. *de reg.Iur.* 6.

DE SPECIALIBVS DELIctorum Regulis.

CAP. XIX.

Speciales sunt, quæ referuntur.

AD FVRTVM.

PVpillum, qui proximus pubertati sit, capacem esse & furandi, & iniuriæ

fa-

faciendæ. *l. pupillum.* 111. D. *de reg. iur.*

Nemo prædo est, qui pretium numerauit. *l. nemo.* 126. D. *eod.*

Ad VIM, quam committit is qui facit, 67

Vi factum id esse videtur, quod quis cum prohiberetur, fecit: clam, quod quisque cum controversiam haberet, habiturumve se putaret, fecit *l. quo tutela.* 73. §. *vi factum.* D. *eod.*

Hoc iure utimur, ut quicquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in priuatæ crimen incidat. *l. hoc iure.* 152. D. *eod.*

Et qui mandat fieri: 68

Deijcit & qui mandat. *d. l. hoc iure.* 152. §. *Deijcit.*

Non autem is, qui suo iure vtitur.

Non videtur vim facere, qui suo iure utitur, & ordinaria actione experitur. *l. factum.* 155. §. *non videtur.* D. *eod.*

AD DAMNVM.

In quo condsierantur tria, 1. A quo damnum datur. Datur nimirum ab eo, qui quid iniquum facit.

Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere ius nõ habet. *l nemo.* 151. D. *eo.*

Vel qui imperitè quid facit,

Imperitia culpæ annumeratur. *l. imperitia.* 132. D. *eod. tit.*

Vel qui iubet facere.

Is damnum dat, qui iubet dare. *l. is damnum.* 169. D. *eod.* 69

2. Is cui datur damnum, si cu'pa ipsius contigerit.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire, *leg. quod quis*.203.D.*eod*.

Damnum quod quis culpa sua sentit, sibi debet, non alijs imputare. *c. damnum*. 86.*de reg.Iur*.6.

3. Euentus damni dati.

Iure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, & iniuria, fieri locupletiorem. *l.Iure natura*.206. D.*eod*.

Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria, vel iactura. *c.locupletari*.48. 70 *de reg.Iur*.6.

AD INIVRIAM.

Pupillum qui proximus pubertati sit, capacem esse iniuriæ faciendæ, constat. *l. pupillum*. 111. *D de reg.Iur*.

Scienti non fit iniuria, neque dolus. *cap. scienti*.27.*de reg.Iur*.6.

QVIBVS MODIS OBLIGAtiones tolluntur.

CAP. XX.

Obligationes tolluntur.

Solutione; vel ipsi creditori facta,

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. *l.nihil*.129. D.*de reg. Iur*.

vel

vel alij iussu eius, 71

Quod iussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset. *l. quod iussu.* 180. D. *eodem.*

Rei debita, sed cum fructibus.

Cum verbum, *Restituas*, lege invenitur, & si non specialiter de fructibus additum est; tamen etiam fructus sunt restituendi. *leg. in condemnatione.* 173. §. *cum verbum.* D. *eodem.*

Item acceptilationem ritè facta.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem (velut emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, servi optio, datio tutoris) in totum vitiantur per temporis; vel conditionis adiectionem.

Nonnunquam tamen actus suprascripti tacitè recipiunt, quæ apertè comprehensa vitium afferunt.

Quatenus hoc fit.

Nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio exstiterit.

Quod si verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum *l. actus.* 77. D. *eod.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. *c. actus.* 50. *de reg. Iur.* 6.

Verborum obligatio verbis tollitur, *leg. nihil tam naturales.* 35. §. *ideo.* D. *de reg. I.*

DE

DE IVDICIIS ET PRIMVM De Iudice.

CAP. XXI.

In Iudicijs non solum personas, quibus ipse constant; sed etiam litis persequutionem videmus.

Personæ sunt tres, Iudex, Actor, & Reus.

Pro IVDICE non quæritur infamis,

INfamibus portæ non patent dignitatum. *c. Infamibus. 87. de reg. Iur. 6.*

Nec servus.

In his quæ officium per liberas fieri personas leges desiderant, seruus intervenire non potest *l. in his. 175. D. eod.*

74 *Nec fœmina,*

Fœminæ ab omnibus officijs civilibus vel publicis remotæ sunt; & ideò nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exsistere, *leg. fœmina. 2. D. eod.*

Nec impubes.

Impubes omnibus officijs civilibus abstinere debet. *d. l. fœminæ. §. Item impubes.*

Sed magistratus, ut Prætor, adeundus,

Vbicunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur *l. ubicunque 105. D. eod.*

Qui

Qui in ciuilibus actionem dat.

Eius est actionem denegare, qui potest & dare. *l.qui vetante.*102. § *eius.* D.*eod.*

Iudicem constituit, qui secundum præscriptam formulam iudicet, 75

Factum a Iudice, quod ad officium eius non pertinet, ratum non est.*l.factum.* 170.D.*eod.*

Ea quæ fiunt a iudice; si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt. *c.ea quæ.*26. *di reg.iur.*6.

absque personarum acceptione.

In iudicijs non est acceptio personarum habenda. *cap.In iudicijs.* 12. *de reg. Iur.*6.

condemnando vel absoluendo.

Nemo qui condemnare potest, absol- 76 uere non potest.*l.nemo.*37. D *de reg.Iur.*

In criminalibus ea, quæ meri imperij sunt, sibi retinet.

Nemo potest gladij potestatem sibi datam, vel cuiusvis alterius coercitionis, ad alium transferre. *l nemo,*70. D.*eod.*

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè possit fieri.

Ratio.

Ne occasio sit maioris tumultus faciendi. *l.non est.* 176. D.*eod.*

DE ACTORE.

CAP. XXII.

Actor aget, non alieno nomine;

NEmo alieno nomine lege agere potest. *l.nemo.123.D.eod.*

sed suo.

Plerumque emtoris eadem causa debet esse circa petendum, ac defendendum, quæ fuit authoris. *l.invitus.156.§.plerumque.D.eod.*

Certus esse debet.

Qui agit, certus esse debet.

Quare?

Cum sit in potestate eius, quando velit experiri, & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere. *l. qui in alterius.42.§ nam planè.D.eod.*

Nec sibi plus arrogare debet, quā reo liceat.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur. *l.non debet.41.D.eod.*

Non licet actori, quod reo licitum non exsistit. *c.non licet.32. de reg.Iur.6.*

DE REO.

CAP. XXIII.

Reus vocatus interdum non defendit; idque vel quia abest,

ABsentia eius, qui Reipub. causa abest, neque ei, neque alij damnosa esse debet. *l.absentia. D.de reg.Iur.*

Vel

Vel quia cum eo non est actio.

Cum servo nulla actio est. *l.cum servo.* 107.D.*eod.tit.*

Vel quia non vult?

Non defendere videtur, non tantum qui latitat; sed & is qui præsens negat se defendere; aut non vult suscipere actionem. *l.non defendere.* 52.*D.eod.*

Nec enim cogi potest?

Inuitus nemo cogitur rem defendere. *l.Inuitus.* 156.*D.eod.*

Nemo de domo sua extrahi debet, *leg. nemo.*103.*D.eod.* 79

Sed verò, vel defendit per se.

Cui damnus actionem, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit.*d.l.inuitus.*156.§.*cui damus.*

Qui ad agendum admittitur; est ad excipiendum multo magis admittendus. *c. qui ad* 71.*de reg.Iur.6.*

Vel per alium.

Nemo dubitat solvendo videri eum, qui defenditur. *l.nemo.*95.*D.de reg.Iur.*

Et quidem cum satisdatione.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur, *l.qui rem.*166.*D.eod.* 80

Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisdatione, *l.In eo.*110. §.*nemo.* D.*eod.*

DE LITIS PERSEQVVTIONE, & primum de actione.

CAP. XXIV.

Litis persequutio comprehendit actionem, exceptionem, replicationem, contestationem, probationes, sententiam.

In actione notandum est, initium litis inchoari.

Non à quæstionibus,

81 IN ipso causę initio non est à quæstionibus inchoandum, *c. cum in contemplatione. 6. de reg. Iur. ex.*

sed ab actione. Quam vi habet, & si minus quam rem habeat.

Minus est actionem habere, quam rem. *l. minus. 204. D. de reg. Iur.*

tamen ipsam rem habere videtur.

Is qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur. *leg. is qui. 15. D. eod. tit.*

Datur autem actio ei, cuius interest.

Quatenus cuiusque intersit, non in facto, sed in iure consistit. *l. quatenus. 24. D. eod.*

& ei, qui sine dolo est.

Nemo videtur dolo exsequi, qui ignorat

rat causam, cur non debeat petere. *l. qui in Ius.* 177. §. *nemo*, D. *eod.*

Qui sine dolo malo ad iudicium provocat, non videtur moram facere. *leg. qui sine.* 63. D. *eod.*

Aduersus eum, per quem habere non potuit.

Generaliter cum de fraude disputatur, non quid habeat Actor, sed quid per adversarium habere non potuerit, considerandum est. *l. generaliter.* 78. D. *eod.*

Vel eum, qui dolo egit.

Quando dolus, & calliditas intercessit, de dolo actio competit. *l. consilij.* 47, §. *caeterum*, D. *eod.*

Et eius haeredem,

Toties in haeredem damus actionem 83 de eo quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti convenitur, non ex suo. *l. toties.* 44. D. *eod.*

In contractibus successores, ex dolo eorum quibus successerunt, non tantum in id quod pervenit; verum etiam in solidum tenentur: hoc est, unusquisque pro ea parte, qua heres est. *l. ad ea.* 157. §. *in contractibus*, D. *eod.*

In contractibus, in quibus doli praestatio, vel bona fides inest, haeres in solidum tenetur. *leg. hoc Iure.* 152. §. *in contractibus*, D. *eod.*

Cum pretor in haeredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit, sufficit, si vel

84 momento ad eum pervenit ex dolo defuncti, *l.cum prator*. 127. D.*eod.*

Non ante tempus solutioni dictum.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit; & cum soluendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito peti non potest. *l.nihil.* 186. D.*eod.tit.*

Si plures dantur actiones,
In civilibus una experiendum.

Quoties concurrunt plures actiones eiusdem rei nomine, qua quis experiri debet. *l.nemo*. 43. §. *quoties*. D.*eod.tit.*

In pœnalibus secus; quia alia aliam non consumit:

Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit. *l.nunquam*. 130. D.*eod.*

85 *Nec interest, qua praponatur; nisi in causa æstimationis.*

Si in duabus actionibus alibi summa maior, alibi infamia est, præponenda est causa æstimationis. Vbi autem æquiparantur famosa iudicia, etsi summam imparem habent, pro paribus accipienda sunt. *l si in duobus*. 104. D.*eod.*

Hæ non dantur in hæredem.

In hæredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio; veluti furti, damni, iniuriæ, vi bonorum raptorum, iniuriarum. *l.pupillum*. 111. §. *in hæredem*, D.*eod.*

Nisi

Nisi quatenus ad eam pervenit. 86

Sicut pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet; ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum peruenit. *l. sicut.* 38. D. *eod.*

Vel nisi lis cum defuncto contestata fuerit.

Pœnalia iudicia semel accepta in hæredes transeunt. *l. pœnalia.* 164. D. *eod. tit.*

DE EXCEPTIONE.

CAP. XXV.

Exceptionis regulę sunt vel generales, vel speciales.

Generales sunt hæ:

EXceptionem obijciens non videtur de intentione adversarij confiteri. *c. exceptionem.* 65. *de reg. Iur.* 6.

Desinit debitor is esse, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem. *l. Marcellus.* 66. D. *de reg. Iur.* 87

Nihil interest ipso Iure, quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur. *l. nihil interest.* 112. D. *eod. tit.*

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur. *c. nullus,* 20. *de reg. Iur.* 6.

Nemo ex his, qui negant se debere,

prohibetur etiam alia defensione uti; nisi lex impedit. *l.nemo.43.D.de reg.Iur.*

Speciales referri possunt vel ad eas actiones, quæ ex contractibus; vel ad eas, quæ ex delictis sunt.

88 *Priores vel ab Actore, vel a Reo, vel a Re qua petitur, vel a Contractu ducuntur.*

Ab ACTORE; utpote cui negatur actio, si dolo agit;

Dolo facit, qui petit, quod redditurus est. *l.in condemnatione.173.§.dolo D.eod.*

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem. *c.dolo.59.de reg.Iur.6.*

Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur. *l.bona fides.85.eod.tit.6.*

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. *l.bona fides.57.D.de reg.Iur.*

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo seruari, cui fidem a se præstitã seruare recusat. *c.frustra.75.de reg.Iur.6.*

89 Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit *l.cum par.154.§.illi.D.de reg.Iur.*

vel pro dolo alieno agit.

Alterius circumventio alij non præbet actionem.*l.alterius 49.D.eod.tit.*

A REO; nimirum

Si ignorat quod debetur,

Ignorantia facti, non Iuris, excusat.*cap. ignorantia.13.de reg.Iur.*

Non

Non potest videri improbus, qui ignorat quantum solvere debeat. *l. non potest.* 99. D.*de reg.Iur.*

Qui in alterius locum succedunt, iustam habent causam ignorantiæ, an id quod petitur debeatur. Fideiussores quoque non minus, quam hæredes, iustam ignorantiam possunt allegare.

Quatenus obtinet regula?

Hæc ita de hęrede dicta sunt, si cum eo agatur; non etiam, si agat. *l.qui in alterius.* 42.D.*eod.*

Cum quis in ius succedit alterius, iustam ignorantiæ causam censetur habere. *c.cum quis.* 14.*de reg.Iur.6.*

Si in mora non est,

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petio. *l.nulla.* 88.D.*de reg Iur.*

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri. *c.non est.* 60.*de reg.Iur.6.*

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum. *c.imputari.* 41.*eod.tit.*

Si moram purgare paratus est,

Vbi lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo primo die venerit, 91
audiendus est. Ita enim Imperator Antoninus cum divo patre suo rescripsit. *l.ubi lex.* 101. D. *de reg.Iur.*

Si ab eo fraus abest,

Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore, sed cum quid

de bonis diminuitur. *leg. non fraudantur.* 134.D. *eod. tit.*

Si adversus eum non est actio.

Ex pœnalibus causis non solet actio in patrem de peculio dari. *leg. ex pœnalibus.* 58. D. *eod.*

A RE, *qua petitur,*

Si reus eam non habet,

Non potest videri desijsse habere, qui
92 nunquam habuit. *l. non potest.* 208. D. *eod. t.*

Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit. *leg non videntur.* 83. D. *eod. tit.*

Nec dolo desiit habere.

Pro possessore habetur, qui dolo desijt possidere, *c. pro possessore.* 36. *de reg. Iur.* 6.

Semper qui dolo facit, quominus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet. *l. ad ea.* 157. §. *semper.* D. *de reg. Iur.*

Parem esse conditionem oportet eius, qui quid possideat, vel habeat, atque eius, cuius dolo malo factum sit, quo minus possideret, vel haberet. *l. parem.* 150. *D. eod.*

93 *Nec ex ea locupletior est factus:*

Locupletior non est factus, qui liberum acquisierit. *leg. nemo.* 126. §. *locupletior.* *D. eodem.*

Si res casus perijt.

Animalium casus, mortes, quæque sine culpa accidunt, fugæ servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum,

donum, à nullo præſtantur. *l.contractus.* 23. §.*animalium.D.eod.tit.*

Vel habet rem, quæ petitur; ſed ei pœna nomine ſoluta eſt.

Quod à quoquam pœnæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur. *l.quod a quoquam.* 46.D.

Aut alternatiuè debetur.

In alternatiuis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri, *c.in alternati-* 94
*vis.*70. *de reg.iur.*6.

Aut diuidi poteſt.

Ea quæ in partes diuidi non poſſunt, ſolida à ſingulis hęredibus debentur. *l.ea quæ* 192.*D de reg.Iur.*

A CONTRACTV; *qui vel invalidus eſt, vel contra.*

Ab Invalido.

Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum iuramentum. *c, non eſt.* 58.*de reg.Iur.*6.

In malis promiſſis fidem non expedit obſervari. *c.in malis.*69. *eod.tit.*6.

Non præſtat impedimentum, quod de Iure non ſortitur effectum. *c.non præſtat.* 12. *eod.tit.*6.

A contractu valido. 95

Qui prior tempore, potior eſt iure, *cap, qui prior.*54, *eod.*

Posteriores vel a proprijs delictis, vel ab alienis ducuntur.

A PROPRIIS DELICTIS.

1. *Si iure fecit reus.*

Non capitur, qui ius publicum sequitur. *l.nihil consensus.* 116. §.*non capitur.* D. *de reg. Iur.*

Non debet cui quod plus est licet, quod minus est non licere. *leg.non debet.* 22. D. *eodem tit.*

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. *c.cui licet.* 58. D.*de r.I.*6.

Nullus videtur dolo facere, qui suo Iure utitur. *l.nullus.* 55. D.*de reg.Iur.*

96 2. *Si habuit parere necesse.*

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, ignoscitur servis, si vel dominis, vel his qui vice dominorum sunt obtemperaverint *l.ad ea.* 157. D.*eod.*

Qui iussu Iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet. *l.non videntur.* 167. §.*qui iussu.* D.*eod.*

Quod quis mandato Iudicis facit, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse, *c.quod quis.* 24. *de reg.Iur.*6.

Eius nulla culpa est, cui parere necesse sit. *l.is damnum.* 169. §.*eius.* D.*de reg.Iur.*

Alioquin in dolo fuisset.

97 Non potest dolo carere, qui imperio

ma-

magiſtratus non paruit. *leg.non poteſt.*199. *D.eodem.*

3. Si ex neceſſitate fecit,

Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. *cap.quod non eſt.*4. *de reg.Iur.ex.*

4. Si calore Iracundiæ.

Quicquid in calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quam ſi perſeuerantia apparuit iudicium animi fuiſſe. *l.quicquid.*48. D.*de reg.Iur.*

5. Si imprudentia ætatis.

Ferè in omnibus pœnalibus iudicijs & ætati & imprudentiæ ſuccurritur. *leg.ferè.* 108. *D.eod.tit.*

Pupillus pati poſſe non intelligitur. *l.in eo.*110. §.*pupillus.* D.*eod.tit.*

6. Si infirmitates ſexus. 98

Mulieribus tunc ſuccurrendum eſt, cum defenduntur, non ut facilius calumnientur. *d.l.in eo.*110. §.*mulieribus.*D.*eod.*

DE ALIENIS DELICTIS.

Si reus prohibere non potuit,

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non poteſt. *l.nullum.* 109.D.*eod.*

Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. *l.culpa.*50. D.*eod.*

Non admittitur exceptio timoris vani.

Vani timoris iuſta excuſatio non eſt. *l.vani.*184. D.*eod.tit.*

DE

99 DE REPLICATIONE.

CAP. XXVI.

NOn solet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur. *l. qui cum alio.* 19. §. *non solet.* D. *eodem tit.*

Non datur talis replicatio petitori, Si non rei quoque in ea re dolo actum sit. *L. cum par.* 54. *vers. neque enim.* D. *eod. tit.*

DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. XXVII.

NOn solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non, sed plerumque melior. *l. non solet.* 86. D. *eod.*

Nemo in persequendo deteriorem causam, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam hæredi quoque prospicitur, & hæres tenetur ex omnibus causis. *l. nemo enim.* 87. D. *eod. tit.*

Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusę Iudicio, salvæ permanent. *l. omnes.* 139. D. *eod. tit.*

DE PROBATIONIBVS.

CAP. XXVIII.

Probationes eruuntur non ex cavillatione;

EA est natura cavillationis, quam Græci σωρείτην appellant, ut ab evidenter veris per breuissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur, *l. ea est. 65. D. eod. tit.* 101

sed ex veritate.

Vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, *c. qui scandalisaverit. 3. de reg. Iur. ex.*

Elicitur autem veritas

Interdum ex ijs quæ apparent,

Expressa nocent; non expressa non nocent, *l. expressa. 195. D. de reg. Iur.*

Eum qui certus est, certiorari amplius non oportet. *c. eum qui. 3. de reg. Iur. 6.*

Interdum ex his quæ præsumuntur.

Præsumitur ignorantia, vbi scientia non probatur. *c. præsumitur. 47. eod. tit.* 102

Semel malus, semper præsumitur malus, *c. semel. 8. eod. tit. 6.*

DE

DE SENTENTIA.

CAP. XXIX.

Sententia probatur,
Si quidem transiit in rem iudicatam.

RES iudicata pro veritate accipitur. *l. res.* 207. D. *de reg. Iur.*

Quod fit,
si data est causa cognita,

Omnia quęcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt. *l. omnia.* 71. D. *eod.*

In civilibus interdum in id, quod condemnatus facere potest, coarctatur.
Vtpote non ulterius procedente exsecutione.

203 Divus Pius rescripsit eos, qui ex liberalitate conveniuntur in id, quod facere possunt, condemnandos. *l. divus.* 28. D. *eod.*

In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, non totum quod habent, extorquendum est; sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeāt. *l. in condemnatione.* 173. D. *eod.*

In criminalibus quaeritur culpa,
Vt reus condemnetur.

Sine causa, nisi subsit culpa, non est aliquis puniendus, *c. sine* 23. *de reg. Iur.* 6.

De qua si constet.
punitur reus.

Peccati venia non datur, nisi correptis.

cap.

cap. peccati. 5. eod. tit. 6.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum, *c. peccatum. 4. eod. tit. 6.* 104

Et ex eius bonis aliquid fisco addicitur.

Ea sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum perveniunt. *l. ea. 97. De R. I.*

DE AMBIGVI INTERPRETATIONE Generali.

CAP. XXX.

Cum autem Iudicis præcipuum munus sit ambigua interpretari, eis tum generales, tum speciales regulæ præscribuntur.

Generales sunt hæ:

Nam primum verba sunt perpendenda.

Vtile per inutile non vitiatur. *c. uti. 1 le. 37. de reg. Iur. 6.* 05

Non solent quæ abundant, vitiare scripturas *l. non solent. 94. de reg. Iur.*

Vbi verba coniuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum, *l. in eo, 110. §. ubi. D. eod. tit.*

Pluralis loquutio duorum numero est contenta. *c. pluralis, 40 de reg. iur. 6.*

In eo quod plus sit, semper inest & minus. *d. l. in eo. 110.*

Plus semper in se continet id, quod est minus. *c. plus. 35. de reg. Iur. 6.*

In

In toto,& pars continetur.*l.in toto.*113. D.*de reg.Iur.*

306 In toto partem non est dubium contineri.*c.in toto.*80.*de reg iur.6.*

Semper specialia generalibus in sunt.*l.semper.*147.D.*de reg.iur.*

Generi per speciem derogatur.*c.generi.*34.*de reg.iur.6.*

In toto iure generi per speciem derogatur, & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est. *l.in toto.*80.D.*de reg.iur.*

Deinde mens scribentis exquirenda.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda est eius, qui eas protulisset. *l.in ambiguis.*96. D.*eod.*

307 Quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque capit interpretationem. *leg.Rapienda.* 168. §.*quod factum.* D.*eodem.*

In generali concessione non veniunt ea, quę quis non esset verisimiliter in specie concessurus. *cap.generali.* 81. *de reg. iur.6.*

Quæ si dignosci non potest, tunc sequendum est quod minimum,

Semper in obscuris quod minimum est, sequimur.*l.semper.*9.D.*de reg.iur.*

In obscuris minimum est sequendum. *c.in obscuris* 30.*de reg.iur.6.*

Quoties nihil sine captione investigari potest, eligendum est quod minimum habet

bet iniquitatis.*l.quoties.*200.*de reg.Iur.*

quod verisimilius & frequentius. 108

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consueuit, *c.inspicimus,*45.*de reg.iur.*

In obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerunque fieri solet. *l.in obscuris,*114.D.*de reg.iur.*

quod benignius,

In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est, quam tutius.*l.ea qua,*192. §.*in re dubia.*D.*eod.*

Capienda est occasio, quæ præbet benignius responsum. *l.capienda.*168.D.*eod.*

Semper in dubijs benigniora proferenda sunt. *l.semper.*56.D.*eod.*

Ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretamur. 109 *c.estote.*2.*de reg.Iur.ex.*

quod æquius,

Quoties æquitatem desiderij aut naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iustis decretis res temperanda est. *l.in ambiguis.*85.§.*quoties.*D.*de reg.iur.*

In omnibus quidem, maximè tamen in iure, æquitas spectanda est. *l.in omnibus.* 90.D.*eod.tit.*

Et si nihil mutandum est ex solemnibus, tamen ubi euidens æquitas poscit, subueniendum est, *l & si.*183.D.*eod.*

quod rei, de qua agitur, aptius.

Quoties idem sermo duas sententias ex-

110 exprimit, ea potissimum accipitur, quę rei gerendæ aptior est. *leg. quoties*. 67. D. *eodem*.

Sin autem nec hoc cognoscitur, erit habenda ratio personarum,

Favorabiliores rei potius, quam actores habentur, *leg. fauorabiliores*. 125. D. *eodem*.

Cum sunt partium iura obscura, reo fauendum est potius, quam actori, *c. cum sunt* 11. *de reg. iur.* 6.

In eo, quod vel is qui petit, vel is a quo petitur, lucri facturus est, durior est causa petitoris, *l. in eo quod*. 33. D. *de reg. iur.*

temporis,

Quoties utriusque causa lucri ratio

111 vertitur, præferendus, cuius in lucrum causa tempore procedit. *l. quoties*, 98. D. *de reg. iur.*

damni.

In re obscura melius est favere repetitioni, quam adventitio lucro. *l. non debet*, 41, §. *in re obscura*. D. *eod*.

possessionis,

In pari causa possessor potior haberi debet. *l. in pari*. 128. D. *eod*.

Cum de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis, *leg. nemo*. 126. §. *cum de lucro*, D. *eod*.

DE

DE AMBIGVI INTERPRETATIONES speciali.

CAP. XXXI. 112

Speciales sunt hæ, quæ referuntur.

AD MANVMISSIONES,

QVoties dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit. *l.quoties*,20. D.*eod*.

In obscura voluntate manumittentis fauendum est libertati. *l.in obscura*.170. D.*eodem*.

AD PRIVILEGIA,

Neratius consultus, an quod beneficium dare se quasi viuenti Cæsar rescripserat, iam defuncto dedisse existimaretur, respondit; Non videri sibi principem, quod ei quem viuere existimabat, concessisset, defuncto concessisse: quem tamen modum esse beneficij sui vellet, ipsius æstimationem esse. *l.Neratius*. 191. D.*eod*.

AD TESTAMENTA,

In testamenti plenius voluntates testantium interpretamur. *l.in testamentis*. 12.D.*eod*.

Cum tempus in testamento adijcitur, credendum est pro hærede adiectum, nisi alia mens fuerit testatoris, *l.cum tempus*. 17.D.*eod*.

Vbi

Vbi pugnantia inter se in testamento iubentur. neutrum ratum est. *leg. vbi pugnantia.* 181. D. *eod.*

Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possunt, perinde sunt ac si
114 scripta non essent. *l. quo tutela.* 73. §. *quæ in testamento.* D. *eod.*

AD CONTRACTVS IN Vniuersum.

Semper in stipulationibus, & cæteris contractibus id sequimur, quod actum est; aut, si non appareat quid actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si neque regionis mos appareat, quia varius fuit, ad id quod minimum est, redigenda summa est. *l. semper.* 34. D. *eod.*

Quæ dubitationis tollendæ causæ contractibus inferuntur, ius commune non lædunt. *l. quæ dubitationis.* 81. D. *eod.*

115 Contra eum, qui legem potuit dicere apertius, est interpretatio facienda, *c. contra.* 57. *de reg. Iur.*

Fraudis interpretatio semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque consideratur. *l. fraudis.* 79. D. *de reg. iur.*

AD VENDITIONEM.

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. Ambiguam autem intentio ita

acci-

accipienda, ut res salva Actori sit. *l.in contrahenda.* 172. D.*eod.tit.*

AD NVPTIAS.

In ambiguis, pro dotibus respondere melius est. *l.in ambiguis.* 85. D.*eod.*

AD DELICTA. 116

In pari delicto, vel causa potior est causa possidentis. *c.in pari.* 65 *.de reg.iur.6.*

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa; sicut fit, cum de dolo excipitur petitoris. *l.cum par.* 154. D.*de R.I.*

AD POENAS.

In pęnalibus causis benignius interpretandum est. *l.factum.* 155. §. *in pœnalibus.* *D.eod.tit.*

In pęnis benignior est interpretatio facienda. *c.in pœnis.* 49. *de reg.Iur.* 6.

Odia restringi, fauores conuenit ampliari. *c.odia.* 15 *.eod.tit.*

FINIS.

IN-

INDEX
CANONVM, LEGVM,
ET PARAGRAPHORVM,

Leges per L.
Canones per C.
Paragraphi per P. designantur.

p. Cum

Q l. Fe-

l. Non

l. Quo-

FINIS.

IN

INDEX

CAPITVM.

In Partitionibus Germanij Cousinij.

VT molestam numerorum in utroque prioris editionis Indice mutationem evitaremus, eos ad marginem in hac adscripsimus, ut si quid in Partitionibus utriusque iuris regularum quæras, secundum eas, benigne Lector, invenire possis. Quod, ut animadvertas, monitum te volumus.

FINIS.